

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR
KALKINMA PROJESİ

FAZ-III

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi

**STRATEJİK
YATIRIM PLANI**

KAYSERİ
2026-2030

STRATEJİK YATIRIM PLANI HAZIRLAMA EKİBİ

Mustafa TOKDEMİR
Dr. Meral AKALIN KOCA
Dr. Şeyma AKŞİT ÖZER
Mehmet PARLAK
Dr. Fatih Serdar ŞAHİN
Tamer BOZKURT
İbrahim Çağatay KARACA
Çağla İrem ÖZTOP

İPYB/KDAKP İl Koordinatörü
İPYB/İ&D Görevlisi
İPYB/Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
İPYB/Mutemet ve Satın Alma Görevlisi
İPYB/Altyapı Mühendisi
ÇDE/Hayvancılık Görevlisi
ÇDE/Agronomist
ÇDE/Hayvancılık Görevlisi

İmtiyaz Sahibi

Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Grafik Tasarım

Mustafa TOKDEMİR

Tüm Hakları Saklıdır.

Bu yayının tümü ya da bir bölümü Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğünden önceden yazılı izin almaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz, basılıp yayınlanamaz.

Basım Tarihi

05 Temmuz 2026

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR KALKINMA PROJESİ KAYSERİ İLİ PROJE PERSONEL LİSTESİ

	İlçesi	Adı	Soyadı	Unvanı	Projedeki Görevi
İPYB	Merkez	Bülent	SAKLAV	İl Müdürü	Proje Yönlendirme Komite Üyesi
	Merkez	Mehmet	DEMİRBAŞ	İl Müdür Yrd.	Yerel İstişare Kurulu Üyesi
	Merkez	Ertan	KARAKAYA	Şube Müdürü	Yerel İstişare Kurulu Üyesi Yrd.
	Merkez	Mustafa	TOKDEMİR	Mühendis	İl Koordinatörü
	Merkez	Dr. Şeyma	AKŞİT ÖZER	Mühendis	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Merkez	Dr. Meral	AKALIN KOCA	Mühendis	İ&D Görevlisi
	Merkez	Dr. Fatih Serdar	ŞAHİN	Veteriner Hekim	Altyapı Mühendisi
	Merkez	Mehmet	PARLAK	Veteriner Hekim	Mutemet ve Satın Alma Görevlisi
ÇDE 1	Akkışla	Ömer	DEMİRTAŞ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Akkışla	Serkan	KARAKUŞ	Mühendis	Agronomist
	Akkışla	Selami	KAŞIKARA	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 2	Sarıoğlu	Engin Oğuz	MORİLİPINAR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Sarıoğlu	Mehmet	ESEN	Mühendis	Agronomist
	Sarıoğlu	Genar	AYDEMİR	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 3	Felahiye	Durmuş	YILDIZ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Felahiye	Ayhan	KOÇAK	Mühendis	Agronomist
	Felahiye	Gökhan	SEYFİ	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 4	Pınarbaşı	Hakan	AÇAR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Pınarbaşı	Naime	ALTUNTOP	Mühendis	Agronomist
	Pınarbaşı	Ahmet	YEŞİLTaş	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 5	Sarız	Erdoğan	KARABÖRKLÜ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Sarız	Emrullah	YILMAZ	Mühendis	Agronomist
	Sarız	Tamer	BOZKURT	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 6	Tomarza	Halil	GÜLOĞLU	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Tomarza	Sacit	UÇAN	Mühendis	Agronomist
	Tomarza	Emre	ÇİFTÇİ	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 7	Bünyan	Zeki	BÜYÜKTANIR	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Bünyan	İbrahim Çağatay	KARACA	Mühendis	Agronomist
	Bünyan	Mesut	ÖZDEMİR	Veteriner Sağ. Tek.	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 8	Yahyalı	Mesud	ŞAHİN	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Yahyalı	Yasin Emrah	AKPINAR	Mühendis	Agronomist
	Yahyalı	İsmail	SAİN	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi
ÇDE 9	Yeşilhisar	Salih	BEKTAŞ	İlçe Müdürü	Sosyal Mobilizasyon Görevlisi
	Yeşilhisar	Ercan	ÇELEN	Mühendis	Agronomist
	Yeşilhisar	Çağla İrem	ÖZTOP	Veteriner Hekim	Hayvancılık Görevlisi

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	8
1. Giriş	12
1.1. Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ve Faz III Genişleme Stratejisi	12
1.2. Kayseri İli Proje Uygulama Alanı.....	19
1.3. Planlama Yaklaşımı ve Yöntem.....	24
1.4. Çok Paydaşlı Platform ve Kayseri ÇPP Toplantısı.....	29
2. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesine Genel Bakış	34
3. Mevcut Durum.....	38
3.1. Coğrafi Yapı	38
3.2. Demografik Yapı	39
3.2.1. Nüfus.....	39
3.2.2. Eğitim	41
3.2.3. İstihdam	42
3.3. Ekonomik Yapı	42
3.3.1. Tarımsal Yapı	43
3.3.2. Sanayi	53
3.3.3. Turizm	54
4. İkinci EKK Mevcut Altyapı Analizi.....	57
5. İkinci EKK GZFT Analizi.....	61
6. Vizyon ve Stratejik Amaç	64
7. Stratejik Amaç, Öncelik ve Tedbirler	67
7.1. Stratejik Amaç-1	69
7.1.1. Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi.....	73
7.1.2. Öncelik 2: Sebze Üretiminin Geliştirilmesi.....	87
7.1.3. Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi	103
7.2. Stratejik Amaç-2	123
7.2.1. Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi.....	127
7.2.2. Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi	150
7.2.3. Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi.....	174
7.2.4. Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi	195
7.3. Stratejik Amaç-3	208
7.3.1. Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi	215
8. İkinci EKK Yatırım Planı Tabloları	224
9. Finansman Tabloları	237
10. Çevre ve Doğal Kaynakların Korunması	240
11. Stratejik Ortaklar, Olası İşbirlikleri ve Koordinasyon	244
12. İzleme ve Değerlendirme	248
13. Kaynakça.....	250

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. İlk ve Ek Finansman Özet (bin avro)	19
Tablo 2. Bileşen ve Yıla Göre Proje Maliyetleri (bin avro).....	19
Tablo 3. İlçe Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı, (TÜİK, 2025).....	39
Tablo 4. EKK-2 Proje Sahası Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024).....	39
Tablo 5. EKK-2 İlçeleri Yaş Grubu Dağılımı (TÜİK, 2025).....	40
Tablo 6. İkinci EKK Proje Sahası Mahallelerin Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024).....	40
Tablo 7. EKK-2 Bölgesi Tarım Alanı Dağılımı (TÜİK, 2025), Dekar.....	43
Tablo 8. EKK-2 Bölgesi Nadas Alanı Değişimi (TÜİK, 2023-2025), Dekar	43
Tablo 9. EKK-2 İlçe Bazlı Tarla Bitkileri Üretim Deseni (TÜİK, 2025), Dekar	45
Tablo 10. EKK-2 Bölgesi Sebze Üretim Alanları Dağılımı (TÜİK, 2025)	46
Tablo 11. EKK-2 Bölgesi Meyve Dikili Alanlar Dağılımı (TÜİK, 2025)	46
Tablo 12. EKK-2 Bölgesi Hayvan Varlığı Dağılımı ve Irk Yapısı (TÜİK, 2025)	47
Tablo 13. EKK-2 Bölgesi Büyükbaş Hayvan Varlığı ve Irk Dağılımı (TÜİK, 2025)	48
Tablo 14. EKK-2 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığı Gelişim Trendi (TÜİK, 2023-2025)	50
Tablo 15. EKK-2 Bölgesi Arıcılık ve Kanatlı Üretim Kapasitesi (TÜİK, 2025)	51
Tablo 16. ÇKS Kayıtlı Çiftçi Sayıları (ÇKS, 2026)	52
Tablo 17. EKK-2 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı İşletmeler ve Büyükbaş İşletme Ölçek Büyüklük Dağılımı (TÜRKVET, 2026).....	52
Tablo 18. EKK-2 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı Küçükbaş İşletmelerinin Sürü Büyüklüğü Dağılımı (TÜRKVET, 2026)	53
Tablo 19. EKK-2 Bölgesi AKS Kayıtlı İşletme Dağılımı (AKS, 2025).....	53
Tablo 20. EKK-2 Bölgesi Tarım Makinesi ve Ekipman Dağılımı (TÜİK, 2025)	58
Tablo 21. EKK-2 Bölgesi Traktör Varlığı Dağılımı (TÜİK, 2025)	59
Tablo 22. İkinci EKK Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	61
Tablo 23. İkinci EKK Fırsatlar-Tehditler Analizi	62
Tablo 24. Vizyon ve Stratejik Amaçlar	65
Tablo 25. STRATEJİK AMAÇ-1 İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün.....	71
Tablo 26. Türkiye Çilek İthalat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)	73
Tablo 27. Türkiye Çilek İhracat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)	74
Tablo 28. Türkiye Çilek Fidesi Üretim Miktarı (milyon adet), (BÜGEM, 2020-2025)	74
Tablo 29. Açık Alan Çilek Yetiştiriciliği Yatırım Maliyetleri (1 dekar) (TAMSİS, 2025)	80
Tablo 30. Çilek Üretiminden Elde Edilen Dekar Başına Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025) .	80
Tablo 31. Çilek Yetiştiriciliği Güçlü-Zayıf Yönler Analizi.....	81
Tablo 32. Çilek Yetiştiriciliği Fırsatlar-Tehditler Analizi	82
Tablo 33. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (FAO, 2024).....	87
Tablo 34. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üretiminde Meydana Gelen Değişim (FAO, 2024)	87
Tablo 35. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 20 Ürün) (FAO, 2024).....	87
Tablo 36. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üreticisi Ülkeler (İlk 20 Ülke) (FAO, 2024)	88
Tablo 37. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (TÜİK, 2025)	88
Tablo 38. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)	89

Tablo 39. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk 10 Ürün (AKİB, 2025)	89
Tablo 40. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk 20 Ülke (AKİB, 2025).....	90
Tablo 41. Kayseri İli Sebze Üretim Alanı ve Miktarı (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025).....	90
Tablo 42. Kayseri İli Örtü altı Sebze Yetiştiricilik Verileri (TÜİK, 2025).....	91
Tablo 43. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebze Üretimi (TÜİK, 2025).....	92
Tablo 44. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025).....	95
Tablo 45. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)	95
Tablo 46. Sofralık ve Salçalık Domates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025).....	96
Tablo 47. Sofralık ve Salçalık Domates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025).....	96
Tablo 48. Sebze Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	97
Tablo 49. Sebze Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	98
Tablo 50. Dünya Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi (FAOSTAT,2021-2024).....	103
Tablo 51. Türkiye Elma İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)	104
Tablo 52. Türkiye Elma Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025).....	105
Tablo 53. Türkiye Armut İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)	105
Tablo 54. Türkiye Armut Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)	106
Tablo 55. Dünya Ayva Üretiminde Önde Gelen Ülkeler (TÜİK, 2024).....	107
Tablo 56. Türkiye Ayva İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024).....	107
Tablo 57. EKK-2 Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretim alanları ve Miktarları (TÜİK, 2022-2025)	109
Tablo 58. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025).....	113
Tablo 59. Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)	113
Tablo 60. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025).....	114
Tablo 61. Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025).....	114
Tablo 62. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	116
Tablo 63. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi	117
Tablo 64. STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi.....	125
Tablo 65. Canlı Büyükbaş Hayvan Sayıları Bakımından İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (Bin baş) (FAOSTAT, 2024)	127
Tablo 66. Büyükbaş Hayvan Sayısı Bakımından Türkiye'de İlk Beş Şehir (TÜİK, 2025)	128
Tablo 67. Dünya Sığır Eti Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon ton) (FAOSTAT, 2024).....	129
Tablo 68. Dünya İnek Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)	129
Tablo 69. Çiğ Sütün Çiftçi Satış Fiyatları (FAOSTAT, 2024)	130
Tablo 70. Türkiye Süt Ürünleri İthalat Verileri (TÜİK, 2025).....	131
Tablo 71. Türkiye Süt Ürünleri İhracat Verileri (TÜİK, 2025).....	131
Tablo 72. Türkiye'nin Süt Ürünleri İthalatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025).....	132
Tablo 73. Türkiye'nin Süt Ürünleri İhracatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)	132
Tablo 74. EKK-2 Kültür Rıki, Kültür Melezi, Yerli Rık ve Manda Sayıları (adet) (TÜİK, 2025)	133
Tablo 75. EKK-2 Üretim Tipi ve Büyüklüklerine Göre Büyükbaş İşletme Sayıları (adet) (HİBS, 2026)	133
Tablo 76. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	143
Tablo 77. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	144
Tablo 78. Kıtalara Göre Koyun Varlığı (FAOSTAT, 2024)	150

Tablo 79. Kıtalarla Göre Keçi Varlığı (FAOSTAT, 2024)	150
Tablo 80. Küçükbaş Hayvan Varlığı En Çok Olan 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)	151
Tablo 81. Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığında Şehirler (baş) (TÜİK, 2025)	151
Tablo 82. Canlı Küçükbaş İhracatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)	152
Tablo 83. Canlı Küçükbaş İthalatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)	152
Tablo 84. Kıtalarla Göre Küçükbaş Hayvan Eti Üretimi (bin ton) (FAOSTAT, 2024)	152
Tablo 85. Küçükbaş Eti İhracatı Yapan İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)	153
Tablo 86. Küçükbaş Eti İthalatı Yapan İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)	153
Tablo 87. Dünya'da Koyun Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke (ton) (FAOSTAT, 2024)	156
Tablo 88. Dünya'da Keçi Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)	156
Tablo 89. EKK-2 Son 3 Yıl Koyun ve Keçi Sayıları (TÜİK, 2023-2025)	157
Tablo 90. EKK-2 Küçükbaş İşletme Büyüklükleri (HBS, 2026)	157
Tablo 91. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	165
Tablo 92. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi	166
Tablo 93. Dünya Arıcılık İstatistikleri (FAOSTAT, 2014-2024)	175
Tablo 94. Dünya Arı Kolonisi Varlığı (adet) (FAOSTAT, 2024)	175
Tablo 95. Dünya Bal Üretim Miktarı (ton) (FAOSTAT, 2024)	176
Tablo 96. Dünya Bal İhracatı (ton) (FAOSTAT, 2024)	177
Tablo 97. Dünya Bal İthalatı (ton) (FAOSTAT, 2024)	177
Tablo 98. Dünya Balmumu Üretimi (ton) (FAOSTAT, 2024)	178
Tablo 99. Arıcılık Faaliyetleri Açısından Türkiye'deki Genel Durum (TÜİK, 2025)	179
Tablo 100. Türkiye'de İllere Göre Bal Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)	179
Tablo 101. Türkiye'de İllere Göre Balmumu Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)	180
Tablo 102. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Arıcılık İşletme Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)	181
Tablo 103. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Arılı Kovan Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)	182
Tablo 104. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Bal Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)	182
Tablo 105. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Balmumu Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)	183
Tablo 106. Türkiye'de Bal Üretici Satış Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi (2020-2025) (TÜİK, 2025)	188
Tablo 107. 10 Kolonilik Bir Arılık İçin Tahmini Kurulum Maliyeti (Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği, 2026)	188
Tablo 108. Arıcılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	190
Tablo 109. Arıcılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi	190
Tablo 110. Tarım ve Orman Bakanlığı Kümes Hayvancılığı Durum Tahmin Raporu Verileri. (kg/yıl) (TOB, 2025)	195
Tablo 111. EKK-2 Proje Alanı Ekonomik Kalkınma Kümesi Hane ve Nüfus Bilgileri (TÜİK, 2025)	198
Tablo 112. Kayseri İli Ticari Kanatlı Hayvan Verileri (TÜİK, 2025)	198
Tablo 113. 300 Cıvıclık İlk Kurulum Maliyeti Dahil Dönemsel Maliyet Tablosu	202
Tablo 114. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	203

Tablo 115. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	204
Tablo 116. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi	213
Tablo 117. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi	218
Tablo 118. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi.....	219
Tablo 119. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-1	224
Tablo 120. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-2	224
Tablo 121. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-3	225
Tablo 122. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-4	226
Tablo 123. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-5	227
Tablo 124. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-6	228
Tablo 125. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-7	228
Tablo 126. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-8	229
Tablo 127. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-9	230
Tablo 128. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-10	232
Tablo 129. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-11	232
Tablo 130. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-12	232
Tablo 131. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-13	232
Tablo 132. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-14	233
Tablo 133. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-15	234
Tablo 134. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-16	234
Tablo 135. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-17	235
Tablo 136. Türk Lirası Cinsinden İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (1.000 TL).....	237
Tablo 137. Avro Cinsinden İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (€) (KUR: 1€ = 55 TL)	237

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. KDAKP Uygulama Alanı	14
Şekil 2. Ekonomik Kalkınma Kümeleri Yaklaşımı	16
Şekil 3. İlçe Bazlı Ekonomik Kalkınma Kümeleri	22
Şekil 4. Kayseri İlinde Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Dağılımı (TÜİK, 2024).....	23
Şekil 5. Plan Hazırlık Süreci.....	25
Şekil 6. Ön Hazırlık Çalışma Toplantıları	26
Şekil 7. EKK-2 Çok Paydaşlı Platform Toplantıları.....	32
Şekil 8. Kayseri İlinde İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinin Yeri	34
Şekil 9. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Mahalleleri	35
Şekil 10. EKK-2 Fiziki Haritası.....	38
Şekil 11. EKK-2 Çilek Değer Zinciri	77
Şekil 12. EKK-2 Sebze Değer Zinciri	93
Şekil 13. EKK-2 Yumuşak Çekirdekli Meyve Değer Zinciri.....	110
Şekil 14. EKK-2 Sığır Eti Değer Zinciri.....	135
Şekil 15. EKK-2 İnek Sütü Değer Zinciri.....	136
Şekil 16. EKK-2 Küçükbaş Değer Zinciri.....	160
Şekil 17. EKK-2 Bal Değer Zinciri.....	184
Şekil 18. EKK-2 Kanatlı Etlik Değer Zinciri.....	199
Şekil 19. Kırsal Turizm Kavramı (kırsal turizm bileşenleri) (Cabrinini 2004).....	210

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Dünya Kovan Sayısı ve Kovan Başına Bal Verimi (FAO Verilerinden TEPGE Hesaplamaları, 2019-2023).....	176
Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye Bal İhracatı (kg)	180

KISALTMALAR

Kısaltma	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKS	Arıcılık Kayıt Sistemi
BG	Beygir Gücü
BPYB	Bölgesel Proje Yönetim Birimi
BÜGEM	Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
ÇDE	Çiftçi Destek Ekipleri
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇPP	Çok Paydaşlı Platform
EKK	Ekonomik Kalkınma Kümesi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FAOSTAT	FAO İstatistik Veri Tabanı
GES	Güneş Enerjisi Santrali
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler
HGD	Hassas Grupların Desteklenmesi Programı
HİS	Hayvan İçme Suyu
IFAD	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
İPYB	İl Proje Yönetim Birimi
KDAKP	Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LEADER	Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Yaklaşımı
MPYB	Merkez Proje Yönetim Birimi
ORAN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
OTP	Ortak Tarım Politikası
SECAP	Sosyal Çevresel ve İklimsel Değerlendirme Prosedürleri
SEGE	Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYP	Stratejik Yatırım Planı
TAMSİS	Tarımsal Maliyet Sistemi
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	Türkiye Veteriner Bilgi Sistemi
UN Comtrade	Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı

00

Yönetici Özeti

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde, ilimizde yürütülen köklü bir kalkınma hamlesidir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bölümü

Kırsal alanlar, tarım sektörünün GSYH içinde yüksek paya sahip olduğu dönemlerde ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutarken, sanayileşme süreciyle birlikte eski cazibesini yitirmeye başlamıştır. On yıllar boyunca sanayileşmeyle gelen ekonomik büyüme kent merkezlerine yansırken, kırsal alanlar bu gelişmeden yeterli payı alamamıştır. Ancak günümüzde, sahip oldukları içsel potansiyeller ve gıda arz güvenliğindeki kritik rolleri nedeniyle kırsal alanların stratejik önemi küresel ölçekte yeniden anlaşılmıştır. Türkiye gibi tarımsal üretimin yapısal bir öneme sahip olduğu ülkelerde, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki kalkınmışlık farkı halen aşılması gereken temel bir sorun olmayı sürdürmektedir.

Bu arka plan temelinde, yenilikçi yaklaşımlarla artan kırsal eşitsizliklerin üstesinden gelmek üzere tasarlanan Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP), Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde, Adana, Mersin, Osmaniye, Kahramanmaraş, Kastamonu, Bartın, Sinop, Çankırı, Afyonkarahisar, Karabük, Kayseri ve Kütahya illerinde yürütülen köklü bir kalkınma hamlesidir. KDAKP'nin genel amacı; kırsal alanlarda doğal kaynak yönetiminin iyileştirilmesi, iklim değişikliğine uyumun sağlanması ve daha yüksek katma değer yaratılması yoluyla "ekonomik kümelenme" yaklaşımı üzerinden yüksek kesimlerdeki küçük ölçekli çiftçilerin refah ve direncini artırmaktır.

2019 yılında hayata geçirilen ve ilk iki fazında elde edilen yüksek saha performansı neticesinde Faz III (Ek Finansman) aşamasına geçilen KDAKP; Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerini kapsayacak şekilde genişletilmiş olup projenin 31 Mart 2030 tarihine kadar devam etmesi öngörülmektedir. Proje, tarım ve mera arazilerinin 600 metre üzerindeki rakımlarda yer aldığı, coğrafi dezavantajların yaşandığı yüksek kırsal kesimler ve geçiş alanlarına yoğunlaşmaktadır.

KDAKP'nin ana etkisi, kent merkezleri ile yüksek kesimler arasındaki gelişmişlik farkını azaltacak daha adil, dengeli ve kapsayıcı bir kalkınma süreci olarak kendini gösterecektir. Bunun sonucunda yüksek kesimlerdeki küçük arazi sahipleri, kümelenme yaklaşımı sayesinde üretim, işleme ve istihdam fırsatları bakımından refah seviyesinde bir artış yaşayacaktır. Bu çerçevede program; (i) dirençli ekonomik dönüşüm için kümelenmeyi hedefleyen "Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Teşvik Edilmesi" ve (ii) "Proje Yönetimi" olmak üzere iki temel bileşenden oluşmaktadır.

KDAKP faydalanıcıları üç ana hedef grupta toplanmaktadır: (i) yarı-geçim seviyesinde üretim yapan ekonomik bakımdan aktif yoksul hane halkları ile göçerler, (ii) yükselme potansiyeli olan ekonomik olarak aktif üreticiler ve (iii) dönüşüm sürücüler (tedarikçiler, işleyiciler, tarımsal girişimciler).

Projenin ilk yıllarındaki uygulama gecikmesine rağmen KDAKP, ulaşılan kişi sayısını tatmin edici biçimde artırmıştır. Faz III için ek finansmanla KDAKP, dört yeni ilde 24.000 hanede doğrudan 84.000 kişiye ulaşmayı hedeflemektedir. Yararlanıcıların %50'sini kadınlar, %30'unu gençler oluşturacaktır; bu oranlar, orijinal tasarımdaki %30 (kadın) ve %10

(genç) hedefleriyle karşılaştırıldığında belirgin biçimde yüksektir. Projenin 31 Mart 2030 tarihine kadarki nihai erişim hedefi 71.400 hanede 119.000 kişidir; yararlanıcı hanelerin tüm üyeleri dahil edildiğinde KDAKP tamamlandığında yaklaşık 250.000 kişiye doğrudan fayda sağlamış olacaktır.

Programın Faz III kapsamında uygulandığı Kayseri ili; sanayi ve ticaret kapasitesi yüksek merkez ilçeler ile tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal ilçeler arasında belirgin bir sosyoekonomik farklılaşma sergilemektedir. Kayseri proje uygulama alanı, KDAKP coğrafi hedeflemesi doğrultusunda sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi (SEGE) düşük, kırsal nitelikli dokuz ilçeyi kapsayacak şekilde belirlenmiştir.

Bu kapsamda Kayseri İli İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi (EKK-2); Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerine bağlı 45 kırsal mahalleyi kapsamaktadır. Küme; 4.126 hane ve 13.191 kişilik bir nüfusu barındırmakta olup nüfusun yaklaşık %51'ini kadınlar, %21'ini ise 18-40 yaş aralığındaki genç nüfus oluşturmaktadır. Ekonomisi büyük ölçüde kuru tarım ile küçükbaş ağırlıklı hayvancılığa dayanan EKK-2; tarımsal üretimin niteliği, ürünün pazara akış yolları ve coğrafi koşulların benzerliği ölçütlerine göre gruplandırılmış stratejik bir dönüşüm kümesidir.

Yerel aktörlerin karar alma süreçlerine dahil olmasını ve projenin yerelde sahiplenilmesini güçlendirmek amacıyla EKK-2 bölgesinde Çok Paydaşlı Platform (ÇPP) kurulmuş ve Stratejik Yatırım Planı hazırlık aşamasında dört toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu platformda; kadınlar ve gençler başta olmak üzere üreticiler, tüccarlar ve işleyiciler gibi değer zincirinin her aşamasındaki aktörlerin temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Kırsalda amaçlanan ekonomik dönüşümü gerçekleştirmek üzere ihtiyaçların belirlenmesi ve bunlara yönelik müdahalelerin gerçekçi bir planlama çerçevesinde tasarlanması amacıyla bu "EKK-2 Stratejik Yatırım Planı (SYP)" hazırlanmıştır.

KDAKP'nin kırsal dönüşüm hedefleri ile ulusal ve bölgesel kalkınma programları doğrultusunda İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinin (Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye) vizyonu; "Bünyesinde barındırdığı içsel ve öz kaynaklı potansiyele hareket ivmesi kazandırılarak kaynaklarını değere çevirebilen, modern teknoloji kullanan, ülke ekonomisine katkı sağlayan dirençli ve işlevsel bir ekonomik kalkınma kümesi olmak." şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak üzere SYP'nin ana unsurlarını oluşturan üç stratejik amaç kurgulanmıştır.

Stratejik Amaç 1: İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması: Bu amaç doğrultusunda iklim değişikliğine bağlı kuraklık riskini azaltan ve dar arazilerde küçük işletme gelirini en üst düzeye çıkaran değer zincirlerine; çilek üretiminin geliştirilmesi, sebze üretiminin geliştirilmesi ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi önceliklerine odaklanılacaktır. Sulama altyapısının iyileştirilmesi ve çilek soğuk hava odası gibi yatırımlarla üretim ve muhafaza kapasitesi güçlendirilecektir.

Stratejik Amaç 2: Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi: Bölgenin ana geçim kaynağı olan büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği potansiyelinin katma değere dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ahır ve ağıl modernizasyonu, süt soğutma ve sağım donanımı, mera ulaşım ağının

ıslahı, hayvan içme suyu (HİS) tesisleri ve mera sağlık kompleksi ile göçer küçükbaş hayvancılığında yaşam standartlarını yükseltecek taşınabilir yaşam konteynerleri, taşınabilir çadır ağllar ve taşınabilir GES ile buzdolabı temin edilmesi planlanmıştır. Arıcılıkta boş kovan, portatif arıcı barakası, taşınabilir GES ve alet-ekipman paketleri; kanatlı üretiminde çadır kümes ve ekipmanları desteklenecektir. Ortak kullanıma yönelik ekonomik altyapı olarak yün işleme tesisi, kesimhane ve yöresel ürün satış yerleri öngörülmüştür.

Stratejik Amaç 3: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi: Kümenin yüksek rakımlı coğrafyası, yayla ve doğal varlıkları ile yöresel ürün potansiyeli, kırsal turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi yoluyla tarım dışı gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik tedbirlerle değerlendirilecektir.

Hassas Grupların Desteklenmesi Programı (HGD) çerçevesinde; tüm önceliklerin Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı kapsamında kümedeki dezavantajlı alanlarda yaşayan yoksul ve çok yoksul bireylerin üretime dahil edilmesi ve doğrudan gelir düzeylerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda makine ve ekipman alımları ile destekleme mekanizmaları devreye alınacaktır.

Tüm bu amaçlar doğrultusunda EKK-2 Stratejik Yatırım Planı kapsamında; ortak kullanım altyapıları, bireysel yatırım destekleri (%70-%100 hibe oranıyla modern ahır, makine ekipman vb.) ve dezavantajlı kadın ile gençlere yönelik girişimcilik başlangıç paketleri hayata geçirilecektir. Plan kapsamında belirlenen stratejik amaç, öncelik ve tedbirlere dönük performans değerlendirmesi ile hesap verebilirliğin zeminini oluşturacak bir izleme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır. KDAKP, hedef alanların ve toplulukların sosyal ve çevresel bütünlüğünü olumsuz etkileyecek altyapılar öngörmemekte; aksine planlanan faaliyetler, suyun verimli kullanımı, mera ıslahı, kaynak verimliliği ve hayvan refahını merkeze alarak iklim değişikliğinin hafifletilmesine ve sürdürülebilir yeşil tarımın teşvikine doğrudan katkı sağlayacak niteliktedir.

01

Giriş

Kırsal kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, ulusal kalkınma hedeflerinin temel taşlarından biridir. KDAKP Faz III, iklim risklerine karşı bütüncül bir müdahale stratejisi olarak yüksek kesimlerdeki küçük çiftçinin refahını hedefler.

1. GİRİŞ

Bölümü

Tarımsal üretimin ve kırsal ekonominin stratejik bir öneme sahip olduğu Türkiye’de, kırsal kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması ulusal kalkınma hedeflerinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Kırsal alanlarda yaşamını sürdüren nüfus, kentsel bölgelere kıyasla kamu hizmetlerine erişim, pazara entegrasyon ve gelir dağılımı gibi temel sosyoekonomik göstergelerde dezavantajlı bir konumda kalmaya devam etmektedir. Özellikle yüksek rakımlı dağlık bölgelerde ve orman köylerinde yaşayan üreticiler; parçalı arazi yapısı, sınırlı inovasyon imkanları ve yetersiz altyapı nedeniyle ticari izolasyon ve düşük verimlilik döngüsüne hapsolmuş durumdadır. Bu durum, kırsaldan kente göçü hızlandırmakta, tarımsal iş gücünün yaşlanmasına yol açmakta ve kırsal alanların ekonomik cazibesini yitirmesine neden olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, söz konusu eşitsizlikleri gidermek ve kırsal toplulukların dayanıklılığını artırmak amacıyla Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) ile olan köklü ve stratejik ortaklığını, Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ile yeni bir boyuta taşımıştır. Projenin ilk iki fazında elde edilen somut başarılar ve yüksek saha performansı, modelin daha geniş bir coğrafyaya yayılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda hazırlanan Faz III aşaması; Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerini kapsayacak şekilde 75 milyon ABD doları tutarında bir ek finansman talebiyle şekillendirilmiştir.

KDAKP Faz III, yalnızca fiziksel bir genişleme değil; aynı zamanda iklim değişikliğinin getirdiği düzensiz yağış, kuraklık ve arazi bozulması gibi kritik risklere karşı geliştirilen bütüncül bir müdahale stratejisidir. Proje, yüksek rakımlı alanlardaki küçük ölçekli çiftçilerin refahını artırmayı hedeflerken; Ekonomik Kalkınma Kümeleri (EKK) yaklaşımı üzerinden üretimden pazarlamaya kadar tüm değer zincirini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı, gençlerin tarımsal girişimcilik paketleriyle desteklenmesi ve hassas grupların sosyal dışlanmadan korunması projenin öncelikli odak noktalarını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede Faz III; On İkinci Kalkınma Planı ve 2053 Vizyonu ile uyumlu olarak, kırsal alanları çevre dostu teknolojiler, dijital tarım araçları ve rekabetçi işletmelerle donatarak Türkiye Yüzyılı’nda adil bir kırsal dönüşüm gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör ve kalkınma ortaklarıyla kurulacak iş birlikleri sayesinde, yüksek kesimlerdeki potansiyelin ekonomik değere dönüştürülmesi ve proje tamamlandıktan sonra da sürdürülebilir bir kalkınma modelinin kurumsallaştırılması temel hedeftir.

1.1. Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ve Faz III Genişleme Stratejisi

Türkiye, milenyum sonrası dönemden itibaren tarımsal yapısını modernize etme ve kırsal ekonomisini küresel pazarlarla entegre etme yolunda köklü bir dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreçte kaydedilen makroekonomik ilerlemeler ve teknolojik atılımlar, tarımsal üretimin genelinde önemli bir ivme yakalanmasını sağlamıştır. Ancak projenin temel dayanağını oluşturan "dezavantajlı alanlar" tanımı, bu genel refah artışından coğrafi ve yapısal engeller nedeniyle yeterince pay alamayan yüksek rakımlı bölgeleri işaret etmektedir.

Pazara erişimin lojistik olarak zorlandığı, arazi yapısının makineleşmeye kısıtlı imkan tanıdığı ve sosyoekonomik imkanların kentsel merkezlere göre zayıf kaldığı bu dağlık kesimler, tarımsal büyümenin odak noktası dışında kalma riskiyle karşı karşıyadır. Bu durum, özellikle genç iş gücünün kırsaldan çekilmesine ve geleneksel üretim modellerinin sürdürülebilirliğini yitirmesine neden olan bir döngüyü tetiklemektedir.

KDAKP kapsamında 2019 yılındaki başlangıcından bu yana bu kronik sorunlara karşı yenilikçi ve veri odaklı bir müdahale modeli geliştirilmiştir. İlk iki uygulama aşamasında elde edilen saha tecrübeleri ve çarpan etkileri, modelin başarısını kanıtlamış ve kapsamın genişletilmesi ihtiyacını doğurmuştur. 19.12.2025 tarihinde imzalanan Faz III 3. aşama finans anlaşması kapsamında, bu birikimin üzerine inşa edilerek Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerindeki stratejik üretim bölgeleri de kapsama dahil etmiştir.

Faz III kapsamında, geçmiş yılların tecrübeleri ışığında artık yalnızca fiziksel altyapı yatırımlarına değil; aynı zamanda iklim değişikliğine uyum, dijitalleşme ve Ekonomik Kalkınma Kümeleri üzerinden katma değerli üretim modellerine odaklanılmaktadır. Proje, Türkiye Cumhuriyeti'nin güncel kalkınma planları ve 2053 net sıfır emisyon hedefleriyle tam uyumlu bir şekilde; kırsaldaki dezavantajlı statüyü, yerel potansiyeli harekete geçirerek "rekabetçi ve dayanıklı bir kırsal kalkınma ekosistemine" dönüştürmeyi esas almaktadır.

Proje Alanı; KDAKP, başlangıçta Doğu Akdeniz (Adana, Mersin, Osmaniye, Kahramanmaraş) ve Batı Karadeniz (Bartın, Kastamonu, Sinop, Çankırı) bölgelerinde toplam sekiz ilde başarıyla yürütülmüştür. Faz III (Ek Finansman) aşamasıyla birlikte projenin coğrafi etki alanı stratejik bir şekilde genişletilmiştir. Bu kapsamda Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illeri projeye dahil edilerek toplam 28 ilçe (25'i IFAD kredi finansmanı, 3'ü ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kaynakları kullanılarak) KDAKP kapsamına alınmıştır. Yeni eklenen illerden Karabük, Karadeniz Kümesi ile; Kayseri ise Akdeniz Kümesi ile komşudur. Geriye kalan iki il, Kütahya ve Afyonkarahisar, Ankara'nın güneybatısında ve birbirine komşudur. KDAKP illerinden Çankırı ve Kahramanmaraş'ta proje faaliyetlerinin 2024 yılında başladığı göz önüne alındığında, ek finansman döneminde bu illerdeki faaliyetlere devam edilecektir.

Şekil 1. KDAKP Uygulama Alanı

Projenin Süresi; 2019 yılında hayata geçirilen KDAKP, Faz III ek finansman süreciyle birlikte uygulama takvimi güncellenmiş hedefler doğrultusunda uzatılmıştır. Faz III illeri için tahsis edilen IFAD kredisinin 2030 yılı Mart sonuna kadar harcanması öngörülmekte olup, projenin uygulama süresi 31 Mart 2030 tarihine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Saha faaliyetleri, yatırım süreçleri ve nihai erişim hedefleri bu tarihe kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

Projeye Yeni İllerin Dahil Edilmesinin Gerekçesi; Türkiye'nin yüksek kesimlerinde ve batı bölgelerinde yer alan Afyonkarahisar, Karabük, Kayseri ve Kütahya illeri; orman kenarı mozaiklerinden yüksek plato meralarına kadar uzanan ve yükseklik, ormana yakınlık ile yarı kurak iklim koşullarının şekillendirdiği çeşitli tarımsal ekosistemlere sahiptir. Bu alanlar, küçük ölçekli çiftçilerin değer zincirlerine katılımını sınırlandıran sistemik altyapı kısıtlamalarının yanı sıra yağış değişkenliği, uzun süreli kuraklık dönemleri ve sıcak hava dalgaları gibi artan iklim riskleriyle karşı karşıyadır.

Dört yeni ilin seçimi, projenin amaç ve hedefleri doğrultusunda acil kalkınma sorunlarını ele almak üzere açıkça tanımlanmış kriterlere göre yapılmıştır. Bu kriterler; düşük sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi, yoksulluk ve sosyal

dışlanma, özellikle yüksek kesimleri etkileyen çevresel bozulma, sınırlı altyapı nedeniyle doğal afetlere ve iklim değişikliğine karşı kırılganlık ve düşük mekanizasyon ile zayıf tarımsal ekonomik uygulamalar nedeniyle düşük verimli tarımsal faaliyetlere büyük ölçüde bağımlılık gibi özelliklerin baskın olduğu bölgelere odaklanmaktadır. KDAKP'nin mevcut uygulama alanlarına yakınlığın operasyonel verimliliği artıracağı değerlendirilmektedir.

Hedef gruplar; KDAKP Faz III kapsamında belirlenen hedef kitle; yüksek rakımlı alanlarda yaşayan, doğal kaynak bağımlılığı yüksek ancak bu kaynaklara erişimi kısıtlı olan ve iklim değişikliği karşısında kırılganlık gösteren hane halklarından oluşmaktadır. Program faydalanıcıları, sosyoekonomik kapasiteleri ve üretim modellerine göre üç ana stratejik gruba ayrılmaktadır.

(a) Hedef hanelerin %60'ını (yaklaşık 14.400 hane) oluşturan en büyük grup; küçük ölçekli tarım yapan ekonomik olarak yoksul haneler, yarı yerleşik/göçer yörük çobanlar ve genç kırsal girişimcilerden oluşmaktadır. Bu grupların uygun girdi, teknoloji, pazar ve altyapı desteğine erişimi genellikle sınırlı olup yarı geçim seviyesinde faaliyet göstermektedir. Çoğunlukla ayda 22.000 TL'nin altında gelir elde etmekte; gelirlerini tarım, ormancılık, gurbetteki aile üyelerinin gönderdiği para ve çiftlik dışı işlerden sağlamaktadır. Düşük toprak kalitesi, sulamaya sınırlı erişim ve değer zincirlerinin dışında kalmaları nedeniyle geçim kaynakları kısıtlıdır. Yoksul yanlısı hedefleme kriterleri doğrultusunda, bu gruba özel müdahaleler ve doğrudan hedefleme yaklaşımına başvurulacaktır.

(b) Yararlanıcıların %35'ini (yaklaşık 8.400 hane) oluşturan ikinci grup; ekonomik olarak aktif küçük ölçekli çiftçiler ve büyüme potansiyeline sahip küçük ölçekli işleyicilerden oluşmaktadır. Bu kişiler, en yoksul hanelere kıyasla daha fazla araziye, daha çeşitli ekim sistemlerine, hayvan varlığına ve üretim kapasitesine sahiptir. Aylık gelirleri 22.000 TL'nin üzerindedir. Tarımsal üretim yıllık gelirlerinin %50'sinden fazlasını oluşturduğundan ve neredeyse tam zamanlı tarımsal üretim yaptıklarından; güvenlik, ürün standartları ve pazar gereksinimlerini karşılamak amacıyla çıktılarının kalitesini ve hacmini artırma potansiyeline sahiptir.

(c) Üçüncü grup, yani dönüşümün öncüleri, hedef yararlanıcıların %5'ini (yaklaşık 1.200 kişi) oluşturmaktadır. Bu grup; tarımsal değer zincirlerinde lider çiftçiler, tarım işletmeleri ve işleyiciler gibi ticaretle uğraşan odaklı katılımcıları içerir ve aracı ile rol model işlevini üstlenir. Yeni teknolojilerin ve yaklaşımların uygulanabilirliğini göstererek kırsal dayanıklılığın oluşturulmasına yardımcı olurken, yoksullar için istihdam yaratma dahil kalkınma fırsatları doğurmaktadır. Bu aktörler, sistemik değişimin gerçekleşmesinde son derece önemli bir rol üstlenmektedir.

Projenin 31 Mart 2030 tarihine kadarki nihai erişim hedefi 71.400 hanede 119.000 kişi olarak belirlenmiştir. Yararlanıcı hanelerin tüm üyeleri dahil edildiğinde, KDAKP 2030 Mart ayında tamamlandığında Faz I, Faz II ve Faz III toplamında yaklaşık 250.000 kişiye doğrudan fayda sağlamış olacaktır.

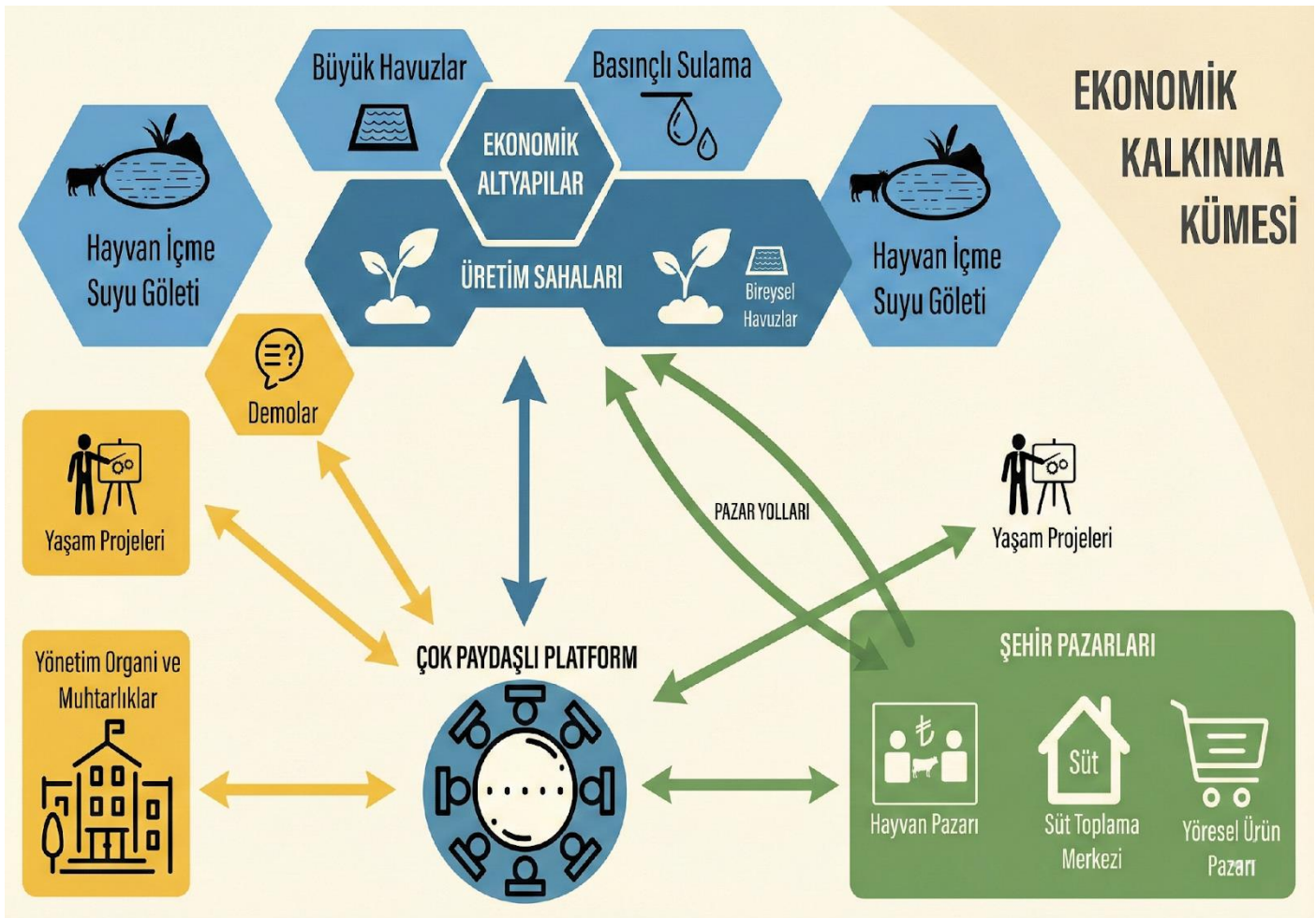
Hedefleme Stratejisi; KDAKP Faz III'te, projenin kaynaklarının en çok ihtiyaç duyan kesimlere adil ve etkin bir şekilde ulaştırılmasını sağlamak amacıyla çok katmanlı bir hedefleme stratejisi benimsenmiştir. Bu strateji, projenin sunduğu

hizmetlerin niteliği gereği doğal bir eleme sağlayan "Kendi Kendini Hedefleme" (Self-Targeting) mekanizmasını temel almakla birlikte; en yoksul haneler, kadınlar, gençler ve göçerler gibi kırılgan grupların sisteme dahil edilmesini garanti altına alan "Doğrudan Hedefleme" araçlarıyla desteklenmektedir.

Projenin Bileşenleri; Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi Faz III; kırsal yoksulluğu azaltma ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma hedefine ulaşmak amacıyla birbirini tamamlayan iki temel bileşen üzerine inşa edilmiştir.

Bileşen 1: Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Teşvik Edilmesi

Bu bileşen, yüksek rakımlı alanlardaki üretim potansiyelini "kümelenme" yaklaşımıyla harekete geçirmeyi hedeflemektedir. Amaç; parçalı üretim yapısını organize ederek ölçek ekonomisi yaratmak ve değer zincirinin her halkasını (üretim, işleme, pazarlama) güçlendirmek olarak belirlenmiştir. Bu ana bileşen, kırsal yoksulluğu azaltmak ve rekabetçiliği artırmak için birbirini tamamlayan beş stratejik alt bileşen aracılığıyla hayata geçirilecektir.

Şekil 2. Ekonomik Kalkınma Kümeleri Yaklaşımı

Alt Bileşen 1.1: Sosyal Mobilizasyon Faaliyetlerine Odaklanan Çok Paydaşlı Platformlar oluşturulması; Her bir Ekonomik Kalkınma Kümesinde, yerel paydaşların (çiftçiler, kamu kurumları, özel sektör, STK'lar) bir araya geldiği Çok Paydaşlı Platformlar kurulacak ve/veya güçlendirilecektir. Bu platformlar, Stratejik Yatırım Planlarına (SYP) göre küme yatırımlarını planlayıp uygulayarak EKK'lerin teşvik edilmesini sağlayacaktır. Bu süreçte kadınların, gençlerin ve hassas

grupların karar alma mekanizmalarına katılımı zorunlu tutularak, yatırımların en kırılgan grupları da kapsamı sağlanacaktır.

Alt Bileşen 1.2: Kümelenmeyi Destekleyen Ekonomik Altyapı Oluşturulması; Bölgesel üretim kapasitesinin artırılması ve pazar erişim olanaklarının azamiye çıkarılması amacıyla kamu ve ortak kullanım altyapılarına yönelik stratejik yatırımlar hayata geçirilecektir. Söz konusu altyapı yatırımları; fizibilite aşamasından itibaren operasyonel sürdürülebilirliği ve yönetim etkinliğini güvence altına alacak şekilde planlanacaktır. Bu çerçevede görev, yetki ve sorumlulukları net olarak tanımlanmış kurumsal yapılar belirlenerek devir süreçleri tamamlanacak ve bu süreç, Alt Bileşen 1.3 kapsamında oluşturulan yönetim mekanizmalarıyla tam entegrasyon içinde yürütülecektir.

Kamu Altyapısı (%100 Hibe); yollar, depolama ve pazar yerleri, suyla ilgili altyapı ve iklim değişikliğine uyumu artıran "akıllı tarım" teknolojileri ile yerel yüksekokul ve üniversitelere bağlı tarım işletmeciliği eğitim merkezlerini içerecektir.

Özelde Paylaşılan Altyapı (%75 Hibe); kooperatifler ve üretici birlikleri tarafından işletilecek süt toplama merkezleri, soğuk hava depoları, paketleme tesisleri ve silaj paketleme üniteleri gibi ortak kullanıma yönelik katma değer yaratan tesisleri kapsayacaktır.

Alt Bileşen 1.3: Çiftçi Becerilerinin ve Örgütlenmenin Desteklenmesi; Bu alt bileşen; Stratejik Yatırım Planı (SYP) ve Çok Paydaşlı Platformlar tarafından belirlenen yerel ihtiyaçlar doğrultusunda çiftçilerin, genç girişimcilerin ve üretici örgütlerinin teknik ve yönetsel kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir. Faaliyetler; yalnızca tarımsal verimliliği değil, aynı zamanda iklim değişikliğine uyumu, çevresel sürdürülebilirliği ve finansal okuryazarlığı kapsayan bütüncül bir eğitim stratejisi üzerine kurgulanacak ve üç temel eksende yürütülecektir.

Dijitalleşme ve İşletme Yönetimi kapsamında, üreticilerin iklim risklerini ve pazar fırsatlarını daha iyi yönetebilmeleri için "Kalkınma için Bilişim Teknolojileri (ICT4D)" araçları yaygınlaştırılacak; çiftçilere maliyet-fayda analizi, dijital pazarlama ve üretim planlaması konularında yetkinlik kazandırılacaktır. Girişimcilik ile Genç/Kadın Odaklı Eğitimler kapsamında, özellikle gençlere ve kadınlara yönelik "uygulamalı iş planı hazırlama" eğitimleri düzenlenecek; bu eğitimleri başarıyla tamamlayan girişimcilerin modern hayvancılık, arıcılık, yenilenebilir enerji ve kırsal turizm gibi alanlarda Alt Bileşen 1.4 kapsamındaki hibe desteklerine erişimi sağlanacaktır. Altyapı Yönetimi ve Demonstrasyonlar kapsamında ise proje ile kurulan sulama sistemleri ve mera altyapılarının sürdürülebilirliği için bu tesisleri devralacak yönetim organizasyonlarına "işletme, bakım ve dijital izleme" eğitimleri verilecek; teorik eğitimler, bölgeye özgü dirençli tohum çeşitlerinin, su tasarrufu sağlayan teknolojilerin ve hasat sonrası kayıpları azaltan yöntemlerin tanıtılacağı demonstrasyon alanları ve çiftçi tarla okulları ile sahada pekiştirilecektir.

Alt Bileşen 1.4: Değer Zincirinin Geliştirilmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar; Stratejik Yatırım Planı (SYP) ve Çok Paydaşlı Platform öncelikleri doğrultusunda; Alt Bileşen 1.2 altındaki altyapı yatırımlarıyla ortaya çıkan fırsatlar ile Alt Bileşen 1.3 altındaki yenilik ve eğitimler temelinde, seçilmiş üretim girdilerine ve/veya teknoloji paketlerine

erişebilmeleri için bireysel çiftçilere ve işletmelere eğitim ve bireysel hibeler sağlanması hedeflenmektedir. Desteklenecek yatırım konuları arasında modern ve taşınabilir yalıtımlı çadırlar, güneş enerjisi entegreli sistemler, bireysel sulama havuzları ve basınçlı sulama sistemleri ile meyve bahçeleri ve seraların kurulumu yer almaktadır. Faz III kapsamında, klasik üretim yatırımlarına ek olarak; kaynak kullanım verimliliğini artıran dijital sensörler, hassas tarım araçları, kompost makineleri ve atık yönetimi sistemleri gibi "iklim dostu" ve yenilikçi teknolojilerin benimsenmesine özel bir pay ayrılacaktır. Proje, kırsal alandaki en dezavantajlı grupları ekonomik sisteme dahil etmek amacıyla "pozitif ayrımcılık" içeren özel finansman modelleri uygulayacaktır. Bu çerçevede; göçerlerin yaşam standartlarını ve hayvancılık faaliyetlerini iyileştirmeye yönelik yatırımlarda %80 oranında hibe (aynı/nakdi %20 katkı) sağlanacak; proje sahasındaki en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan "hassas hanelere" yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Alt Bileşen 1.5: Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alma; Bu alt bileşen; proje sahasındaki yüksek rakımlı yaylaların sunduğu benzersiz doğal ürünlerin (vişne, kuruyemiş, dağ otları, şifalı bitkiler, bal vb.) pazar değerini artırmayı ve markalaşma süreçlerini desteklemeyi hedeflemektedir. Hasat sonrası işleme, paketlenme ve depolama ekipmanlarına erişimin sağlanmasıyla ürünlerin raf ömrünün uzatılması ve katma değerli hale getirilerek daha karlı pazarlara sunulması amaçlanmaktadır. Pahalı sertifikasyon süreçlerine alternatif olarak, müşteri güvenini ve yerel tanınırlığı esas alan "Katılımcı Güvence Sistemleri"nin benimsenmesi desteklenecek; turizm sektörüyle iş birlikleri geliştirilerek yerel üreticilerin belirlenmiş kalite standartlarına uyması ve güvenli gıda arzı sağlaması temin edilecektir.

Uygulama sürecinde şu faaliyetlere öncelik verilecektir: (i) kamu-özel sektör ortaklığıyla marka/patent başvurularının hazırlanmasına teknik destek sağlanması, (ii) ürün izlenebilirliği, standartların oluşturulması ve ürün kimliğinin geliştirilmesi maliyetlerinin karşılanması için bireysel hibe desteği verilmesi, (iii) marka bilinirliğini artıracak tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi ve Türk Patent ve Marka Kurumu nezdindeki tescil süreçlerinin finansal ve teknik olarak desteklenmesi.

Bileşen 2: Proje Yönetimi

Projenin genel koordinasyonunu, bütçe yönetimini ve izleme-değerlendirme süreçlerini kapsayan idari bileşendir; toplam bütçenin yaklaşık %13,5'lik kısmını oluşturmaktadır. Faz III kapsamında proje sahasının genişlemesiyle birlikte yönetim yapısı bölgesel verimliliği artıracak şekilde güncellenmiştir. Bu çerçevede Kayseri ili, coğrafi yakınlığı ve operasyonel bütünlük gereği Adana'da konuşlu Doğu Akdeniz Bölge Proje Yönetim Birimi'ne (BPYB) entegre edilerek bölgesel koordinasyon ve denetim mekanizmasına dahil edilmiştir. İl düzeyindeki uygulama faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü bünyesinde müstakil bir İl Proje Yönetim Birimi (İPYB) kurulmuştur. İlçe düzeyinde ise Çiftçi Destek Ekipleri (ÇDE) görevlendirilmiştir. Bu ekipler; çiftçilerle birebir iletişim kurarak teknik destek sağlama, hibe başvurularını yönlendirme ve eğitim faaliyetlerini organize etme görevlerini üstlenecektir.

Maliyet ve Finansman: 2020 yılında ölçek küçültme ve ek finansmanın onaylanması ile ilk kredi süresinin uzatılmasıyla birlikte KDAKP; dokuz yıl boyunca, tahmini toplam maliyeti 73,493 milyon avro ve IFAD finansmanı 54,244 milyon avro

olacak şekilde uygulanacaktır. KDAKP'nin dört yeni ile yaygınlaştırılması önerisiyle, üç yıl boyunca tahmini toplam maliyet 47,035 milyon avro olacak ve bunun 34,166 milyon avrosu IFAD tarafından finanse edilecektir. Üç faza yayılacak 12 yıllık süre boyunca toplam maliyetin 120,532 milyon avro olması öngörülmekte olup, bunun 88,410 milyon avrosu IFAD tarafından finanse edilecektir.

Tablo 1. İlk ve Ek Finansman Özet (bin avro)

	İlk finansman*	Ek finansman	Toplam
IFAD kredi	54.244	34.166	88.410
IFAD hibe	900	0	900
Yararlanıcılar	6.585	9.317	15.902
Borçlanan/kullanıcı	12.664	2.656	15.320
Toplam	74.393	46.139	120.532

* Maliyet ve finansman MTR'de tekrar hesaplanmıştır.

KDAKP'nin üç faza boyunca, Bileşen 1 Ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesi, toplam maliyetin %86,5'ünü, Bileşen 2 Proje yönetimi ve koordinasyonu ise %13,5'ini oluşturacaktır. IFAD finansmanının %96,1'i yatırımlar için harcanacak ve yalnızca %3,9'u tekrarlayan maliyetler için kullanılacaktır.

Tablo 2. Bileşen ve Yıla Göre Proje Maliyetleri (bin avro)

Bileşen	2020 2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
1. Ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesi	27.706	18.807	16.932	14.845	14.141	11.589	197	104.217
2. Proje yönetimi	11.213	1.040	1.104	922	823	815	398	16.315
Toplam	38.918	19.847	18.036	15.767	14.964	12.404	595	120.532

1.2. Kayseri İli Proje Uygulama Alanı

Kayseri ili, 16.917 km² yüzölçümü ile Türkiye topraklarının yaklaşık %2,2'sini oluşturmakta olup il alanının yaklaşık %40'ı tarım arazilerinden oluşmaktadır. Ortalama yükseltisi 1.054 metre olan ilde tüm ilçeler 600 metre rakımın üzerinde yer almakta; merkezde Kocasinan ve Melikgazi başta olmak üzere toplam 16 ilçe idari yapıyı oluşturmaktadır. Arazi kullanım yapısında tarım ve mera alanlarının geniş yer kaplaması, ilin kırsal kalkınma ve tarımsal üretim açısından stratejik bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İlin topografik yapısı üç ana dağ sırası ile şekillenmiş olup bu durum doğal kaynakların çeşitlenmesine ve farklı mikroklimatik alanların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Akkışla, Pınarbaşı ve Sarız ilçelerinde yoğunlaşan yüksek dağlık alanlar ile İncesu, Bünyan ve Develi çevresindeki yükseltiler doğal eşik unsurları olarak öne çıkmaktadır. İlin en yüksek noktası olan Erciyes Dağı; turizm, su kaynakları ve iklim özellikleri açısından önemli bir doğal varlık niteliğindedir.

Su kaynakları bakımından ilde göller, barajlar ve göletler önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Camız, Çöl, Sarıgöl, Yay ve Tuzla gölleri ile Ağcaşar, Akköy, Kovalı, Sarımsaklı, Yamula ve Selkapanı barajları sulama altyapısının geliştirilmesinde

stratejik öneme sahiptir. Başlıca akarsu olan Kızılırmak Nehri'nin il sınırları içindeki 128 kilometrelik bölümü, tarımsal üretim ve su yönetimi açısından temel kaynak niteliğindedir. Zamantı ve Sarız çayları ise bölgesel su varlığını destekleyen diğer önemli akarsulardır. İlin önemli ovaları ise Develi Ovası (1.050 km²), Sarımsaklı Ovası (300 km²), Karasaz Ovası (80 km²) ve Palas Ovasıdır (50 km²).

Nüfus büyüklüğü 1.452.458 olan ilde nüfus artış oranı %0,47, km² başına düşen kişi sayısı ise 86'dır. Nüfus yoğunluğu merkez ilçelerde artış göstermekte, kırsal alanlarda ise genç nüfusun azalması dikkat çekmektedir. Bu durum, tarımsal istihdamın sürdürülebilirliği açısından yapısal bir risk oluşturmaktadır.

Ekonomik yapı temel olarak sanayi ve tarım sektörleri üzerine kuruludur. Gelişmiş ulaşım altyapısı sayesinde sanayi faaliyetleri il merkezinde yoğunlaşmış, Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu arasında yer alan işletmeler ilin ekonomik gücünü artırmıştır. Bununla birlikte kırsal alanlarda üretim deseninin geleneksel yapısı, işletme ölçeklerinin sınırlılığı ve göç olgusu tarımsal gelişimin önündeki temel sorun alanları arasında yer almaktadır.

İl genelinde ortalama bitkisel üretim işletme büyüklüğü 133 dekar olup mekanizasyon düzeyi özellikle düz arazilerde yüksektir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre Kayseri ilinde toplam tarım alanı 6.287.632 dekadır. Bunun yanında il genelinde 6.198.980 dekar çayır ve mera alanı hayvancılık faaliyetleri için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. İl genelinde toplam 2.421.920 dekar sulanabilir alan bulunmakla birlikte; mevcut durumda kamu yatırımlarıyla 1.858.670 dekar ve çiftçi imkanlarıyla 137.140 dekar olmak üzere yaklaşık 1.995.810 dekarlık alan fiilen sulamaya açılmıştır. Söz konusu veriler; sulama altyapısının geliştirilmesinin, modern sulama tekniklerinin yaygınlaştırılmasının ve atıl sulanabilir alanların üretime kazandırılmasının stratejik öncelik alanları arasında yer aldığını göstermektedir. Sulu tarım oranının %31,7 seviyesinde kalması, su yönetimi ve modern sulama yatırımlarının stratejik önemini ortaya koymaktadır. İl genelinde 1.666.440 dekar orman ve fundalık alan bulunurken 2.890.220 dekar alan tarım dışı alan kapsamında yer almaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre Kayseri ili tarım alanlarının kullanım deseni incelendiğinde; 161.973 dekar alanda meyve, içecek ve baharat bitkileri üretimi, 371.160 dekar alanda sebze yetiştiriciliği ve 4.935.713 dekar alanda tahıllar ile diğer bitkisel ürünlerin üretimi gerçekleştirildiği, 818.786 dekar alanın ise nadasa ayrıldığı görülmektedir. Bu dağılım, bitkisel üretimde geniş alanlı tarla bitkilerinin (tahıllar ve diğer bitkisel ürünler) belirgin ağırlığını ortaya koyarken; meyve ve sebze gibi katma değeri yüksek ürün gruplarının payının görece sınırlı kalması, ürün çeşitliliğinin ve katma değer artırılmasına yönelik potansiyeli işaret etmektedir.

Hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı olarak küçükbaş ve büyükbaş işletme modeli ile yürütülmekte; büyükbaş işletmelerde ortalama 22 baş, küçükbaş işletmelerde ise 255 baş hayvan bulunmaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre il genelinde 460.294 baş büyükbaş ve 1.150.117 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Büyükbaş varlığının yaklaşık %96,5'inin saf kültür ve kültür melezi ırklardan oluşması, son yıllarda verimliliği yüksek ırklara yönelimin belirginleştiğini ve bunun olumlu bir dönüşüm olduğunu göstermektedir. Küçükbaş varlığında koyun (1.061.922 baş), keçiye (88.195 baş) kıyasla

baskın konumdadır. Bunların yanı sıra yumurta tavukçuluğu ve arıcılık faaliyetleri de ilin tarımsal üretim çeşitliliğini desteklemektedir.

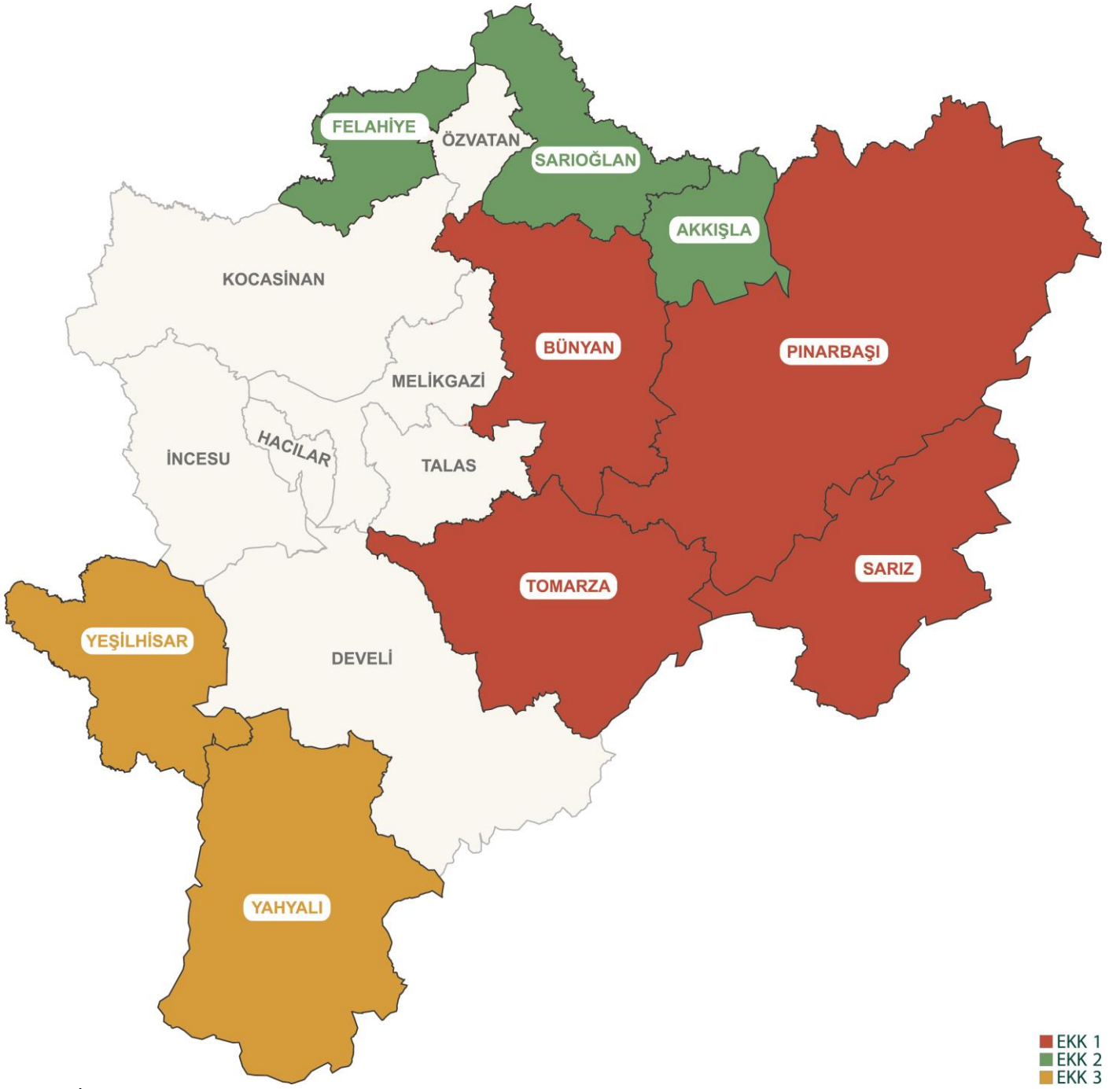
Kayseri ili proje uygulama alanı; biyolojik çeşitlilik açısından önemli noktaları, yüksek düzeyde arazi bozulmasını ve yaban hayatını içermektedir. Tarım, hayvancılık ve altyapıya yapılan yatırımlar nedeniyle biyolojik çeşitlilik kaybı, tarımsal kimyasal kullanımından kaynaklanan kirlilik, hayvan kaybı, aşırı otlatma, toprak erozyonu ve aşırı su kullanımı ile ilgili sorunların mevcut olduğu bölgede; küçük parçalı ve yer yer düşük verimli arazi yapısı sebebiyle etkin kullanılamayan tarım arazileri belirgin yer kaplamaktadır. Ayrıca proje alanlarında altyapı yatırımları yetersiz kalmış ve sanayi entegrasyonu sağlanamamıştır. Bununla birlikte, altyapı için azami bir eşik belirlenerek koruma tedbirleri ve iyi tarım uygulamaları yoluyla yatırımlar desteklenebilecektir.

Bölgenin sahip olduğu tarımsal potansiyel yeterince kullanılamamakta, doğal kaynak yönetimi yetersiz kalmakta, genç nüfusun çeşitli sebeplerle şehir merkezine göç etmesi birtakım sosyoekonomik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle proje uygulama sahası, merkez ilçelere göre daha dezavantajlı olan kırsal nitelikli 9 ilçe olarak belirlenmiştir. Kayseri ili KDAKP uygulama alanı, kırsal bölgede yer alan ve toplam nüfusu 65.939 kişi olan bir bölgedir. Bu bölgede Akkışla, Felahiye, Sarioğlan, Sarız, Tomarza, Bünyan, Yahyalı, Yeşilhisar ve Pınarbaşı ilçelerini kapsayan 303 mahalle yer almaktadır. Proje uygulama alanında Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı 20.750 üretici bulunmaktadır.

Sanayi ve hizmet sektörünün yeterince gelişmemiş olduğu proje uygulama alanında halkın temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Ancak bölgede tarım ve hayvancılık sektöründe kurumsallaşmış büyük işletmelerden çok, geçimlik veya yarı-geçimlik aile işletmeleri bulunmaktadır.

Ağırlıklı olarak küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ile arıcılık yapılan proje alanında bitkisel üretimde tahıl, yem bitkileri, şeker pancarı, patates, meyvecilik, bağcılık ve aile tüketimini karşılamak üzere sebze yetiştiriciliği öne çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre Kayseri ili; aspir, çavdar, çerezlik kabak, kimyon ve patates üretiminde 1. sırada; çerezlik ayçiçeği ve şeker pancarı üretiminde 2. sırada; tritikale, macar fiği (yeşil ot) ve sorgum üretiminde 3. sırada; arpa üretiminde 4. sırada ve elma üretiminde 5. sırada yer almaktadır. Bu sıralamada patates ve şeker pancarı en güncel (2025) verilere göre sırasıyla 1. ve 2. sıraya yükselmiş, diğer ürünler ise son tam üretim yılı olan 2024 sıralamasıyla verilmiştir. İlin ülke üretimindeki payı, birinci sırada yer aldığı ürünlerde belirgin biçimde yüksek olup asperde yaklaşık %35, kimyonda %35, çerezlik kabakta %33, çavdarda %18 ve patatesten %14 düzeyine ulaşmaktadır. İl orman bakımından zengin değildir; il topraklarının %10'u ormanlarla kaplı olup orman genişliği 1.666.440 dekadır. Ormanlardan yılda 27 bin m³ sanayi odunu ve 15.000 ster yakacak odun elde edilmektedir.

KDAKP, önceki bölümlerde sözü edilen iki bileşeni ile proje alanında ekonomik kalkınma kümelerinin teşvik edilmesine yoğunlaşarak kırsalda istenen dönüşümün sağlanmasını hedeflemektedir. Bu amaçla Kayseri ili proje sahasında, idari sınırlardan bağımsız olarak 3 ekonomik kalkınma kümesi oluşturulmuştur.

Şekil 3. İlçe Bazlı Ekonomik Kalkınma Kümeleri

Ekonomik kalkınma kümelerinin oluşturulmasında coğrafi yapı, tarımsal ürün deseni, kültürel yapı ve üretici alışkanlıkları gibi unsurların yanı sıra üretilen tarımsal ürünlerin pazara akış yolları ve toplanma merkezleri de göz önünde bulundurulmuştur. Her bir ekonomik kalkınma kümesinde üretilen tarımsal ürünler, şehir merkezlerine bağlı olarak konumlanmış aynı toplama merkezine doğru akmaktadır. Kayseri ili proje uygulama alanında oluşturulan her bir ekonomik kalkınma kümesinde yer alan toplam 9 ilçe, 303 mahalle sayısı ve 65.939 nüfus Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Kayseri ilinde Ekonomik Kalkınma Kümelerinin Dağılımı (TÜİK, 2024)

Kayseri ili proje hedef bölgesine yönelik gerçekleştirilen mevcut durum analizleri incelendiğinde, kırsal mahallelerin önemli bir kısmında şehir merkezine yönelik göç eğiliminin sürdüğü görülmektedir. Göçün temel nedenleri arasında eğitim olanaklarının sınırlı olması ve tarımsal faaliyetlerden elde edilen gelir düzeyinin düşük kalması öne çıkmaktadır. Bazı mahallelerde taşınmalı eğitim sisteminin devam etmesi ve yerleşim birimlerinde okul bulunmaması, özellikle ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin ilçe merkezlerine yönelmesine neden olmaktadır. Ailelerin kırsal alanlarla bağları sürmekle birlikte, çalışma çağına ulaşan genç nüfusun kırsal yaşamla ilişkisinin zayıfladığı gözlemlenmektedir.

Altyapı açısından değerlendirildiğinde, mahallelerin ilçe merkezleri ile ulaşım bağlantılarının büyük ölçüde asfalt yollar aracılığıyla sağlandığı, konut dokusunun ise ağırlıklı olarak betonarme, kagir ve yığma yapılardan oluştuğu tespit edilmiştir. Saha çalışmaları sonucunda bölgenin temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu belirlenmiştir.

Tarımsal üretim yapan işletmelerde yüksek girdi maliyetleri, yüksek faiz oranlarına bağlı krediye erişim güçlüğü, genç nüfusun tarımsal faaliyetlere yönelimindeki azalma, göç kaynaklı iş gücü yetersizliği, su kaynakları ve sulama imkanlarının sınırlı olması ile engebeli ve parçalı arazi yapısı nedeniyle mekanizasyon kullanımının düşük kalması başlıca sorun alanları olarak öne çıkmaktadır.

Hayvancılık faaliyetleri açısından ise yem maliyetlerinin yüksek olmasına karşın süt fiyatlarının düşük seyretmesi, üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında hayvan barınaklarının fiziki koşullarının yetersizliği, meralara erişimi sağlayan yol altyapısının sınırlı olması ve buzağı ölüm oranlarının yüksekliği, sektörün verimlilik ve karlılık düzeyini düşüren temel yapısal sorunlar arasında yer almaktadır.

KDAKP'nin yerelde sahiplenilmesini ve yerel aktörlerin karar alma süreçlerine dahil olmasını güçlendirmek amacıyla, program stratejisine uygun olarak 3 ekonomik kalkınma kümesinin her biri için birer ÇPP oluşturulmuştur. Değer zincirlerinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi tüm aktörlerin ÇPP'de temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca ÇPP'de kadın ve genç temsilini güçlendirmek amacıyla kadınların ve gençlerin platforma üye olmaları teşvik edilmiştir. ÇPP'lerin yönetim organı olan yönetim kurulu ile kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahalelere ilişkin karşılıklı bilgi akışını sağlamak üzere oluşturulan yönlendirme komiteleri, gönüllülük esasına dayanarak seçim yoluyla belirlenmiştir.

1.3. Planlama Yaklaşımı ve Yöntem

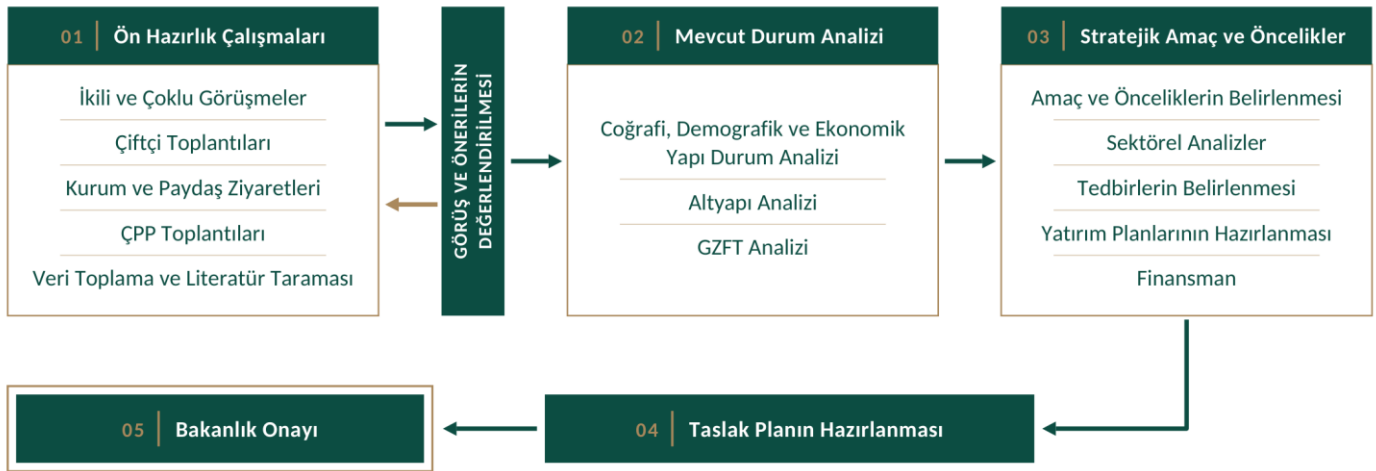
Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, 2017 yılında tahmini 98 milyon avroluk bir bütçe ile, her biri beşer yıllık ve iki yılı çakışan iki aşamaya yayılmış bir proje olarak tasarlanmıştır. I. faz kapsamında KDAKP proje faaliyetlerine; Doğu Akdeniz'de Adana, Mersin ve Osmaniye, Karadeniz Bölgesi'nde Bartın, Kastamonu ve Sinop olmak üzere iki bölgedeki altı ilde başlanmıştır. II. faz kapsamında Doğu Akdeniz'de Kahramanmaraş ve Karadeniz Bölgesi'nde Çankırı olmak üzere iki il eklenmiş; ancak 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle bu illerde uygulama 2024 yılında başlamıştır. İlk etapta ülkemizin 8 ilinde uygulanan projeye Kayseri, Afyonkarahisar, Karabük ve Kütahya illerinin de dahil edilmesiyle proje toplam 12 ilde uygulanır hale gelmiştir.

Üç faza yayılan ve toplamda 12 yıllık bir uygulama süresini kapsayan KDAKP'de, programın uygulanmasında kümelenme yaklaşımı esas alınmıştır. Faz III kapsamındaki Kayseri ili için hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planı ise önümüzdeki 5 yıllık uygulama dönemini esas almaktadır. Proje ile; doğal kaynakların ve uygun teknolojilerin daha fazla ve sürdürülebilir kullanımı yoluyla kırsal alanlara değer katan, istihdam olanakları yaratan ve kırsal alanları dönüştüren, rekabet gücüne sahip çiftliklerin ve tarımsal işletmelerin gelişimini destekleyen bir ekonomik kümelenme yaklaşımı benimsenmektedir. Yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik için, proje uygulama alanlarında oluşturulan her bir ekonomik kalkınma kümesinde amaçlanan ekonomik dönüşümü yaratmak üzere ihtiyaçların belirlenmesi ve bunlara yönelik müdahalelerin gerçekçi bir planlama çerçevesinde tasarlanması kritik önem taşımaktadır. Birbirini karşılıklı olarak güçlendiren faydalar; proje sahasında yüksek rakımlarda ticari izolasyona ve sınırlı katma değere neden olan parçalı ve tutarsız üretimin iyileştirilmesini amaçlayan yenilikçi ekonomik kümelenme yaklaşımının beklenen sonucu olacaktır.

Ekonomik Kalkınma Kümeleri için hazırlanan Stratejik Yatırım Planları, KDAKP'nin uygulanacağı önümüzdeki 5 yılda her bir EKK'ye ilişkin temel hedef ve stratejiler ile müdahaleleri belirlemektedir.

Stratejik Yatırım Planlarının hazırlanması sürecinde, hedef odaklı bir yaklaşımla katılımcılık, eşitlik, özgünlük ve sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Yaklaşık bir yıl süren Stratejik Yatırım Planı hazırlık süreci sırasıyla;

- (i) yerel düzeyde tüm paydaşların planlama sürecine katılımının sağlanması için düzenlenen toplantılar, görüşme ve ziyaretler ile literatür taraması ve veri toplamayı içeren ön hazırlık çalışmalarını;
- (ii) görüş ve önerilerin değerlendirilmesinin yanı sıra mevcut durumun tespiti ile stratejik amaç ve önceliklerin belirlenmesine yönelik analiz çalışmalarını;
- (iii) taslak Stratejik Yatırım Planlarının hazırlanması ve Bakanlık onayına sunulması adımlarını içermektedir.

Şekil 5. Plan Hazırlık Süreci

Ön hazırlık çalışmalarında anahtar kişi, kuruluş ve uygulama ortaklarının planlama sürecine katılımı amaçlanmıştır. Bu amaçla Kayseri Valiliği, ilgili Kaymakamlıklar, Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediye Başkanlıkları, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN), Erciyes Üniversitesi Ziraat ve Veterinerlik Fakülteleri, Meslek Yüksekokulları, Kayseri Orman ve 12. DSİ Bölge Müdürlüğü ve Yatırım İzleme Başkanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşları ile hedef odaklı toplantılar ve ikili görüşmeler yapılmıştır. Ziraat Mühendisleri Kayseri Şube Başkanlığı, Veteriner Hekimler Odası Başkanlığı ve Gıda Mühendisleri Odası başta olmak üzere meslek odalarıyla istişarelerde bulunulmuştur. Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve ekonomik kalkınma kümelerinde yer alan Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği, Arı Yetiştiricileri Birliği, Manda Yetiştiricileri Birliği, Kırmızı Et Üreticileri Birliği, Kayseri İç Su Üreticileri Birliği, Yumurta Üreticileri Birliği, Yeşilhisar Organize Süt Ürünleri ve Tarımsal Üreticileri Birliği, Akkışla, Sarioğlan, Yahyalı, Bünyan ve Pınarbaşı ilçesi Süt Üreticileri Birliği olmak üzere kooperatif ve sivil toplum kuruluşları ile benzer toplantı ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 6. Ön Hazırlık Çalışma Toplantıları

Bölgede faaliyet gösteren ve projede paydaş rolü üstlenen özel sektör temsilcilerinin planlama sürecine katkı sağlayabilmesi adına toplam 30 özel sektör kuruluşu ile ikili ve çoklu görüşmeler yapılmıştır. Kayseri ili proje sahasında yer alan 303 mahallede, üreticilerin sorun, ihtiyaç ve beklentilerinin tespit edilmesine yönelik 28 çiftçi toplantısı gerçekleştirilmiş; bu toplantılara hedef grupta anılan kişiler katılım sağlamıştır. Toplantılarda interaktif ve katılımcı bir tartışma ortamı oluşturulmuş, genellikle dışarıda bırakılan veya temsil edilmeyen kadın ve gençlerin sürece katılımı özendirilmiştir. Ayrıca değer zincirinde yer alan aktörlerin katılımıyla farklı çıkar ve ihtiyaçların tespitine yönelik gerçekleştirilen toplantı ve çoklu görüşmelerde üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin görüş ve önerileri alınarak sürece katkı sağlamaları için ortam oluşturulmuştur.

Ön hazırlık sürecinde yapılan bir diğer çalışma, literatür taraması ile veri toplamadır. Literatür taraması aşamasında sektörel bazda ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan araştırma sonuçları, sektör ve pazar analizleri ile ileriye dönük

öngörü belgeleri gibi çok çeşitli yayınlar incelenmiştir. Veri toplama sürecinde ise küresel düzeyden başlayarak ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde sektörü yansıtan veriler toplanmıştır. Bu kapsamda On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ve Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) başta olmak üzere ulusal ve bölgesel strateji belgeleri incelenmiştir. SYP'lerde belirlenen stratejik hedef ve önceliklerin söz konusu ulusal ve bölgesel planlarla örtüşür nitelikte olması, KDAKP'nin daha geniş kapsamlı bölgesel ve ulusal politikalara katkıda bulunmasına olanak sağlayacaktır.

Hazırlanan Stratejik Yatırım Planı; başta Türkiye'nin temel kalkınma yol haritası olan On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) olmak üzere Ulusal Kalkınma Stratejisi-IV (2024-2028), Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028), Orta Anadolu Kalkınma Ajansı Bölge Planı (2024-2028), Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Gündem 2030), Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (CAP), Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi ulusal ve uluslararası stratejilerin ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma, çevresel sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma hedefleriyle örtüşmektedir.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) açısından; kırsal kesimde üretken iş gücü oluşturularak ekonominin canlandırılması, sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması suretiyle nüfusun kırsalda tutundurulması temel amaç olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda Plan; kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, tarımsal verimlilik ve rekabet gücünün artırılması, kırsal altyapının iyileştirilmesi, kırsal nüfusun yerinde kalkınmasının sağlanması, kooperatifçilik ve üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım, doğal kaynakların korunması, kırsal sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, yerel kalkınma yaklaşımlarının güçlendirilmesi, tarımda teknoloji ve yenilikçilik ile finansman ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi hedeflerine doğrudan hizmet etmektedir. Özellikle kırsal yerleşimlerin cazibesinin artırılması ve tarımsal katma değerın yükseltilmesi hedefleriyle birebir örtüşmektedir. Kırsal alanlarda teknolojik dönüşüm, dijital tarım ve sürdürülebilir üretim modelleriyle "güçlü tarım, güçlü Türkiye" ilkesine dayanan Türkiye Yüzyılı Vizyonu ile de paralellik göstermektedir.

Ulusal Kalkınma Stratejisi-IV (2024-2028) açısından; kırsalda üretken iş gücü oluşturularak ekonominin canlandırılması, yaşam kalitesinin artırılması, tarım dışı gelir kaynaklarının geliştirilmesi, yerel ekonomilerin çeşitlendirilmesi ile kooperatifçilik ve girişimciliğin desteklenmesi hedefleriyle örtüşmektedir. Stratejide yer alan "kırsal ekonominin geliştirilmesi, beşeri sermayenin güçlendirilmesi ve kırsal altyapının iyileştirilmesi" öncelikleri, KDAKP'nin ana faaliyet alanlarını oluşturmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028) açısından; yeterli, erişilebilir ve sürdürülebilir tarımsal ürün arzını sağlamak, üretimden tüketime kadar gıda ve yem güvenilirliğini temin etmek, kırsal alanlarda yaşam kalitesini, refah seviyesini ve ekonomik çeşitliliği geliştirmek, planlı, dirençli ve gelişime açık bir tarım sektörü oluşturmak, toprak ve su kaynakları ile biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir yönetimini sağlamak ve iklim değişikliğine uyum kapasitesi ile dirençliliği artırmak amaç ve hedefleriyle doğrudan ilişkilidir.

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (2024-2028) Bölge Planında kırsalda yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflenmektedir. Bölgesel rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planının kırsalda yaşayan bireylerin sosyoekonomik gelişimine sunacağı katkı, TR72 bölgesinde kalkınmayı özendirici perspektifle paralellik göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Gündem 2030) açısından; kırsal refahın artırılması (yoksulluğa son), tarımsal verimlilik ve gıda güvenliği (açlığa son), kadın çiftçiler ile gençlerin önceliklendirilmesi (toplumsal cinsiyet eşitliği) ve eşitsizliklerin azaltılması (kır-kent gelişmişlik farkının kapatılması) hedefleri doğrultusunda uygulanacak tedbirlerle uyum göstermektedir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (CAP) açısından; tarım ve hayvancılık yatırımları, kırsal turizm ve yerel ürünlerin işlenmesi noktasında paralellik bulunmaktadır. KDAKP, Türkiye'nin kırsal alanlarını Avrupa standartlarında tarım ve yaşam seviyesine hazırlayan, OTP'nin çevrecilik, dijitalleşme ve sosyal adalet ilkelerini yerelleştiren bir proje olması nedeniyle; SYP ile OTP (özellikle 2023-2027 dönemi reformları), genç ve kadın vurgusu ile küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinin korunması noktasında temel benzerlik göstermektedir.

KDAKP ve Stratejik Yatırım Planı, yalnızca ekonomik bir kalkınma hamlesi değil; aynı zamanda Türkiye'nin Paris İklim Anlaşması ve Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) kapsamındaki taahhütlerini kırsal düzeyde hayata geçiren operasyonel bir uygulama aracıdır. Bu bağlamda; Paris İklim Anlaşması çerçevesinde doğal kaynakların (özellikle suyun) tükenmesine karşı savunma mekanizmalarının oluşturulması, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın çevreci gıda vizyonu doğrultusunda yerel üreticinin modernize edilmesi ve kırsal alanda karbon salımının azaltılarak Türkiye'nin "2053 Net Sıfır Emisyon" hedefine katkı sağlanması; su yönetimi, enerji, ekonomi ve sosyal boyut eksenleriyle ilişkilidir.

Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) politikaları açısından; sürdürülebilir tarım, gıda güvenliği ve kırsal yoksulluğun azaltılması tedbirleriyle doğrudan ilişki bulunmaktadır. Yoksulluk, teknoloji, sürdürülebilirlik ve pazara erişim politika alanlarında FAO ile KDAKP yaklaşımı stratejik olarak benzerlik göstermektedir.

Sosyal Çevresel ve İklimsel Değerlendirme Prosedürleri (SECAP) metodolojisinin özünü oluşturan risk ve kırılganlık analizi yaklaşımı; IPCC tarafından geliştirilen, iklim tehlikeleri ile yerel kırılganlıkların (sosyoekonomik ve fiziksel-çevresel) birlikte değerlendirilmesi yoluyla etki risklerinin belirlenmesi ve tedbirlerin bu risklere göre önceliklendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, KDAKP kapsamında tarım ve ormancılık, iklim değişikliğine karşı en kırılgan sektörler arasında tanımlanmakta; yaşlılar, düşük gelirli haneler ve kadınlar gibi gruplar iklim tehlikeleri karşısında en hassas nüfus kesimleri olarak öncelikli kabul edilmektedir.

Stratejik Yatırım Planı ön hazırlık çalışmalarında, sosyal mobilizasyon faaliyetlerine odaklanan çok paydaşlı platform toplantıları özel bir önem taşımaktadır. Çok Paydaşlı Platformlar; hem bireysel hem de küme düzeyinde, kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı sınırları tespit ederek yatırımların doğru ve sürdürülebilir biçimde kullanılmasını

sağlamayı, uygulama ve beceriler hakkında düzenli bilgi alışverişinde bulunmayı ve nihayetinde ekonomik kalkınma kümesi içinde karar süreçlerini etkileyecek ortak bir duruş geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu platformlar, genellikle dışlanan veya temsil edilmeyen aktörler için bir etki ve karar alanı oluşturan, paydaşlar arasındaki bilgi akışını artıran esnek kurumlar olarak işlev görmektedir. Her EKK’de tespit edilen farklı çıkar ve ihtiyaçlar karşısında sorunların ortak bir paydada çözülmesini, hedef ve müdahale alanları üzerinde uzlaşa sağlanmasını ve böylece yerelde sahiplenme duygusunun yaratılmasını teminen, her ekonomik kalkınma kümesinde dörder kez tekrarlanmak üzere toplam 12 ÇPP toplantısı düzenlenmiştir. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin yanı sıra kadın ve gençlerin de ÇPP’de temsil edilmesi; kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı unsurların tespitinde ve kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahale alanlarının belirlenmesinde en geniş ve katılımcı tartışma ortamının oluşmasını sağlamıştır.

Ön hazırlık sürecinde elde edilen tüm veri, bilgi, görüş ve öneriler değerlendirilmiş; Stratejik Yatırım Planı genel çerçevesinin oluşturulmasına yardımcı olacak çeşitli analizlerde kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda EKK’nin mevcut durumu tespit edilmiş, kümeye ilişkin stratejik amaç ve öncelikler belirlenmiştir. Sektörel analizler ve özellikle değer zinciri analizi, her bir EKK’de hangi ürünlerde kümelenmeye odaklanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması; üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar hangi faaliyetle üründe ne kadar katma değer yaratıldığının belirlenmesinin yanı sıra, sektörün zayıf yönlerini iyileştirmeye ve güçlü yönlerini desteklemeye yönelik tedbirlerin ortaya konulmasında önem arz etmektedir. Tüm bu değerlendirme ve analizler ışığında, her ekonomik kalkınma kümesi özelinde taslak Stratejik Yatırım Planları hazırlanmış ve BPYB incelemesini müteakip Bakanlığımız Merkez Proje Yönetim Birimi (MPYB) onayına sunulmuştur.

Stratejik Yatırım Planları bu haliyle; ekonomik kalkınma kümelerinde yer alan tüm kesimlerin görüş ve önerilerinin dikkatle değerlendirildiği bir süreç sonunda ortaya çıkan, kümelenme yoluyla kırsalda sürdürülebilir bir ekonomik dönüşüm yaratma amacına yönelik, sektördeki hemen hemen tüm aktörlerin üzerinde uzlaştığı, tespit edilen zorlukları ele alan, sosyoekonomik, çevresel ve iklimle duyarlı değer zinciri değerlendirmesiyle ortak bir kalkınma vizyonu oluşturulan ve yerel paydaşlarca sahiplenilen bir doküman niteliği taşımaktadır. Projenin temel çıktısı; ÇPP ile ortaklaşa hazırlanan ve altyapı, eğitim, hizmetler ile bireysel hibeler dahil olmak üzere alt bileşenlerdeki koordineli yatırımları şekillendiren mikro strateji belgesi olan Stratejik Yatırım Planı’dır.

1.4. Çok Paydaşlı Platform ve Kayseri ÇPP Toplantısı

Çok Paydaşlı Platformlar; dönüşüme öncülük etmede kilit rol oynayan sosyal aktörlerin varlığını, görünürlüğünü ve arabuluculuğunu güçlendirmek adına, KDAKP’nin proje alanında küçük çiftçi yatırımlarının desteklenmesi için sunduğu eşsiz bir fırsat ve yenilikçi bir araçtır. Çok Paydaşlı Platformların amacı; faaliyetler hakkında düzenli olarak bilgi alışverişinde bulunmak ve nihayetinde ekonomik kalkınma kümesi içinde karar süreçlerini etkileyecek ortak bir duruş geliştirmektir. Çok Paydaşlı Platformlarla bağlantılı ekonomik kalkınma kümeleri; ana değer zincirlerini geliştirmek üzere bölgenin yerel ekonomik zorluklarına daha iyi hitap etmek için yapılan müdahalenin giriş noktasını oluşturmaktadır. Bu yapı; paydaşların birlikte yönettiği kilit ekonomik altyapıyı, bireysel yatırımları ve küme içindeki

tarımsal ürünlerin üretim ve ticaret hacmini artırmayı amaçlamaktadır. Çok Paydaşlı Platformların kurulması, sahadaki uygulayıcılar için özellikle dağlık bölgeler başta olmak üzere kırsaldaki yoksul kesimle birlikte hareket etmenin yeni bir yolu olacaktır.

Projenin stratejisi; tarımsal ürünlerin ticaret akışlarının mekansal olarak iyileştirilmesine dayanan bir piyasa bağlantısı yaklaşımı izlemektedir. Her ekonomik kalkınma kümesi; ana üretim alanlarından (yüksek kesimlerdeki üretim havzası), ilçelere veya şehir merkezlerine bağlı konumlanan toplama merkezlerine/yarı toptancı pazarlara doğru akan üretimi destekleyecek şekilde tasarlanmaktadır. Her kümede kurulacak Çok Paydaşlı Platformlar, üretimi ve yarı toptancı pazarlamayı geliştirmeyi kolaylaştıracak; ana değer zinciri paydaşları olan üreticileri, tüccarları, nakliyecileri ve tarımsal işleyicileri bir araya getirecektir.

Üreticiler, araçlar, tüccarlar, imalatçılar, işleyiciler, girdi tedarikçileri, nakliyatçılar ve perakendeciler dahil olmak üzere seçilen değer zincirinin tüm ana aktörlerinin temsilcileriyle oluşturulan ÇPP'ler; hem bireysel hem de küme düzeyinde, kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı sınırları tespit etmede aktif rol üstlenmektedir. Hassas ve dışlanmış gruplar dahil ilgili tüm aktörlerin temsil edildiği ÇPP'ler; özellikle gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için kapsayıcı yatırımların belirlenmesine ve önceliklendirilmesine yardımcı olarak koordinasyon, planlama ve öğrenme için katılımcı bir platform işlevi görmektedir. Ayrıca bu platformlar, yerel otoriteler ve iş ortaklarıyla yürütülecek faaliyetlerde ana mekanizma olacaktır. Çok Paydaşlı Platformlar; KDAKP'nin Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile diğer kalkınma ortakları nezdindeki temel arayüzü konumundadır.

Programda bütün hedef gruplar ÇPP'lerde temsil edilmektedir. Bu gruplar; yarı-geçim seviyesinde üretim yapan ekonomik bakımdan aktif yoksul kesim; yükselme potansiyeli olan, ortalama geliri bulunan ancak pazara erişimi ve teknik kapasitesi sınırlı kesim; ve kümedeki mahalleleri temsil edebilecek dönüşüm sürücüler (tedarikçiler, tüccarlar veya tarımsal girişimciler) olarak sıralanmaktadır. Üreticiler; çiftçileri, göçerleri ve tarımla iştigal eden göçerleri içerir. ÇPP üyeliğinin %60'ı geçimlik tarım yapan çiftçiler ve göçerlerden, %35'i ihtiyaç fazlası üretim yapan çiftçilerden, %5'i ise dönüşüm sürücülerinden oluşur. Bu kategoriler içinde, PİM'de tanımlanan temsil kotasına uygun olarak kadınlar için %30 ve gençler için %10 oranında katılım ve temsil sağlanmaktadır.

Platform vasıtasıyla gençlerin ve kadınların aktif katılımı sağlanacak; bunun sonucunda fikirlerini ortaya koymaları ve motivasyonlarını artırmalarının yanı sıra kendileri için uygun öz istihdam ve istihdam fırsatlarının oluşması desteklenecektir. ÇPP'lerde kadınların karar süreçlerine katılımının güçlendirilmesi ve liderlik eğitimleri aracılığıyla liderlik ile karar alma becerilerinin geliştirilmesi yönünde olumlu adımlar atılacaktır. Çok Paydaşlı Platformlarda gençlerin (%50'si genç kadın) %5-10 oranında aktif temsil edilmesi; bu gençlerin görüş ve isteklerinin kilit planlama süreçlerinde (ortak gelişim vizyonunun belirlenmesi gibi) dikkate alınmasını ve ilgili çıktılar (yatırım öncelikleri gibi) genç çiftçilerin ihtiyaç ve yenilikçi fikirlerini yansıtmalarını sağlayacaktır. Platformlar, küme içindeki gençlerin üretim sürecine aktif katılımını sağlayarak küme gelişimine katkı sunacaktır. KDAKP'nin gençlerle ilgili atacağı ilk adım, çok paydaşlı platform aracılığıyla kümelenme gelişimine aktif katılımlarını sağlamak olacaktır.

KDAKP'nin program stratejisine uygun olarak, Kayseri ilinde yerel aktörlerin karar süreçlerine dahil olmasını ve projenin yerelde sahiplenilmesini güçlendirmek amacıyla 3 (üç) Çok Paydaşlı Platform kurulmuştur. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi tüm aktörlerin ÇPP'de temsil edilmesine özen gösterilmiştir. ÇPP'lerin idaresi, ÇPP'lerin çalışma usul ve esasları uyarınca gerçekleştirilmektedir. Her ÇPP, beş kişiden oluşan bir yönetim kurulu tarafından idare edilmekte; yönetim kurulu ilerlemeleri izlemekte ve ÇPP'ye strateji ile politika oluşturma konularında yol göstermektedir. Yönetim kurulu yılda dört kez bir araya gelmekte, ÇPP'nin tüm paydaşları ise yılda en az bir kez toplanarak çalışmalarını gözden geçirmektedir. Toplantıları organize etmek ve alınan kararların uygulanmasını izlemek amacıyla, paydaş temsilcilerinden (çiftçi örgütleri, tüccarlar, nakliyeciler vb.) oluşan beş kişilik bir yönlendirme komitesi kurulmuştur. ÇPP'nin yönetim organı olan yönetim kurulu ile kümede gerçekleştirilecek yatırım ve müdahalelere ilişkin karşılıklı bilgi akışını sağlayan yönlendirme komiteleri, gönüllülük esasına dayanarak seçim yoluyla belirlenmiştir. ÇPP tavsiyeleri bağlayıcı olmadığından, farklı paydaşların alınan kararlara uyumunu sağlamak için yönlendirme komitesi üyeleri bireysel kapasitelerini kullanacaktır. Komite, çeşitli faaliyetlerin ilerlemesini gözden geçirmek üzere düzenli olarak toplanacak; gerekli durumlarda belirli faaliyetleri izlemek ve değerlendirmek için alt komiteler kuracaktır.

Stratejik Yatırım Planı ön hazırlık çalışmalarında ÇPP toplantıları özel bir önem taşımaktadır. Her EKK'de tespit edilen farklı çıkar ve ihtiyaçlar karşısında sorunların ortak bir paydada çözülmesini amaçlayan hedef ve müdahale alanları üzerinde uzlaşa sağlanması ve böylece yerelde sahiplenme duygusunun yaratılması amacıyla, Akkışla-Felahiye-Sarıoğlu Ekonomik Kalkınma Kümesinde 4 (dört) ÇPP toplantısı düzenlenmiştir. Değer zincirinde yer alan üreticiler, tüccarlar, nakliyeciler ve işleyiciler gibi aktörlerin yanı sıra kadın ve gençlerin de ÇPP'de temsil edilmesi; kümelenmeye ve katma değere engel olan bağlayıcı unsurların tespitinde ve kümede gerçekleştirilecek temel yatırım ve müdahale alanlarının belirlenmesinde en geniş ve katılımcı tartışma ortamının oluşmasını sağlamıştır.

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlu Ekonomik Kalkınma Kümesi Çok Paydaşlı Platformu; %60'ı geçimlik üretim yapan ekonomik açıdan aktif yoksul kırsal hane halkı, %35'i yükselme potansiyeli olan ekonomik bakımdan aktif yoksullar ve %5'i dönüşüm sürücülerinden oluşmaktadır. Küme genelinde gerçekleştirilen Çok Paydaşlı Platform toplantılarında ÇPP'nin Çalışma Usul ve Esasları oylanarak kabul edilmiş; 5 (beş) kişilik yönetim kurulu ile 5 (beş) kişilik yönlendirme komitesi oy çokluğuyla seçilmiştir. Genel Kurul gündeminde, kümenin gelişimi için hangi alanlarda yatırıma gereksinim duyulduğu ele alınarak tartışılmış ve karara bağlanmış; ilerleyen toplantılarda ise hazırlanacak Stratejik Yatırım Planı kapsamında yer alması gereken yatırımlar değerlendirilerek karara bağlanmıştır.

Şekil 7. EKK-2 Çok Paydaşlı Platform Toplantıları

02

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesine Genel Bakış

2. İKİNCİ EKONOMİK KALKINMA KÜMESİNE GENEL BAKIŞ

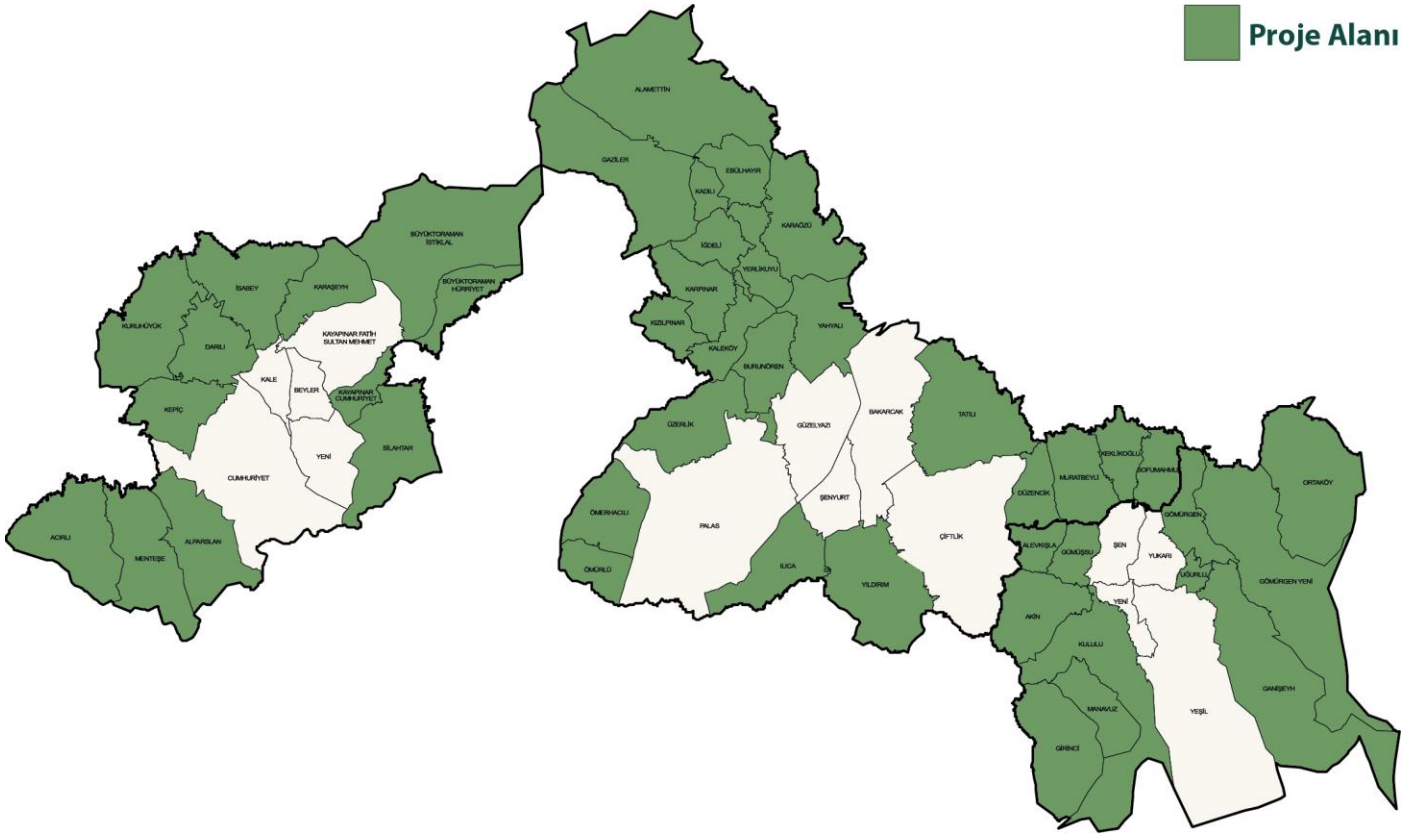
Bölümü

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi; Kayseri ili Akkişla (11 mahalle), Sarioğlan (22 mahalle) ve Felahiye (12 mahalle) ilçelerinin idari sınırları içinde yer alan toplam 45 mahalleden oluşan bir kalkınma bölgesidir. Kayseri'nin kuzeydoğu aksında konumlanan bu küme; yüksek kırsal nüfus oranı ile temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayanması sebebiyle stratejik bir kırsal kalkınma alanı niteliğindedir. Kümenin demografik yapısı incelendiğinde; Akkişla ilçesinde Ortaköy (689 kişi), Felahiye ilçesinde Büyüktoraman İstiklal (730 kişi) ve Sarioğlan ilçesinde Karaözü (697 kişi) mahalleleri en yüksek nüfusa sahip yerleşimler olarak öne çıkmaktadır.

■ EKK 2

Şekil 8. Kayseri ilinde İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinin Yeri

Şekil 9. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Mahalleleri

Kayseri ili, coğrafi ve sosyoekonomik gelişmişlik açısından merkez ilçeler ile çevre ilçeler arasında belirgin bir farklılaşma sergilemektedir. Sanayi ve ticaret kapasitesi yüksek merkez ilçeler ulusal büyümeden azami pay alırken; Akkışla, Sarıoğlu ve Felahiye ilçeleri sosyoekonomik göstergeler bakımından il ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Politika, strateji ve kamu uygulamalarına girdi sağlamak amacıyla ilçe bazlı 56 değişken kullanılarak en son 2022 yılında gerçekleştirilen Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması sonucunda ilçelerin endeks skorları ve sıraları belirlenmiş; skorlardaki doğal kırınlara göre ilçeler 6 gelişmişlik kademesinde gruplandırılmıştır. Bu sınıflandırmada 5. kademede yer alan EKK-2 kapsamındaki ilçelerin sıralama ve endeks skorları şu şekildedir: 846. sıradaki Akkışla - 0,812; 727. sıradaki Sarıoğlu -0,613 ve 678. sıradaki Felahiye -0,552. SEGE verileri de bölgenin gelişme potansiyeline olan ihtiyacını ortaya koymaktadır. Özellikle kırsal mahallelerdeki kısıtlı gelir kaynakları; bölgenin demografik yapısını durağanlaştıran ve genç nüfusu kent merkezine yönelten temel bir itici güç haline gelmiştir.

Küme genelinde tarımsal faaliyetler ve hayvancılık, ekolojik yapıya uygun şekilde temel ekonomik eksenini oluşturmaktadır. 18-40 yaş aralığındaki genç nüfus, küme toplam nüfusunun yaklaşık beşte birini oluşturmakta ve özellikle Akkışla Ortaköy (171 kişi) ile Sarıoğlu Ilıca (192 kişi) gibi daha kalabalık mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Bu genç nüfusun kent merkezlerine yönelme eğilimi; üretimde geleneksel yöntemlerin sürmesine ve teknoloji kullanımının sınırlı kalmasına yol açan bir iş gücü profilini beslemektedir. Dağlık ve engebeli arazi yapısının getirdiği kısıtların yanı sıra, hayvancılığa dayalı entegre tesislerin eksikliği de bölgenin içsel potansiyelinin katma değere dönüşmesini engellemektedir.

Sonuç olarak İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi; bünyesindeki 45 mahalle, 4.126 hane ve köklü tarım kültürü ile Kayseri'nin kırsal kalkınma hamlesinde kritik bir rol üstlenmektedir. Bölgedeki küçük ve parçalı işletme yapısının kooperatifleşme yoluyla modernize edilmesi ile altyapı yatırımlarının artırılması, göç olgusunun tersine çevrilmesi açısından elzemdir. Yapılması planlanan yatırımlarla üretim kaynaklarının etkin biçimde planlanması; kümenin hem ekonomik hem de sosyal refah düzeyini yükseltecek temel strateji olarak benimsenmelidir.

03

Mevcut Durum

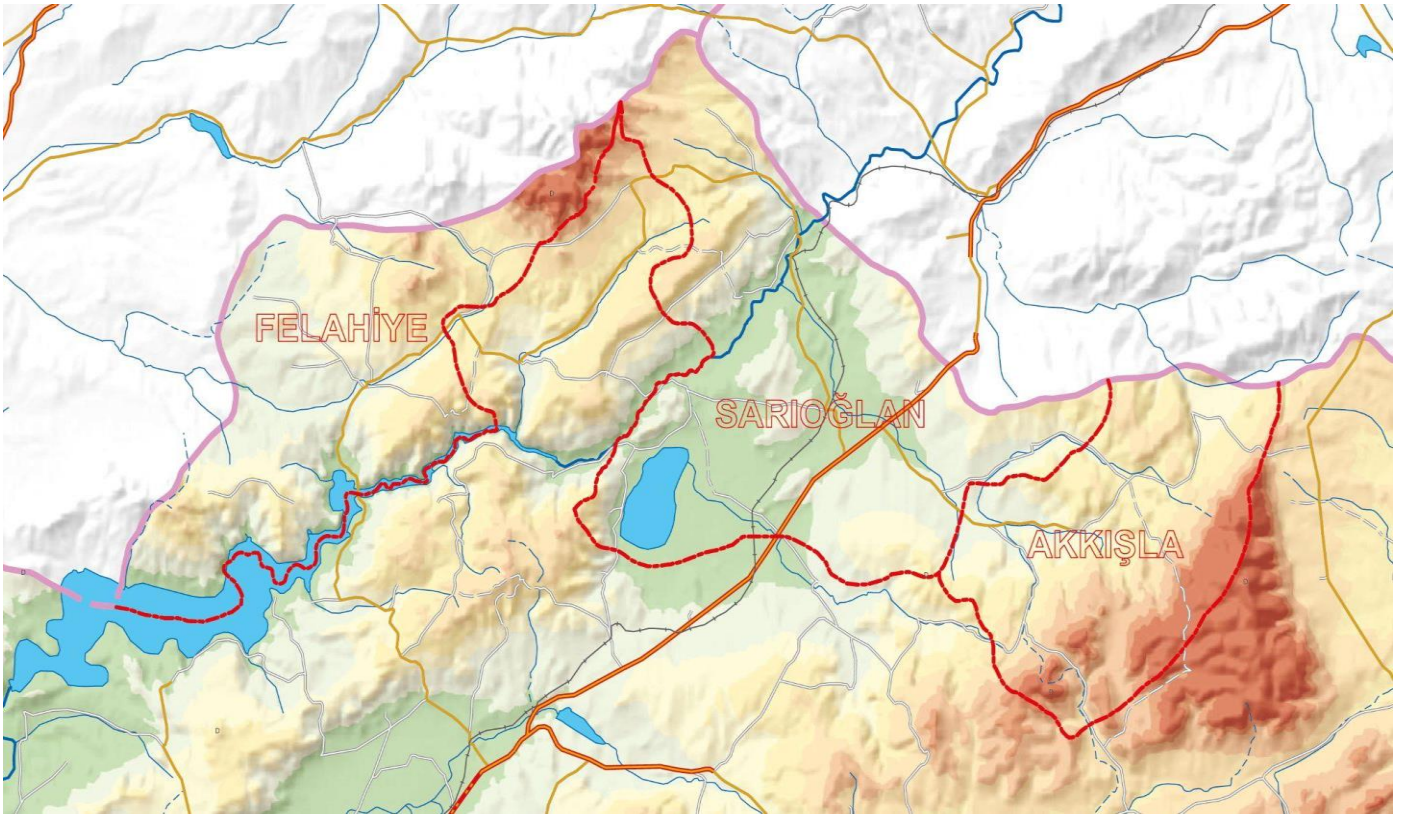

3. MEVCUT DURUM

Bölümü

3.1. Coğrafi Yapı

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi, Kayseri il merkezinin kuzeydoğusunda yer alan Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerinin idari sınırlarını kapsamaktadır. Kümenin kuzeyinde Yozgat (Çayıralan ve Çandır), doğusunda Sivas (Gemerek), güneyinde Bünyan ve batısında Özvatan ile Kocasinan ilçeleri yer almaktadır. Coğrafi konum olarak İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde bulunan küme alanı, genel itibarıyla yüksek platolar ve engebeli arazi yapısı ile karakterize olmaktadır.

Şekil 10. EKK-2 Fiziki Haritası

Bölgenin topografik yapısını Kızılırmak havzasının kuzey yamaçları ve çevresindeki dağlık kütleler şekillendirmektedir. Sarioğlan Ovası ve çevresindeki düzlükler kümenin tarımsal açıdan en verimli kesimlerini oluştururken; kuzeye ve doğuya doğru çıkıldıkça rakım artmakta, arazi sarp ve engebeli bir yapıya bürünmektedir. Kızılırmak'ın kollarından beslenen vadi tabanları sınırlı da olsa sulu tarım imkanı sunmakla birlikte, Akkişla ve Felahiye ilçelerinin büyük bölümünde eğimli arazi yapısı meraların ve hayvancılık faaliyetlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bölge genelinde denizden yükseklik (rakım) ortalama 1.100 ile 1.350 metre arasında değişmektedir.

Küme genelinde tipik İç Anadolu karasal iklimi hüküm sürmektedir. Bu doğrultuda yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. İklimin bu karakteristik özelliği tarımsal üretim takvimini ve ürün çeşitliliğini doğrudan sınırlandırmakta; bölgede özellikle kış soğuklarına dayanıklı tahıllar ve yem bitkileri tarımı ile küçükbaş hayvancılık

temel ekonomik faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Yıllık yağış miktarı üretim sezonunda kritik bir öneme sahip olup, bölge ekolojisi büyük ölçüde nadasa dayalı kuru tarım sistemine uyum sağlamıştır.

3.2. Demografik Yapı

3.2.1. Nüfus

Kayseri İli Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında oluşturulan İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi proje sahası; Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerine bağlı 60 mahallenin içinden belirlenen 45 mahalleyi kapsamaktadır. Bölgenin demografik yapısı, projenin sürdürülebilirliği ve hedef kitleye ulaşılması açısından temel belirleyicidir.

Proje alanı genel nüfus yapısı; EKK-2 proje sahasının toplam nüfusu 13.191 kişi, hane sayısı 4.126 ve ortalama hane büyüklüğü 3,2'dir. Nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında kadın nüfusun (6.721 kişi; %51,0) erkek nüfusa (6.470 kişi; %49,0) oranla dengeli, hatta kısmen daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, KDAKP Faz III hedefleri arasında yer alan "kadınların ekonomik hayata katılımının artırılması" stratejisinin bölgede uygulanabilirliği açısından önemli bir potansiyeldir.

Tablo 3. İlçe Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2025)

İlçe	Mahalle Sayısı	Hane	Erkek	Kadın	18-40 Yaş	Toplam Nüfus
Akkışla	15	1.793	2.796	2.942	1.271	5.738
Felahiye	17	1.807	2.844	2.937	1.187	5.781
Sarioğlan	28	4.357	6.852	7.091	3.392	13.943
Toplam	60	7.957	12.492	12.970	5.850	25.462

Tablo 4. EKK-2 Proje Sahası Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024)

İlçe	Mahalle Sayısı	Hane	Erkek	Kadın	18-40 Yaş	Toplam Nüfus
Akkışla	11	1.290	2.013	2.116	906	4.129
Sarioğlan	22	1.760	2.767	2.859	1.185	5.626
Felahiye	12	1.076	1.690	1.746	679	3.436
Toplam	45	4.126	6.470	6.721	2.770	13.191

Genç Nüfus Potansiyeli; Projenin en kritik hedef kitlelerinden biri olan 18-40 yaş aralığındaki genç nüfus, proje alanında 2.770 kişi ile toplam nüfusun %21,0'ini oluşturmaktadır. İlçe bazında bu oran Akkışla'da %21,9, Sarioğlan'da %21,1 ve Felahiye'de %19,8 düzeyindedir. Kırsal alandan kente göçün yoğun olduğu İç Anadolu Bölgesi genelinin aksine, EKK-2 proje sahasında tarımsal üretimde aktif rol alabilecek dinamik bir nüfusun varlığı korunmaktadır. Bu durum, genç girişimcilik başlangıç paketlerinin bölgede karşılık bulacağını göstermektedir.

İlçeler Arası Dağılım; Proje alanı nüfusunun ilçelere dağılımında Sarioğlan, kümenin %42,6'sını (5.626 kişi) barındırarak EKK-2'nin nüfus bakımından en büyük bileşeni konumundadır; bunu %31,3 ile (4.129 kişi) Akkışla ve %26,0 ile (3.436 kişi) Felahiye izlemektedir. Akkışla ve Felahiye daha düşük nüfusa sahip olmakla birlikte, tarımsal üretim desenlerinin benzerliği ve coğrafi yakınlıkları nedeniyle kümelenme stratejisine tam uyum sağlamaktadır.

Küme Geneli Yaş Yapısı; Üç ilçenin merkez ve kırsalını kapsayan ilçe geneli nüfus yapısı, bölgenin demografik dönüşümünü ortaya koyması bakımından önemli bir bağlam sunmaktadır. 2025 yılı TÜİK ilçe nüfus verilerine göre Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerinin toplam nüfusu 24.479 kişidir (erkek 12.488; kadın 11.991). Bu nüfusun yaş yapısı incelendiğinde belirgin bir yaşlanma eğilimi göze çarpmaktadır: 65 yaş ve üzeri nüfus %26,30'luk (6.438 kişi) yüksek bir orana ulaşırken, en yoğun kümelenme 60-64 yaş grubunda (2.424 kişi) gerçekleşmektedir. Buna karşılık 0-19 yaş arası genç nüfusun oranının %17,92'de (4.386 kişi) kalması ve piramidin orta kısmındaki daralma, çalışma çağındaki aktif nüfusun şehir merkezlerine göç ettiğine işaret etmektedir. Bu yapı; tarımsal üretimin sürdürülebilirliği için insan gücüne dayalı yöntemlerden ziyade mekanizasyon ve teknoloji odaklı yatırımların kritik önem taşıdığını göstermektedir.

Tablo 5. EKK-2 İlçeleri Yaş Grubu Dağılımı (TÜİK, 2025)

Yaş Grubu	Nüfus	Oran
0-14	3.209	%13,1
15-24	2.308	%9,4
25-44	5.310	%21,7
45-64	7.214	%29,5
65 ve üzeri	6.438	%26,3
Toplam	24.479	%100

Tablo 6. İkinci EKK Proje Sahası Mahallelerin Nüfus Dağılımı ve Demografik Yapı (TÜİK, 2024)

İl	İlçe	Mahalle	Hane Sayısı	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	18-40 Yaş Nüfus	Toplam Nüfus
KAYSERİ	AKKIŞLA	ORTAKÖY	215	336	353	171	689
KAYSERİ	AKKIŞLA	KULULU	174	271	285	113	556
KAYSERİ	AKKIŞLA	GÖMÜRGEN	159	248	260	122	508
KAYSERİ	AKKIŞLA	GÖMÜRGEN YENİ	176	274	289	134	563
KAYSERİ	AKKIŞLA	AKİN	158	247	259	104	506
KAYSERİ	AKKIŞLA	GANİŞEYH	144	225	237	92	462
KAYSERİ	AKKIŞLA	GİRİNCİ	68	106	111	43	217
KAYSERİ	AKKIŞLA	MANAVUZ	59	92	97	38	189
KAYSERİ	AKKIŞLA	ALEVKİŞLA	56	87	91	36	178
KAYSERİ	AKKIŞLA	GÜMÜŞSU	43	67	71	28	138
KAYSERİ	AKKIŞLA	UĞURLU	38	60	63	25	123
KAYSERİ	FELAHİYE	B. T. İSTİKLAL	228	359	371	137	730
KAYSERİ	FELAHİYE	B. T. HÜRRİYET	153	240	248	98	488
KAYSERİ	FELAHİYE	K. CUMHURİYET	136	214	221	87	435
KAYSERİ	FELAHİYE	İSABEY	113	178	183	72	361
KAYSERİ	FELAHİYE	KURUHÜYÜK	86	135	139	55	274
KAYSERİ	FELAHİYE	KEPİÇ	68	107	111	44	218
KAYSERİ	FELAHİYE	ACIRLI	65	103	106	42	209
KAYSERİ	FELAHİYE	KARAŞEYH	62	97	101	40	198
KAYSERİ	FELAHİYE	SİLAHTAR	50	78	81	32	159
KAYSERİ	FELAHİYE	ALPARSLAN	48	75	77	30	152
KAYSERİ	FELAHİYE	DARILI	41	64	66	26	130
KAYSERİ	FELAHİYE	MENTEŞE	26	40	42	16	82

KAYSERİ	SARIOĞLAN	KARAÖZÜ	218	343	354	139	697
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ILICA	217	341	352	192	693
KAYSERİ	SARIOĞLAN	TATILI	162	254	263	110	517
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ALAMETTİN	153	241	250	98	491
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ÜZERLİK	119	188	194	76	382
KAYSERİ	SARIOĞLAN	EBÜLHAYIR	112	176	182	72	358
KAYSERİ	SARIOĞLAN	GAZİLER	112	176	182	72	358
KAYSERİ	SARIOĞLAN	YILDIRIM	89	141	145	57	286
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ÖMERHACILI	70	111	114	45	225
KAYSERİ	SARIOĞLAN	MURATBEYLİ	65	103	106	42	209
KAYSERİ	SARIOĞLAN	SOFUMAHMUT	61	96	99	39	195
KAYSERİ	SARIOĞLAN	YAHYALI	42	66	69	27	135
KAYSERİ	SARIOĞLAN	DÜZENCİK	42	65	68	27	133
KAYSERİ	SARIOĞLAN	BURUNÖREN	37	58	60	24	118
KAYSERİ	SARIOĞLAN	YERLİKUYU	37	57	60	23	117
KAYSERİ	SARIOĞLAN	KALEKÖY	36	56	58	23	114
KAYSERİ	SARIOĞLAN	İĞDELİ	35	55	56	22	111
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ÖMÜRLÜ	35	55	56	22	111
KAYSERİ	SARIOĞLAN	KEKLİKOĞLU	34	54	55	22	109
KAYSERİ	SARIOĞLAN	KARPINAR	29	46	47	19	93
KAYSERİ	SARIOĞLAN	KADILI	29	45	47	18	92
KAYSERİ	SARIOĞLAN	KIZILPINAR	26	40	42	16	82

3.2.2. Eğitim

Uygulanacak kırsal kalkınma projelerinin başarısı, hedef kitlenin eğitim düzeyi ve bölgedeki eğitim altyapısının kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir. Bölge genelinde okuma-yazma oranının yüksekliği ve mesleki eğitim kurumlarının varlığı, proje kapsamında planlanan modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve kapasite geliştirme faaliyetleri için güçlü bir zemin oluşturmaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre bölgede okuma-yazma oranları yüksek seviyededir: 14 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilenlerin oranı Sarioğlan'da %95,08, Akkışla'da %94,85 ve Felahiye'de %94,59'dur. Bu oranlar, proje kapsamında planlanan teknik eğitimlerin ve yazılı yayım materyallerinin hedef kitle tarafından etkin biçimde alınabileceğini göstermektedir. Bu yüksek oran, üreticilerin yeni teknolojilere adaptasyonu ve proje hibe süreçlerine katılımı açısından büyük bir avantajdır.

Bölge genelinde örgün ve yaygın eğitim veren toplam 35 adet eğitim kurumu bulunmaktadır. Özellikle Çok Programlı Anadolu Liseleri (ÇPAL) ve üç ilçedeki Halk Eğitim Merkezleri, KDAKP projesinin "Genç Çiftçi" ve "Mesleki Eğitim" bileşenleri için stratejik paydaş konumundadır.

İlçeler bazında eğitim altyapısının dağılımı şöyledir:

Sarioğlan: Bölgenin eğitim merkezi konumunda olan ilçede; 2 anaokulu, 7 ilkokul, 6 ortaokul ve 4 Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 19 eğitim kurumu faaliyet göstermektedir.

Akkışla: İlçede 1 anaokulu, 4 ilkokul, 4 ortaokul ve bünyesinde mesleki bölümler barındıran 1 Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 10 eğitim kurumu mevcuttur.

Felahiye: İlçede 1 anaokulu, 2 ilkokul, 2 ortaokul ve 1 Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 6 eğitim kurumu bulunmaktadır.

3.2.3. İstihdam

EKK-2 bölgesindeki Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçeleri, ilin genel sanayi ve hizmetler sektörü ağırlıklı istihdam yapısından farklılaşarak, kırsal kalkınma dinamiklerinin ön planda olduğu bir iş gücü profili sergilemektedir. Kümede önemli bir sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Nüfus verilerine göre söz konusu ilçelerde gözlemlenen negatif nüfus artış hızı bölgedeki istihdam olanaklarının sınırlılığına ve dışa göç eğilimine işaret etmektedir. Bölge istihdamının sektörel dağılımı değerlendirildiğinde; Kayseri il genelinde SGK kayıtlarına göre tarım sektörünün payı %0,68 gibi düşük bir seviyede görünse de, bu oran merkez ilçelerin sanayi yoğunluğunu yansıtmaktadır. EKK-2 bölgesinin kırsal niteliği göz önüne alındığında, istihdam yapısının Kayseri ortalamasından ziyade, tarım istihdam payının %29,31 olduğu TR72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) ortalamasına daha yakınsadığı değerlendirilmektedir. Bu durum, bölgedeki iş gücünün büyük oranda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde yoğunlaştığını, kayıt dışı veya aile iş gücü şeklinde çalışan nüfusun varlığını doğrulamaktadır.

3.3. Ekonomik Yapı

Bölge ekonomisi ağırlıklı olarak kuru tarım ve hayvancılık faaliyetlerine entegre olmuş küçük aile işletmelerine dayanmaktadır. Proje alanındaki işlenen tarım arazisinin büyük bölümünü oluşturan kuru tarım alanı, ekonomik gelirin sınırlarını ve bitkisel üretim desenini doğrudan belirlemektedir. Bu yapısal kısıtlar nedeniyle bölge ekonomisinde buğday ve arpa gibi geleneksel hububat ürünleri başı çekerken; aspir gibi kuraklığa dayanıklı yağlı tohumlar ile nohut gibi baklagiller hane halkı gelir çeşitliliğini sağlamaktadır. Bununla birlikte, bölge genelindeki nadas alanlarının varlığı ve arazilerin parçalı yapısı, tarımsal karlılığı sınırlayan temel faktörler olarak öne çıkmaktadır.

İkinci EKK'de tarım arazilerinin parçalı ve küçük oluşu ile arazi eğiminin yüksekliği gibi coğrafi sebeplere bağlı olarak çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen gelir yetersiz kalmaktadır. Az miktarda üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik yaşanan sorunlar nedeniyle de kırsal alanda tarım kesiminde çalışmaya olan ilgi azalmaktadır.

Bitkisel üretimin yanı sıra, bölge ekonomisinin asıl itici gücünü ve sürekli nakit döngüsünü hayvancılık sektörü oluşturmaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre kümede 30.471 baş büyükbaş (ağırlıklı olarak kültür ve kültür melezi ırklar) ile 158.463 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmakta olup, bu kapasite EKK-2'yi yüksek potansiyelli bir hayvansal üretim merkezi konumuna getirmektedir. Ne var ki bu yüksek işletme kapasitesi mevcut mera alanları üzerinde otlatma baskısı yaratmakta ve ekonomik karlılık, dışarıdan temin edilen yem maliyetlerine endekslenmektedir. İşletmelerin ekonomik olarak ayakta kalabilmesi ve et/süt veriminin artırılması; besin değeri yüksek kıraç alanlarda yetişen yem bitkilerinin (macar fiği, çavdar vb.) alanının genişletilmesine ve bitkisel-hayvansal üretimin tam entegrasyonuna

bağlıdır. Sonuç olarak EKK-2'nin mevcut ekonomik durumu; geleneksel üretimden katma değerli ve iklim dirençli tarım-sanayi entegrasyonuna geçiş için olgunlaşmış, yüksek bir gelişim potansiyeli arz etmektedir.

3.3.1. Tarımsal Yapı

EKK-2 kümesindeki ilçelerin toplam tarım alanı verileri incelendiğinde, bölge ekonomisinin ve üretiminin temelini %88,1'lik ezici bir pay ile tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin oluşturduğu görülmektedir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre toplam 639.460 dekarlık alana yayılan bu üretim kaleminde Sarioğlu ilçesi 347.685 dekarla en büyük paya sahiptir. Bölgedeki ikinci önemli unsur ise 69.887 dekarla (%9,6) nadas alanlarıdır; bu durum kuru tarım yönteminin bölgede hala yaygın olduğunu ve münavebeli ekim projeleriyle bu alanların ekonomiye kazandırılabilceğini işaret etmektedir. Bahçe bitkileri özelinde Sarioğlu ilçesi 10.768 dekarla sebze alanında, Felahiye ilçesi ise 4.281 dekarla meyve, içecek ve baharat bitkileri üretiminde öne çıkmaktadır. Süs bitkileri üretiminin mevcut üretim alanı bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 7. EKK-2 Bölgesi Tarım Alanı Dağılımı (TÜİK, 2025), Dekar

İlçe	Meyve, İçecek, Baharat	Sebze	Tahıl ve Diğer Bitkisel	Nadas	Toplam
Akkışla	808	8	90.770	15.887	107.473
Sarioğlu	274	10.768	347.685	25.000	383.727
Felahiye	4.281	52	201.005	29.000	234.338
Toplam	5.363	10.828	639.460	69.887	725.538

Akkışla ilçesinde 2023 yılında 32.000 dekar olan nadas alanı, 2025 verilerine göre 15.887 dekara gerilemiştir. Yaklaşık 16.000 dekarlık (%50) bu azalma, üreticilerin kendi imkanları ve Bakanlık rutin destekleriyle önemli bir arazinin üretime kazandırıldığını göstermektedir. Sarioğlu'da nadas alanı 2023'te 35.764 dekardan 2025'te 25.000 dekara (yaklaşık 10.800 dekar azalma) gerilerken; Felahiye'de 2023'teki 22.587 dekardan 2025'te 29.000 dekara yükselmiştir. Bölge genelinde 2025 itibarıyla toplam 69.887 dekar alan nadasa bırakılmış olup, bu alanlar özellikle Felahiye (29.000 da) ve Sarioğlu (25.000 da) ilçelerinde yoğunlaşmaktadır.

Tablo 8. EKK-2 Bölgesi Nadas Alanı Değişimi (TÜİK, 2023-2025), Dekar

İlçe	2023	2024	2025
Akkışla	32.000	19.300	15.887
Sarioğlu	35.764	25.100	25.000
Felahiye	22.587	30.000	29.000
Toplam	90.351	74.400	69.887

Küme İç Anadolu Bölgesi'nin tipik karasal iklim özelliklerini yansıtan ve tarımsal üretim deseninin büyük ölçüde yağış rejimine bağımlı olduğu bir yapıya sahiptir. Bölgedeki mevcut su kaynaklarının kısıtlı olması ve sulamaya açılan alanların toplam tarım arazisi içindeki payının düşüklüğü, bölgeyi "Kurak ve Yarı Kurak Tarım Havzası" olarak tanımlamamızı zorunlu kılmaktadır.

İlçe Tarım ve Orman Müdürlükleri arazi varlığı verilerine göre; EKK-2 bölgesindeki toplam 553.380 dekar işlenen tarım arazisinin sadece 93.267 dekarı (%16,8) sulanabilir durumdadır. Geriye kalan 460.112 dekar (%83,2) alan ise tamamen doğal yağışlara bağımlı kuru tarım arazisidir.

Sulama imkanları açısından Sarioğlan ilçesi, Yamula Barajı ve Sarioğlan Barajı'nın etkisiyle kümenin "Sulu Tarım Merkezi" konumundadır. Akkışla ve Felahiye ise topografik yapıları ve su kaynaklarının sınırlılığı nedeniyle kuru tarım ağırlıklı bir üretim desenine sahiptir.

Sarioğlan: Toplam 287.243 dekar arazisinin %27'si (78.346 da) sulanabilir durumdadır. Bu oran, ilçede şeker pancarı, mısır ve sebze tarımının yapılabilmesine olanak sağlıyor olsa da KDAKP Faz III kapsamında çalışılacak mahallelerde sulanabilir alan sadece yaklaşık 18.000 dekadır.

Akkışla ve Felahiye: Felahiye'de sulanabilen arazi oranı sadece %4,6, Akkışla'da ise %7,5 seviyesindedir. Bu durum, her iki ilçede de hububat, nohut ve aspir gibi suya az ihtiyaç duyan ürünlerin neden baskın olduğunu açıklamaktadır. Felahiye ilçesi ile Kayseri merkez ilçesi sınırlarını oluşturan Kızılırmak ilçenin merkezinden geçmektedir ve ilçe sulama birliği olarak Sarioğlan Sulama Birliği hinterlandı içerisinde olup, Akkışla ilçesinde sulama birliği bulunmamaktadır.

Tarla Bitkileri Üretim Deseni ve Baskın Ürün Grupları

Kayseri, sahip olduğu geniş tarım arazileri ve karasal iklim özellikleri nedeniyle stratejik bir "Hububat ve Baklagil Üretim Merkezi" niteliğindedir. 2025 yılı kayıtlarına göre il genelindeki tarım alanlarının büyük bölümü buğday ve arpa tarımına ayrılmış olmakla birlikte, endüstriyel bitkilerin ve münavebe ürünlerinin de kayda değer bir yükseliş içinde olduğu görülmektedir.

Bölge genelinde en fazla üretim alanına sahip ürünler analiz edildiğinde, buğday (2.036.958 dekar) ve arpa (1.392.057 dekar) açık ara lider konumdadır. Bu iki ürünün hakimiyeti, bölgedeki hayvancılık faaliyetleri için gerekli olan kesif yem (tane yem) ihtiyacının yerel kaynaklarla karşılanabildiğini göstermektedir. Özellikle kuraklığa dayanıklı arpa çeşitlerinin yaygınlığı, iklim değişikliğine uyum açısından bölgenin doğal bir refleks geliştirdiğine işaret etmekte; aynı zamanda meradan dönen göçer/yörük küçükbaş hayvancılığının kesif yem ihtiyacının da büyük ölçüde arpadan karşılandığını ortaya koymaktadır.

Hububatın ardından en fazla ekim alanına sahip ilk beş ürün arasına giren nohut (170.670 dekar), bölge çiftçisinin nadas alanlarını azaltmak ve toprağı azot yönünden zenginleştirmek için baklagil tarımını etkin bir münavebe aracı olarak kullandığını göstermektedir.

Bölgesel üretim deseni incelendiğinde aspir, 106.810 dekar ekim alanıyla bölgenin en stratejik endüstriyel ürünlerinden biri olmaya devam etmektedir. Bu üretim hacmi, bölge çiftçisinin yağlı tohumlu bitki yetiştiriciliğinde teknik bilgi birikimine ve üretim kültürüne halihazırda sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim 2025 yılı TÜİK verilerine göre

Kayseri ili, aspir üretiminde Türkiye genelinde birinci sıradaki yerini korumakta ve ülke üretiminin %35'ini tek başına karşılamaktadır. Bununla birlikte bölgedeki üretim ağırlıklı olarak hane halkının kendi yağ ihtiyacının (öz tüketim) karşılanmasına yöneliktir. Dolayısıyla mevcut üretim potansiyelinin işleme tesisleriyle desteklenerek katma değerli mamul maddeye (yağ) dönüştürülmesi, bölge ekonomisi için değerlendirilmeyi bekleyen önemli bir fırsat alanı olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 9. EKK-2 İlçe Bazlı Tarla Bitkileri Üretim Deseni (TÜİK, 2025), Dekar

Ürün	Akkışla	Felahiye	Sarıoğlan	EKK-2 Toplamı
Arpa	32.231	31.450	144.000	207.681
Buğday (Durum Hariç)	35.442	5.810	117.000	158.252
Durum Buğdayı	0	102.000	0	102.000
Nohut (Kuru)	2.750	47.262	10.500	60.512
Şeker Pancarı	903	4.936	25.305	31.144
Aspir	2.500	7.000	15.000	24.500
Mısır	750	117	13.000	13.867
Yonca	4.400	380	6.300	11.080
Triticale	5.300	115	1.170	6.585

Sarıoğlan ve Felahiye'nin sulanabilir ovalarında yoğunlaşan şeker pancarı (21.400 dekar), bölgenin yalnızca kuru tarıma değil, katma değeri yüksek endüstriyel tarım potansiyeline de sahip olduğunu gösteren beşinci stratejik üründür.

Sebze Üretimi

Bitkisel üretim deseni içerisinde sebze yetiştiriciliği; ilçeler arasındaki sulama altyapısı ve topografik farklılıkların tarımsal gelir üzerindeki etkisini en net biçimde ortaya koyan parametredir. 2025 yılı TÜİK verileri analiz edildiğinde, bölge genelinde toplam 10.828 dekar alanda sebze tarımı yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu alanın ilçe bazlı dağılımı, küme içerisindeki yapısal dengesizliği ve müdahale gerektiren alanları işaret etmektedir.

Sebze üretim alanlarının %99,45'lik kısmı (10.768 dekar) tek başına Sarıoğlan ilçesinde yoğunlaşmıştır. Sarıoğlan'ın sulanabilir tarım arazisi kapasitesi (Yamula ve Sarıoğlan Barajlarının etkisi), ilçeyi EKK-2 kümesinin ana sebze tedarik merkezi konumuna taşımıştır. Bu ilçedeki mevcut altyapı; ürün çeşitliliğinin artırılması ve pazar değeri yüksek alternatiflere yönelim için güçlü bir temel oluşturmaktadır.

Bölgenin diğer iki ilçesinden Akkışla'da yalnızca 8 dekar, Felahiye'de ise 52 dekar alanda sebze tarımı yapılmaktadır. Bu rakamlar, söz konusu ilçelerde ticari sebze üretiminin yok denecek kadar az olduğunu ve üretimin yalnızca kısıtlı bir hane halkı öz tüketimiyle sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Kuru tarıma (hububat ve nadas) sıkışmış durumdaki bu küçük aile işletmelerinin ekonomik refahını artırmak ve tarımsal geliri tabana yaymak için yeni bir üretim stratejisine ihtiyaç duyulmaktadır.

Mevcut durumdaki bu üretim boşluğu; Akkışla ve Felahiye'nin korunaklı vadilerindeki mikroklima özelliklerinin devreye sokulmasıyla avantaja dönüştürülebilir niteliktedir. Kısıtlı arazi ve su kaynaklarına sahip bu işletmelerde, geniş alan gerektiren klasik tarım yerine; dar alanda birim metrekareden en yüksek geliri sağlayan, iş gücü yoğun ve katma değeri yüksek spesifik ürün desenlerinin (açık alan veya örtü altı çilek/üzümsü meyve yetiştiriciliği vb.) sisteme entegre edilmesi, bölgesel kalkınma açısından stratejik bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 10. EKK-2 Bölgesi Sebze Üretim Alanları Dağılımı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Sebze Ekim Alanı (Dekar)	Bölge İçindeki Payı	Tarımsal Karakteristik
Sarıoğlan	10.768	%99,45	Ticari ölçekli sulu tarım
Felahiye	52	%0,48	Öz tüketime yönelik üretim
Akkışla	8	%0,07	Öz tüketime yönelik üretim
Toplam	10.828	%100	

Meyve Üretimi

Tarımsal arazi dağılımında meyvecilik faaliyetleri, hububat ve yem bitkileri ağırlıklı yapıya kıyasla oransal olarak daha dar bir alana sıkışmış olsa da, topografik dezavantajların ekonomik avantaja çevrildiği spesifik bir üretim modelini temsil etmektedir. TÜİK 2025 bitkisel üretim verilerine göre EKK-2 kümesi genelinde toplam 5.363 dekar alanda çok yıllık dikili tarım (meyvecilik) yapılmaktadır.

Bölge içerisindeki meyve üretim alanlarının dağılımı incelendiğinde, tarla bitkilerinde dezavantajlı konumda olan Felahiye ilçesinin meyvecilikte tartışmasız lider olduğu görülmektedir. Toplam meyvelik alanın %79,8'i (4.281 dekar) Felahiye'de kümelenmiştir. İlçenin engebeli, eğimli arazi yapısı ve mikroklima özellikleri, tarla ziraatını zorlaştırırken kapama meyve bahçeleri için doğal bir ekolojik üstünlük sağlamaktadır. Buna karşın Akkışla (808 dekar; %15,1) ve Sarıoğlan (274 dekar; %5,1) ilçelerinde meyvecilik faaliyetleri ticari bir boyuttan ziyade, hane halkı öz tüketimine yönelik küçük bahçeler veya tarla sınırı ağaçlandırmaları şeklinde varlık göstermektedir.

Tablo 11. EKK-2 Bölgesi Meyve Dikili Alanlar Dağılımı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Dikili Alan (Dekar)	Küme İçindeki Payı	Arazi Yapısı ve Üretim Karakteri
Felahiye	4.281	%79,83	Eğimli arazi yapısına uygun, ticari kapama bahçe potansiyeli yüksek
Akkışla	808	%15,07	Öz tüketim ağırlıklı, marjinal alanların kapama bahçeye dönüşümüne açık
Sarıoğlan	274	%5,11	Tarla bitkileri hakimiyetinde, meyvecilik sınır seviyesinde
Toplam	5.363	%100	

Bölge genelindeki eğimli ve makineli tarıma elverişli olmayan marjinal araziler, meyvecilik sektöründe stratejik bir dönüşüm fırsatına işaret etmektedir. Mevcut hububat deseniyle ekonomik gelir elde etmenin zor olduğu bu yamaç arazilerde; uygun çeşit seçimi, modern bahçe tesisi, ilkbahar geç donlarına karşı koruma ve soğuk hava deposu gibi muhafaza altyapılarıyla desteklenecek yumuşak çekirdekli meyve (elma, armut) yetiştiriciliği, katma değeri ve depolama ömrü yüksek bir üretim modeli sunmaktadır. Nitekim Kayseri ili elma üretiminde Türkiye genelinde önde

gelen iller arasında yer almakta olup, bu durum bölgenin yumuşak çekirdekli meyve potansiyelini desteklemektedir. Bu çerçevede meyvecilik, bölgede küçük aile işletmelerine uzun vadeli ve sürdürülebilir bir gelir modeli sunacak rasyonel seçeneklerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Hayvancılık

EKK-2 Kümesi, geniş karasal alanları ve tarımsal üretim deseni ile tam uyum sağlayan, güçlü bir hayvansal üretim merkezi konumundadır. Bölge ekonomisinin en istikrarlı nakit girdisini sağlayan hayvancılık sektörü, salt bir geçim kaynağı olmanın ötesinde, tarla bitkileriyle entegre çalışan (kaba yem-hayvansal gübre döngüsü) bütünleşik bir sistem olarak icra edilmektedir. 2025 yılı TÜİK verilerine göre bölgedeki toplam hayvan varlığının geldiği ölçek, sektördeki profesyonelleşmeyi ve ıslah çalışmalarının başarısını ortaya koymaktadır.

Tablo 12. EKK-2 Bölgesi Hayvan Varlığı Dağılımı ve Irk Yapısı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Toplam Büyükbaş (adet)	Saf Kültür/ Melez Oranı (%)	Toplam Küçükbaş (Koyun/Keçi) (adet)	Arılı Kovan Sayısı (adet)	Kanatlı (Broiler/Yumurtacı Tavuk) (adet)
Akkışla	10.647	%96 Saf Kültür	79.789 (77.222/2.567)	1.414	0/2.640
Sarıoğlan	15.439	%43 Saf / %56 Melez	53.856 (52.540/1.316)	1.750	0/2.950
Felahiye	4.385	%45 Saf / %54 Melez	24.818 (21.317/3.501)	1.453	0/2.200
Toplam	30.471	%62 Saf Kültür	158.463	4.617	0/7.790

Büyükbaş Hayvancılık

EKK-2 bölgesinin genelinde tespit edilen 30.471 adet büyükbaş hayvanın genetik yapısı analiz edildiğinde, sürünün %62,2'sinin (18.944 adet) yüksek süt verimine sahip saf kültür ırklarından oluştuğu görülmektedir. Özellikle Akkışla ilçesinde saf kültür ırkı oranının %96,5 gibi olağanüstü bir seviyeye ulaşması, bölgede günlük çiğ süt üretim kapasitesinin endüstriyel ölçeklere vardığını göstermektedir. Bu genetik ıslah başarısı doğrudan üretim hacmine yansımış olup; 2025 yılı verilerine göre Sarıoğlan'da 6.083.760 litre, entansif süt siğirciliğinde uzmanlaşan Akkışla'da 4.111.832 litre ve Felahiye'de 320.802 litre olmak üzere bölge genelinde yıllık toplam 10.516.394 litre çiğ süt üretimi gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ancak, genetik ıslah ve yüksek üretim hacmindeki bu başarıya rağmen; üretilen sütün soğuk zincir altyapısındaki eksiklikler, yerel işleme (mandıra/süt toplama) tesislerinin yetersizliği ve var olanların tam kapasite kullanılamaması nedeniyle devasa boyuttaki bu ham maddenin çiğ süt olarak, düşük kar marjlarıyla pazarlandığı tespit edilmiştir. Yıllık 10,5 milyon litreyi aşan yüksek verimli bu sürünün yarattığı ekonomik potansiyelin tabana yayılması ve üretici gelirlerinin artırılması için; mevcut çiğ süt üretiminin soğuk zincirle korunarak peynir, yoğurt gibi ürünlere dönüştürülmesini sağlayacak "Süt Üretiminde Katma Değerin Artırılması" yatırımlarının bölge için ekonomik bir zorunluluk olduğunu tescil etmektedir. Zira halihazırda düşük kar marjlarıyla pazarlanan bu yüksek

hacimli sütün, soğuk zincir altyapısıyla korunarak işleme tesislerinde (mandıra vb.) peynir ve yoğurt gibi mamul ürünlere dönüştürülmesi, küçük aile işletmelerinin refahını artıracak en stratejik müdahale alanıdır.

Bölgedeki hayvan varlığının ırk dağılımı analiz edildiğinde, EKK-2 kümesinin geleneksel ve düşük verimli "yerli" ırklardan tamamen arındığı; genetik altyapının yüksek et ve süt verimine sahip kültür ırklarına dönüştüğü görülmektedir. Toplam hayvan varlığının %62,2'si (18.944 adet) saf kültür ırkından, %37,4'ü (11.408 adet) ise kültür melezinden oluşmaktadır. Toplam içindeki yerli ırk oranının on binde 7 seviyesine (22 adet) kadar gerilemesi, bölgedeki hayvancılık işletmelerinin ticari rasyonaliteye ulaştığının en net göstergelerinden biridir.

Bununla birlikte, genetik kapasitesi yüksek (saf kültür) bu hayvanların genetik potansiyellerini tam olarak sergileyebilmeleri için yüksek kaliteli ve kesintisiz bir kaba yem rasyonuna ihtiyaçları bulunmaktadır. Bölgede mera alanlarının kısıtlılığı dikkate alındığında; kaliteli kaba yem üretiminin (macar fiği, çavdar vb.) artırılarak bu modern sürünün beslenme maliyetlerinin düşürülmesi, sektörün sürdürülebilirliği açısından ertelenemez bir ihtiyaç konumundadır.

Büyükbaş hayvancılığın ilçe bazlı dağılımı, küme içerisindeki üretim stratejilerinin farklılaştığını göstermektedir.

Sarıoğlan: Toplam 15.439 adet büyükbaş (ağırlıklı kültür melezi) varlığı ile bölgedeki en büyük kapasiteye sahiptir. Ayrıca ilçede aktif olarak faaliyet gösteren Sarıoğlan Süt Üreticileri Birliği'nin 600 kayıtlı üyesi bulunmaktadır.

Akkışla: 10.647 adet büyükbaş varlığı ile ikinci sırada yer alan Akkışla, küme içerisindeki en dikkat çekici "uzmanlaşma" örneğidir. İlçedeki sürünün %96,5'i (10.273 adet) saf kültür ırkından oluşmaktadır. Bu durum, Akkışla'da kapalı sistem, yoğun (entansif) süt ve besi işletmeciliğinin profesyonel düzeyde yapıldığını ortaya koymaktadır. Akkışla Süt Üreticileri Birliği çatısı altında 324 üreticinin kurumsal olarak bir araya gelmiş olması, modern hayvancılık kültürünün tabana yayıldığının en somut göstergesidir.

Felahiye: 4.385 adet ile kümenin daha çok küçükbaş hayvancılığa ve meyveciliğe odaklandığını gösteren destekleyici ilçesidir. Sarıoğlan ve Akkışla'da ulaşılan üretici birikleşmesi seviyesine Felahiye'de henüz erişilememiştir.

Tablo 13. EKK-2 Bölgesi Büyükbaş Hayvan Varlığı ve Irk Dağılımı (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Saf Kültür (adet)	Kültür Melezi (adet)	Yerli (adet)	Manda (adet)	Toplam (adet)	Saf Irk Oranı (%)
Sarıoğlan	6.673	8.670	0	96	15.439	%43,2
Akkışla	10.273	369	5	0	10.647	%96,5
Felahiye	1.998	2.369	17	1	4.385	%45,6

Toplam	18.944	11.408	22	97	30.471	%62,2
--------	--------	--------	----	----	--------	-------

Küçükbaş Hayvancılık

Bölge genelinde 2023 yılında 133.187 olan küçükbaş hayvan varlığının, 2025 yılı projeksiyonlarına göre 158.463 adede (151.079 koyun, 7.384 keçi) ulaşması, EKK-2 kümesinin geleneksel üretim refleksinin meraya dayalı küçükbaş hayvancılık olduğunu doğrulamaktadır.

Bölgedeki tür dağılımı incelendiğinde, coğrafyanın otlatma kapasitesine tam uyum sağlayan koyun yetiştiriciliğinin mutlak hakimiyeti görülmektedir. Toplam sürünün %95,3'ü (151.079 adet) koyunlardan, geriye kalan %4,7'si (7.384 adet) ise keçilerden oluşmaktadır. Keçi yetiştiriciliğinin düşük seviyelerde kalması, bölgedeki orman formunun zayıf olması ve meraların daha çok koyun otlatmaya elverişli kısa boylu ot (step) karakteri taşımasıyla doğrudan ilişkilidir.

Akkışla başta olmak üzere, bölgedeki işletmelerin temel besleme stratejisi geniş bozkır meralarının kullanımına dayanmaktadır. Ancak, sürekli büyüyen bu devasa sürünün mera alanları üzerinde yarattığı otlatma baskısı ve meralardaki altyapı (sıvat, gölgelik, çoban barınağı) eksiklikleri, hayvan refahını ve et/süt verimliliğini sınırlandıran temel risk unsurlarıdır. İşletme girdi maliyetlerini (kesif yem) asgari düzeyde tutabilmek ve ekolojik dengeyi korumak adına; sürünün meradan yararlanma süresini ve kalitesini artıracak yatırımların uygulanması, mevcut kapasitenin sürdürülebilirliği için stratejik bir gerekliliktir.

Küçükbaş hayvancılığın EKK-2 kümesi içerisindeki dağılımı, ilçelerin arazi yapısına ve tarımsal kültürlerine göre şekillenmiştir:

Akkışla (Sürü Lideri): Bölgedeki toplam küçükbaş hayvanın tam yarısı (79.789 adet) Akkışla ilçesinde, ilçenin de %74'ü (58.865 adet) Gömürgen ve Gömürgen Yeni Mahallesinde bulunmaktadır. İlçe, geniş meraları ve yayla kültürü ile küçükbaş hayvancılıkta kümenin tartışmasız lideri konumundadır.

Sarıoğlan: Tarla ziraatindeki üstünlüğüne ek olarak 53.856 adet küçükbaş hayvan varlığı ile ikinci sırada yer almakta ve tarım-hayvancılık entegrasyonunu başarılı bir şekilde sürdürmektedir.

Felahiye: 24.818 adet küçükbaş hayvan kapasitesi ile küme içerisindeki yerini korumakta olup, engebeli arazi yapısı nedeniyle keçi varlığının (3.501 adet) oransal olarak en yüksek olduğu ilçedir.

EKK-2 bölgesindeki yoğun küçükbaş hayvan varlığının (158 bin üzeri) doğrudan bir çıktısı olarak, bölge tarım ekonomisinde hayvansal yan ürünlerin (yapağı ve keçi kılı) üretimi de kayda değer bir hacme ulaşmıştır. 2025 yılı verilerine göre bölge genelinde yıllık toplam 302,15 ton yapağı ve 3,76 ton keçi kılı üretimi gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Küçükbaş sürü büyüklüğünde lider konumda olan Akkışla ilçesi, 154,44 ton yapağı ve 1,87 ton keçi kılı üretimi ile bu alt sektörde de kümenin üretim yükünün yarısından fazlasını tek başına omuzlamaktadır. Sarıoğlan (105,08 ton

yapağı) ve Felahiye (42,63 ton yapağı) ilçelerinin de katkısıyla ulaşılan bu yüksek ham madde kapasitesi; bölgedeki koyun yetiştiriciliği ağırlıklı meracılık kültürünün gücünü kanıtlamakla birlikte, üretilen bu tonlarca yapağının işlenmeden düşük bedellerle elden çıkarılması yerine, uygun kooperatifçilik veya sanayi entegrasyonu modelleriyle (tekstil, yalıtım vb.) işlenerek kırsal hane halkı için katma değerli bir ek gelire dönüştürülmesi noktasında değerlendirilmeyi bekleyen bir potansiyel barındırmaktadır.

EKK-2 bölgesindeki 158.463 başlık devasa küçükbaş hayvan varlığının yönetimi, yalnızca köy içi yerleşik ağıl yetiştiriciliği ile değil, büyük oranda geleneksel göçer (Yörük) meracılık kültürüyle sürdürülmektedir. Sürülerin yılın büyük bir bölümünü zorlu topografik şartlara sahip yüksek rakımlı yaylalarda geçirmesi, hem yetiştiricilerin asgari yaşam standartlarını hem de sürü sağlığını doğrudan etkileyen yapısal kısıtları beraberinde getirmektedir. Mevcut durumda yaylalarda insan barınmasına uygun altyapının, hijyenik sağlık taraması ve parazit mücadelesi yapılacak alanlar ve modern kırım ünitelerinin bulunmaması; göçer ailelerin yaşam kalitesini düşürmekte ve hayvansal üretimde (özellikle kuzu ve yapağı veriminde) ciddi kayıplara yol açmaktadır. Ayrıca, kış aylarında ilçe merkezlerine ve köylere dönen sürülerin barınabileceği modern kapalı alan (ağıl) kapasitesinin mevcut hayvan sayısını karşılamada yetersiz kalması, yetiştiricilerin ekonomik direncini zayıflatmaktadır. Bu sosyoekonomik gerçeklik; göçer yörük ailelerinin yaylalardaki yaşam koşullarının mobil donatılarla iyileştirilmesi, mera alanlarında koruyucu hekimlik/kırım altyapısının kurulması ve kışlık barınma (çadır ağıl) ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik KDAKP yatırımlarının bölge hayvancılığının sürdürülebilirliği için ertelenemez bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo 14. EKK-2 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığı Gelişim Trendi (TÜİK, 2023-2025)

İlçe Adı	2023 Toplam (adet)	2024 Toplam (adet)	2025 Toplam (adet)	2025 Koyun (adet)	2025 Keçi (adet)	Bölge Payı (%)
Akkışla	65.889	78.895	79.789	77.222	2.567	50,3
Sarıoğlan	44.935	45.637	53.856	52.540	1.316	34,0
Felahiye	22.363	24.791	24.818	21.317	3.501	15,7
Toplam	133.187	149.323	158.463	151.079	7.384	100

Arıcılık ve Kanatlı

EKK-2 bölgesi, makro düzeydeki büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yanı sıra; topraksız veya az topraklı küçük aile işletmeleri için hayati bir ek gelir ve gıda güvencesi sağlayan arıcılık ve kanatlı (köy tavukçuluğu) faaliyetleri açısından da spesifik bir potansiyel barındırmaktadır.

TÜİK 2025 verilerine göre, EKK-2 kümesi genelinde toplam 107 aktif arıcılık işletmesi faaliyet göstermekte olup, toplam kovan varlığı 4.617 adettir. Bölgenin yıllık toplam bal üretimi ise 24,65 ton seviyesinde gerçekleşmektedir.

İlçeler bazında arıcılık verileri incelendiğinde, kovan varlığı ile üretim performansı arasında dikkat çekici bir verimlilik farkı göze çarpmaktadır.

Akkışla (Üretim Lideri): Bölgedeki kovanların en azına (1.414 adet) sahip olmasına rağmen, 65 aktif işletmesiyle yıllık 12,85 ton bal üreterek bölge toplam üretiminin yarısından fazlasını tek başına karşılamaktadır. Bu durum, Akkışla'nın zengin flora yapısını ve ilçedeki arıcılık kültürünün ticari bir olgunluğa eriştiğini göstermektedir.

Sarioğlan (Kapasite Yüksek, Verim Düşük): Kovan varlığında bölge birincisi (1.750 adet) olmasına karşın, üretimde sadece 2,8 ton bal ile son sırada yer almaktadır. Bu tablo, ilçedeki arıcılık faaliyetlerinin teknik destekten yoksun, geleneksel ve hobi amaçlı yürütüldüğünü göstermekte olup; verim artırıcı modern tekniklerin (ana arı değişimi, hastalıklarla mücadele) bu ilçeye acilen transfer edilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Bölgedeki kanatlı (tavukçuluk) sektörü analiz edildiğinde, hiçbir ilçede ticari amaçlı etlik piliç (broiler) üretim tesisinin bulunmadığı görülmektedir. Sektör, tamamıyla küçük aile işletmelerinin kendi protein ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yürüttüğü "köy tavukçuluğu" modelinden ibarettir.

Bölge genelindeki toplam 7.790 adet yumurtacı tavuk varlığı; Felahiye (2.950 adet), Akkışla (2.640 adet) ve Sarioğlan (2.200 adet) ilçelerine dengeli bir şekilde dağılmıştır. Bu yapısal durum, kanatlı üretiminin bölgede ticari bir sektör olmaktan ziyade, kırılğan hane halklarının temel mutfak giderlerini (yumurta/et) minimize etmeye yönelik bir kırsal hayatta kalma (gıda güvenliği) stratejisi olarak işlev gördüğünü doğrulamaktadır.

Tablo 15. EKK-2 Bölgesi Arıcılık ve Kanatlı Üretim Kapasitesi (TÜİK, 2025)

İlçe Adı	Arıcılık İşletmesi (adet)	Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Kanatlı (Broiler) (adet)	Kanatlı (Yumurtacı Tavuk) (adet)
Akkışla	65	1.414	12,85	0	2.640
Felahiye	22	1.453	9,00	0	2.950
Sarioğlan	20	1.750	2,80	0	2.200
Toplam	107	4.617	24,65	0	7.790

Kayıtlı Tarımsal İşletmelerin Durumu

EKK-2 ilçelerinde yürütülen tarımsal faaliyetlerin demografik yapısı, Çiftçi Kayıt Sistemi verileri üzerinden incelendiğinde; Akkışla ilçesinde toplam 1.083 kayıtlı üreticinin 154'ü kadın, 929'u erkeklerden oluşmakta ve kadın üretici oranı yaklaşık %14,2 seviyesinde seyretmektedir. Bölgedeki en yüksek üretim kapasitesine sahip Sarioğlan ilçesinde toplam 1.716 kayıtlı çiftçinin 167'si kadın, 1.549'u erkek üreticidir (%9,7 kadın oranı). Felahiye ilçesinde ise toplam 722 kayıtlı üreticinin 57'si kadın, 665'i erkektir. Bu veriler ışığında her üç ilçede de tarımsal iş gücü kayıtlarının ağırlıklı olarak erkek üreticiler üzerinde yoğunlaştığı, ancak Akkışla'nın kadın üreticilerin sisteme dahil olma oranı bakımından diğer iki ilçeye göre daha yüksek bir ivme yakaladığı gözlenmektedir.

Tablo 16. ÇKS Kayıtlı Çiftçi Sayıları (ÇKS, 2026)

İlçe Adı	Kadın Çiftçi (Kişi)	Erkek Çiftçi (Kişi)	Tüzel Kişi	Toplam Çiftçi	Toplam Kayıtlı Alan (Dekar)
Akkışla	155	957	1	1.113	82.613
Felahiye	63	664	5	732	191.141
Sarıoğlan	169	1.555	5	1.729	296.886
Toplam	387	3.176	11	3.574	570.640

EKK-2 bölgesindeki hayvancılık işletmelerinin kayıtlılık durumu ve demografik yapısı, Hayvanların Kimliklendirilmesi ve Kayıt Altına Alınması (TÜRKVET) sistemi güncel verilerine göre değerlendirildiğinde; bölge genelinde aktif faaliyet gösteren toplam 3.286 resmi kayıtlı hayvancılık işletmesi bulunmaktadır. İlçe bazlı dağılımda Sarıoğlan 1.601 üretici ile başı çekerken, onu 1.073 üretici ile Akkışla ve 612 üretici ile Felahiye izlemektedir. Toplam 3.286 işletmenin 2.792'si erkekler, yalnızca 494'ü kadınlar adına tescillidir. Kırsal alanda ahır ve mera işçiliği başta olmak üzere hayvansal üretimin fiili iş yükünün büyük bölümünü kadınların üstlenmesine rağmen, resmi işletme sahipliği oranının %15 seviyesinde kalması önemli bir sosyoekonomik sorundur. Kadınların işletme sahipliğindeki bu düşük temsil oranı; planlanan tüm tarım ve hayvancılık yatırımlarında (özellikle süt ürünleri işleme ve küçükbaş desteklemelerinde) kadın üreticilere yönelik spesifik kotalar ayrılmasının ve sosyal mobilizasyon eğitimlerinin artırılmasının temel gerekçesini oluşturmaktadır.

Tablo 17. EKK-2 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı İşletmeler ve Büyükbaş İşletme Ölçek Büyüklük Dağılımı (TÜRKVET, 2026)

İlçe Adı	Toplam Aktif İşletme	Büyükbaş İşletmesi	1-5 Baş	6-20 Baş	21-50 Baş	50+ Baş	Ortalama (Baş/İşletme)
Akkışla	813	316	6	29	36	245	235,9
Felahiye	266	86	2	6	15	63	305,2
Sarıoğlan	940	224	11	25	30	158	238,1
Toplam	2.019	626	19	60	81	466	246,2

Göçer (Yörük) meracılık kültürünün yaygın olduğu küçükbaş yetiştiriciliğinde ise işletme ölçeklerinin büyükbaşla kıyasla çok daha ticari sürü büyüklüklerine ulaştığı görülmektedir. Küçükbaş hayvancılığın merkez üssü konumundaki Akkışla'da 501 baş ve üzeri sürülere sahip 41 işletme faaliyet göstermektedir. Benzer şekilde 301-500 baş aralığında Akkışla'da 61, Sarıoğlan'da 32 işletme bulunması, bölgede küçükbaş hayvancılığın profesyonel bir meslek olarak icra

edildiğini göstermektedir. Buna karşın 1-50 baş ile 51-150 baş aralığında sıkışmış (toplam 303) dar gelirli küçük işletmeler de varlığını sürdürmektedir.

Tablo 18. EKK-2 Bölgesi TÜRKVET Kayıtlı Küçükbaş İşletmelerinin Sürü Büyüklüğü Dağılımı (TÜRKVET, 2026)

İlçe Adı	Küçükbaş İşletmesi	1-50 Baş	51-150 Baş	151-300 Baş	300+ Baş	Ortalama (Baş/İşletme)
Akkışla	147	138	8	1	0	19,2
Felahiye	45	30	8	4	3	89,3
Sarıoğlan	94	89	5	0	0	15,4
Toplam	286	257	21	5	3	29,0

EKK-2 kümesi arıcılık işletmelerinin koloni kapasiteleri ve örgütlenme düzeyleri, Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS) 2025 verilerinde yer alan 51 resmi kayıtlı işletme üzerinden analiz edilmiştir. TÜİK 2025 hayvancılık verilerinde bölge için 107 arıcılık işletmesi görünmekle birlikte, bunların 51'i AKS'ye resmi olarak kayıtlıdır; aradaki fark kayıt dışı/hobi amaçlı üreticilerden kaynaklanmaktadır. Buna göre sektör, ticari bir boyuttan ziyade büyük oranda küçük ölçekli ve hobi/öz tüketim amaçlı geleneksel bir yapıdadır. İşletme sahiplerinin 43'ü erkek (%84,3), yalnızca 8'i (%15,7) kadın üreticiler adına kayıtlıdır. Koloni sayısına göre AKS'ye kayıtlı arıcıların %56,8'i (29 işletme) 1-50 koloni, %39,2'si (20 işletme) 51-150 koloni aralığındadır; 151 ve üzeri koloniye sahip büyük ölçekli profesyonel işletme sayısı yalnızca 2'dir (%3,9; Sarıoğlan ve Akkışla'da birer adet). İşletme başına ortalama koloni sayısının 65 düzeyinde kalması ve kayıtlı arıcıların %68,6'sının (35 işletme) hiçbir birlik veya kooperatife üye olmaması, sektörde pazar odaklı kurumsal bir altyapının kurulamadığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede arıcılık faaliyetlerinin yatırımlarla desteklenerek kovan sayılarının ticari ölçeğe taşınması, arıcıların birlik çatısı altında örgütlenmeye teşvik edilmesi, kadın arıcı sayısının pozitif ayrımcılıkla artırılması ve üretilen balın kayıt altına alınarak katma değerli hale getirilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 19. EKK-2 Bölgesi AKS Kayıtlı İşletme Dağılımı (AKS, 2025)

İlçe Adı	Kayıtlı Arıcı	Birlik Üyesi	Üyelik Oranı	Aktif Koloni Sayısı
Akkışla	15	2	%13,3	1.012
Felahiye	18	7	%38,9	1.051
Sarıoğlan	18	7	%38,9	1.296
Toplam	51	16	%34,4	3.359

3.3.2. Sanayi

EKK-2 bölgesindeki ilçelerin Kayseri il merkezine olan coğrafi uzaklığı, bölgenin genel sanayileşme dinamiklerini zayıflatmış ve pazar erişim imkanlarını doğrudan kısıtlamıştır. Bu dezavantajlı konum ve Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması verilerine göre 5. kademede yer alma durumu neticesinde; bölge ekonomisinde tarım ve hayvancılık dışındaki sektörel çeşitlilik ve alternatif ticari faaliyetler son derece sınırlı kalmıştır. Bölgedeki üç ilçenin hiçbirinde

Organize Sanayi Bölgesi (OSB) veya Küçük Sanayi Sitesi (KSS) bulunmamakta olup, sanayi siciline kayıtlı işletmelerin tamamı mikro ölçekli, kısıtlı istihdam sağlayan ve ağırlıklı olarak kırsal hane halkının günlük ihtiyaçlarını karşılayan atölyelerden ibarettir.

Ağır sanayinin bulunmadığı bu kısıtlı ekosistem içerisinde mevcut sanayi altyapısı, yalnızca yöresel tarım ürünlerini işlemeye ve muhafaza etmeye yönelik spesifik tesislerden (Tarıma Dayalı Sanayi) oluşmaktadır. Bölgenin tarımsal sanayi ve lojistik altyapısının ilçe bazlı dağılımı şu şekildedir:

Sarıoğlan (Lojistik ve Ticari Merkez): Kümenin en hareketli ticari altyapısını barındıran ilçede, sanayi siciline kayıtlı 29 küçük ölçekli işletme bulunmaktadır. Lojistik ve depolama açısından stratejik bir konuma sahip olan ilçede; 12-13 ton/saat kapasiteli 1 adet eleme ve paketleme tesisi, 54 bin ton kapasiteli 1 adet lisanslı depo ve 4 bin ton kapasiteli TMO ofisi faaliyet göstermektedir. Ayrıca tarıma dayalı sanayinin çekirdek bir örneği olarak; Sarıoğlan Süt Üreticileri Birliği tarafından işletilen ve günlük 500 litre çiğ sütü peynire dönüştüren küçük ölçekli bir tesis mevcuttur.

Felahiye: Sanayi siciline kayıtlı 7 kuruluşu bulunan ilçe, işlem hacmi bakımından dikkat çekici bir hasat sonrası altyapıya sahiptir. İlçede her biri 5-8 ton/saat kapasiteli toplam 3 adet eleme ve paketleme tesisi ile 27 bin ton kapasiteli 1 adet lisanslı depo bünyesinde barındırılmaktadır.

Akkışla: Toplamda sadece 2 mikro kuruluş ile sanayileşme açısından en zayıf halka konumundadır. İlçede yerel üretimin işlenmesine katkı sağlayan 4-5 ton/saat kapasiteli yalnızca 1 adet eleme tesisi faaliyet göstermektedir.

Bölgede faaliyet gösteren bu tarıma dayalı tesisler; ürünlerin katma değerinin artırılması, hasat sonrası kayıpların önlenerek sağlıklı koşullarda muhafaza edilmesi ve kırsal nüfusa kısıtlı da olsa yerel istihdam sağlanması noktalarında bölge ekonomisinin yegane dayanakları olarak stratejik bir rol üstlenmektedir. Ancak mevcut altyapının ağırlıklı olarak hububat eleme ve depolamaya yönelik olması; bölgede üretilen yıllık 10,5 milyon litreyi aşkın çiğ sütün ve stratejik yağlı tohumların (aspir) işlenemeden ham olarak bölge dışına çıkmasına neden olmaktadır.

3.3.3. Turizm

Klasik kitle turizmi ve ticari konaklama altyapısı açısından gelişmemiş bir bölge olmasına karşın; barındırdığı tarihi, kültürel ve doğal sit alanlarıyla "Kırsal Turizm", "Eko-Turizm" ve "Agro-Turizm" (Tarımsal Turizm) ekseninde değerlendirilmeyi bekleyen bakir bir potansiyele sahiptir. Bölge genelinde turistik amaçlı geceleme sayılarının yok denecek kadar az olduğu ve ticari konaklama tesislerinin yetersizliği göze çarpmaktadır. Ancak bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel envanter, tarımsal üretimle entegre edilebilecek alternatif ve gününbirlik bir turizm koridoru yaratma fırsatı sunmaktadır.

Akkışla: Turizm ve sosyo-kültürel etkinlikler açısından bölgenin en aktif ilçesidir. Arkeolojik açıdan Uğurlu Kale, Nekropol Alanı ve Tabal Harabeleri ile doğal sit alanı olan Avanoğlu Tepesi Tümülüsü ilçenin tarihi derinliğini

oluşturmaktadır. Ayrıca restore edilerek turizme kazandırılması planlanan tarihi taş değirmen önemli bir kültürel mirastır. Akkışla'nın agro-turizm potansiyelini kanıtlayan en önemli unsur ise; Coğrafi İşaret Belgeli "Akkışla Gilaburusu" ve her yıl haziran ayında Üsküdar Yaylası'nda düzenlenen "Geleneksel Yeni Yoğurt Bayramı ve Kilim Festivali"dir. Sosyal donatı olarak kullanılan Kesdoğan Millet Bahçesi de hesaba katıldığında Akkışla, yöresel ürünlerin doğrudan tüketiciye tanıtılabileceği hazır bir platform sunmaktadır.

Sarıoğlu: Eko-turizm açısından kümenin en değerli doğal varlıklarına ev sahipliği yapmaktadır. Tuzla Palas Gölü (Doğal Sit Alanı), biyoçeşitlilik ve kuş gözlemciliği açısından ulusal bir değere sahiptir. Tarihi Şahruh Köprüsü ve etrafındaki mesire alanı ile Palas Ulu Cami, ilçenin güneybirlik ziyaretçi çekebilecek öne çıkan diğer kültürel varlıklarıdır.

Felahiye: Kültür ve Turizm Bakanlığı kayıtlarına göre tescilli bir sit alanı bulunmamakla birlikte, Yamula Barajı'na olan yakınlığı sayesinde güneybirlik mesire ve rekreasyon potansiyeline sahiptir. Geçmişte düzenlenen "Silahtar Üzüm Festivali" gibi etkinliklerin varlığı, ilçede tarıma dayalı kültürel bir hafızanın bulunduğunu, ancak günümüzde bu altyapının atıl kaldığını göstermektedir.

04

İkinci EKK Mevcut Altyapı Analizi

4. İKİNCİ EKK MEVCUT ALTYAPI ANALİZİ

Bölümü

Fiziki altyapı, enerji ve ulaşım kapasitesi; bölgede planlanan tarıma dayalı sanayi yatırımlarının sürdürülebilirliği açısından EKK-2 kümesi stratejik bir öneme sahiptir. Bölgenin genel fiziki altyapı durumu analiz edildiğinde, sanayileşme kısıtlarına rağmen agro-endüstriyel dönüşümü destekleyebilecek temel donatıların tamamlanma aşamasında olduğu görülmektedir.

Ulaşım ve Lojistik Ağları

Bölge ilçelerinin Kayseri il merkezine uzaklıkları sırasıyla Akkışla 80 km, Sarioğlan 63 km ve Felahiye 60 km'dir. Bölgenin ana ulaşım omurgasını Kayseri'yi Sivas'a bağlayan D260 devlet karayolu oluşturmaktadır. Üretilen 10,5 milyon litrelik çiğ sütün soğuk zincirle pazara ulaştırılması ve hasat edilen tarım ürünlerinin sevkiyatı noktasında D260 karayolunun varlığı ciddi bir lojistik avantaj sağlamaktadır.

Enerji Altyapısı

Tarıma dayalı sanayi tesislerinin en büyük girdi kalemi olan enerji arzı, bölgede istikrarlı bir yapıya kavuşmuştur. Kayseri ve Civarı Elektrik Türk A.Ş. (KCETAŞ) tarafından sağlanan ulusal elektrik altyapısına ek olarak; 2023 yılı itibarıyla her üç ilçede de doğalgaz altyapı çalışmaları tamamlanmış ve kullanıma sunulmuştur. Özellikle süt pastörizasyonu, aspir yağı sıkım üniteleri ve meyve kurutma işlemleri gibi yüksek ısı enerjisi ihtiyacı duyan tesisler için doğalgazın bölgeye ulaşmış olması, planlanan tarım-sanayi entegrasyonu yatırımlarının işletme maliyetlerini doğrudan ve olumlu yönde etkileyecek en kritik altyapı gelişmesidir.

Su, Kanalizasyon ve Çevresel Altyapı

Her üç ilçede de içme suyu ve kanalizasyon şebekeleri mevcut olup, kentsel su altyapısı standart seviyededir. Özellikle Akkışla ilçesinde KASKİ tarafından işletilen "İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi"nin varlığı, ilçede kurulacak olası süt işleme veya entegre gıda tesislerinin endüstriyel atık su yönetimi ve ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) süreçleri açısından çok büyük bir kurumsal avantaj sağlamaktadır.

EKK-2 bölgesinin çevresel altyapısı değerlendirildiğinde, kentsel atık su ve kanalizasyon şebekeleri belirli bir standartta hizmet verirken, tarımsal nitelikli çevresel kirliliğin yönetimi bölgenin en büyük altyapı zafiyeti olarak öne çıkmaktadır. Bölge genelinde özellikle Akkışla ve Sarioğlan ilçelerinde yoğunlaşan, entansif süt sığırcılığı ağırlıklı 30.471 başlık büyükbaş hayvan varlığı, devasa boyutlarda günlük hayvansal dışkı üretimine neden olmaktadır. Mevcut durumda kırsal mahalle aralarında ve işletme çevrelerinde herhangi bir sızdırmazlık önlemi alınmadan geleneksel yöntemlerle (vahşi depolama) biriktirilen bu atıklar; yeraltı su kaynaklarında nitrat kirliliğine, yoğun koku problemine ve halk sağlığını doğrudan tehdit eden vektör (sinek, haşere vb.) popülasyonlarına yol açarak kırsal yaşam kalitesini ciddi şekilde düşürmektedir. Bölgede hayvansal atıkların bertarafına veya geri kazanımına yönelik hiçbir modern altyapının bulunmaması, bu çevresel sorunun boyutlarını her geçen gün büyütmektedir. İklim değişikliği ve doğal kaynakların korunması hedefleri doğrultusunda; kırsal mahallelerin hijyen standartlarının yükseltilmesi ve doğaya terk edilen bu

devasa atık yükünün "döngüsel ekonomi" prensipleriyle elektrik enerjisine ve fermente organik gübreye dönüştürülmesini sağlayacak merkezi bir biyogaz tesisinin kurulması, acil bir çevresel zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

Haberleşme ve Dijital Altyapı

Bölge genelinde ADSL ve 5G iletişim ağları aktif olarak kullanılmakla birlikte, fiber internet altyapısının henüz ilçe merkezleri ve kırsal alanlarda yaygınlaşmadığı görülmektedir. Bu durum, tarımda dijitalleşme ve akıllı tarım otomasyonları (sensörlü otomasyon sistemleri vb.) planlanırken mevcut veri iletim hızlarının göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir.

Stratejik bir bütünlük içinde değerlendirildiğinde; EKK-2 bölgesinin temel fiziki altyapısının (doğalgaz, elektrik, D260 karayolu ve biyolojik arıtma) büyük oranda tesis edilmiş olması, kümenin artık sadece tarımsal ham madde üretiminde kalmayıp, mamul madde üretimine (tarıma dayalı sanayi) geçiş yapması için gereken zemin şartlarının olgunlaştığını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tarımsal Mekanizasyon Altyapısı

2024 yılı tarımsal mekanizasyon altyapısı incelendiğinde, bölgede bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetlerini destekleyen güçlü bir makine parkı bulunduğu görülmektedir. Envanter kayıtlarına göre en yüksek tarımsal alet ve makine varlığı 8.648 adet ile Sarioğlan ilçesinde yer alırken, bu ilçeyi 5.471 adet ile Felahiye ve 4.765 adet ile Akkışla takip etmektedir. Bölgedeki tarımsal üretim kapasitesinin itici gücünü oluşturan traktör profili, işletmelerin modern ve geniş alanlarda yapılan tarla tarımına uygun bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 51-70 beygir gücü (BG) segmentindeki 1.410 adet ve 70 BG üzeri 972 adet traktörün varlığı, bölgede yüksek çekiş gücü gerektiren, iş genişliği yüksek modern tarım ekipmanlarının kullanımına elverişli bir zemin sunmaktadır. 35-50 BG segmentindeki 760 adet traktör ise başta Sarioğlan (540 adet) olmak üzere üreticilerin operasyonlarında aktif rol oynamaktadır.

Tablo 20. EKK-2 Bölgesi Tarım Makinesi ve Ekipman Dağılımı (TÜİK, 2025)

Alet / Makine	Akkışla (adet)	Felahiye (adet)	Sarioğlan (adet)	EKK-2 Toplamı (adet)
Römork (Tarım Arabası)	725	530	1.520	2.775
Kulaklı Traktör Pulluğu	370	615	788	1.773
Kültivatör	363	620	680	1.663
Kimyevi Gübre Dağıtma Makinesi	85	480	410	975
Kombine Hububat Ekim Makinesi	157	500	190	847
Milinden Hareketli Pülverizatör	26	395	295	716
Süt Sağım Makinesi (Seyyar)	315	84	310	709

Yağmurlama Tesisi	80	70	260	410
Orak Makinesi	110	69	230	409
Sırt Pülverizatörü	113	124	160	397

Mekanizasyon kompozisyonunun alet bazlı detaylarına bakıldığında; lojistik ihtiyacı karşılayan tarım arabaları (römork) 2.765 adet ile ilk sırada konumlanmaktadır. Toprak işleme süreçlerinin temel ekipmanları olan kulaklı traktör pulluğu (1.763 adet) ve kültivatör (1.652 adet) en çok tercih edilen aletler olarak öne çıkarken, kimyevi gübre dağıtma (960 adet) ve kombine hububat ekim makinelerinin (849 adet) ilçelerdeki yoğunluğu, sahadaki ana bitkisel üretim deseninin hububat ağırlıklı olduğunu sayısal olarak doğrulamaktadır. Bunlara ek olarak, sahada tespit edilen 699 adet seyyar süt sağım makinesi, bitkisel üretimin yanı sıra hayvancılık faaliyetlerinin de ilçe tarım ekonomilerinde eş zamanlı ve entegre bir şekilde yürütüldüğünü göstermektedir. Elde edilen tüm bu veriler, bahsi geçen üç ilçede planlanacak yeni tarımsal altyapı projeleri, kapasite artırımı, modern teknolojiye geçiş ve verimlilik odaklı destekleme programları için somut bir stratejik taban oluşturmaktadır.

Traktör Parkı Analizi

51-70 Beygir Gücü (BG): Toplam 1.410 adet ile en yaygın kullanılan traktör segmentidir. Özellikle Akkışla ve Sarioğlan'da bu sınıftaki traktör yoğunluğu dikkat çekicidir.

70+ Beygir Gücü (BG): Toplam 972 adet ile ikinci sırada yer almaktadır. Modern ve ağır ekipman kullanımına imkan tanıyan bu yüksek güçlü traktörlerin varlığı, tarımsal verimlilik potansiyelini göstermektedir.

35-50 Beygir Gücü (BG): Toplam 760 adettir ve özellikle Sarioğlan'da (540 adet) yoğunlaşmıştır.

Tablo 21. EKK-2 Bölgesi Traktör Varlığı Dağılımı (TÜİK, 2025)

Traktör Tipi	Akkışla (adet)	Felahiye (adet)	Sarioğlan (adet)	EKK-2 Toplamı (adet)
Traktör - Tek Akslı (1-5 Bg)	16	45	2	63
Traktör - Tek Akslı (5 Bg'den Fazla)	0	100	0	100
Traktör - İki Akslı (1-10 Bg)	0	0	0	0
Traktör - İki Akslı (11-24 Bg)	0	0	10	10
Traktör - İki Akslı (25-34 Bg)	0	114	70	184
Traktör - İki Akslı (35-50 Bg)	46	68	270	384
Traktör - İki Akslı (51-70 Bg)	305	98	310	713
Traktör - İki Akslı (70 Bg'den Fazla)	162	106	225	493
Toplam	529	531	887	1.947

05

İkinci EKK GZFT Analizi

5. İKİNCİ EKK GZFT ANALİZİ

Bölümü

Tablo 22. İkinci EKK Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Bölgenin yüksek küçükbaş hayvan varlığı ve köklü yörük/göçer hayvancılık kültürü ve devasa küçükbaş sürüsünden elde edilen yıllık 302 tonluk yapağı üretim kapasitesi - Coğrafi işaret tescilli Akkışla Gilaburusu ile birlikte tescile aday güçlü yöresel ürün çeşitliliği (Akkışla Elması, Kepiç çömlek peyniri, Silahtar üzümü, tulum peyniri) - Küme içerisindeki mevcut hububat ve baklagıl işleme ve paketlenme altyapısı - Örgütlü yapıların varlığı (Felahiye ve Sarioğlan Süt Birlikleri, Koyun-Keçi Birliği, Akkışla kadın kooperatifi) - Sarioğlan-Karaözü ve Felahiye-Silahtar/Menteşe’de elma, ceviz, bağ ve sebze gibi çeşitlendirilebilir bitkisel üretim potansiyeli; Sarioğlan’da kısmen mevcut seracılık altyapısı - Kümede bal ormanı kurulumuna uygun doğal alanlar ve bölge genelinde yaygın arıcılık geleneği - Büyükbaş sürüsünün (30.471 baş) %62,2’sinin yüksek verimli saf kültür ırklarından oluşması ve bölge genelinde yıllık 10,5 milyon litreyi aşan çiğ süt üretimi - Kümenin eğimli arazi yapısı ve lokal iklimik özelliklerinin kapama meyve bahçeciliği için sunduğu doğal üstünlük - Proje alanında 18-40 yaş genç nüfus oranının %21 düzeyinde korunması ve bu nüfusun kalabalık mahallelerde yoğunlaşması
Z	“Süt karşılığı yem takası” modelinin üreticinin nakit akışını ve finansal hareket alanını kısıtlaması ve Süt Birliği’nin piyasa düzenleyici rolünün zayıflığı - Rasyon hazırlama, sürü yönetimi, gebelik ve canlı ağırlık takibi konularında teknik bilgi ve ekipman eksikliği; yem karmanın insan gücüyle yapılması - Küçükbaş hayvancılıkta yörük kültürünün yaygın olmasına karşın; meralarda mobil barınma, hijyenik sağlık tarama/kırkım alanları ve kışlık çadır ağıl altyapılarının bulunmaması - Hayvan barınaklarının fiziki eskiliği, modernizasyon kredilerine erişim güçlüğü ve göçer yörüklerin dönüş döneminde hayvan barınak yetersizliği - Mera ot veriminin düşüklüğü, erken ve aşırı otlatma baskısı, HİS tesisleri, gölgelik ve aşı yolu altyapılarının eksikliği; mera erişim yollarının yetersizliği - Arıcıların %68,6’sının hiçbir birlik veya kooperatife üye olmaması; işletme başına ortalama 65 koloniyi ticari ölçeğin altında kalınması - Sulama altyapısının yetersizliği; akarsular üzerinde bent ve depolama yapılarının eksikliği nedeniyle mevcut suyun kullanılamaması - Yem, gübre ve tohum maliyetlerinin yüksekliği; ilçede rekabetçi girdi piyasasının bulunmaması ve girdi için ilçe dışına bağımlılık

Tablo 23. İkinci EKK Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Küçükbaş varlığındaki artış eğiliminin et ve süt işleme yatırımlarıyla katma değere dönüştürülmesi; yün ve kıl için yerel işleme kapasitesi oluşturulması - Süt toplama-soğutma merkezleri, modern barınaklar ve işleme altyapısıyla süt değer zincirinin kurulması; atıl mandıraların revize edilerek ekonomiye kazandırılması - Yumuşak çekirdekli meyve (elma, armut) üretiminin modern kapama bahçeler, don koruma ve soğuk hava deposuyla geliştirilmesi; Kayseri'nin elma üretimindeki güçlü konumunun değerlendirilmesi - Kadın kooperatifinin makine ekipman desteğiyle güçlendirilmesi ve kadın üreticilere pozitif ayrımcılık içeren kotalarla işletme sahipliğinin artırılması - Tarım işletmeciliği eğitimleri ve çiftçi tarla okullarıyla rasyon, sürü yönetimi ve modern üretim tekniklerinde kapasite geliştirme - Belediye, Üniversitesi, ORAN Kalkınma Ajansı, Birlik ve Kooperatif iş birliği imkanları ile tam uyumun sağlandığı destek zemini - Akkışla Yoğurdu ve Gilaburusu (Coğrafi İşaret), Palas Gölü (Doğal Sit Alanı) ve geleneksel festivallerin varlığı ile kırsal turizmin tarımsal gelirleri destekleyecek şekilde canlandırılma potansiyeli
T	- Küçük ölçekli işletmelerin "Ari İşletme" statüsü şartlarını sağlayamaması nedeniyle desteklerden dışlanma riski 158 bini aşan küçükbaş hayvan varlığının, sınırlı ve zayıf karakterli step meraları üzerinde oluşturduğu aşırı otlatma baskısı ve bunun getirdiği erozyon ile verim kaybı riskleri - Yem, enerji ve gübre gibi dışa bağımlı tarımsal girdi maliyetlerindeki dalgalanmaların, özellikle küçük aile işletmelerinin kar marjını ve ekonomik direncini düşürmesi - Aracı ve tüccarların piyasa hakimiyeti nedeniyle düşük/sabit fiyat baskısı ve üreticinin pazarlık gücünün zayıflığı - Patates ekimi amaçlı tarla kiralamaalarının artmasıyla yerel üretim deseninde kontrolsüz değişim ve toprak-su kaynakları üzerinde ek baskı - Küresel iklim değişikliğine bağlı düzensiz yağış rejimleri ve kuraklık riskinin, %83,2 oranında kuru tarıma dayalı üretim sistemini doğrudan baskılaması - Zirai ilaç kullanımının arı florasına zarar vermesi ve yoğun otlatmanın çiçek florasını azaltarak arıcılığı baskılaması - Genç nüfusun (18-40 yaş) tarımsal geliri yetersiz bularak kent merkezine ve sanayi sektörüne göç etme eğiliminin devam etmesi - Sosyal desteklerdeki "gelir şartı" uygulamasının hassas grupların destek kapsamını daraltması

06

Vizyon ve Stratejik Amaç

“Bünyesinde barındırdığı içsel ve özkaynaklı potansiyele hareket ivmesi kazandırılarak kaynaklarını değere çevirebilen, modern teknoloji kullanan, ülke ekonomisine katkı sağlayan dirençli ve işlevsel bir ekonomik kalkınma kümesi olmak.”

6. VİZYON VE STRATEJİK AMAÇ

Bölümü

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi Faz III stratejisi, yüksek rakımlı alanlarda küçük aile çiftçiliğinin ticarileşmesini, iklim şoklarına karşı dayanıklılığının artırılmasını ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın tesis edilmesini temel almaktadır. Bu kapsamda proje; doğal kaynakların ve uygun teknolojilerin sürdürülebilir kullanımı yoluyla kırsal alanlara değer katan, istihdam olanakları yaratan ve yerel ekonomiyi dönüştüren rekabet gücüne sahip tarımsal işletmelerin gelişimini desteklemek amacıyla "ekonomik kümelenme" yaklaşımını benimsemektedir. Faz III stratejisi doğrultusunda yatırımlar; yüksek kesimlerde yaşayan küçük ölçekli çiftçilerin, yarı yerleşik/göçer yörük çobanların, dezavantajlı kadınların ve genç kırsal girişimcilerin ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirilerek değer zincirlerine entegrasyonlarının sağlanmasına ve iklim şoklarına karşı dayanıklılıklarının artırılmasına odaklanmaktadır. KDAKP'nin ana amacı küçük ölçekli tarımın ticarileşmesini ve dönüşümünü bu yolla desteklemek iken; özellikle gençler, mikro girişimciler, desteğe ihtiyaç duyan kadınlar ve tarımla iştigal eden göçerler olmak üzere, bu dönüşümün geride kimseyi bırakmamasını sağlamak üzere tedbirler alınması hedeflenmektedir.

KDAKP; dağlık yüksek kesimlerin gizli potansiyelini, örneğin kümelenme, markalaşma, finans, danışmanlık hizmetleri ve doğru hedef belirleme aracılığıyla güçlendirecek katalitik çıktıları gün ışığına çıkaracak çeşitli girdileri ve kalkınma girişimlerini devreye sokacaktır. Ana varsayım, KDAKP'nin yüksek kesimlerdeki küçük çiftçilerin geride kalmasına neden olan temel zorluklara, yani ticari izolasyona ve sınırlı katma değere yol açan parçalanmış ve istikrarsız üretim sorunlarına hitap etmesidir. Bu doğrultuda KDAKP, söz konusu zorlukların üstesinden gelmenin yollarını arayacak; kümelenme yöntemi üretimi, verimliliği ve katma değeri artırmaya yardımcı olacaktır.

Katma değer; hikayeleştirme bakımından güçlü bir potansiyeli olan, şehirdeki istekli tüketiciler tarafından artan bir talep gören, genellikle özgün ve soyut kaliteye sahip kırsal ürünlerin daha iyi konumlandırılması yoluyla sağlanacaktır. Bu süreç; daha iyi danışmanlık hizmetleri, iş geliştirme, bireysel ve kolektif yatırımlar (ekonomik altyapıdakiler de dahil olmak üzere) aracılığıyla ve aynı zamanda genellikle kırılgan olan çevreyi koruma ile gelişmiş iklim direnci sağlama gerekliliklerini dikkate alarak desteklenecektir.

Bu çerçevede, İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinin (Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye) vizyonu;

"Bünyesinde barındırdığı içsel ve özkaynaklı potansiyele hareket ivmesi kazandırılarak kaynaklarını değere çevirebilen, modern teknoloji kullanan, ülke ekonomisine katkı sağlayan dirençli ve işlevsel bir ekonomik kalkınma kümesi olmak."

şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak için Stratejik Yatırım Planının ana unsurlarını oluşturan stratejik amaçlar aşağıda ifade edilmektedir. Belirtilen stratejik amaçlara ulaşmak üzere tespit edilen öncelik alanları ve tedbirler, ilerleyen bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır. Stratejik Yatırım Planı 5 yıllık bir dönemi kapsadığından; belirtilen

amaçlara ulaşmak için KDAKP Tasarım Raporu ile uyumlu olma koşulu yanında, ÇPP ve program yönetim organlarının değerlendirmesi ve onayı ile gereksinim duyulması halinde yeni öncelik alanları ve tedbirler ele alınabilecektir.

Tablo 24. Vizyon ve Stratejik Amaçlar

VİZYON		
“Bünyesinde barındırdığı içsel ve öz kaynaklı potansiyele hareket ivmesi kazandırılarak kaynaklarını değere çevirebilen, modern teknoloji kullanan, ülke ekonomisine katkı sağlayan dirençli ve işlevsel bir ekonomik kalkınma kümesi olmak.”		
STRATEJİK AMAÇLAR		
STRATEJİK AMAÇ 1	STRATEJİK AMAÇ 2	STRATEJİK AMAÇ 3
İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması	Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi	Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

07

Stratejik Amaç, Öncelik ve Tedbirler

7. STRATEJİK AMAÇ, ÖNCELİK VE TEDBİRLER

Bölümü

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi için altıncı bölümde belirlenen vizyon; kümenin içsel ve öz kaynaklı potansiyelini harekete geçirerek kaynaklarını katma değere dönüştüren, modern teknolojiyi kullanan, iklim ve piyasa şoklarına dirençli ve işlevsel bir ekonomik yapıya ulaşma iradesini ortaya koymaktadır. Bu bölüm, söz konusu vizyonu somut bir uygulama çerçevesine kavuşturmak üzere stratejik amaçları, bu amaçlara bağlı öncelik alanlarını ve her bir öncelik kapsamında hayata geçirilecek tedbirleri bütüncül bir hiyerarşi içinde ortaya koymaktadır.

Stratejik amaçlar, öncelik alanları ve tedbirler; masa başında değil, sahanın gerçekliğinden hareketle belirlenmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen saha ziyaretleri, çok paydaşlı platform toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaş görüşmeleri planın temel veri tabanını oluşturmuştur. Belirlenen amaç ve tedbirler KDAKP Tasarım Raporu ile uyumlu olacak biçimde kurgulanmış; üreticinin dile getirdiği sorunlar ile bölgenin ölçülebilir üretim verileri birlikte değerlendirilerek önceliklendirme yapılmıştır.

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi için üç stratejik amaç belirlenmiştir. Stratejik Amaç-1, iklim değişikliğine dirençli ve katma değerli bitkisel üretimde rekabet gücünün artırılmasını hedeflemekte; çilek üretiminin geliştirilmesi, sebze üretiminin geliştirilmesi ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi öncelikleriyle, Kayseri'nin güçlü sertifikalı çilek fidesi kapasitesini bir kaldıraç olarak kullanmayı, çerezlik kabağa dayalı tek ürün riskini azaltmayı ve meyve üretiminin niteliğini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Stratejik Amaç-2, kümenin köklü hayvancılık kültürünü modern ve verimlilik odaklı bir yapıya dönüştürmeyi esas almakta; büyükbaş, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği öncelikleriyle, genetik kapasitesi yüksek süt sığırcılığı tabanı ile göçer/yörük kültürüne dayalı güçlü küçükbaş varlığının üretimden işlemeye uzanan değer zincirinde rekabet gücünün artırılmasını hedeflemektedir.

Stratejik Amaç-3, kümenin coğrafi işaret tescilli Akkışla Gilaburusu başta olmak üzere zengin yöresel ürün varlığı, yüksek rakımlı yaylaları ve Kızılırmak vadisi boyunca uzanan doğal-kültürel dokusuna dayalı olarak kırsal turizmin geliştirilmesini; gastronomi ve yöresel ürün ekseninde alternatif bir gelir kapısının oluşturulmasını hedeflemektedir.

07.1

STRATEJİK AMAÇ-1

İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel
Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması

7.1. STRATEJİK AMAÇ-1

İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet

Gücünün Artırılması

Bölümü

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde tarım, en önemli ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmaktadır. 2025 yılı TÜİK verilerine göre küme genelindeki 725.538 dekarlık tarım alanının %88,1'i tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretimine ayrılmış olup 69.887 dekar alan nadasa bırakılmaktadır. Üretim deseni büyük ölçüde kuru tarım koşullarında yürütülen hububat tarımına dayanmakta; buğday ve arpa başta olmak üzere geleneksel ürünler, birim alandan elde edilen gelirin düşük kalmasına ve hane gelirlerinin iklim koşullarına aşırı bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Buna karşılık kümede nohut ve aspir gibi kuraklığa dayanıklı münavebe ürünlerinde yerleşik bir üretim kültürü bulunmakta; nadas alanlarındaki azalma eğilimi (2023-2025 döneminde 90.351 dekardan 69.887 dekara) arazi kullanım etkinliğinin artırılabilirliğini göstermektedir.

Kümenin bahçe bitkileri üretimindeki mevcut yapısı, ilçeler arasında belirgin bir dengesizlik sergilemektedir. Sebze üretim alanlarının %99,45'i, sulanabilir ova ve baraj altyapısına sahip Sarioğlan ilçesinde yoğunlaşmış; Akkışla (8 dekar) ve Felahiye'de (52 dekar) ticari sebze üretimi yok denecek düzeyde kalmıştır. Meyvecilikte ise küme toplamı 5.363 dekar olup bu alanın %79,8'i (4.281 dekar) Felahiye'de bulunmaktadır. Felahiye'nin eğimli arazi yapısı ve mikroklima özellikleri, tarla ziraatını zorlaştırırken kapama meyve bahçeleri için doğal bir ekolojik üstünlük sağlamaktadır. Bu tablo; kümenin bitkisel üretimde katma değer kapasitesinin henüz harekete geçirilemediğini, ancak doğru ürün ve doğru yer eşleştirmesiyle önemli bir dönüşüm potansiyelinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Ekonomik kalkınma kümesinde, üretimi yapılan veya yapılabilecek olan tüm tarımsal ürünlere yönelik yatırımlar yapmaktan ziyade; küme içerisinde belirli bir potansiyele sahip ümitvar ürünlere yönelik yatırımlarla kümenin güçlendirilmesi ve tarımsal değer zincirinde rekabet üstünlüğü sağlanması amaçlanmıştır. Tarımsal değer zincirinde rekabet üstünlüğü sağlayacak, maliyetleri azaltıp etkinliği artıracak uygulamaların tümü değer yaratan faaliyetler olarak adlandırılmaktadır. Bu çerçevede, halihazırda üretimi yapılan ürünlerle ilgili olarak değer yaratan faaliyetlere odaklanılacak; ekolojik koşullar uygun olmasına rağmen üretimi yapılmayan veya çok düşük düzeylerde kalan ürünler için ise değer zincirinde destek hizmetler olarak tanımlanan çiftçi bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi önceliklendirilecektir. Kümede tarımsal işletmelerin önemli bir kısmının küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinden oluştuğu dikkate alındığında; bu işletmelerin dar ve parçalı arazilerde birim alandan en yüksek geliri sağlayan, iş gücü yoğun ve katma değeri yüksek ürün desenlerine yönlendirilmesi, stratejik amacın temel yaklaşımını oluşturmaktadır.

İklim değişikliği boyutu, bu stratejik amacın tüm öncelik ve tedbirlerinde yatay bir eksen olarak gözetilmektedir. ÇPP toplantılarında dile getirilen kuraklık, su kaynaklarının azalması ve ilkbahar geç donları gibi riskler karşısında; basınçlı/damla sulama sistemleri, su depolama yapıları, don koruyucu sistemler ve kuraklığa dayanıklı tür-çeşit seçimi gibi uygulamalar, üretimin iklim şoklarına karşı dirençli hale getirilmesinin araçları olarak kurgulanmıştır.

Stratejik Yatırım Planı hazırlanmasına yönelik gerçekleştirilen saha ziyaretleri, ÇPP toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaşlarla yapılan görüşme ve değerlendirmeler sonucunda; bu stratejik amaca yönelik öncelik alanları çilek üretiminin geliştirilmesi, sebze üretiminin geliştirilmesi ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Birinci öncelik olan çilek üretiminin geliştirilmesi; birim alandan sağladığı yüksek gelir, kısa sürede verime yatması ve aile iş gücünü etkin biçimde değerlendirmesi nedeniyle, hububat geliriyle geçinemeyen dar arazili küçük işletmeler için stratejik bir çıkış yolu olarak kurgulanmıştır. Yüksek rakımda yapılan üretimin hasadı ana üretim bölgelerine göre geç döneme kaydırması, pazarda fiyat avantajı yaratmakta; kümenin korunaklı vadilerindeki mikroklima alanları ve temiz su kaynakları bu üretim için uygun ekolojik zemin sunmaktadır. Öncelik kapsamında üretimin eğitim ve demonstrasyonlarla tabandan başlatılması, bahçe kurulumları ve sulama altyapısıyla yaygınlaştırılması, soğuk muhafaza altyapısıyla da hasat sonrası kayıpların azaltılması hedeflenmektedir.

İkinci öncelik olan sebze üretiminin geliştirilmesi; Sarioğlan'da kurulu ticari sulu tarım kapasitesinin güçlendirilmesini ve bu üretim kültürünün Akkışla ile Felahiye'nin uygun alanlarına da taşınmasını hedeflemektedir. Halihazırda öz tüketim ölçeğinde kalan üretimin; bahçe kurulumları, demonstrasyonlar, sulama altyapısı iyileştirmeleri ve makine ekipman destekleriyle ticari ölçeğe taşınması, hem hane gelirlerinin çeşitlendirilmesine hem de yerel pazarlarda ürün arzının güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Üçüncü öncelik olan yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi ise; kümenin eğimli ve makineli tarıma elverişsiz marjinal arazilerinin, başta Felahiye olmak üzere modern kapama elma ve armut bahçelerine dönüştürülmesini esas almaktadır. Kayseri'nin elma üretiminde Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer alması, bölgede bu ürün grubuna ilişkin pazar bilgisi ve üretim kültürünün varlığına işaret etmektedir. Öncelik kapsamında modern bahçe tesisi; don koruyucu sistemler, ara ziraat uygulamaları, bakım-hasat ekipmanları ve sulama altyapısıyla bütünleşik biçimde desteklenecek; böylece uzun vadeli ve sürdürülebilir bir gelir modeli oluşturulacaktır.

Tüm önceliklerde çiftçi eğitimleri, inceleme gezileri ve 18-40 yaş grubuna yönelik genç girişimci başlangıç paketleri ortak tedbirler olarak yer almakta; böylece sektörün insan kaynağının yenilenmesi ve genç nüfusun bitkisel üretime kazandırılması yatay hedef olarak gözetilmektedir.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Bu öncelikler kapsamında uygulanacak tedbirler, gerekçeleri ve uygulama esasları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 25. STRATEJİK AMAÇ-1 İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması

STRATEJİK AMAÇ-1		
İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Çilek Üretiminin Geliştirilmesi
	Öncelik 2:	Sebze Üretiminin Geliştirilmesi
	Öncelik 3:	Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi

07.1.1

Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.1. Öncelik 1: Çilek Üretiminin Geliştirilmesi

Üzümsü meyveler grubunda yer alan çilek (*Fragaria sp.*), biyolojik adaptasyon kabiliyeti en yüksek bitki türlerinden biri olup deniz seviyesinden yüksek rakımlı bölgelere kadar geniş bir yayılım alanında sürdürülebilir biçimde yetiştirilebilmektedir. Çok yıllık ve otsu bir bitki olan çilek; lezzeti ve yüksek vitamin-mineral içeriğinin yanı sıra reçel, meyve suyu, dondurulmuş ürün, şekerleme ve konserve gibi gıda sanayisi ham maddesi olarak da değerlendirilmesi nedeniyle endüstriyel açıdan stratejik bir üründür. İlkbaharda diğer meyvelerin henüz pazara gelmediği bir dönemde olgunlaşması, yüksek C vitamini içeriği ve albenisi, ürünün erken dönemde yüksek fiyatla alıcı bulmasını sağlamaktadır. Her yıl düzenli ürün vermesi ve yetiştiriciliğinin görece kolay olması çileği küçük aile işletmeleri için ideal, tarımsal işletmeler için ise önemli bir tamamlayıcı ürün haline getirmekte; yüksek birim getirisi sayesinde üretici için kritik bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Dünya çilek üretimi son altmış yılı aşkın sürede önemli ölçüde artmıştır. FAOSTAT, 2024 yılı verilerine göre; 1961’de yaklaşık 754 bin ton olan ve yaklaşık 94 bin hektar alanda gerçekleşen Dünya üretimi, 2024 yılı itibarıyla 10,7 milyon ton seviyesine, hasat alanı ise yaklaşık 436 bin hektara ulaşmıştır. Aynı dönemde hektar başına ortalama verim 8 tondan 24,6 ton düzeyine yükselmiş olup bu artış, üretim tekniklerinin gelişmesi ve modern tarım uygulamalarının yaygınlaşmasıyla açıklanmaktadır. Dünya üretiminde Çin yaklaşık 4,1 milyon tonla ilk sırada yer almakta, bunu ABD izlemekte; Türkiye ve Mısır gibi ülkeler de sırasıyla 606 bin ve 880 bin ton üretim hacimleriyle önde gelen üreticiler arasında bulunmaktadır.

Türkiye, TÜİK 2024 yılı verilerine göre; 606.254 ton çilek üretimiyle Dünyanın önde gelen üretici ülkeleri arasında yer almaktadır. Üretim ağırlıklı olarak Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde yoğunlaşmakta; Mersin (Anamur, Silifke) ve Antalya başta olmak üzere Aydın ve Manisa öne çıkan üretim merkezleridir. Üretim hem açık alanda hem de örtü altı sistemlerde yapılmakta, sezon genellikle nisan-temmuz döneminde gerçekleşmektedir. Albion, Monterey, Camarosa, Portola, Rubygem, Festival, Florida Fortuna ve Sweet Charlie ülkemizde yetiştirilen başlıca çeşitlerdendir. TÜİK Bitkisel Ürün Denge Tabloları 2024 yılı verilerine göre; Türkiye’de çileğin kişi başına yıllık yurtiçi kullanımı itibarıyla 6,3 kg düzeyindedir.

Türkiye çilek dış ticaretinde net ihracatçı konumdadır. 2023 yılı Türkiye çilek ihracatı ülkeler bazında incelendiğinde, en önemli ihraç pazarımızın “Rusya Federasyonu” olduğu görülmektedir. Rusya’nın ardından sırasıyla Romanya, Kazakistan, Irak ve Polonya gelmektedir (UN Comtrade, 2024). Taze tüketimin yanı sıra dondurulmuş çilek, reçel ve marmelat gibi işlenmiş ürünler de ekonomik değer oluşturmaktadır. Bununla birlikte artan girdi ve işçilik maliyetleri, iklim değişikliğine bağlı riskler ve pazarlama sorunları sektörün başlıca problemleri arasındadır. Ülkemizin kayda değer bir çilek ithalatı bulunmamakta olup, sınırlı düzeydeki ithalat ve ihracat verileri tablolarda sunulmaktadır.

Tablo 26. Türkiye Çilek İthalat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Dünya	393	99	15	35	65

Rusya Federasyonu	340	96	0	17	60
Mısır	0	0	0	0	5
Beyaz Rusya	52	0	0	0	0
Kıbrıs	2	0	0	0	0
Irak	0	3	0	0	0
Romanya	0	0	15	18	0

Tablo 27. Türkiye Çilek İhracat Verileri (1.000 \$) (UN Comtrade, 2019-2023)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Dünya	24.867	24.477	46.148	31.560	37.130
Rusya Federasyonu	18.759	14.292	27.681	22.937	21.778
Romanya	2.363	6.719	8.868	4.243	7.937
Kazakistan	64	106	475	811	1.675
Irak	2.178	2.151	5.611	785	1.090
Polonya	0	22	507	95	812
Diğer	1.503	1.187	3.006	2.689	3.838

Tablo 28. Türkiye Çilek Fidesi Üretim Miktarı (milyon adet) (BÜGEM, 2020-2025)

Yıl	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Üretim Miktarı	69,6	140,7	91,1	75,1	78,6	102,4

Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü 2025 yılı kayıtlarında yer alan çilek fidesi üretim miktarı 2020 yılında 69,6 milyon adet iken bu değer 2024 yılında 78,6 milyon adede yükseldiği görülmektedir. Sertifikalı çilek fidesi üretimi 2024 yılında 78.608.925 adet iken 2025 yılında %30,3 artışla 102.387.030 adede yükselmiştir. Görüldüğü üzere çilek üretiminin temel girdisi olan fide üretiminde Türkiye önemli bir kapasiteye ulaşmıştır.

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi (Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye), çileğin biyokimyasal kalitesini belirleyen yüksek rakım ile gece-gündüz sıcaklık farkına doğal olarak sahiptir; bu durum meyvede antosiyanin ve aroma birikimi ile şeker oranını artırmakta, ürünü sahil bandına kıyasla daha sert, dayanıklı ve raf ömrü uzun kılmaktadır. Rakımın getirdiği uzun üretim periyodu, çilek arzının düştüğü dönemde geç hasatla yüksek fiyattan satış imkanı sağlarken; kümenin Kayseri il merkezine ve ana ulaşım akslarına yakınlığı, üretilen yüksek kaliteli çileğin taze meyve pazarına kesintisiz arzını mümkün kılmaktadır. Bölgede çilek üretimi halihazırda ticari ölçekte yaygın olmayıp küçük bahçelerde yapılmakta; ancak bu ekolojik koşullar, çileğin alternatif ve katma değeri yüksek bir ürün olarak üretim desenine kazandırılmasını küme ekonomisinin çeşitlendirilmesi ve çiftçi gelirlerinin artırılması bakımından stratejik kılmaktadır. Bu nedenle çilek üretimi, iklim değişikliğine dirençli ve katma değerli bitkisel üretimde rekabet gücünün geliştirilmesi stratejik amacına yönelik öncelik alanı olarak belirlenmiştir.

7.1.1.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Çilek Üretimi

Çilek bitkisinin sağlıklı ve dengeli gelişimi için ideal hava sıcaklığı 15,5-26,5°C aralığındadır. Sıcaklığın 10°C'nin altına düşmesi durumunda vejetatif gelişim yavaşlamakta, büyüme hızı azalmakta ve fenolojik dönemler gecikebilmektedir. Buna karşılık 26,5°C'nin üzerindeki yüksek sıcaklıklar meyve kalitesi üzerinde olumsuz etkiler doğurabilmekte; özellikle meyve sertliği ve suda çözünür kuru madde miktarı gibi kalite kriterlerinde düşüş görülebilmektedir. İklim özellikleri bakımından küme içerisindeki ilçeler genel olarak karasal iklim karakteri göstermekte; yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk geçtiği bölgede ilkbahar ve yaz sıcaklıkları çileğin optimum gelişim aralığıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Yüksek rakımın sağladığı gece-gündüz sıcaklık farkı ile hasat döneminin temmuz ayından ekim sonuna kadar yayılması, bölgeye belirgin bir "geççi ürün" avantajı kazandırmaktadır.

TÜİK 2025 yılı bitkisel üretim istatistiklerine göre; Kayseri ilinde çilek için ayrılan toplu meyvelik alanı 1.082 dekar, toplam üretim ise yaklaşık 3.349 ton düzeyindedir; bu değerler ortalama 3.100 kg/dekar dolayında bir verime karşılık gelmektedir. İl üretiminin büyük bölümü Develi'de (780 dekar, 2.422 ton) gerçekleşmekte, çilek üretimi Melikgazi, Yahyalı ve İncesu gibi ilçelerde de görülmektedir. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde çilek üretimi yok denecek kadar sınırlıdır: Akkışla'da 1 dekar alanda 3 ton, Felahiye'de 1 dekar alanda 2 ton üretim kaydedilmekte; Sarioğlan'da ise kayıtlı çilek üretimi bulunmamakta, ilçe değerlendirmeye 0 dekar ve 0 ton olarak dahil edilmektedir. Buna göre küme genelinde çilek üretimi yaklaşık 2 dekar alan ve 5 ton kapasiteyle, küçük bahçelerden ibaret ve öz tüketim sınırında bir yapı sergilemektedir.

Çilek üretimi İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi için alışlagelmiş bir üretim modeli olmamakla birlikte, ilin aynı ekolojiye sahip birçok ilçesinde üretim tekniklerinin doğru yönetilmesiyle başarıyla yetiştirilmesi bölgenin potansiyelini ortaya koymaktadır. Kayseri'nin kuzeydoğu koridorunda yer alan Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan; sahip oldukları mikroklima ve toprak yapısıyla çilek yetiştiriciliği için bakir ve avantajlı bir saha durumundadır. Bölgenin ekolojik koşullarına tam uyumlu, pazar değeri yüksek ve verimliliği tescillenmiş çeşitlerin seçimi, üretim kalitesini belirleyen temel unsurdur. Çilek üretimi küme için yeni bir model olmasına karşın, kümenin iklimsel ve coğrafi koşulları birlikte değerlendirildiğinde; doğru çeşit seçimi ve uygun sulama yönetimiyle çilek yetiştiriciliğinin küme için ekonomik açıdan uygulanabilir bir üretim alternatifi olduğu sonucuna varılmaktadır.

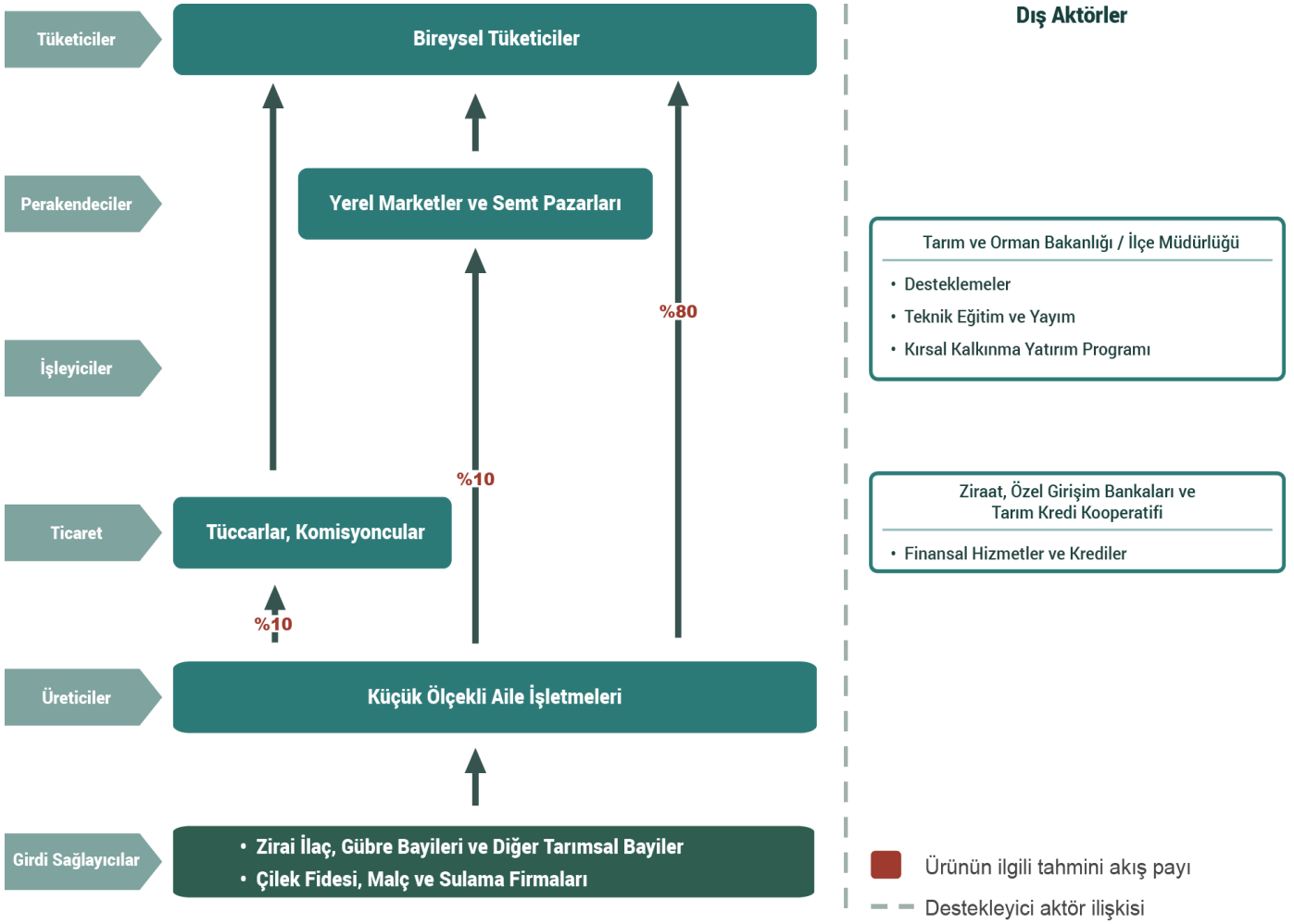
7.1.1.2. Değer Zinciri Analizi

Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması, ürünün üreticiden tüketiciye ulaşana kadar her aşamada ne kadar katma değer kazandığının görülmesi ve sektörün zayıf yönlerinin iyileştirilip güçlü yönlerinin desteklenmesi bakımından önem taşımaktadır. Sürdürülebilir gıda değer zinciri; tarımsal ham maddenin üretiminden son tüketiciye ulaşmasına kadar geçen tüm aşamalarda paydaşların ortak refah ve çevresel denge ilkesiyle hareket ettiği bütüncül bir yapı olup, ekonomik karlılık, toplumsal fayda ve ekolojik koruma üzerine inşa edilmektedir.

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde çilek üretimi, yeni bir tarımsal model olmakla birlikte birim alandan alınan yüksek verim ve pazar değeri sayesinde bölgenin ekonomik ve sosyal yapısını güçlendirebilecek, yoksulluğu azaltıcı bir değer zinciri aracı olarak öne çıkmaktadır. Kümenin temel stratejik dayanağı, Kayseri'nin güçlü çilek fidesi üretim

kapasitesidir: Türkiye’de 2025 yılında 102,4 milyon adede ulaşan sertifikalı çilek fidesi üretiminde Kayseri, 13.920.825 adetlik üretimi ve yaklaşık %13,6’lık payıyla ülke genelinde lider iller arasında yer almaktadır (BÜGEM, 2025). Bu kapasitenin bir bölümünün il içinde nihai meyve üretimine yönlendirilmesi, kırsal ekonomi için geriye doğru bağlantı etkisi taşıyan gerçek bir katma değer fırsatı oluşturmakta; bu çerçevede küme, mevcut fide gücünü bir kaldıraç olarak kullanarak ham madde tedarikçisi konumundan katma değerli uç ürün üreticisi konumuna geçmeyi hedeflemektedir. Modelin pazar ayağında ise bölgenin yüksek rakım ve iklimik avantajı belirleyicidir. Kıyı bölgelerinde açık alan hasat sezonunun tamamlanmasının ardından geç turfanda ve uzatılmış üretim periyoduyla pazardaki arz açığının yüksek kaliteli yaş meyve ile kapatılması öngörülmektedir.

Kümede çilek için potansiyel pazar kanallarının tespiti ve olanaklarının değerlendirilmesi amacıyla ilgili kurumlar, yaş meyve-sebze ticaretindeki aktörler ve üreticilerle görüşmeler yapılmış; pazarlama zinciri kanalının Girdi Sağlayıcı, Üretici, Tüccar, Toptancı (Komisyoncu), Perakendeci, Tüketici basamaklarından oluşması öngörülmektedir. Ürünün pazarlanmasında Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye’nin ana ulaşım akslarına erişimi belirleyici rol oynamakta; Kayseri il merkezi, çevre iller ve büyükşehirlerdeki profesyonel perakende zincirleri başlıca stratejik satış noktaları olarak planlanmaktadır. Kurulacak toplama merkezleri aracılığıyla küçük ölçekli üreticilerin ürünleri birleştirilerek market zincirlerine ve sebze-meyve hallerine doğrudan sevk edilebilecek, böylece aracı maliyetleri azaltılarak üretici refahının arttığı, bölgeye özgü markalı bir üretim havzası oluşturulması amaçlanmaktadır. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi kapsamında Şekil 1’de sunulan değer zinciri haritası, zincir dinamiklerine doğrudan veya dolaylı olarak etki eden tüm aktörlerin ekosisteme katılımını ve rollerini ortaya koymaktadır.

Şekil 11. EKK-2 Çilek Değer Zinciri

Çilek Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Tarımsal üretimden tüketiciye uzanan çok katmanlı bir ekosistem olan tarım ve gıda değer zincirinde; fide, gübre, sulama, zirai ilaç ve işçilik gibi başlangıç girdileri verimliliği ve kaliteyi doğrudan belirler. Sürecin devamındaki işleme, depolama, taşımacılık ve perakende aşamalarının her birinde ürüne katma değer eklenirken, biyolojik ömür korunur ve pazar değeri yükselir. Çilek değer zinciri de bu bütünsel mantıkla, üretim öncesi planlamadan nihai tüketiciye kadar tüm paydaşların dinamik etkileşimiyle şekillenmektedir.

Girdi Sağlayıcılar

Zincirin asıl üretim gücünü temsil eden çiftçiler ve aile işletmeleri; bahçe tesisinden hasada, sınıflandırma ve paketlemeden ürünün pazara hazır hale getirilmesine kadar tüm süreçlerin yönetiminden sorumludur. Çilek yetiştiriciliğinde ihtiyaç duyulan temel girdiler; malç uygulamaları, örtü materyalleri, sulama sistemleri, fide tedariki, gübreleme, bitki koruma ürünleri ve iş gücü unsurlarından meydana gelmektedir. Kümelenme faaliyetleri kapsamında en kritik üretim girdisini fidenin oluşturduğu söylenebilir. Üretim sürecinde gereksinim duyulan taze veya frigo fideler, Develi’de fide yetiştiriciliği alanında operasyon yürüten büyük ölçekli ticari firmalardan kolaylıkla tedarik edilebilme potansiyeline sahiptir.

Kayseri'nin Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinde faaliyet gösteren üreticilerin alçak tünel örtü malzemeleri, çilek üretim girdileri ve kurulum hizmeti ihtiyaçları; hem kent merkezindeki tedarikçiler hem de tarımsal havza komşusu olan çevre illerdeki deneyimli firmalar aracılığıyla kolaylıkla karşılanabilmektedir. Özellikle İç Anadolu'nun iklim koşullarına uygun sera ve örtü altı sistemleri konusunda uzmanlaşmış firmalar, bu ilçelerin ihtiyaç duyduğu teknik altyapıyı sağlama noktasında yetkindir. Çilek bahçelerinin kurulması için vazgeçilmez olan malçlama, damla sulama sistemlerinin çekilmesi ve bölge ekolojisine adapte olmuş nitelikli fide temini konularında, gerek Kayseri genelinde gerekse yakın lojistik akslarda geniş bir hizmet ağı mevcuttur. Bu profesyonel firmalar, Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan'daki yeni yatırımcılar ile mevcut üreticilere entegre çözümler sunarak; arazi hazırlığından dikime kadar olan süreci anahtar teslimi proje şeklinde üstlenebilmekte ve kurulum sonrasında da gerekli teknik danışmanlık desteğini sağlayabilmektedir. Üreticiler, maliyet ve yönetim tercihlerine göre bu mal ve hizmetleri tek bir çatı altından anahtar teslim alabilecekleri gibi, bölge pazarındaki alternatif distribütörler üzerinden parça parça tedarik etme esnekliğine de sahiptirler. Kümenin gübre, ilaç ve ekipman gereksinimi yerel bayiler ile girdi tedarikinde öncü olan Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından karşılanmakta; Ziraat Bankası ve özel sermayeli bankalar ise üreticilere finansal erişim kolaylığı sağlamaktadır.

Üreticiler

Zincirin asıl üretim gücünü temsil eden çiftçiler ve aile işletmeleri; bahçe tesisinden hasada, sınıflandırma ve paketlemeden ürünün pazara hazır hale getirilmesine kadar tüm süreçlerin yönetiminden sorumludur. Küme kapsamındaki Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye bölgelerinde faaliyet gösteren potansiyel üreticiler, geleneksel küçük aile işletmesi yapısındadır; bu doğrultuda mevcut üretim temel olarak öz tüketime odaklanmakta, yalnızca çok küçük bir payı küme içi mikro ticarete konu olmaktadır. Küme halkı tarla bitkileri ve meyvecilikte köklü bir üretim kültürüne sahip olmakla birlikte, çilek yetiştiriciliğinin bu üç ilçede henüz ticari ölçeğe taşınmamış olması; hassas sulama yönetimi, bitki besleme protokolleri ve malç altı hastalık mücadelesi gibi konularda teknik bilgi ve beceri geliştirme ihtiyacı doğurmaktadır. Çilek üretiminin geleneksel modellere kıyasla daha yüksek bir ilk yatırım sermayesi gerektirmesi, üreticilerin destek ve finans mekanizmalarına erişimini de projenin sürdürülebilirliği açısından belirleyici kılmaktadır. Değer zinciri haritasında destekleyici faaliyetler kapsamında yer alan tüm mekanizmalar, üreticiyi ve üretim sürecini doğrudan güçlendirmeye yönelik bileşenlerdir. Bu bağlamda Tarım ve Orman Bakanlığı'nca yürütülen faaliyetler verim ve kalite odaklı üretici kapasitesini artırmayı; girdi hibeleri ise üretim maliyetlerini düşürerek üretimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Küme kapsamında Temmuz-Ekim sonu döneminde el işçiliğiyle gerçekleştirilecek çilek hasadında, meyvenin hassas dokusunun korunması ve fire oranlarının minimize edilmesi doğrudan iş gücü niteliğine bağlıdır. Üretimin ticari ve profesyonel bir boyuta taşınması; kadın aile iş gücü ile ücretli tarım işçilerinden oluşan bu yapının doğru hasat ve hasat sonrası kayıpları önleme noktasında uzmanlaşmasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda; hem ürün kalitesi ile raf ömrünü doğrudan etkileyen bu uzmanlaşmış iş gücü yönetimini sergilemek hem de paydaşların teknik, operasyonel ve kurumsal kapasitelerini geliştirmek amacıyla özel eğitim programları ve teknik inceleme gezileri hayata geçirilecektir. Başlangıç aşamasında ürünün tamamı taze meyve olarak iç pazara sunulacağından, hasat sonrası lojistik ve paketleme

disiplininin üreticiler tarafından içselleştirilmesi önem taşımaktadır. Mevcut durumda taze meyve olarak tüketilen küme içi çilek üretiminde, hasat sonrası muhafazayı sağlayacak bir soğuk hava deposu bulunmamaktadır. Ancak üretimin ticari ölçeğe evrilmesi durumunda, ürün kalitesinin korunması adına soğuk hava odası altyapı yatırımına kritik düzeyde gereksinim duyulacağı öngörülmektedir. Planlanan çilek soğuk oda altyapısı ve entegre değer zinciri modeliyle; dağınık üreticilerin kümelenme disiplini altında birleştirilmesi ve kaliteli ürünlerin doğrudan pazara ulaştırılması hedeflenmektedir. Bu sayede kırsaldaki dezavantajlı üreticilerin refahı artırılırken, küme bölgesinin rekabet gücü yüksek, markalaşmış bir çilek üretim havzasına dönüşmesi öngörülmektedir.

Ticaret

Pazarlama ve satış kanalları, tarımsal değer zincirinin nihai tüketiciyle entegre olduğu kritik aşamayı oluşturur. Bu ekosistemde toptancı halleri arz ve talep dengesini optimize ederek fiyat istikrarının sağlanmasında merkezi bir rol üstlenirken; süpermarket zincirleri, gurme marketler ve geleneksel manavlar ürünün son kullanıcıya ulaştırılmasını sağlayan stratejik dağıtım kanalları olarak işlev görmektedir. Kümede şekillenecek çilek ticaretinin temel paydaşları üreticiler, tüccar ve tüketicilerdir. Üreticiler hasat ettikleri ürünü küme içindeki tüketicilere doğrudan sunarak kısa tedarik zinciri avantajından yararlanabileceği gibi, komisyoncu ve tüccarlar aracılığıyla daha farklı pazar ağlarına da ulaşabilmektedirler. Mevcut durumda çilek satışı, küme içi doğrudan tüketici arzı veya nadiren tüccar/komisyoncu kanalıyla gerçekleştirilmekte; üretilen ürünlerin kısıtlı bir kısmı ise Kayseri il pazarına sevk edilmektedir. Kümede çilek üretiminin endüstriyel ve ticari bir ölçeğe taşınmasıyla, bu sınırlı yapının kırılarak ticaret hacminin hızla genişlemesi beklenmektedir. Özellikle kıyı şeridinde üretimin durduğu dönemde piyasaya "geçici ürün" olarak giriş yapılması, küme bölgesine piyasa avantajı sağlamaktadır. Ege ve Akdeniz'deki arz boşluğunu yüksek aroma ve tazeliikle dolduracak bu ürünün, hedef pazarlarda kalıcı bir yayla çileği pazar payı oluşturacağı değerlendirilmektedir.

Perakendeciler

Değer zincirinin son halkasını oluşturan perakendeciler, üretilen çileğin nihai tüketiciyle buluştuğu noktaları temsil etmektedir. Bu kapsamda Kayseri il merkezi ile bölgeye lojistik olarak bağlı büyükşehirlerdeki zincir marketler, süpermarketler ve butik manavlar ürünün pazar değerini koruyarak sunulmasında birincil rol oynamaktadır. Özellikle kümede bulunan market ve manavlar ile pazarcı esnafı ürünün tüketiciye sunulmasında önemli rol almaktadırlar. Kümenin sağladığı geç turfanda avantajı, perakendeciler için mevsim dışında taze ve yüksek kaliteli ürün arzı anlamına geldiğinden, bu aktörlerin tedarik süreçlerinde bölge ürünlerine öncelik vermesi beklenmektedir. Çileğin hassas yapısı gereği perakende aşamasında soğutmalı reyonlar ve uygun paketleme formları raf ömrünü doğrudan etkilemekte; bu kanallar aynı zamanda tüketici geri bildirimlerinin üretim safhasına aktarılmasıyla kalitenin sürdürülebilirliğine de katkı sunmaktadır.

Tüketiciler

Çilek değer zincirinin nihai hedefi olan tüketici tercihlerine bakıldığında, ürünün birincil olarak taze meyve formunda yoğun bir ilgi gördüğü saptanmaktadır. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye hattında yetiştirilecek çileklerin sahip olduğu yüksek aroma ve canlı renk profili, taze tüketim alışkanlıklarına sahip olan bilinçli tüketiciler için önemli bir tercih sebebi

oluşturmaktadır. Doğrudan tüketimin yanı sıra çilek, evsel kullanımda geleneksel reçel ve marmelat yapımında temel içerik olarak yer almakta; ayrıca modern mutfak kültüründe pasta, tatlı ve çeşitli unlu mamullerin hazırlanmasında hem görsel hem de aromatik bir zenginlik katması nedeniyle sıklıkla talep edilmektedir. Ancak çevre illerde kurulu olan tarıma dayalı gıda sanayinde çilek ön plana çıkmamaktadır.

Bireysel tüketim alışkanlıklarının ötesinde çilek, gıda sanayisi için de stratejik bir ham madde niteliği taşımaktadır. Bölgedeki üretim hacminin artmasıyla birlikte, taze pazara sunulmayan veya endüstriyel boyda kalan ürünlerin meyve işleme tesislerine yönlendirilmesi, ekonomik döngünün verimliliğini artırmaktadır. Bu kapsamda meyve suyu fabrikaları, dondurulmuş gıda sanayisi ve aroma üreticileri gibi endüstriyel paydaşlar, çileği çok yönlü bir ham madde olarak kullanarak farklı gıda formlarına dönüştürmektedir. Hem sofralık taze tüketimdeki popülaritesi hem de endüstriyel süreçlerdeki kullanım genişliği, İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde üretilecek çileğin pazar riskini minimize eden ve sürdürülebilir bir talep yapısı oluşturan temel dinamiklerdir.

7.1.1.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Tablo 29. Açık Alan Çilek Yetiştiriciliği Yatırım Maliyetleri (1 dekar) (TAMSİS, 2025)

Maliyet Unsurları/Girdiler	Maliyetler (TL/da)	1 Dekara Maliyet Oranı (%)
Fide	22.500,00	20,51
Kimyasal Gübreler (Taban, üst, sıvı ve diğer gübreler)	9.043,00	8,24
Malç	6.250,00	5,70
Zirai Mücadele İlacı	1.600,00	1,46
Su ve Enerji Giderleri	2.890,00	2,63
Bakım ve İşçilik Giderleri (Sürüm, dikim, budama-kol alma, gübre, sulama, ilaçlama) işçiliği	11.920,00	10,87
Hasat ve Pazarlama (Hasat, paketleme işçiliği, plastik kasa)	33.000,00	30,09
Diğer Masraflar	22.478,00	20,49
Tesis Maliyetleri Toplamı	109.681,10	
*Diğer masraflar; işletme bakım gideri, genel idare giderleri, arazi kirası, ürün sigortası gibi öngörülemez maliyetleri de içermektedir.		
Kimyasal Gübreler (Üst, Sıvı ve Diğer Gübreler)	8.075,00	12,00
Zirai Mücadele İlacı	1.600,00	2,38
Su ve Enerji Giderleri	2.890,00	4,30
Bakım ve İşçilik Giderleri	9.370,00	13,93
Hasat ve Pazarlama	31.250,00	46,44
Diğer Masraflar	14.099,47	20,95
İşletme (Üretim) Maliyetleri Toplamı	67.284,47	
*Diğer masraflar; genel idare giderleri, arazi kirası, ambalaj gibi öngörülemez maliyetleri de içermektedir.		

Tablo 30. Çilek Üretiminden Elde Edilen Dekar Başına Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Yıllar	Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Tesis Maliyeti (TL/da)	Üretim (İşletme) Dönemi Maliyeti (TL/da)	Tesis Dönemi Maliyeti/ Ekonomik Ömür (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
1.yıl	3.000	200,00	600.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	505.295,26
2.yıl	3.500	200,00	700.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	605.295,26
3.yıl	3.500	200,00	700.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,28	605.295,26
4.yıl	3.000	200,00	600.000,00	109.681,10	67.284,47	27.420,00	505.295,26

7.1.1.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde hayata geçirilecek çilek üretimi modeline ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler GZFT analiziyle değerlendirilmiş ve aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 31. Çilek Yetiştiriciliği Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Kümenin yüksek rakım ve mikroklima özellikleri sayesinde; sert et dokulu, yüksek aromalı ve şeker oranı yüksek pazar değerli premium ürün üretme kabiliyeti - Kıyı kesimlerde yaz hasadının bitişini takiben, Temmuz-Ekim sonu döneminde kümenin piyasadaki arz boşluğunu kaliteli, geç ve uzatılmış sezon üretimiyle doldurabilme gücüne sahip olması - Bölgenin düşük nem oranına sahip olması sayesinde; külleme ve kurşuni küf gibi kritik mantari hastalık baskısının doğal olarak azalması ve buna bağlı ilaçlama maliyetlerinin düşmesi - Fide üretim kapasitesi sayesinde, üretim girdilerine yerelde hızlı, güvenilir ve sürdürülebilir erişim avantajının bulunması - İl merkezi başta olmak üzere, kümenin komşu Sivas ve Yozgat aksındaki tüketim pazarlarına olan yakınlık sayesinde stratejik nakliye ve hızlı dağıtım operasyonu yürütebilme becerisine sahip olması - Gece-gündüz sıcaklık farkının meyve dokusunu dayanıklı kılması ve bu sayede ürünlerin doğal raf ömrünün uzaması ve lojistik süreçlerdeki fire oranlarının azaltılması - Üreticilerin ortak eğitim, bilgi paylaşımı ve toplu girdi tedariki süreçlerinde birlikte hareket etmesiyle oluşan ölçek ekonomisi ve güçlü iş birliği kültürüne yatkın olması
Z	- Kümede ticari ölçekte üretim deneyiminin bulunmaması, mevcut üretimin üretici başına ortalama 2 dekar ve 5 ton gibi oldukça düşük hacimlerde, ticari pazarın gerisinde ve öz tüketim sınırında kalması - Modern tarım teknikleri olan damla sulama yönetimi, sulama ile gübreleme, hassas bitki besleme ve malç altı hastalık-zararlı yönetimi gibi konularda üreticilerin profesyonel uzmanlık ihtiyacının bulunması - Ticari ve kayda değer üretime geçiş için gerekli olan kaliteli fide tedariki, malçlama sistemleri ve damla sulama altyapısının kurulumu gibi kalemlerin yüksek bir ilk yatırım sermayesi gerektirmesi - Ürün kalitesini ve raf ömrünü koruyacak olan hasat sonrası ön soğutma, soğuk hava deposu gibi kritik lojistik altyapıların bölgede henüz bulunmaması - Üreticileri bir araya getirecek, pazar payını büyütecek, fiyat istikrarı sağlayacak ve kurumsal alıcılarla bağ kuracak profesyonel bir pazarlama kooperatifinin veya üretici birliğinin eksikliği

Tablo 32. Çilek Yetiştiriciliği Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Kümenin Akdeniz ve Ege gibi ana üretim havzalarında aşırı sıcaklar nedeniyle üretimin durduğu veya yavaşladığı dönemde pazara girerek, arzın en düşük, fiyatların ise en yüksek olduğu dönemde satış yapma imkanı - Yurt içinde kişi başına 6,3 kg'a ulaşan yüksek tüketim trendinin sunduğu sürekli pazar talebinin varlığı "Yayla Çileği" konsepti geliştirilerek yüksek kaliteli, sert ve aromatik ürün yapısıyla gurme marketler ve endüstriyel pastane zincirleri gibi katma değeri yüksek kanallara doğrudan giriş potansiyeli - Endüstriyel çilek üretimi yeni olsa da, Kayseri ve çevre illerdeki dondurulmuş gıda, reçel ve kurutulmuş meyve tesislerine yakınlığın sunduğu ham madde tedarik merkezi olma fırsatı - Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın hibe/destek mekanizmalarından yararlanabilme ve ilin güçlü fide üretim kapasitesini doğrudan yerelde nihai ticari ürüne dönüştürme ölçeğindeki teşvikler
T	- Ani don, dolu ve şiddetli rüzgarların altyapı ile ürün kalitesine zarar verme, aşırı sıcakların ise çilek gelişimini durdurup meyve kalitesini bozma riski - İklim değişikliğine bağlı kuraklık ve yeraltı suyu dalgalanmaları nedeniyle, özellikle yaz sonunda sulama suyunun yetersiz kalması - Üretimin ana kalemlerini oluşturan fide, özel gübreler, ilaçlar ve damla sulama ekipmanlarının döviz kuruna endeksli fiyat artışları nedeniyle üretim maliyetlerinin öngörülemez şekilde yükselmesi - İl içinde halihazırda güçlü bir üretim hacmine sahip olan Develi ilçesinin ve sezon geçişlerinde piyasaya erken ve/veya geç giren kıyı üreticilerinin oluşturacağı fiyat dalgalanmaları ve pazar baskısı - Çilek üretiminin emek-yoğun yapısı nedeniyle, hassas hasat dönemlerinde ürün firesini önleyecek nitelikli mevsimlik işçi temininde yaşanabilecek lojistik ve operasyonel zorluklar

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde çilek üretiminin GZFT analizinde öne çıkan güçlü yönler, kümenin pasif bir üretim alanı olmaktan çıkıp katma değerli üretime geçişine elverişli bir zemin bulunduğunu göstermektedir. Yüksek rakımın sağladığı gece-gündüz sıcaklık farkı, pazarın aradığı yüksek aromalı ve sert dokulu çilek profilini oluşturmakta; kümenin Kayseri il merkezi ile çevre il pazarlarına yakınlığı ürünün taze pazara kesintisiz arzını desteklemektedir. Buna ek olarak Kayseri'nin 13,9 milyon adetlik sertifikalı fide üretimi, ham maddeye yerinde erişim sağlayarak kümeye belirgin bir geriye doğru bağlantı avantajı kazandırmaktadır.

Analizin zayıf yönleri, kümede çilek üretiminin halen yaklaşık 2 dekar ve 5 ton düzeyinde, öz tüketim sınırında seyretmesinden kaynaklanan yapısal eksiklikleri ortaya koymaktadır. Bölge halkı tarla bitkileri ve baklagillerde köklü bir üretim kültürüne sahip olmakla birlikte, çilek yetiştiriciliğinin üç ilçede henüz ticari ölçeğe taşınmamış olması; hassas sulama yönetimi, bitki besleme protokolleri ve malç altı hastalık mücadelesi gibi konularda teknik bilgi ve beceri

geliştirme ihtiyacını doğurmaktadır. Yüksek ilk yatırım gereksinimi ile ön soğutma ve depolama altyapısının yokluğu, üretim ölçeği büyüdükçe öncelikle giderilmesi gereken kısıtlar arasındadır.

Fırsatlar penceresinden bakıldığında geç sezonda ürün avantajı belirleyici konumdadır. Akdeniz ve Ege’de üretimin durduğu yaz aylarında Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye hattının pazara taze ürün arz edebilmesi, üreticiye fiyat belirlemede güçlü bir konum sağlamaktadır. Türkiye’nin net ihracatçı konumu, 2024’te 44.427 tona ulaşan ihracatı (UN Comtrade, 2024) ve kişi başına 6,3 kg’lık (TÜİK 2024) tüketim düzeyi iç ve dış pazarda talebin sürdüğüne işaret etmekte; il fide kapasitesinin nihai meyve üretimine yönlendirilmesi ve KDAKP destek mekanizmaları bu potansiyeli güçlendiren başlıca unsurlardır.

Çilek yetiştiriciliği gerek örtü altı gerekse açık alanda üreticiler için oldukça karlı bir üretim modeli olsa da küme için yeni bir ürün olmasından dolayı henüz olgunlaşmış bir pazar ağına sahip değildir. Narin yapısı ve hızlı sirkülasyon ihtiyacı nedeniyle, ilk aşamada küme genelinde diğer yaş meyve ve sebze için oluşturulmuş pazarlama ağlarının taşıyıcı platform olarak kullanılması ve çileğin bu yapıya dahil edilmesi planlanmaktadır. Öte yandan iklim değişikliğine bağlı riskler, sulama suyu kısıdı, döviz kaynaklı girdi maliyeti artışları ile il içinde Develi ve kıyı üreticilerinin oluşturduğu rekabet, üretim planlamasında gözetilmesi gereken başlıca tehditlerdir.

7.1.1.5. Tedbirler

Yukarıdaki analizler ışığında, kümede çileğin gelir getirici stratejik bir tarımsal ürün olarak geliştirilmesi amacıyla; KDAKP kapsamında çilek üretiminde sektörel yoğunlaşma ve kümelenmeyi sağlamaya yönelik olarak alınması öngörülen tedbirler aşağıda sıralanmaktadır:

Kümelenmeyi Kolaylaştırıcı Faaliyetler

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerini kapsayan İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde yürütülmesi öngörülen Çok Paydaşlı Platform toplantıları, çiftçi değişim programları, kurumsal görünürlük faaliyetleri ve yurt içi teknik inceleme ziyaretleri; münferit ve küçük ölçekli aile işletmelerinin modern çilek yetiştiriciliğine geçişini kolaylaştırmak ve pazar entegrasyonu yüksek bir çilek kümelenme modeli tesis etmek adına stratejik birer müdahale aracıdır. Bu doğrultuda hayata geçirilecek lider çiftçi buluşmaları ve markalaşma faaliyetleri, söz konusu yatırım havzasında geleneksel öz tüketim eğilimlerinin ötesine geçerek pazar odaklı ticarileşmeyi hızlandıracak; üretilecek çileğin katma değerini, pazar payını ve ticari hacmini artırırken akran öğrenmesine dayalı deneyim paylaşımları da üreticiler arasında kolektif hareket etme kapasitesini, ortak girdi tedarik mekanizmalarını ve sürdürülebilir değer zinciri altyapısını güçlendirecektir. İleri düzey çilek üretim havzalarına ve modern soğuk zincir tesislerine düzenlenecek hedef odaklı teknik ziyaretler ile eş zamanlı yürütülecek kurumsal promosyon faaliyetleri, sektörel fuar ve festival katılımları ise küme kapsamındaki yararlanıcıların sosyoekonomik kırılganlıklarını azaltacak yenilikçi agronomik yöntemler ve pazarlama kanalları ile buluşmasını sağlayacaktır. Nihai aşamada bu faaliyetler, bölgenin lojistik avantajlarını tarımsal potansiyelle optimize ederek özellikle genç girişimcilerin çilek odaklı ticaret ekosistemine sürdürülebilir entegrasyonunu pekiştirecek stratejik eylemleri içermektedir.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Üretilen çileklerin, küme genelinde mevcut taze meyve-sebze pazarlama kanalları üzerinden satışa sunulması ve bu dağıtım ağına dahil edilmesi öngörülmektedir. Üretim hacminin artmasına bağlı olarak pazarlama ağını genişletmek, ürünün raf ömrünü korumak ve hasat sonrası fireyi en aza indirmek amacıyla, lojistik açıdan avantajlı bir noktada konumlandırılacak bir çilek soğuk hava odasının kurulması hedeflenmektedir. Söz konusu tesis, artan çilek üretiminin yanı sıra kümede üretilen diğer yaş meyve ve sebzelerin muhafazasına da hizmet edecek şekilde planlanmaktadır. Kümede sulama altyapısının iyileştirilmesi kapsamında; geomembran sulama havuzları (uygulama aşamasındaki fizibilite çalışmasına göre en uygun yöntem belirlenecektir), kapalı sulama sistemi, sulama kanalı modernizasyonu, sulama ana hatlarının tesisi öngörülmektedir. Bu kapsamda ayrıca, sed yapma, damla sulama borusu serme ve malç örtme işlemlerini tek seferde gerçekleştiren malç serme makinesinin tedariki öngörülmektedir. Söz konusu makinenin küme genelinde ortak kullanıma açık biçimde işletilmesi planlanmaktadır.

Çiftçi Becerileri ve Organizasyonu

Çilek üretimi küme için yeni bir tarımsal faaliyet olduğundan, bu öncelik alanında eğitim ve demonstrasyon çalışmalarına özel önem verilecektir. İlk aşamada, çilek yetiştiriciliğinin diğer üretim modellerine kıyasla daha karlı olduğunu ortaya koyan bir tanıtım ve bilinçlendirme çalışmasıyla hedef grupta ilgi ve isteklilik oluşturulacaktır. Bunu izleyen eğitim programı; kurulum, adaptasyon, bitki besleme ve koruma ile hasat-lojistik aşamaları vb. kapsayacak biçimde düzenlenecek, teorik eğitimlerin yanı sıra demonstrasyon çalışmaları, çiftçi gezileri ve üretim-pazarlama aktörlerini bir araya getiren odak toplantılarıyla zenginleştirilecektir. Eğitimler, yetiştiriciliğe yönelik teknik donanımın yanı sıra üreticilerin pazarlama, finansal yönetim ve kümelenme becerilerini de geliştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim ve yayım süreci boyunca üreticilerin organizasyon becerilerinin geliştirilmesine ayrıca önem verilecek; uzun vadede kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmeleri yoluyla üretim ve pazarlamada daha güçlü bir üretici profili oluşturulması hedeflenmektedir. Bu tedbir kapsamında alçak tünel örtü altı çilek tesisi demonstrasyonu ile çilek bahçesi (açık alan) demonstrasyonu kurulması planlanmaktadır. Çilek üretiminin geliştirilmesi kapsamında desteklenecek demonstrasyonlarda, ilk kurulum giderlerinin tamamı KDAKP tarafından karşılanacaktır. Demonstrasyon sahibi; fidelerin dikimini gerçekleştirecek, kar yağışı, don, sel ve şiddetli rüzgar gibi olaylara karşı gerekli tedbirleri alıp zarar halinde onarımları yapacak, ürünün sulama, gübreleme, bakım, zirai mücadele ve hasat gereksinimlerini tekniğine uygun olarak yürütecek ve düzenlenecek eğitimlere katılım sağlayacaktır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Bu tedbir paketi kapsamında; yetiştiricilik yöntemleri, üretim teknikleri, girişimcilik ve kurumsal yapılanma becerilerine yönelik eğitim alan gençler desteklenecektir. Eğitim programının ardından iş planları değerlendirilen genç girişimcilerin çilek üretimi konusundaki projesine hibe sağlanacaktır. Adayların eğitim süreçleri, iş planlarının hazırlanması ve nihai değerlendirme aşamaları KDAKP Dokümanlarında yer alan kural ve kriterlere uygun olarak yürütülecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar

Kümelenmeye katkıda bulunacak bireysel yatırımların desteklenmesi amacıyla, çiftçilerin yeni çilek bahçeleri kurma ve mevcut bahçelerini modernize etme yönündeki girişimleri proje çerçevesinde desteklenecektir. KDAKP programı kapsamında, kümelenme bölgesi sınırları içerisinde ikamet etme şartıyla, açık alanda ve/veya örtü altı sistemlerle modern çilek bahçesi tesis etmek isteyen yerel üreticilerin girişimleri desteklenecektir. Bu doğrultuda, tarımsal işletmelerin sürdürülebilir üretim kapasitesini ve iklim direncini artırmak amacıyla; bireysel kullanıma yönelik geomembran havuzların tesisi ile su tasarrufu sağlayan basınçlı sulama sistemlerine erişim de ilgili mekanizmanın öncelikli fon bileşenleri arasında yer alacaktır. Bireysel kullanıma yönelik betonarme veya geomembran havuzların tesisi ile çilek üretimine ve değer zincirinin oluşturulmasına yönelik sera kurulumu, sulama sistemlerinde GES kurulumu (taşınabilir ve sabit) vb. alet-ekipmanların tedariki de bu mekanizma içerisinde yer alacaktır. Bireysel yatırımların desteklenmesi eş-financeman odaklı bir destekleme modeli olup, programdan yararlanmak isteyen çiftçilerin belirlenen oranda eş-financeman sağlaması koşulu aranacaktır.

7.1.1.6. Beklenen Çıktılar

KDAKP müdahaleleri; Kayseri'nin kuzey ve kuzeydoğu aksında yer alan Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan kümesini geleneksel, düşük getirili kuru tarım alışkanlıklarından kurtarmayı amaçlamaktadır. Kızılırmak havzasının sağladığı lokal iklim alanları ile yüksek karasal yayla coğrafyasının kesiştiği bu bölgede, yüksek katma değerli ürünlerin üretime kazandırılması hedeflenmektedir. Havzanın barındırdığı belirgin gece-gündüz sıcaklık farkı, çilekte yüksek aroma, optimum şeker oranı ve uzun raf ömrü sağlayarak KDAKP'nin "birim alan verimliliği ve ürün niteliği" vizyonunu doğrudan desteklemektedir. Ankara-Sivas karayolu, yüksek hızlı tren hatları ve Karadeniz bağlantı yolları gibi ana lojistik koridorlara olan yakınlık; güney sahillerinde çilek arzının durduğu Temmuz-Ekim döneminde bu üç ilçenin piyasaya yayla çileği sunmasını sağlayacak ve bölgeyi iç pazardaki büyük metropol tedarikçileri ile zincir market tüccarları için stratejik bir lojistik çekim merkezine dönüştürecek. Sonuç olarak, bireysel hibe motivasyonu ile ortaklaşa kurulacak altyapı yatırımları, Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan aksını özgün bir çilek havzası altında birleştirerek; bölgedeki dağınık küçük aile işletmelerini geleneksel tarımın dışına çıkarıp teknoloji odaklı, rekabetçi ve pazar entegrasyonu tam modern bir ekonomik yapıya kavuşturacaktır.

07.1.2

Öncelik 2: Sebze Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.2. Öncelik 2: Sebze Üretimine Geliştirilmesi

Günümüzde meyve sebze üretimi tarımsal üretimde önemli bir yere sahiptir. İnsanların beslenmesi için gerekli olan temel ihtiyaçları karşılamının yanı sıra, gerek sanayi gerekse ihracatta önemli bir yeri olan yaş meyve sebze, tarım sektörünün önemli alt kollarından biridir (Dal ve Kızılaslan, 2019). Bahçe bitkileri yetiştiriciliği insan beslenmesinde Dünya da önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple üretimi sürekli artan bir ivmeyle yükseliş göstermektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2024 yılı verilerine göre; Dünyada 68 milyon hektar alanda 1,2 milyar ton yaş sebze üretimi yapılmıştır.

Tablo 33. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (FAO, 2024)

Yaş Sebze	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
	68.000.000	1.200.000.000

FAO verilerine göre Dünyada son beş yılda yaş sebze üretiminde %4,7 oranında bir artış meydana gelmiştir.

Tablo 34. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üretiminde Meydana Gelen Değişim (FAO, 2024)

Yıllar	2020	2021	2022	2023	2024
Yaş Sebze Üretim Miktarı	1.146,1	1.160,6	1.171,3	1.186,7	1.200

Yine, FAO 2024 yılı verilerine göre, domates yaklaşık 197 milyon tonluk üretimi ile Dünyada en çok yetiştirilen yaş sebzelerdir. Domatesi sırasıyla; kuru soğan (112 milyon ton), karpuz (109 milyon ton), hıyar ve kornişon (88 milyon ton), lahana (78 milyon ton) ve patlıcan (62 milyon ton) izlemektedir.

Tablo 35. Dünya Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 20 Ürün) (FAO, 2024)

Ürün	2020 (milyon ton)	2021 (milyon ton)	2022 (milyon ton)	2023 (milyon ton)	2024 (milyon ton)
Domates	186	189	191	194	197
Kuru Soğan	104	106	108	110	112
Karpuz	101	103	105	107	109
Hıyar ve Kornişon	84	85	86	87	88
Lahana	73	74	75	77	78
Patlıcan	57	58	59	60	62
Havuç ve Şalgam	41	42	43	43,5	44
Yeşil Biber	38	39	40	41	42
İspanak	32	33	34	34,5	35
Sarımsak	29	29,5	30	30,5	31
Kabak	28	29	30	30,5	31
Karnabahar ve Brokoli	28	29	30	30,5	31
Marul ve Hindiba	28	28,5	29	29,5	30
Taze Fasulye	24	24,5	25	25,5	26
Taze Bezelye	21	21,3	21,5	21,8	22
Bamya	11	11,5	12	12,5	13
Kuşkonmaz	9	9,3	9,5	9,8	10
Yeşil Soğan ve Arpacık	6	6,1	6,3	6,4	6,6
Pırasa	2,8	2,9	3	3	3,1
Enginar	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8

2024 yılı itibarıyla Çin 603,6 milyon tonluk üretimi ile Dünyada en fazla yaş sebze üreten ülke konumundadır. Çin, Dünya yaş sebze üretiminde önemli bir paya sahiptir. Bu ülkeyi sırasıyla Hindistan (146 milyon ton), Türkiye (28,9 milyon ton) ve ABD (28,3 milyon ton) izlemektedir. Türkiye 2024 yılı verilerine göre 28,9 milyon tonluk üretimi ile Dünya sıralamasında 3. sırada yer almaktadır. Önceki yıllar ise üretim miktarı olarak 4. sırada yer almaktadır. Türkiye 2024 yılı verilerine göre 3. sırada yer almakta ve Dünya yaş sebze üretiminde %2,41 oranında bir paya sahip olmaktadır.

Tablo 36. 2020-2024 Yılları Arasında Dünya Yaş Sebze Üreticisi Ülkeler (İlk 20 Ülke) (FAO, 2024)

Ülkeler	2020	2021	2022	2023	2024
	Ton	Ton	Ton	Ton	Ton
Çin	588.030.580	601.375.607	599.968.069	603.056.608	603.553.404
Hindistan	135.883.056	139.713.590	148.922.653	148.520.895	146.001.633
ABD	29.223.746	29.255.461	29.415.319	31.253.511	28.382.076
Türkiye	25.960.711	26.646.111	26.607.296	27.236.793	28.895.553
Mısır	15.583.594	15.887.720	17.318.140	18.410.090	19.056.460
Vietnam	17.028.832	17.338.410	18.200.454	18.198.052	18.252.898
Nijerya	15.725.053	15.901.407	16.185.646	16.445.297	16.330.611
Meksika	14.959.258	14.613.524	15.332.281	16.491.892	15.446.980
Rusya Federasyonu	13.950.681	13.029.131	13.230.895	13.912.604	13.760.555
Endonezya	12.733.369	12.849.399	13.209.594	13.055.526	13.194.581
İspanya	12.668.794	13.535.730	11.833.890	11.526.900	12.712.370
Özbekistan	10.073.536	10.372.910	11.433.440	11.225.702	11.537.204
İtalya	10.849.359	11.181.390	10.344.600	10.309.190	10.638.400
Japonya	10.291.426	10.103.771	10.130.120	9.950.807	9.825.852
İran	10.527.633	10.100.288	9.280.085	9.331.804	9.465.981
Brezilya	8.418.910	8.528.099	8.692.153	9.031.182	9.310.280
Kore Cumhuriyeti	9.486.396	9.657.073	9.254.227	9.068.058	9.087.945
Cezayir	7.986.584	7.651.415	7.940.483	8.483.302	8.693.183
Bangladeş	6.848.239	7.327.163	7.784.215	8.063.403	8.565.895
Ukrayna	9.675.496	9.959.216	7.528.881	8.301.764	7.918.096

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2025 yılında, Türkiye’de 850 bin hektar alanda 33,3 milyon ton yaş sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Yaş sebze üretiminde Türkiye bir önceki yıl üretimine göre %0,9 oranında gerilemiştir. Yaşanan bu sınırlı düzeyde gerilemenin en önemli sebebi üretiminde meydana gelen azalmadan değil iklim dalgalanmalarından meydana gelmiştir. Bu sınırlı düşüş özellikle hıyar ve biber gibi türlerde görülen verim kayıplarından ortaya çıkmaktadır (TÜİK, 2025).

Tablo 37. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (TÜİK, 2025)

Yaş Sebze	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
	850.000	33.300.000

TÜİK 2025 yılı verilerine göre, domates son beş yılda Türkiye’de en fazla üretilen sebzelerden biridir. Bunu karpuz, biber, soğan ve hıyar takip etmektedir. Yıllar içerisinde meydana gelen dalgalanmaların en önemli sebebi iklimsel dalgalanmalardır. Bu duruma ek olarak meyve ve sebze üretimindeki kayıpların yaklaşık 9,48 milyon tonunun tarımsal üretim aşamasında meydana geldiği belirtilmektedir (Salihoğlu ve ark. 2018). 2025 yılı içerisinde domates 13.500.000 ton, karpuz 3.411.915 ton, biber 3.384.500 ton, soğan 3.022.361 ton üretim miktarına sahip olmuştur.

Tablo 38. Türkiye Yaş Sebze Üretim Verileri (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	2021	2022	2023	2024	2025
	Ton	Ton	Ton	Ton	Ton
Domates	3.095.258	13.000.000	13.300.000	14.617.000	13.500.000
Karpuz	3.468.717	3.394.783	3.147.921	3.198.000	3.411.915
Biber	3.091.295	3.018.775	3.081.010	3.428.038	3.384.500
Soğan	2.626.185	2.474.631	2.715.702	2.740.184	3.022.361
Hıyar	1.890.160	1.938.545	1.871.712	1.742.900	1.708.700
Kavun	1.638.638	1.587.230	1.403.214	1.479.000	1.428.252
Patlıcan	832.398	781.242	817.591	827.004	878.830
Lahana	860.123	964.296	988.111	912.839	898.514
Fasulye	510.366	519.793	505.203	507.061	464.850
Havuç	590.483	788.578	777.908	892.155	897.838
İlk 10 Ürün Toplamı	28.603.623	28.467.873	28.608.372	30.344.181	29.595.760

Dünya sebze üreticileri içerisinde Dünyada dördüncü sırada yer alan Türkiye açısından yaş sebze ihracatında 16. sırada yer alması, sektörün temel sıkıntısı olan standardizasyon ve pazarlama eksikliği ile birlikte açıklanabilmektedir. Türkiye yaş meyve sebze ihracatı 1,4 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Türkiye geneli yaş sebze ihracatında ilk sırada biber yer almaktadır. Domates ihracatı 2025 yılında bir önceki yıla göre değer bazında %69 oranında bir azalış göstermiş ve 12.883.837 dolar olarak gerçekleşmiştir. Domates grubunu sırasıyla; hıyar, kornişon, patates, soğan, kabak ve patlıcan izlemektedir.

Tablo 39. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk (10 Ürün) (AKİB, 2025)

Ürünler	Miktar (kg)	İhracat Değeri (\$)
Biber	8.107.534	13.549.694
Havuç, Turp	15.626.712	13.396.775
Domates	16.998.705	12.883.837
Hıyar, Kornişon	5.555.449	7.105.720
Patates	14.407.900	3.859.967
Soğan	6.382.128	2.008.512
Kabak	1.023.869	1.355.240
Patlıcan	560.458	807.193
Lahana	597.380	463.295
Diğer Sebzeler	155.464	577.200
Toplam	69.415.599	56.007.433

Türkiye'nin 2025 yılında en çok yaş sebze ihracatı yaptığı ülke Irak'tır. Irak'ı sırasıyla Rusya Federasyonu ve Suudi Arabistan takip etmektedir. Türkiye'nin 2025 yılı Eylül ayı içerisindeki toplam ihracat miktarı değer olarak 240.303.107 dolar olmuştur.

Tablo 40. Türkiye Geneli Yaş Sebze İhracatı Yapılan İlk 20 Ülke (AKİB, 2025)

Ülke	2025	
	Miktar (kg)	İhracat Değeri (\$)
Irak	24.626.526	91.292.872
Rusya Federasyonu	23.588.873	30.611.167
Almanya	14.036.235	30.457.409
Birleşik Krallık	2.927.632	9.576.896
Ukrayna	6.980.032	7.710.826
Hollanda	3.393.156	6.918.724
Avusturya	2.472.369	6.094.360
Romanya	7.823.205	6.094.280
Bulgaristan	8.835.703	4.917.178
Polonya	3.306.015	3.986.433
Suudi Arabistan	7.206.909	3.360.749
İsviçre	982.586	3.100.748
Yunanistan	3.683.877	2.744.713
Birleşik Devletler	580.495	2.507.506
Dubai	5.083.386	2.376.280
KKTC	2.705.191	2.090.458
Gürcistan	3.307.630	1.921.247
Fransa	582.115	1.856.477
Hong Kong	330.619	1.661.808
İtalya	934.491	1.543.465
Toplam	149.110.102	240.303.107

Kayseri İli toplam sebze üretim miktarı 140.697 tondur. En fazla ekim alanına sahip olan ürün çerezlik kabak 18.069 ton üretime sahip olmuştur. Kayseri İli çerezlik kabak üretiminde Türkiye genelinde 2. sıraya sahiptir. Ticari seviyede bir çerezlik kabak üretimi söz konusu olmaktadır. Bu ürünü salçalık ve sofralık domates takip etmekte 13.644 da alanda 99.340 ton üretim olmaktadır. Bu ürünleri karpuz, kavun, soğan (kuru), patlıcan takip etmektedir. Kayseri ili, nüfus büyüklüğü ile otel, sanayi tesisi ve benzeri tüketim işletmelerinin yoğunluğu nedeniyle sebze tüketiminin yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. Bu ihtiyacı genel olarak önemli üretim merkezi olan çevre illerden sağlamaktadır. Ancak böyle önemli tüketim merkezinin arz güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu sebeple üretimin desteklenmesi gerekli revizelerin yapılarak altyapı çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Tablo 41. Kayseri İli Sebze Üretim Alanı ve Miktarı (İlk 10 Ürün) (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Kabak (Çerezlik)	346.314	18.069
Domates (Salçalık)	7.055	73.665
Domates (Sofralık)	6.589	25.675
Karpuz	3.540	9.134
Kavun	1.462	2.504
Soğan (Kuru)	1.245	4.483
Patlıcan	1.077	3.561
Biber (Sivri)	1.006	973
Hıyar (Sofralık, Turşuluk)	718	1.768
Fasulye (Taze)	692	865

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Toplam	369.698	140.697

Kayseri geneli örtü altı sebze yetiştiriciliğinde birinci sırada sofralık domates bulunmaktadır. Toplam 76 da ekim alanına sahip olan sofralık domates 2.102 ton üretim miktarına sahiptir. Toplam örtü altı sebze yetiştiriciliği 117 da alanda 2.325 ton olarak yapılmaktadır.

Tablo 42. Kayseri İli Örtü altı Sebze Yetiştiricilik Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Ekim Alanı (da)	Üretim Miktarı (ton)
Domates (sofralık)	76	2.102
Soğan (taze)	17	55
Hıyar	16	151
Biber (Sivri)	4	6
Patlıcan	2	6
Toplam	117	2.325

7.1.2.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Sebze Üretimi

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinin coğrafi yapısı ve karasal iklim özellikleri nedeniyle ticari seviyede bir sebze üretimi mevcut değildir. Üreticiler sebzeyi kendi öz tüketimleri için mikro seviyede üretmektedirler. Bu sebeple kümede sebze üretimini artırmadaki amaç yoğun sebzeçilik alanlarıyla rekabet etmek değil kümede sulanabilen alanları katma değeri yüksek ürünlerle değerlendirebilmektedir. Sulanma potansiyeli yüksek alanlar sulama altyapısının yeterli hale getirilmesi durumunda domates, biber, patlıcan, fasulye, lahana ve soğan gibi sebzeler için önemli bir üretim merkezi olma potansiyeline sahiptirler. Bu üretim potansiyeli için gerekli olan sulama altyapısı bu ekonomik kalkınma kümesinde özellikle Sarioğlan ilçesi geniş ve düz alanlara sahip olması, Kesdoğan Çayı, Kızılırmak ve Sarioğlan Barajı gibi önemli su kaynakları 61.440 dekar alanda sulama hizmeti vermektedir. Devam eden Bünyan-Sarioğlan sulama projesi ve sulama altyapısında yapılacak revizyon ile sebze üretimi için önemli bir potansiyeli içinde barındırmaktadır. Ayrıca Felahiye ilçesi sulama potansiyeli yüksek ve sebze tarımı için elverişli geniş alanlara sahiptir. Küme içerisinde Sarioğlan ve Felahiye İlçeleri ticari boyuta ulaşabilecek nitelikte üretim potansiyeline sahipken, Akkışla ilçesi mikro üretim potansiyeline sahip bir ilçedir.

TÜİK 2025 yılı verilerine göre, İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde 10.828 dekar alanda 1.646 ton yaş sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Sebze üretiminin büyük çoğunluğu yazlık sebzelerden oluşmaktadır.

Sebze üretiminde en önemli payı domates, kavun ve çerezlik kabak ürünleri almaktadır. Bu üç ürün toplam sebze ekiliş alanının %99'unu oluşturmaktadır. Kümede sebze ekiliş alanı açısından en önemli yere çerezlik kabak sahiptir. Çerezlik kabak ekiliş alanı İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde tüm sebze ekiliş alanının %98,3'ini oluşturmaktadır. Özellikle İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde yer alan Sarioğlan ilçesi çerezlik kabak üretiminde en fazla üretime sahiptir. Sarioğlan ve Felahiye İlçeleri domates üretiminde önemli bir yere sahiptir. Gerekli sulama altyapısı ve modern uygulama teknikleri konusunda yapılacak olan güncel uygulamalar neticesinde özellikle domates, biber gibi ürünlerin üretiminde artış meydana gelmesi hedeflenmektedir.

Felahiye ilçesi Kızılırmak havzasının oluşturduğu nispeten daha yumuşak mikroklima iklim sayesinde örtü altı sebze üretimi için önemli bir potansiyeli içinde barındırmaktadır. Sarioğlan ilçesinin sahip olduğu 230 bin dekar tarım arazisi ve geniş düzlükler de örtü altı üretimi için önemli bir potansiyele sahip olmasına sebep olmuştur.

Sebze yetiştiriciliği kümede alışlagelmiş üretimin dışında kalmaktadır. Ancak kümede bulunan olan ilçelerin şehir merkezine gelişmiş karayolları ile bağlantılı olması pazara erişim konusunda sıkıntı yaşanmayacağına önemli göstergelerinden biridir. Mevcut potansiyel değerlendirildiğinde öz tüketime ek olarak bazı bölgelerde ticari seviyede sebze üretimi gerçekleştirilebilir.

Tablo 43. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebze Üretimi (TÜİK, 2025)

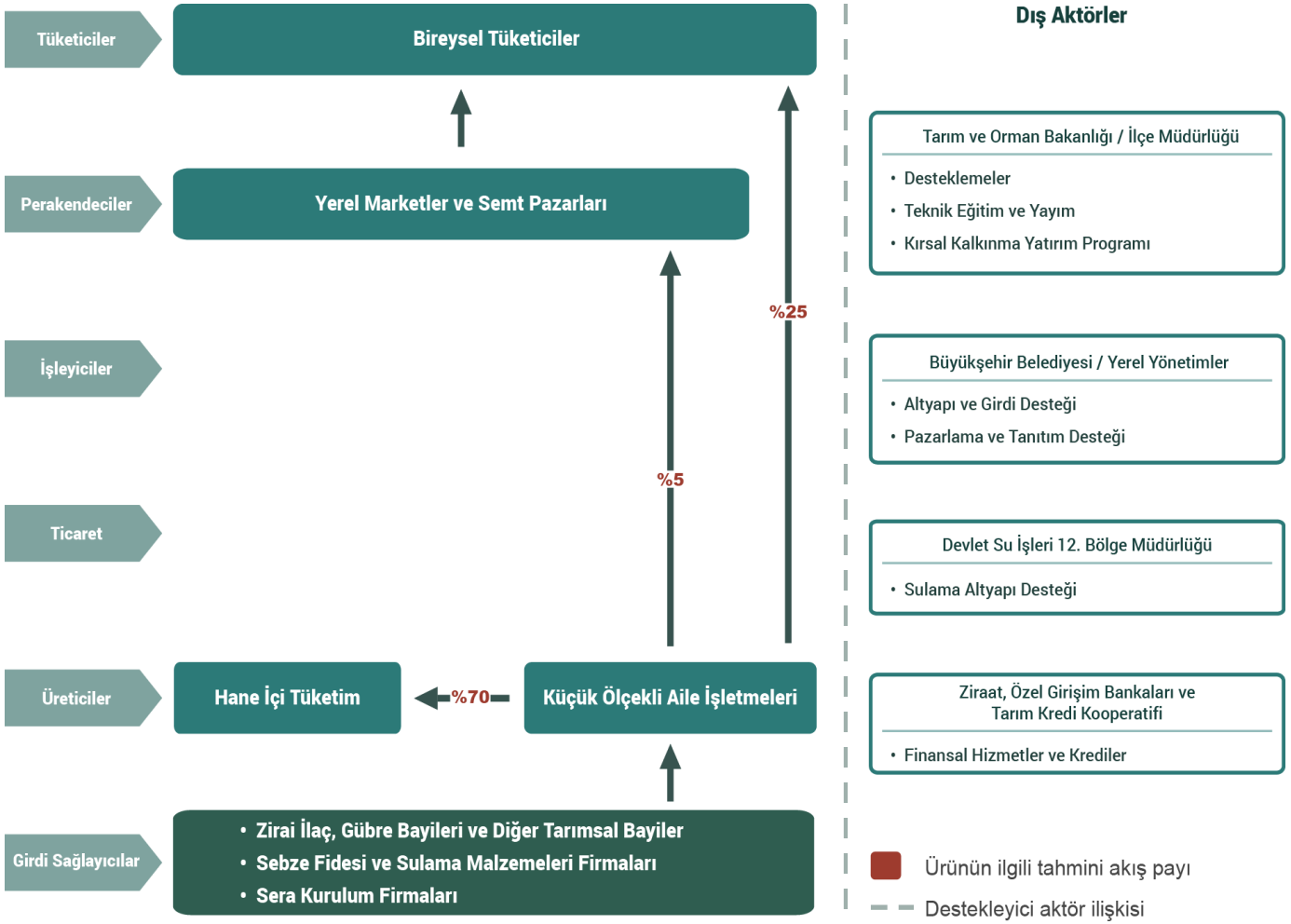
Ürün	Ekilen Alan (dekar)	Üretim Miktarı (ton)
Kabak (Çerezlik)	10.606	1.060
Domates (Sofralık)	129	462
Kavun	35	53
Biber (Sivri)	28	20
Hıyar (Sofralık)	11	20
Fasulye (Taze)	10	11
Karpuz	7	11
Soğan (Taze)	2	9
Toplam	10.828	1.646

7.1.2.2. Değer Zinciri Analizi

Tarımsal değer zincirinin ortaya konulması ve üreticiden tüketiciye ulaşıncaya kadar hangi faaliyetle ne kadar katma değer yaratıldığı, sektörün zayıf yönlerini iyileştirme, güçlü yönlerini ise desteklemek için de önem arz etmektedir.

Şekilde verilen değer zinciri haritası zincire doğrudan veya dolaylı olarak etki eden çeşitli aktörlerin katılımını vurgulamaktadır. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi sebzecilik için değer zincirindeki başlıca aktörler fide, tohum, gübre, zirai ilaç, sulama ve diğer girdi tedarikçileri, çiftçiler, komisyoncular, pazarcılar, manav ve marketler ile tüketicilerdir.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve bazı ilçe belediyeleri ise sebze üretim aşamasında belirli dönemlerde temel girdi olan fide desteği sağlayarak değer zincirine dolaylı olarak etki eden aktörlerdir.

Şekil 12. EKK-2 Sebze Değer Zinciri

Sebzecilik Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Sebze üretimi girdileri; fide, ilaç, gübre ve sulama altyapısı için gerekli ekipmanlar olarak sınıflandırılmaktadır. Değer zincirinin bu kısmında, tarımsal girdi arzında doğrudan veya dolaylı olarak yer alan çeşitli aktörler bulunmaktadır. Bu aktörler temel girdilerin tedarikçileri olan fide üreticileri, zirai ilaç ve gübre bayileri, sulama sistemi satan şirketler ve Tarım Kredi Kooperatifleri girdi arzının ana kaynağını oluşturmaktadır. Fide, sebze üretiminde en önemli girdiyi oluşturmakta ve küme dışında faaliyet gösteren Kayseri ili ve çevre illerde bulunan fide üreticilerinden sağlanmaktadır. Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi, tarımı destekleyici faaliyetler kapsamında küme içerisinde zaman zaman fide dağıtımını yapmaktadır. Fide, sulama ekipmanı, zirai ilaç, gübre, gölge tülü ve diğer tarımsal girdiler daha çok küme içinde ve il genelinde, çevre illerde faaliyet gösteren tarımsal bayilerden sağlanmaktadır. Bununla birlikte ilde faaliyet gösteren bazı ilaç ve gübre bayilerine ilave olarak Tarım Kredi Kooperatifi gübre ve zirai ilaç girdisi sağlayan önemli bir aktördür.

Üreticiler

Sebze üreticileri, İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Sebzecilik Değer Zincirinde üretim için gerekli olan girdilerin satın alınması veya çiftlikte hazırlanmasından hasat sonrası işlemler ve pazarlama sürecine kadar çeşitli aşamalarda önemli roller üstlenmektedir.

Üreticiler yarı geçim seviyesinde üretim yapan bahçe büyüklüğü 5 dekara kadar olan küçük ölçekli çiftçilerden oluşmaktadır. Değer zincirinin bu aşamasında, çiftçiler toprak işleme, fidelerin dikilmesi, gübreleme, sulama, yabancı ot, hastalık ve zararlı kontrolü, hasat ve hasat sonrası işlemler olmak üzere üretim aşamasındaki süreçleri yönetmektedirler. İklim koşulları, üreticinin bilgi ve becerisi ile finansa erişim durumu üretim süreçlerini etkileyen en önemli unsurlardır.

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde toplam 10.789 da alanda sebze yetiştiriciliği yapılmakta ve bunun %98,3'ini çerezlik kabak üretimi kapsamaktadır. Yörede halihazırda yetiştiriciliği yapılan ürünler bölgenin ekolojik koşullarına uygun, pazarda talep gören yüksek verimli çeşitlerin seçimi ile bitki gelişimi ve üretim aşamasında gerçekleştirilecek bakım ve bitki besleme gibi kültürel işlemlere olanak sağlayan tekniğine uygun bir yetiştiriciliğin yapılması ürün kalitesi ve miktarı açısından oldukça önemlidir. Fide dikiminden itibaren gübreleme, sulama, yabancı ot kontrolü, hastalık ve zararlılarla ilgili mücadele gibi bakım işlerinin uygun zamanda ve tekniğine uygun olarak yapılması sebze üretiminde verim ve kaliteyi etkilemektedir. Hasat edilen sebzeler yerel pazarlarda küme içerisinde tüketilmektedir.

Üreticiler ürettikleri ürününün büyük bir kısmını küme içerisindeki bireysel tüketiciye doğrudan satmaktadırlar. Kümede halihazırda ticari boyutta bir üretim söz konusu değildir. Üreticiler çoğunlukla mevcut üretimi kendi öz tüketimi içerisinde eritmektedirler.

Değer zinciri haritasında destekleyici faaliyetler olarak tanımlanan araçların tamamı üreticiye ve üretim sürecine katkıda bulunmaya yönelik enstrümanlardır. Bunlardan Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından %50 hibeli olarak yapılan fide dağıtımı, üreticinin sebze yetiştiriciliği maliyetlerini azaltmanın yanı sıra yörede sebze üretiminin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın eğitim ve demonstrasyon faaliyetleri de sebze üretiminin yaygınlaşmasının yanında üreticinin bilgi ve becerisini geliştirerek verim ve kalitenin artırılmasına yönelik çalışmaları içermektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen diğer destekleyici faaliyetler ise üretimin teşvik edilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik olarak İyi Tarım ve Organik Tarım Uygulamaları, gübre ve mazot desteklemeleridir. Özellikle çerezlik kabak üretiminde yoğun olarak iyi tarım uygulamaları yürütülmekte ve bunun haricinde mantar, domates gibi ürünlerde de destekleme faaliyetleri yürütülerek üretim teşvik edilmektedir.

Üreticiler arasında basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve su tasarrufu sağlanmasının teşvik edilmesi amacıyla Ziraat Bankası tarafından çiftçilere faizsiz kredi kullandırma olanağı da mevcuttur. Üreticilerin finansa ulaşımı ile ilgili olarak Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarına yönelik olarak uzun vadeli ve düşük faizli kredi olanağı sunmakta

ayrıca gübre ve zirai ilaç gibi girdileri piyasadan bir miktar daha düşük fiyatlara sunabilmektedir. Bu duruma ek olarak özellikle Devlet Su İşleri tarafından yürütülen Bünyan-Sarıoğlan sulama projesi kapsamında basınçlı sulama sistemleri ile altyapı yatırımları devam etmektedir.

Ticaret

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde üretilen sebzelerin ticaretinde rol alan ana aktörler üreticiler ve bireysel tüketiciler.

Küme içerisinde üretilen sebzenin tüketim fazlası olan kısmı küme içerisindeki bireysel tüketiciye ve küçük çaplı yöresel pazarlarda satılmaktadır. Küme içerisinde üretilen çerezlik kabağın büyük çoğunluğu bireysel tüketicilere satılmaktadır. Kalan kısmı ise yerel marketler ve semt pazarlarında satılmaktadır.

Tüketiciler

Tüketiciler sebzeyi doğrudan üreticiden, marketlerden, manavlardan veya tüccarlardan satın almaktadır. İşlenmiş sebze ürünlerinin bazılarını marketlerden, bazılarını ise direkt üreticilerden satın almaktadırlar.

7.1.2.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi suluda kabak (çerezlik) yetiştiriciliği için 2025 yılı üretim maliyetleri verilmiştir.

Kümede 1 dekar için kabak üretim maliyeti 10.788,47 TL olacaktır. Çerezlik kabak dekara verimi 100 kg/da belirtilmiştir. Üreticinin 2025 yılındaki satış fiyatı 180 TL ve toplamda 1 dekardan elde edilen gelir 18.000 TL olarak ifade edilmiştir. 1 dekar üretimden elde edilen kar 7.211,53 TL olduğu belirlenmiştir.

Tablo 44. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)

Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)
Tohum	450
Gübre	1.354,50
İlaç	405
Su ve Enerji	1.820
Ekim ve Arazi Sürüm	730
İşçilik	1.625
Hasat, Harman ve Kurutma	1.320
Nakliye	310
Diğer	2.773,97
Masraf Toplamı	10.788,47

Tablo 45. Suluda Kabak (Çerezlik) Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
100	180	18.000	10.788,47	7.211,53

Domates Üretim Maliyetleri

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde 2025 yılı için domates üretim maliyeti verilmiştir. Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2025 yılı verilerine göre İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde 1 kg domatesin üretici satış fiyatı 20 TL'dir.

Domateste dekara 3.897 kg verim elde edilmekte olup bir dekar için toplam üretim maliyetleri 34.521,73 TL olarak belirlenmiştir. Kümede 1 dekar domates alanından elde edilen toplam üretim değerinin 77.940 TL net gelirinin ise 43.418,27 TL olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 46. Sofralık ve Salçalık Domates Üretim Masrafları (TAMSİS, 2025)

Sofralık Domates		Salçalık Domates	
Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)	Masraf Unsurları	Masraflar (TL/da)
Fide	4.500	Fide	8.500
Gübre	2.905	Gübre	2.905
İlaç	3.000	İlaç	2.000
Su ve Enerji	2.180	Su ve Enerji	2.430
Dikim ve Arazi Sürüm	1.450	Dikim ve Arazi Sürüm	1.450
İşgücü	4.070	İşgücü	3.620
Hasat	7.000	Hasat	4.000
Nakliye-Taşıma	1.792	Nakliye-Taşıma	1.024
Diğer	7.624,73	Diğer	7.086,31
Masraf Toplamı	34.521,73	Masraf Toplamı	33.015,31

Tablo 47. Sofralık ve Salçalık Domates Üretiminden Elde Edilen Net Gelir (TAMSİS, 2025)

Sofralık Domates				
Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
3.897	20	77.940	34.521,73	43.418,27
Salçalık Domates				
Verim (kg/da)	Fiyat (TL/kg)	Toplam Üretim Değeri (TL/da)	Toplam Üretim Masrafları (TL/da)	Net Gelir (TL/da)
10.442	10	104.420	33.015,31	71.404,79

7.1.2.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde sebzeçilik GZFT analizi Şekil 27’de verilmiştir. Kümede sebze üretimi ve pazarlama ile ilgili olarak güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ayrı ayrı aşağıda değerlendirilmiştir.

Üretim: İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi’nde sebzeçilik kendi öz tüketimi içerisinde eriyen mikro üretim seviyesinde seyretmektedir. Ancak Küme içerisinde yer alan ilçelerin sebze üretimi için uygun koşullara sahip olması ve yaş sebzelerin pazarda değer gören ürünler grubunda olması üretim potansiyeli açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Zaman zaman virüslü, kalitesiz tohum/fide kullanımı yetiştiricilikle ilgili en önemli zayıflıklardan birisidir. Üreticilerin sebze yetiştiriciliği konusunda bilgi ve tecrübe eksikliği de sebze üretimini olumsuz etkileyen bir diğer unsurdur. Küme içerisinde bazı bölgelerdeki arazilerde yaşanan drenaj problemi de sebze üretimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Üreticilerin alet ekipman eksikliği sebze üretimini ve ürün kalitesini olumsuz etkileyen bir başka zayıf yöndür. Yeterli alet ekipmana sahip olmayan üreticiler üretim sürecinde birçok işi insan gücü ile yapmak zorunda kaldıklarından bu

durum hem maliyetleri yükseltmekte hem de yeterli iş gücünü bulmakta sıkıntı yaşayan üreticiyi üretim konusunda isteksiz hale getirmektedir.

Sulama suyu kısıntısı veya altyapı eksikliğinden dolayı sulama suyuna erişimin sınırlı olması veya hiç olmaması sebze üretim alanlarının genişlemesini engelleyen en önemli altyapı sorununu oluşturmaktadır. Kümede bazı bölgelerde sebze yetiştiriciliğine çok uygun alanlar olmasına rağmen sulama suyu eksikliği nedeniyle üretim yapılamamaktadır.

İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkabilecek sıcaklık dalgalanmaları ya da yağış rejimindeki değişiklikler yazlık sebze üretimini olumsuz etkileyebilecek tehditler olarak değerlendirilmiştir. Gerçekten de iklim değişikliği konusunda yapılan çeşitli araştırmalar ve projeksiyonlarda ortak görüş olarak, farklı derecelerde olsa da ortalama sıcaklıklarda bir artış, yıllık yağış miktarlarında azalma ve yağış rejiminde farklılaşmalar olacağı öngörülmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin sebze yetiştiricilerine yönelik destekleme çalışmaları yeni sebzeçilik yapacak üreticiler için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Tablo 48. Sebze Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- İlçelerde geniş tarım alanlarının olması ve tarımsal üretim kültürünün yaygın olması - Sarıoğlan ve Felahiye ilçelerinde sulama altyapısının gelişmekte olması ve mevcut su kaynaklarına erişim imkanlarının olması - Felahiye ilçesinin Kızılırmak Havzası içerisinde yer alması nedeniyle sebzeçilik konusunda mikroklima alanlarına sahip olması - Yüksek rakım nedeniyle yaz aylarında serin iklim koşullarının bulunması ve kaliteli yazlık sebze üretimine uygunluk - Sebze üretiminin katma değerli bir üretim kolu olması - Tarımda mekanizasyona ve örtü altı üretime uygun geniş parsellerin olması sebebiyle üretimin gelişme fırsatı bulabilecek olması - Sebze üreticiliğine yönelimde bir isteğin olması
Z	- Tarımsal üretim deseninin hububat ve yem bitkileri temelinde olması - Sulama altyapısı sebebi ile sulama imkanlarının yetersiz olması - Sebze yetiştiriciliği konusunda bilgi deneyim ve eğitim eksikliği - Sebze üretiminde pazar kalitesine uygun üretim olmaması - Yüksek rakım nedeniyle özellikle Akkışla ilçesi'nde vejetasyon süresinin kısa olması ve geç ilkbahar donlarının üretimde risk oluşturması - Tarımsal işletmelerin küçük ve dağınık yapıda olması

Tablo 49. Sebze Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Sebze ürünlerine yönelik artan iç pazar talebi • Kayseri'nin büyük tüketim merkezlerinden biri olması nedeniyle güçlü bir yerel pazarın bulunması • Tarım ve Orman Bakanlığı ile kırsal kalkınma programları kapsamında sebzeçilik yatırımlarına sağlanan destekler • Modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmasıyla üretim alanlarının artırılabilmesi • İyi Tarım Uygulamaları ve organik üretim faaliyetlerinin geliştirilmesine uygun alanların bulunması • Örtü altı üretim yatırımları ile üretim sezonunun uzatılabilmesi • Genç çiftçilerin yüksek gelir sağlayan alternatif üretim dallarına yönlendirilme potansiyeli
T	• İklim değişikliği nedeniyle kuraklık riskinin artması ve su kaynaklarının azalması • Girdi maliyetlerinde (tohum, gübre, enerji, ilaç ve işçilik) yaşanan artışlar • Sebze fiyatlarında dönemsel dalgalanmaların görülmesi • Üretici nüfusunun yaşlanması ve kırsal alanlardan göçün devam etmesi • Hastalık ve zararlı baskısının artması • Pazarlama kanallarındaki aracılık maliyetlerinin üretici gelirlerini azaltması • Aşırı hava olayları (dolu, don, sıcaklık stresi) nedeniyle üretim kayıplarının yaşanabilmesi • Diğer sebze üretim merkezleri ile rekabetin artması

Kayseri sebze arz talep dengesi incelendiğinde nüfus toplamda 1,5 milyon olup önemli bir tüketim merkezidir. Bu duruma ilaveten gelişmiş gıda sanayisi, oteller, restoranlar ve toplu tüketim işletmeleri sebze talebini artırmaktadır. Tüketicinin büyük bir çoğunluğu Antalya, Mersin, Adana, Konya ve Niğde gibi illerden tedarik edilmektedir. Mevcut üretim tüketimi karşılayamayacak niteliktedir. İç ve dış pazardaki talebin yükselme eğilimi göstermesi sebze için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi merkezde bulunan pazarlara uzak mesafede olsa da ulaşım bağlantılarının olması sayesinde önemli bir avantajı elinde tutmaktadır. Kümenin merkez ile gelişmiş bir karayolu ulaşım altyapısı vardır. İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde sebze üretimi her ne kadar nispeten düşük olsa da halihazırda iç ve dış bağlantılara sahip, işleyen ve geliştirilmeye uygun pazar mekanizmaları bulunmaktadır. Diğer taraftan pazarda talep gören çeşitlerde ve istenen standartlara uygun sebze üretimi yapılmaktadır.

7.1.2.5. Tedbirler

Yukarıda yapılan analizler ışığında İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesinde genel olarak sebze üretim mekanizmalarında sorun olduğu ve üretim potansiyeli olan sebzenin pazara ulaşım altyapısı ile ilgili çok büyük problemlerin olmadığı ancak pazar mekanizmalarında geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu gelişimin, kümedeki uygun çeşit ve kalitede ürün arzına paralel olarak, pazarın kendi iç dinamikleri ile sağlanabileceği öngörülmektedir. Bununla birlikte

özellikle sebze üretim süreçlerinde altyapı eksiklikleri, sulama problemleri, üretim miktarının yetersizliği veya çiftçi bilgi becerilerindeki eksiklikler gibi iyileştirmeye muhtaç hususlar bulunmaktadır.

Proje kapsamında kümede yazlık sebze üretiminde bir yoğunlaşma ve kümelenme yaratmak amacıyla üretim ve pazarlama kanallarının iyileştirilmesine yönelik alınması gereken tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Kayseri ilinde genel olarak ulaşım imkanları gelişmiştir. Merkezde bulunan meyve sebze hali için ulaşım sıkıntısı bulunmamaktadır. Ancak mevcut sebze üretiminin sınırlı olması sebebi ile yerelde kendi içinde tüketim söz konusu olmaktadır. Ancak üretim kapasitesinin artması ile ana yol üzerinde kurulacak olan yöresel ürün satış noktalarında ve il genelinde mevcut taze sebze pazarlama kanalları üzerinden satışa sunulması ve bu dağıtım ağına dahil edilmesi planlanmaktadır.

Altyapıya yönelik tedbirler arasında, sebze üretim alanlarında sulama altyapısının geliştirilmesi ikinci sırada yer almaktadır. Belirli planlamalar çerçevesinde, mevcut sulama iletim kanallarından kırık ve hasarlı olanların tamir edilmesi veya yenilenmesi üretim alanlarında su kısıntısının ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan küme içerisinde sebze yetiştiriciliğine çok uygun olmasına ve kısa mesafelerde su kaynağı bulmasına rağmen sulama suyu eksikliği nedeniyle yetiştiricilik yapılamayan alanlarda yeni su iletim hatlarının tesisi yeni üretim sahalarının açılmasına katkıda bulunacaktır. Uygun olan bölgelerde, sulama suyu sağlanması amacıyla birden fazla üreticiye hizmet edecek nitelikte küçük ve orta ölçekli betonarme havuzların (uygulama aşamasında yapılacak olan fizibilite çalışması ile uygun olan yöntem kararlaştırılacaktır) tesis edilmesi sulama sezonunda yaşanan su sıkıntısını giderecek ve üretim alanlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Küme içerisinde bulunan Sarioğlan ilçesinde bulunan Kızılırmak Nehri ve Sarioğlan Barajı önemli su kaynaklarındadır. Devlet Su İşleri tarafından yürütülen basınçlı sulama sistemi projesi ile basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. KDAKP ile de mevcut potansiyel değerlendirilerek basınçlı sulama sistemlerinin sayısının artırılması böylece sebze üretim alanlarının artırılması öngörülebilmektedir. Felahiye ilçesi Kızılırmak havzası içerisinde yer almakta olup yüksek bir sulama potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel ile su erişiminde sıkıntı yaşanan alanlara basınçlı sulama sistemleri ile sulama alanlarının artırılması ve birim alandan elde edilecek olan verimde de artış meydana gelmesi hedeflenmektedir.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Çiftçilere yönelik eğitim çalışmaları ile sebze yetiştiriciliğinin tekniğine uygun şekilde yapılması konusunda üreticilerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi pazar değeri yüksek üretimin geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çiftçilere yönelik eğitim çalışmaları teorik eğitimlerin yanı sıra demonstrasyon çalışmaları, çiftçi gezileri, üretim ve pazarlama süreçlerinde yer alan aktörlerin bir araya getirildiği odak toplantıları ile zenginleştirilecektir. Eğitim çalışmaları yetiştiriciliğe yönelik teknik bilgilerin yanı sıra üreticilerin işletme ve finansal yönetim ile kümelenme becerilerini

artırmayı da amaçlayacaktır. Ayrıca pazar mekanizmaları, pazarlama stratejileri ve ürün geliştirme gibi konuları da içermeli ve üreticilerin bu yönde gelişimlerine katkıda bulunacaktır.

Eğitim yayım çalışmaları süresince sebze üreticilerinin organizasyon becerilerinin geliştirilmesine ayrıca önem verilecektir. Bu sayede üreticilerin orta vadede kooperatif veya üretici birliği şeklinde örgütlenmesi, gerek üretim gerekse pazarlama süreçlerinde daha güçlü bir üretici profili oluşturulması sağlanacaktır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Sebze yetiştiriciliği konusunda faaliyet gösteren ya da göstermeyi planlayan gençlerin modern sebze üretim teknikleri ile üretim yapabilmeleri amacıyla temel teknik yetiştiricilik hususunda eğitim almaları amaçlanmıştır. Ayrıca gençlerin demonstrasyonlarla desteklenmesi sebze yetiştiriciliğinin benimsetilmesi açısından önemli bir adım teşkil etmektedir. Bu bağlamda gençlere demonstrasyonlar yapılması sera ya da sebze bahçesi kurulumlarının yapılması planlanmaktadır. Yine üretimin desteklenebilmesi amacıyla sulama sistemleri, üretim ekipmanları fide, tohum desteklemeleri, gerekli bakım alet, makine ve ekipmanları (çapa, malç makinesi, gölge tülü, çit uygulaması vb. gibi) uygulamalar öngörülmektedir. Belirtilen bu desteklemeler kapsamında hibe uygulama kılavuzunda belirtilen oranın altında kalmayacak sayıda genç hazırladıkları iş planına göre desteklenecektir. Aldıkları eğitim neticesinde hazırladıkları projeler kapsamında örtü altı ya da tarla sebze üreticiliği hususlarında desteklenecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Küme içerisinde yerleşik bireysel yatırımcıların üretim altyapılarının geliştirilmesini amaçlayan bu tedbir çerçevesinde yeni sebze alanlarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Fide-tohum desteği, tel çit uygulaması, gölge tülü, bahçe içi damla sulama sistemi, malç makinesi, malç naylonu, çapa makinesi, pülverizatör gibi vb. alet ve makineler ile 250-500 m² büyüklüğünde seralar içeren sebze bahçesi kurmak isteyen çiftçiler, projede yer alan bu destekleme mekanizması çerçevesinde destekleneceklerdir.

Bireysel kullanıma yönelik olarak betonarme veya geomembran havuzların (proje uygulama sırasında yapılacak fizibilite çalışmasına istinaden en uygun yöntem tavsiye edilecektir) Bireysel yatırımların desteklenmesi eş finansman odaklı bir destekleme modeli olup, kümelenme yatırım ortaklığı programdan faydalanmak isteyen çiftçilerin belirtilen oranda nakdi eş finansman sağlamaları koşulu söz konusu olacaktır.

7.1.2.6. Beklenen Çıktılar

Kümede sınırlı olan sebze üretiminin artırılması, sulama altyapısında yapılan rehabilitasyon ile sulanabilir alanlarda artış ve birim alandan elde edilen verimin yükselmesi projenin temel çıktısıdır. Sebze üretiminde modern üretim teknikleri, uygun mekanizasyon, sulama altyapısı ve kaliteli üretim girdilerinin kullanımının yaygınlaştırılması ile üretim maliyetlerinin azaltılması ve üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir.

Üreticilerin sebze yetiştiriciliği hususunda bilgi ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi sayesinde üretimde kayıplar azaltılıp, ürün kalitesinde artış meydana gelmesi ve ürünlerin pazar kalitesine erişebilmesi beklenmektedir. Proje sonucunda kümede sebze üretiminin ekonomik cazibesinin artırılması, tarımsal gelirlerde artış meydana gelmesi ve hedef kitle için yeni istihdam olanaklarının oluşturulması öngörülmektedir. Ayrıca yerel pazarların ihtiyaç duyduğu sebze talebinde arz güvenliği sağlanmış olacak böyle kümede sebze üretim potansiyelinin daha etkin şekilde değerlendirilmesi beklenmektedir. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerinde tarımsal üretim tekniklerinin sebze üretim altyapısının geliştirilmesi, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması, sulama olanaklarının iyileştirilmesi ve pazarlama kapasitesinin güçlendirilmesi sonucunda verimli, rekabetçi ve sürdürülebilir bir sebze üretim yapısının oluşturulması hedeflenmektedir.

07.1.3

Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi

7.1.3. Öncelik 3: Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Geliştirilmesi

Yumuşak çekirdekli meyveler, *Rosaceae* familyasının *Malinae* alt oymağına ait çiçekli bitkiler tarafından üretilen bir meyve türüdür. Yumuşak çekirdekli meyveler, içinde birden fazla küçük tohum bulunan merkezi bir çekirdekten oluşur. Bu çekirdek, sert bir zarla çevrelenmiş olup, dış kısmı yenilebilir etli bir tabakayla kaplıdır. Yumuşak çekirdekli meyve ağaçları yaprak döken olup, kış aylarında soğuk sıcaklıkların etkisiyle uyku dönemine girer ve ilkbaharda bu uyku dönemi kırılır.

En çok bilinen yumuşak çekirdekli meyveler arasında elma, armut ve ayva yer alır. Türkiye'deki meyve sektörünün bir alt bileşeni olan yumuşak çekirdekli meyveler sektörü uluslararası ticarette karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz sektörlerden birisidir. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim ve ticaretinde avantajlı olmamızın en önemli nedenleri arasında, ülkemizin uygun iklim ve coğrafik koşullara sahip olmasıdır. Türkiye'nin yumuşak çekirdekli meyveler ile ilgili yürüttüğü dış ticaretin önemli bir kısmı Avrupa Birliği ile yürütülmektedir. Türkiye yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği için çok uygun ekolojik koşullara sahip olması, bu grup içerisinde önemli bir üretici ülke konumuna getirmektedir. 2024 yılı verilerine göre elma yetiştiriciliğinde 4.685.316 dekar alanda, 9.788.076,32 ton elma üretimi yapıldığı, armut yetiştiriciliğinde 1.359.356 dekar alanda, 27.638.954,63 ton armut üretimi yapıldığı, ayva yetiştiriciliğinde 74.317 dekar alanda, 695.474,15 ton ayva üretimi yapıldığı görülmektedir (FAOSTAT, 2024).

Tablo 50. Dünya Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi (FAOSTAT,2021-2024)

Ürün	2021 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2021 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2022 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Dünya Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Dünya Üretim Alanı (da)
Elma	93.718.173,69	4.695.846	95.594.342,32	4.652.263	97.431.609,58	4.599.548	97.880.076,32	4.685.316
Armut	25.647.258,31	1.335.125	26.347.744,4	1.331.522	26.530.374,02	1.327.723	27.638.954,63	1.359.356
Ayva	703.713,43	76.096	702.380,93	74.432	697.986,91	74.404	695.474,15	74.317

Yumuşak çekirdekli ürünlerin üretimi gerek ülkemizde gerekse uluslararası alanda önemli bir artış eğiliminde bulunmaktadır. Elma, armut, ayva ve benzeri ürünlerin üretimin artışının nedenleri arasında insan sağlığı açısından faydalı bir gıda türüdür. Yumuşak çekirdekli meyvelerin üretim miktarlarındaki artış eğilimi dış ticarete de yansımaktadır. Dünyada ve ülkemizde önemli bir tarımsal ürün olan yumuşak çekirdekli meyvelerin üretimin desteklenmesi gerekmektedir.

Elma

Elma, Dünya genelinde en yaygın yetiştirilen meyve türlerinden biri olup, hem taze tüketim hem de işleme sanayi açısından stratejik öneme sahip bir üründür. Küresel ölçekte geniş bir coğrafyada yetiştirilen elma, yüksek ekonomik değeri ve ticaret hacmi nedeniyle meyvecilik sektörünün en önemli ürünleri arasında yer almaktadır. Dünyada yaklaşık 97,8 milyon ton elma üretimi gerçekleştirilmiştir. Dünya elma üretiminde Çin açık ara lider konumda olup 51,3 milyon tonluk üretim miktarı ile küresel üretimin yarısından fazlasını karşılamaktadır. Çin'i sırasıyla 4,9 milyon ton üretim ile Amerika Birleşik Devletleri ve 2.286.700 ton üretim ile Türkiye takip etmektedir (TÜİK, 2025).

Böylece Türkiye, Dünya elma üretiminde üçüncü sırada yer alarak küresel ölçekte önemli üretici ülkeler arasında konumunu korumaktadır. Çin, ABD ve Türkiye'nin ardından Polonya, Hindistan, İtalya, İran, Rusya Federasyonu, Fransa ve Özbekistan Dünya elma üretiminde öne çıkan diğer ülkeler arasında yer almaktadır.

2024 yılı itibarıyla Dünya elma üretiminin önemli bir bölümü Asya kıtasında gerçekleştirilmekte olup, toplam üretimin yaklaşık üçte ikisi bu bölgede yoğunlaşmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ise toplam 11,5 milyon tonun üzerindeki üretimleriyle Dünya elma sektöründe önemli bir üretim merkezi olmayı sürdürmektedir. Ülkemiz elma ihracat ve ithalat bakımından önemli bir yere sahip olup, 2024 yılı verilerine göre 10.247.081 dolar ihracat ve 143.287 dolar ithalat rakamları ile ekonomiye önemli ölçüde gelir sağlamaktadır (TÜİK, 2024).

Elma, Dünya meyve ticaretinde en fazla işlem gören ürünlerden biri olup uluslararası ticarete önemli bir paya sahiptir. Çin, yüksek üretim kapasitesi sayesinde Dünya elma ihracatında da önemli bir konuma sahipken, Avrupa Birliği ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Şili, İtalya ve Fransa küresel elma ticaretinin başlıca aktörleri arasında yer almaktadır. Özellikle Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonu gibi ülkeler yüksek tüketim düzeyleri nedeniyle önemli ithalat pazarları olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 51. Türkiye Elma İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Elma	
	İhracat	İthalat
2020	9.406.209	68.946
2021	10.275.205	23.253
2022	8.971.248	40.165
2023	9.346.136	293.900
2024	10.247.081	143.287

Türkiye, sahip olduğu ekolojik avantajlar, geniş üretim alanları ve artan modern meyvecilik yatırımları sayesinde Dünya elma sektöründeki konumunu güçlendirmektedir. Son yıllarda modern bahçe tesislerinin yaygınlaşması, bodur ve yarı bodur anaç kullanımının artması, soğuk hava depolama kapasitesinin gelişmesi ve ihracata yönelik çeşitlerin yaygınlaştırılması ile birlikte sektörün rekabet gücü yükselmektedir. Bu durum, yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesini amaçlayan projeler açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.

EKK-2 Kümesi açısından değerlendirildiğinde, Dünya ve Türkiye elma sektöründeki büyüme eğilimi, bölgenin yumuşak çekirdekli meyve üretim potansiyelinin artırılması için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Bölgenin uygun iklim ve toprak koşulları, ulaşım avantajları ve mevcut pazarlama kanalları dikkate alındığında, modern üretim teknikleri ve altyapı yatırımları ile desteklenen elma yetiştiriciliğinin kırsal gelirlerin artırılmasına, istihdamın geliştirilmesine ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 52. Türkiye Elma Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

Ürün	2022 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)
Elma	4.817.500	1.709.408	4.602.517	1.674.374	4.420.185	1.653.191	2.286.700*	1.629.608

*2025 yılında ülkemizde ve bölgede yaşanan zirai don olayı nedeni ile 2025 yılı üretim verileri ortalama verilerin altındadır.

Armut

Armudun anavatanı elma gibi Avrasya'dır. Armut elmadan sonra Dünya çapında en fazla yetiştirilen ve tüketilen yumuşak çekirdekli meyvelerendir. *Pyrus communis* L. türü meyve yetiştirme teknikleri açısından en önemli armut türlerinden biridir. Bugüne kadar birçok tür tanımlanmış olmasına rağmen 13 tür meyve gelişiminde hem çeşit oluşumunda hem de anaç olarak kullanımlarında giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu tür Orta ve Doğu Avrupa'dan Anadolu, Kafkaslar ve Türkistan'a kadar geniş bir alana yayılmış ve kültüre alınan armut çeşitlerimizin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Türün orijinlerinden olduğu bilinen ve önemli genetik kaynaklarından biri olarak kabul edilen Anadolu'da, yerel olarak, yazlık ve kışlık standart veya yerel olmak üzere çeşitli ekolojilere uygun 600'den fazla armut çeşidi yetiştirilmektedir.

Tablo 53. Türkiye Armut İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Armut	
	İhracat	İthalat
2020	9.554.504	15.799
2021	14.308.662	7.286
2022	11.429.974	216.651
2023	12.494.541	58.478
2024	15.823.959	107.028

Armut, Dünya genelinde yaygın olarak yetiştirilen ve hem taze tüketim hem de işleme sanayinde değerlendirilen önemli yumuşak çekirdekli meyve türlerinden biridir. Son yıllarda artan tüketici talebi, depolama ve pazarlama olanaklarının gelişmesiyle birlikte Dünya armut üretimi istikrarlı bir büyüme göstermektedir.

FAOSTAT'ın güncel verilerine göre Dünyada armut üretimi 2024 yılında yaklaşık 27,6 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. Dünya armut üretiminde Çin açık ara lider konumda olup yaklaşık 19 milyon tonluk üretim ile küresel üretimin yaklaşık %70'ini gerçekleştirmektedir. Çin'i sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye 2025 yılında yaklaşık 424.900 tonluk armut üretimi ile Dünyanın önde gelen armut üreticileri arasında yer almakta ve küresel üretimin yaklaşık %2,3'ünü karşılamaktadır (TÜİK, 2025).

Dünya armut üretim alanları incelendiğinde, üretimin büyük ölçüde Çin'de yoğunlaştığı görülmektedir. Çin yaklaşık 986 bin hektarlık üretim alanı ile Dünya armut üretim alanlarının önemli bir bölümünü oluştururken, Hindistan, Türkiye, Arjantin ve İtalya diğer önemli üretici ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye yaklaşık 25 bin hektarlık armut üretim alanına sahip olup Dünya armut üretim alanlarının yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır. Ülkemiz Armut İhracat ve ithalat

bakımından önemli bir yere sahip olup, 2024 yılı verilerine göre 15.823.959 dolar ihracat ve 107.028 dolar ithalat rakamları ile ekonomiye önemli ölçüde gelir sağlamaktadır (TÜİK, 2024).

EKK-2 Kümesi açısından değerlendirildiğinde, bölgenin ekolojik koşulları armut yetiştiriciliği için uygun özellikler göstermektedir. Modern bahçe tesislerinin kurulması, kaliteli çeşitlerin yaygınlaştırılması, sulama altyapısının geliştirilmesi ve üreticilerin teknik kapasitelerinin artırılması yoluyla armut üretiminin geliştirilmesi mümkündür. Bu durum, bölgedeki yumuşak çekirdekli meyve üretiminin çeşitlendirilmesine, üretici gelirlerinin artırılmasına ve kırsal kalkınma hedeflerine katkı sağlayacaktır.

Tablo 54. Türkiye Armut Üretim Alanı ve Üretim Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

Ürün	2022 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Türkiye Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Türkiye Üretim Alanı (da)
Armut	551.086	237.063	534.513	227.259	630.500	222.584	424.900	220.802

Ülkemizin 2010 yılında 202.524 da olan armut üretim alanı, 2025 yılında 220.802 dekara yükselmiştir. Üretim miktarı da benzer şekilde bir seyir izlemiştir. 2010 yılında 380.003 ton olan armut üretim miktarı 2025 yılında 424.900 tona ulaşmıştır (TÜİK, 2025).

Birim alana verimin yaklaşık 1,79 ton/da olduğu Dünya armut üretiminde birim alana daha yüksek verim alan Avusturya, Hollanda, Belçika, ABD, Şili, Yeni Zelanda, Arjantin gibi ülkeler yetiştiricilikte modern meyvecilik tekniklerini kullanmaktadır. Ülkemizin birim alana armut üretimi (2,09 ton/da) Dünya ortalamasının üzerinde olmasına rağmen üretim alanı az olan ülkelerin hala gerisinde kalmaktadır. Yetiştiricilikte ileri olan ülkeler özellikle birim alana verimin daha yüksek olduğu bodur ya da yarı bodur anaç kullanımına önem vermişlerdir. Özellikle bu amaçla farklı ayva ve armut klon anaçlarının kullanımı her geçen gün yaygınlaşmaktadır.

Ayva

Ayva (*Cydonia oblonga* Mill.), yumuşak çekirdekli meyve türleri içerisinde ekonomik değeri yüksek, taze tüketim ve sanayi kullanımına uygun önemli bir meyve türüdür. Meyve suyu, reçel, marmelat, tatlı ve çeşitli işlenmiş ürünlerin üretiminde değerlendirilmesi nedeniyle Dünya genelinde talep gören ürünler arasında yer almaktadır. Ayrıca uzun depolama süresi, yüksek besin değeri ve işleme sanayine uygunluğu ayva yetiştiriciliğinin önemini artırmaktadır. Türkiye, Dünya ayva üretiminde uzun yıllardır ilk sıralarda yer almakta olup, üretim miktarı bakımından lider ülkelerden biridir. Batı Asya'nın (Kafkasya, Türkiye ve İran) doğal bitkisidir. Türkiye ayva yetiştiriciliği bakımından oldukça uygun ekolojik koşullara sahiptir. Dünya ayva üretimi 2024 yılı verilerine göre 74.317 hektar alanda üretim yapıldığı, Dünya ortalama verimi 9.358,2 kg olduğu görülmektedir. FAOSTAT verilerine göre Dünya ayva üretiminde Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye yaklaşık 203.186 tonluk üretim miktarı ile Dünya ayva üretiminin lider ülkesi konumundadır. Türkiye'yi 116.514,3 ton üretim ile Çin, 90.108,9 ton üretim ile İran ve 85.074,2 ton üretim ile Özbekistan takip

etmektedir. Bu veriler, Türkiye'nin Dünya ayva üretimindeki güçlü konumunu ve sektörün gelişme potansiyelini açıkça ortaya koymaktadır (FAOSTAT, 2024).

Tablo 55. Dünya Ayva Üretiminde Önde Gelen Ülkeler (TÜİK, 2024)

Sıra	Ülke	Üretim Miktarı (ton)
1	Türkiye	203.186
2	Çin	116.514,3
3	İran	90.108,9
4	Özbekistan	85.074,2

Türkiye'nin Dünya üretimindeki liderliği; uygun iklim koşulları, geniş üretim alanları, yetiştiricilik deneyimi ve iç pazar talebinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte ayva üretiminin önemli bir bölümü iç piyasada değerlendirilmekte olup, işleme sanayinde yoğun olarak kullanılmaktadır.

EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin geliştirilmesi kapsamında ayva yetiştiriciliği önemli bir alternatif üretim kolu olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin iklim ve toprak koşulları ayva yetiştiriciliği açısından uygun özellikler taşımakta olup, üretimin yaygınlaştırılması ile çiftçi gelirlerinin artırılması, üretim deseninin çeşitlendirilmesi ve pazara sunulan ürün portföyünün genişletilmesi mümkün olacaktır. Özellikle modern bahçe tesislerinin kurulması, sertifikalı fidan kullanımının artırılması ve üreticilere yönelik teknik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ile ayva üretiminde verim ve kalite artışı sağlanabileceği öngörülmektedir.

Bu nedenle proje kapsamında ayva yetiştiriciliğinin demonstrasyon çalışmaları, yeni bahçe kurulumları ve genç çiftçi destekleri aracılığıyla teşvik edilmesi, bölgedeki yumuşak çekirdekli meyve sektörünün gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo 56. Türkiye Ayva İhracat ve İthalat Verileri (ABD Doları) (TÜİK, 2024)

Yıl	Ayva	
	İhracat	İthalat
2020	8.322.403	19.138
2021	8.860.322	6.891
2022	7.015.117	28.093
2023	9.313.873	16.388
2024	9.927.712	56.824

Ayva üretiminde gerek iklim gerekse uygun doğal yapıya sahip Türkiye ayva üretiminde Dünyanın önde gelen ülkelerinin başında gelmektedir. Türkiye'deki ayva verimliliği Dünya ortalamasının yaklaşık 3,6 katıdır. Bu verimlilik oranıyla Türkiye Dünya sıralamasında İsviçre'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Dünyadaki ayva ihracatının %89'u Türkiye, Hollanda, İspanya, Yunanistan ve Avusturya tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye Dünyanın en büyük ayva ihracatçısı konumundadır. Dünyadaki ayva ihracatının yaklaşık %41,4'ü Türkiye tarafından yapılmıştır. Günümüzde meyve bahçelerinden başarılı bir üretim ve yüksek ekonomik getiri elde etmek için bahçelerde modern

yetiştirme teknolojilerinin tesislerde uyumu önemlilik arz etmektedir. Bahçelerde birim alandan elde edilen ürünün miktar ve kalitesini artırmak, aynı zamanda birim ürün maliyetlerini düşürmek rekabet açısından önem arz etmektedir.

7.1.3.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi

EKK-2 Kalkınma Kümesi; Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerini kapsamaktadır. Akkışla ilçesinde proje kapsamında bulunan mahalle sayısı 11, mahallelerde yaşayan nüfus 4.129 kişi, İlçe ortalama 1.450 metre rakımdadır. Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarına göre toplam üretici sayısı 1.113, kadın üretici sayısı 155, genç üretici sayısı 83, 1.hedef grubumuz olan 5 dekara kadar üretim yapan üretici sayısı 10, 2.hedef grubumuz olan 5 ile 10 dekar arasında üretim yapan üretici sayısı 24 kişi olduğu görülmektedir. Felahiye ilçesinde proje kapsamında bulunan mahalle sayısı 12, mahallelerde yaşayan nüfus 3.436, İlçemiz ortalama 1.300 metre rakımdadır. Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarına göre toplam üretici sayısı 732, kadın üretici sayısı 63, genç üretici sayısı 93, 1.hedef grubumuz olan 5 dekara kadar üretim yapan üretici sayısı 14, 2.hedef grubumuz olan 5 ile 10 dekar arasında üretim yapan üretici sayısı 7 kişi olduğu görülmektedir. Sarioğlan ilçesinde proje kapsamında bulunan mahalle sayısı 22, mahallelerde yaşayan nüfus 5.626, İlçemiz ortalama 1.350 metre rakımdadır. Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarına göre toplam üretici sayısı 1.729, kadın üretici sayısı 169, genç üretici sayısı 269, 1.hedef grubumuz olan 5 dekara kadar üretim yapan üretici sayısı 17, 2.hedef grubumuz olan 5 ile 10 dekar arasında üretim yapan üretici sayısı 57 kişi olduğu görülmektedir.

EKK-2 kümesi genelinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin mevcut durumda oldukça sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Buna karşın yapılan arazi incelemeleri, mevcut doğal kaynaklar ve üretim potansiyeli değerlendirmeleri, kümenin yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi açısından önemli avantajlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Küme içerisinde yer alan ilçelerin yüksek rakımlı alanlara sahip olması, gece-gündüz sıcaklık farklarının belirgin şekilde yaşanması ve birçok bölgede meyveciliğe uygun toprak yapısının bulunması, elma, armut ve ayva gibi yumuşak çekirdekli meyve türlerinin yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ayrıca bölgede yer alan ve eğimi %6'nın üzerinde olan tarım alanlarının önemli bir kısmı, tarla bitkileri üretimine kıyasla meyvecilik faaliyetleri için daha uygun kullanım imkanı sunmaktadır. Bu durum, erozyon riskinin azaltılması ve arazilerin daha etkin değerlendirilmesi açısından da önemli fırsatlar sağlamaktadır. Son yıllarda yürütülen arazi toplulaştırma ve sulama yatırımları sayesinde küme içerisindeki birçok üretim alanı modern sulama imkanlarına kavuşmuştur. Sulama altyapısındaki bu gelişmeler, yüksek katma değerli meyvecilik yatırımlarının hayata geçirilmesi için önemli bir altyapı avantajı oluşturmaktadır. Ancak mevcut durumda üreticilerin geleneksel üretim alışkanlıklarını sürdürmeleri nedeniyle bahçe tarımı yeterince yaygınlaşmamış ve mevcut potansiyel tam olarak değerlendirilememiştir.

Yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği, birim alandan elde edilen gelir bakımından birçok tarla bitkisine göre daha yüksek ekonomik getiri sağlayabilmektedir. Bu nedenle bölgede modern meyve bahçelerinin kurulması, üretim deseninin çeşitlendirilmesi ve çiftçilerin gelir kaynaklarının artırılması açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Özellikle sertifikalı fidan kullanılarak kurulacak modern bahçeler, uygun sulama sistemleri ve güncel yetiştiricilik teknikleri ile desteklendiğinde bölgenin üretim kapasitesi ve ekonomik değeri önemli ölçüde artırılabilir. Bu kapsamda proje ile demonstrasyon bahçelerinin kurulması, yeni bahçe tesislerinin desteklenmesi,

genç çiftçilerin meyvecilik yatırımlarına yönlendirilmesi, modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve üreticilere yönelik teknik eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Böylece EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması, kırsal hanelerin gelir düzeylerinin artırılması, tarımsal üretimin çeşitlendirilmesi ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, sahip olduğu iklim, arazi ve sulama altyapısı avantajları dikkate alındığında EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi hem ekonomik hem de çevresel açıdan yüksek potansiyele sahip bir yatırım alanı olarak değerlendirilmekte olup, bölgenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo 57. EKK-2 Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretim Alanları ve Miktarları (TÜİK, 2022-2025)

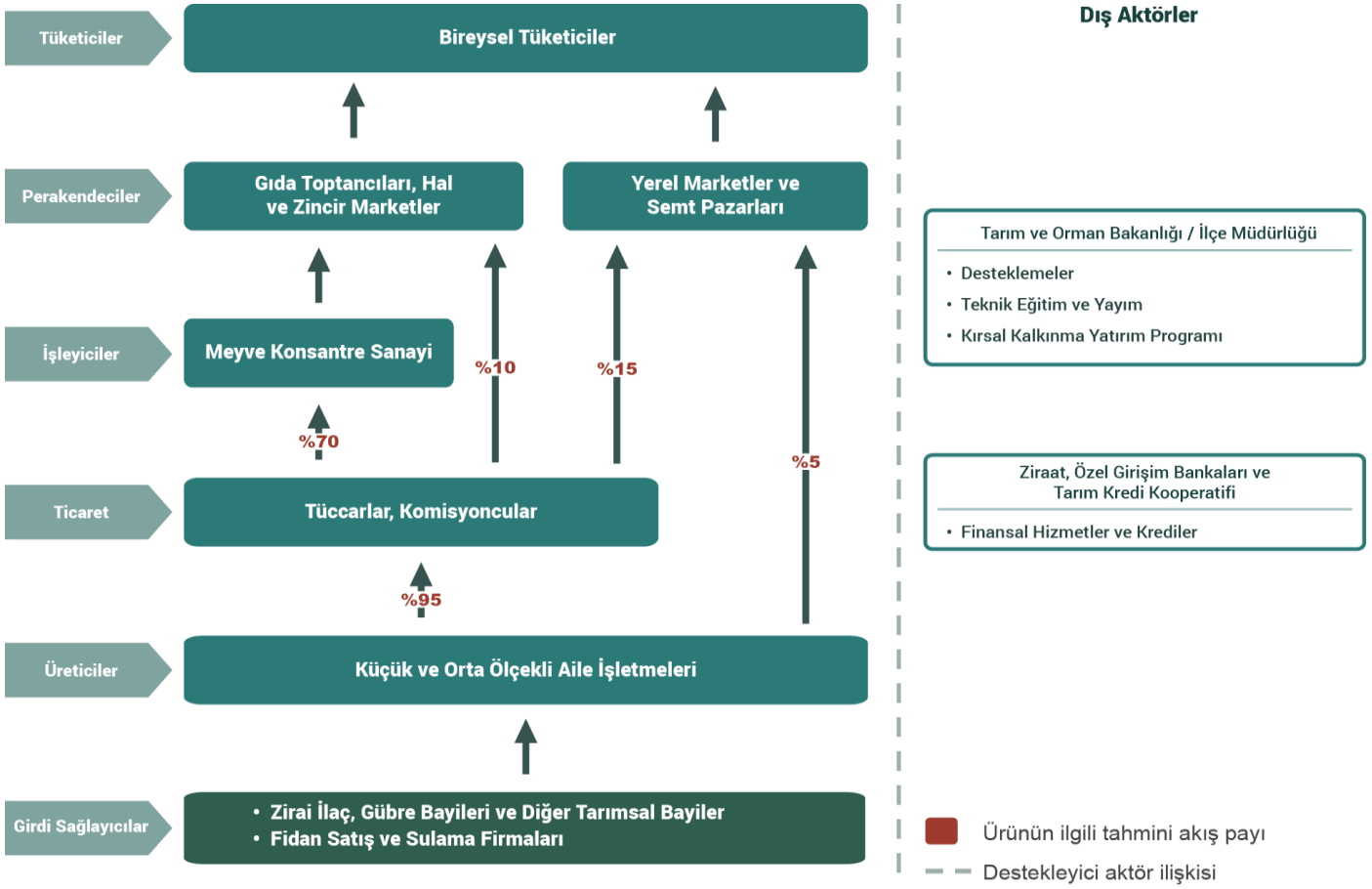
İlçe Adı	Ürün	2022 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2022 Yılı Üretim Alanı (da)	2023 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2023 Yılı Üretim Alanı (da)	2024 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2024 Yılı Üretim Alanı (da)	2025 Yılı Üretim Miktarı (ton)	2025 Yılı Üretim Alanı (da)
Akkışla	Elma	225	484	267	480	270	480	54	480
	Armut	27	12	28	12	28	12	6	16
	Ayva	1	0	1	0	1	0	1	0
Felahiye	Elma	563	302	380	300	394	298	171	330
	Armut	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ayva	0	0	0	0	0	0	0	0
Sarıoğlan	Elma	1197	30	1.263	30	1.263	30	108	30
	Armut	324	0	320	0	320	0	56	0
	Ayva	17	0	16	0	16	0	3	0

EKK-2 Kalkınma kümesi yumuşak çekirdekli meyve üretimleri incelendiğinde Akkışla ilçesinde 496 dekar alanda yumuşak çekirdekli meyve üretimi yapıldığı 61 ton toplam üretilen meyve olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025).

Yapılan bu üretimin verim olarak bakıldığında dekara ortalama verimin elde edildiği bu verimin Türkiye ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir. Mevcut elma bahçeleri oldukça yaşlı bahçelerdir. Bu bahçeler kapama bahçe değil çeşitli meyve türlerinin bir arada yetiştirildiği karışık bahçelerdir. Yeni modern elma bahçesi tesisi çok düşük düzeydedir.

7.1.3.2. Değer Zinciri Analizi

EKK-2'de kalkınma kümemiz için yumuşak çekirdekli meyve üretimi değer zinciri haritası aşağıda verilmiştir. Kümede 2024 yılında toplam 2.292 ton Yumuşak çekirdekli meyve üretilmiştir. Genel olarak kümede üretilen Yumuşak çekirdekli meyve kalitesi düşük olduğundan, üretimin yaklaşık %70'i meyve suyu fabrikasına ham madde olarak satılırken, sadece %30'luk bölümü sofralık elma olarak pazara sunulabilmektedir.

Şekil 13. EKK-2 Yumuşak Çekirdekli Meyve Değer Zinciri

Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretiminin Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

EKK-2 Kalkınma kümesinin zincirinin bu aşamasında, tarımsal girdi arzında doğrudan veya dolaylı olarak yer alan çeşitli aktörler bulunmaktadır. En önemli ve en yüksek girdi sağlayıcıları, Sulamacılar, Fidancılar, İlaç ve Gübre bayileri oluşturmaktadır. EKK-2 kalkınma kümesi içerisinde fidan üreticisi olmayıp, fidan teminini dışarıdan sağlamaktadırlar. En yoğun girdi olan fidan sulama ekipmanı girdisi bahçe kurulum maliyetlerini oldukça yükseltmektedir. Sulama ekipmanı, zirai ilaç, gübre ve diğer tarımsal girdiler daha çok küme içerisinde faaliyet gösteren tarımsal bayilerden sağlanmaktadır. Kümede bulunan Tarım Kredi Kooperatifi üreticilere gübre, zirai ilaç ve diğer tarımsal girdileri sağlayan önemli bir aktördür. Küme içerisinde Sarioğlan ve Felahiye ilçelerinde sulama sistemleri malzemesi satış yeri, ilaç ve gübre bayii bulunurken Akkışla ilçesi daha kırsal ve gelişmemiş olmasından dolayı bu bayiler bulunmamaktadır. Küme içerisinde fidan satış yeri olmadığı için ihtiyaçlarını Kayseri merkez veya EKK-3 kümemizde bulunan Yahyalı ilçesindeki fidan satış ve üretim yerlerinden temin etmektedirler.

Üreticiler

EKK-2 kümesi içerisinde bulunan yumuşak çekirdekli meyve üreticileri girdilerin satın alınması, bahçe kurulumu, bakım, sulama, hasat ve pazar sürecine kadar çeşitli aşamalarda önemli roller üstlenmektedir. Bu kümede bulunan üreticilerin yumuşak çekirdekli meyve üretim alanları küçüktür. Bu küçük ölçekli işletmelerde üretim maliyetleri daha yüksek olduğundan karlılık oranı da orta ve büyük işletmelere göre daha düşük olmaktadır. Diğer taraftan mevcut elma

bahçelerinin oldukça yaşlı, karışık bahçeler olması verim ve kaliteyi olumsuz etkilemektedir. Kümedeki üretici profili incelendiğinde genellikle küçük ölçekli ve orta ölçekli üreticilerden oluşmaktadır.

Üreticiler bahçenin tesis edilmesinden, budama, gübreleme, sulama yabancı ot, hastalık ve zararlı kontrolü, hasat ve hasat sonrası işlemler olmak üzere üretim aşamasındaki süreçleri yönetmektedirler. Yörenin ekolojik koşullarına uygun, pazarda talep gören yüksek verimli çeşitlerin seçimi ile bitki gelişimi ve bahçe içerisinde gerçekleştirilecek bakım besleme gibi kültürel işlemlere olanak sağlayan düzgün bir bahçe tesisinin yapılması ürün kalitesi ve miktarı açısından oldukça önemlidir. Fidan dikiminden itibaren dikim budaması, şekil budaması, ürün budaması ve seyreltme ile sulama ve yabancı ot kontrolü gibi budama ve bakım işleri ağaçlarda verim ve kaliteyi etkilemektedir. Bitki besleme ve gübre uygulamaları ile bitkinin hastalık ve zararlılardan korunmasına yönelik iş ve işlemlerin zamanında ve uygun yöntemlerle yapılması gerekmektedir.

EKK-2 kümesi içerisinde bulunan yumuşak çekirdekli meyve üreticileri pazarın talep ettiği yeni yumuşak çekirdekli çeşitlerine yönelik ilgi artmakla birlikte, modern ve yüksek verimli bahçe tesislerinin kurulumu istenilen düzeyde değildir. Üreticilerin anaç ve çeşit seçimi, budama ve terbiye sistemleri, bitki besleme uygulamaları ile hastalık ve zararlılarla mücadele konularındaki teknik bilgi ve uygulama kapasiteleri sınırlı düzeydedir. Bilgiye erişimde çoğunlukla denetimsiz ve bilimsel temele dayanmayan kaynakların kullanılması, üreticilerin doğru ve güncel teknik bilgilere ulaşmasını güçleştirmekte, bu durum ise verim ve kalite kayıplarına yol açabilmektedir.

Hasat ve hasat sonrası süreçlerde de önemli yapısal sorunlar bulunmaktadır. Hasadın uygun zamanda gerçekleştirilememesi, uygun olmayan ekipman ve yöntemlerin kullanılması ile işleme, paketleme, soğuk depolama ve lojistik altyapısındaki eksiklikler ürün kalitesinin düşmesine ve hasat sonrası kayıpların artmasına neden olmaktadır. Bu durum, üreticilerin gelirlerini olumsuz etkilerken sektörün rekabet gücünü de sınırlandırmaktadır. Üreticiler yalnızca üretim aşamasında değil, pazarlama sürecinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Küçük ölçekli üreticiler ürettikleri yumuşak çekirdekli meyvelerin yaklaşık %95'ini tüccar ve aracılar aracılığıyla pazarlamakta, yalnızca %5'lik kısmını yerel pazarlarda doğrudan tüketicilere ulaştırabilmektedir. Orta ölçekli işletmelerde sofralık elma üretiminin oranı nispeten daha yüksek olmakla birlikte, ürünlerin büyük bölümü yine tüccar ve aracılar üzerinden pazarlanmaktadır. Bu gruptaki bazı üreticiler ise aynı zamanda aracılık faaliyetlerinde bulunarak değer zincirinin farklı halkalarında yer almaktadır.

Değer zincirinin etkinliğinin artırılması amacıyla kamu kurumları ve finansal kuruluşlar tarafından çeşitli destek mekanizmaları uygulanmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen eğitim ve yayım faaliyetleri, üreticilerin bilgi ve beceri düzeylerini artırarak verimlilik ve ürün kalitesinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bunun yanında sertifikalı fidan, gübre ve mazot destekleri ile üretim maliyetlerinin azaltılması ve üretimin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Damla sulama sistemlerine yönelik hibe programları ise su kaynaklarının daha etkin kullanılmasına katkı sağlamaktadır.

Bu kapsamda, üreticilerin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, modern bahçe tesislerinin yaygınlaştırılması, hasat sonrası altyapının güçlendirilmesi ve finansmana erişimin kolaylaştırılması, kümenin rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir üretim yapısının oluşturulması açısından öncelikli ihtiyaç alanları olarak öne çıkmaktadır.

Ticaret

EKK-2 Kümesi içerisinde üretilen yumuşak çekirdekli meyvelerin tamamı iç piyasada değerlendirilmekte olup, mevcut durumda ihracata yönelik bir pazarlama faaliyeti bulunmamaktadır. Üretimin önemli bir kısmı kalite standartlarının altında kaldığından, üretilen yumuşak çekirdekli meyvelerin yaklaşık %70'i meyve suyu sanayisinde ham madde olarak kullanılmaktadır. Üretimin yaklaşık %30'unu oluşturan ve ağırlıklı olarak orta ölçekli işletmeler tarafından üretilen daha yüksek kaliteli ürünler ise sofralık olarak pazara sunulmaktadır. Sofralık Üretimin yaklaşık %5'lik kısmı üreticiler tarafından yerel pazarlar aracılığı ile doğrudan tüketiciye satılmaktadır. Sofralık olarak üretilen yumuşak çekirdekli meyvelerin ticareti genel olarak Tüccarlar ve komisyoncular tarafından yapılmaktadır. Tüccarlar ve komisyoncular sofralık üretimin %15'lik kısmı marketlere ve semt pazarına satılmakta, geri kalan sofralık üretimin %10'luk kısmı gıda toptancıları hal ve zincir marketlere satılarak tüketime sunulmaktadır.

Düşük kaliteli ve işlenmeye uygun yumuşak çekirdekli meyveler ise araçlar ve tüccarlar tarafından temin edilerek meyve suyu sanayine yönlendirilmektedir. İşlenen ürünler daha sonra gıda toptancıları aracılığıyla dağıtılmakta ve marketler ile perakende satış noktaları üzerinden tüketiciye ulaştırılmaktadır. Bu yapı, kümede üretilen ürünlerin önemli bir bölümünün katma değeri düşük ürünler olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Komisyoncular ise özellikle meyve suyu üretiminde kullanılacak ürünlerin pazarlanmasında üreticiler ile sanayi işletmeleri arasında bağlantı kuran aktörler olarak faaliyet göstermektedir. Küme içerisinde bazı üreticiler aynı zamanda aracılık faaliyetlerinde bulunmakta, kendi üretimlerini diğer üreticilerden temin ettikleri ürünlerle birleştirerek daha büyük partiler halinde işleyicilere ve kısmen de toptancı hallere satış gerçekleştirmektedirler. Bu durum, değer zincirinde ölçek ekonomisi oluşturulmasına katkı sağlamakla birlikte, üreticilerin doğrudan pazarlara erişiminin sınırlı olduğunu da göstermektedir.

İşleyiciler

EKK-3 bölgemiz olan Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinde meyve sebze paketleme tesisi ve soğuk hava depolarının EKK-2 kümesinde üretim yapan üreticilere büyük fayda sağlamaktadır. Bu paketleme tesisleri kaliteli olan ürünleri alarak değerinde pazara sürmektedir. Sofralık yumuşak çekirdekli meyve olarak satışı yapılamayan düşük kaliteli meyvelerin tamamı MEYSU firmasına ait Kayseri Organize Sanayi Bölgesinde bulunan fabrikada meyve suyu, püre, meyve aroması gibi çeşitli ürünlere işlenmekte yurt içinde veya yurt dışında pazara sunulmaktadır.

Perakendeciler

Perakendeciler üreticiler ile tüketiciler arasındaki son bağlantı noktasını oluşturmaktadırlar. İki türlü perakendeci bulunmaktadır. Biri kendi ürettiği ürünü yerel pazarda satışını yapmakta olan üreticiler, diğeri ise toptancılardan aldıkları ürünü ihtiyaçlarına ve alım gücüne göre tüketiciye sunarlar.

Tüketiciler

Tüketiciler yumuşak çekirdekli meyveler veya işlenmiş ürünlerini marketler, bakkallar, semt pazarcıları veya manavlar gibi perakendecilerden satın almaktadır. Türkiye’de sofralık yumuşak çekirdekli meyveleri tüketimi oldukça yaygındır. Tüketiciler ise yumuşak çekirdekli meyveyi çoğunlukla manav, yerel pazar ve marketlerden almaktadırlar.

7.1.3.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Küme içerisinde yumuşak çekirdekli meyve 2025 yılı için yarı bodur elma bahçesi kurulum maliyeti ve kümede elma üretim maliyetleri Tabloda verilmiştir. 2025 yılı için yarı bodur elma bahçesi kurulum bedeli 152.890,57 TL olduğu görülmektedir. Verilen bu maliyet içerisinde bahçe filesi maliyeti hesaplanmamış olup, 2025 yılı dekara ortalama file maliyeti 120.000 TL’dir. Çiftçiler tür ve çeşit özelliklerine göre file kullanmaktadırlar, file kullanımı meyve kalitesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Mevcut durumda meyve bahçelerinin karışık olması, yaşlı ağaçlar olması ve yeterince bakımı yapılmaması nedeni ile düşük kaliteli ürün almaktadırlar. Aldıkları ürünün büyük bölümü meyve suyu sanayine gitmekte ve yeterince gelir kazandırmaktadır. Üretim maliyet tablosundan anlaşılacağı üzere üretim zarar etmektedir. Bunun en büyük sebebi modern bahçecilik tesisi olmaması verimlerin ve ürün kalitelerinin çok düşük olmasıdır. EKK-2 kümemiz de yeni çeşitlerinden oluşan modern elma bahçelerinin tesis edilmesi elma üretiminde yaşanan sorunun çözülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 58. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)

Elma Yarı Bodur		
Sıra	Yapılan İşlemler	Dekar Tutarı (₺/da)
1	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	22.553,09
2	Bakım ve İşçilik Giderleri (İlk Sürüm, ikileme, çapalama vb.)	10.145,00
3	Sabit Masraflar Toplamı (1.yıl) (Genel idari giderler, çıplak arazi faiz vb.)	28.847,54
4	Tesis Masrafları Toplamı (2.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	48.384,64
5	Tesis Masrafları Toplamı (3.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	42.960,30
Toplam		152.890,57

Tablo 59. Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)

Yarı Bodur Elma Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu				
Verim (kg/da)	Satış Fiyatı (TL/kg)	Brüt Gelir (da)	Toplam Masraflar (da)	Net Kar (da)
338	40	13.520	54.939	-41.419

Kümede yarı bodur Armut bahçesi kurulum maliyeti ve kümede Armut üretim maliyetleri tabloda verilmiştir. 2025 yılı için yarı bodur Armut bahçesi kurulum bedeli 160.000,89 TL olduğu görülmektedir. Yarı bodur armut bahçesi tarımında fileli sistem kullanımı tercih edilmemektedir. Hali hazırda kümedeki armut üreticisi zarar etmektedir. Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği gibi mevcut meyve bahçelerinin çok yaşlı olması, kümede yüksek verimli pazarda talep gören çeşitlerinden oluşan modern armut bahçelerinin yoktur, üreticilerin uygun üretim tekniklerini uygulamaması gibi

nedenlerle mevcut koşullarda kümedeki armut üreticisi zarar etmektedir. Bu veriler ışığında kümede yeni çeşitlerinden oluşan modern armut bahçelerinin tesis edilmesi armut üretiminde yaşanan sorunun çözülmesi açısından önem arz etmektedir.

Tablo 60. Ürün Maliyet Cetveli (TAMSİS, 2025)

Armut Yarı Bodur		
Sıra	Yapılan İşlemler	Dekar Tutarı (₺/da)
1	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	12.232,00
2	Bakım ve İşçilik Giderleri (İlk Sürüm, ikileme, çapalama vb.)	7.696,00
3	Sabit Masraflar Toplamı (1.yıl) (Genel idari giderler, çıplak arazi faiz vb.)	25.782,72
4	Tesis Masrafları Toplamı (2.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	41.739,41
5	Tesis Masrafları Toplamı (3.yıl) (Fidan yenileme bakım vb.)	36.615,04
6	Girdiler (Fidan, damlama, gübre vb.)	35.935,72
Toplam		160.000,89

Tablo 61. Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu (TAMSİS, 2025)

Yarı Bodur Armut Bahçesi Üretim Maliyet Tablosu				
Verim (kg/da)	Satış Fiyatı (TL/kg)	Brüt Gelir (da)	Toplam Masraflar (da)	Net Kar (da)
310	50	15.500	52.819	-37.319

EKK-2 kümesi içerisinde yumuşak çekirdekli meyveler arasında yer alan Ayva tarımı neredeyse hiç yapılmamaktadır. Karışık meyve bahçeleri içerisinde üreticinin kendi tüketimi için bulunan çok az sayıda ayva ağacı bulunmaktadır. Ayva tarımı elma ve armut tarımına çok yakın bir maliyete sahiptir, fakat bölgemizde yeterince üretim olmaması sebebi ile TAMSİS verileri bulunmamaktadır. Bölgede oluşturulacak modern ayva bahçesi tesisi ile bölgeye alternatif gelir getirici ürün elde etmeyi hedefliyoruz.

EKK-2 kalkınma kümesinde yer alan Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinin yüksek rakımlı ekolojik koşullara sahip olması nedeniyle geç çiçeklenen meyve türlerinin desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda ayva yetiştiriciliğinin, ilkbahar geç donları başta olmak üzere tarımsal risklerden daha az etkilenebileceği ve üreticilere daha yüksek ve sürdürülebilir gelir sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle proje kapsamında ayva yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması ve modern bahçe tesislerinin kurulması hedeflenmektedir.

Yapılan analizler doğrultusunda yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin ekonomik açıdan zarar ettiği görülmektedir. Ancak bu durumun temel nedeni, verilerin alındığı 2025 yılında ülkemiz genelinde ve proje bölgesinde etkili olan şiddetli zirai don afeti nedeniyle üretimde meydana gelen ciddi verim kayıplarıdır. Bölgede doğal afetlerin yaşanmadığı normal üretim sezonlarında yumuşak çekirdekli meyvelerde dekara ortalama 1,5-2 ton ürün alınabilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde modern yarı bodur anaçlar ile kurulan yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinde ortalama verim 7 ton seviyelerine ulaşmakta olup, üreticilere önemli düzeyde gelir sağlamaktadır.

Proje kapsamında tesis edilmesi planlanan modern yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinde, uygun yetiştiricilik teknikleri ve modern üretim sistemlerinin uygulanmasıyla dekara 10-12 ton verim potansiyeline ulaşabilmektedir. Ancak ekonomik analizlerde ihtiyatlı bir yaklaşım benimsenerek, üreticilerin modern bahçelerden dekara ortalama 7

ton ürün elde edeceği varsayılmıştır. Bölgede üretilen kaliteli meyvelerin ortalama satış fiyatının kilogram başına 50 TL olduğu dikkate alındığında, dekardan elde edilen 7 ton ürün karşılığında üreticilerin yaklaşık 350.000 TL brüt gelir elde etmesi öngörülmektedir. Üretim sürecinde gübreleme, sulama, budama, bitki koruma, işçilik, hasat ve diğer bakım giderleri dahil olmak üzere dekara ortalama 55.000 TL üretim maliyeti oluşacağı hesaplanmıştır. Bu doğrultuda üreticilerin dekardan yaklaşık 295.000 TL net gelir elde edebileceği öngörülmektedir. Proje hedef kitlesi içerisinde yer alan küçük ölçekli üreticilerin ortalama 5 dekar büyüklüğünde modern meyve bahçesi tesis etmeleri durumunda, yıllık yaklaşık 1.475.000 TL net gelir elde etmeleri mümkün olacaktır. Bu gelir düzeyi, kırsal alanda yaşayan bir ailenin ekonomik sürdürülebilirliğini önemli ölçüde güçlendirecek, tarımsal faaliyetlerin karlılığını artıracak ve kırsal nüfusun gelir seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca proje ile oluşturulacak modern bahçelerin uzun yıllar boyunca düzenli gelir üretmesi sayesinde bölgesel kalkınmaya, istihdama ve kırsal refahın artırılmasına önemli katkılar sunması beklenmektedir. Ekonomik analiz sonuçları, modern meyvecilik yatırımlarının bölge koşullarında yüksek gelir potansiyeline sahip olduğunu ve küçük ölçekli aile işletmeleri açısından sürdürülebilir bir geçim kaynağı oluşturabileceğini göstermektedir. Ayrıca yumuşak çekirdekli meyve bahçelerinin tesis edilmesinde üreticilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, bahçenin ekonomik verime ulaşmasına kadar geçen sürede gelir elde edilememesidir. Bu dönemde üreticiler bakım, sulama, gübreleme ve diğer kültürel işlemler nedeniyle çeşitli maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle bahçelerin verime yatıncaya kadar geçen süreçte üreticilere ek gelir sağlamak amacıyla ara ziraat uygulamalarının desteklenmesi planlanmaktadır. Ara ziraat kapsamında, genç meyve fidanlarının gelişimine zarar vermeyecek ve bölge üreticilerinin yetiştiricilik alışkanlıklarına uygun olan çerezlik kabak ve domates benzeri sebze türlerinin üretimi öngörülmektedir. Bu faaliyetlerin etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla üreticilere tohum, fide ve damla sulama sistemi desteği sağlanması planlanmaktadır. Böylece hem bahçe tesis döneminde gelir kaybının azaltılması hem de mevcut tarım alanlarının daha verimli kullanılması hedeflenmektedir.

7.1.3.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretimine ilişkin gerçekleştirilen GZFT analizi sonuçları aşağıda sunulmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, bölgenin sahip olduğu agroekolojik koşullar kümenin en önemli güçlü yönlerini oluşturmaktadır. İklim ve toprak yapısının yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine uygun olması, verimli ve kaliteli üretim açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca iç ve dış pazarlarda talep gören çeşitlerin bölgede başarıyla yetiştirilebilmesi, kümenin üretim potansiyelini ve gelecekteki rekabet gücünü destekleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Kümenin bir diğer güçlü yönü, mevcut pazarlama altyapısı ve ticari bağlantılarıdır. Halihazırda faaliyet gösteren ve geliştirilme potansiyeline sahip pazar mekanizmaları, üreticilerin ürünlerini pazara ulaştırmalarını kolaylaştırmakta ve ürünlerin ticari değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kümenin stratejik bir ulaşım aksı üzerinde yer alması önemli lojistik avantajlar sunmaktadır. Bölgenin Türkiye'nin güney illerini iç ve kuzey bölgelere bağlayan ana ulaşım güzergahı üzerinde bulunması, ürünlerin kısa sürede pazarlara ulaştırılmasına ve nakliye maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır.

Değer zinciri açısından değerlendirildiğinde, meyve işleme sanayisinin varlığı kümenin önemli güçlü yönlerinden biridir. Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meyve suyu ve gıda işleme tesisleri, bölgede üretilen yumuşak çekirdekli

meyvelerin önemli bir bölümünü ham madde olarak değerlendirmekte ve üreticiler için sürdürülebilir bir pazar oluşturmaktadır. Bu durum özellikle ikinci kalite ürünlerin ekonomik değere dönüştürülmesini sağlayarak üreticilerin pazarlama risklerini azaltmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin meyve suyu ve konsantre ürünler sektöründeki güçlü konumu, küme için önemli bir fırsat alanı oluşturmaktadır. Meyve suyu sanayisinin artan ham madde ihtiyacı ve işlenmiş meyve ürünlerine yönelik ulusal ve uluslararası talebin devam etmesi, kümede üretilen ürünlerin değerlendirilmesi açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu çerçevede, mevcut üretim altyapısının güçlendirilmesi, ürün kalitesinin artırılması ve değer zinciri aktörleri arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi durumunda kümenin üretim ve pazarlama kapasitesinin daha da artırılabilceği değerlendirilmektedir.

Tablo 62. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	• Yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine uygun iklim ve toprak yapısına sahip olması • Meyvecilik konusunda üreticilerin bilgi ve deneyime sahip olması • Tarımsal üretimin bölge ekonomisinde önemli bir yere sahip olması • Sulanabilir tarım alanlarının bulunması • Ayva, elma ve armut gibi yumuşak çekirdekli meyve türlerinin yetiştiriciliğine uygun ekolojik koşulların mevcut olması • Tarımsal mekanizasyon kullanımının giderek artması • Üreticilerin alternatif gelir kaynaklarına ihtiyaç duyması nedeniyle meyvecilik yatırımlarına ilginin yüksek olması • Modern meyve bahçelerinin kurulmasına uygun arazi varlığının bulunması • Bölgenin il ve ilçe merkezlerine ulaşım açısından avantajlı konumda olması • Tarım teşkilatı ve üretici örgütleri aracılığıyla teknik destek alınabilmesi
Z	• Geleneksel yöntemlerle kurulmuş yaşlı bahçelerin yaygın olması • Modern bodur ve yarı bodur meyve bahçelerinin yeterince yaygınlaşmamış olması • İşletme büyüklüklerinin küçük ve parçalı olması • Üreticilerin yatırım sermayelerinin yetersiz olması • Sulama altyapısının bazı alanlarda yetersiz kalması • Soğuk hava deposu ve hasat sonrası depolama kapasitesinin sınırlı olması. • Üreticilerin örgütlenme düzeylerinin düşük olması • Ürünlerin büyük ölçüde araçlar üzerinden pazarlanması • Modern üretim tekniklerinin tüm üreticiler tarafından yeterince uygulanamaması • Tarımsal kayıt ve planlama alışkanlıklarının yetersiz olması • Hassas grupların finansmana erişimde teminat yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşanabilmektedir • Tarımsal iş gücü maliyetleri giderek artmaktadır

Tablo 63. Yumuşak Çekirdekli Meyve Üretimi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Yumuşak çekirdekli meyvelere yönelik iç ve dış pazar talebinin artması • Tarım ve Orman Bakanlığı ile IFAD tarafından sağlanan kırsal kalkınma destekleri • Modern meyve bahçelerinde yüksek verim ve gelir elde edilebilmesi • Ayva gibi geç çiçeklenen türlerin iklim risklerine karşı avantaj sağlaması • Damla sulama ve modern üretim teknolojilerinin yaygınlaşması • Tarımsal mekanizasyon yatırımlarıyla işçilik maliyetlerinin azaltılabilmesi • Hasat sonrası depolama ve paketleme yatırımlarının geliştirilebilme potansiyeli • Katma değerli ürün üretimi ve işleme sanayisinin gelişme potansiyeli • Kırsal kalkınma projeleri sayesinde genç üreticilerin sektöre kazandırılabilmesi • Coğrafi işaret, iyi tarım uygulamaları ve sertifikalı üretim fırsatlarının bulunması
T	• İlkbahar geç donları ve diğer iklim kaynaklı afetler • Kuraklık ve su kaynaklarında yaşanabilecek azalmalar • Elektrik, gübre, ilaç ve işçilik maliyetlerindeki artışlar • Tarımsal girdilerde dışa bağımlılık nedeniyle maliyet dalgalanmaları • Zararlı ve hastalıkların yaygınlaşması • Kırsal nüfusun yaşlanması ve genç nüfusun tarımdan uzaklaşması • Pazar fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar • Küçük işletmelerin finansmana erişimde yaşadığı güçlükler • İklim değişikliğine bağlı verim ve kalite kayıpları • Üretim maliyetlerinin artmasına rağmen ürün fiyatlarının aynı oranda yükselmemesi

EKK-2 Kümesinin, sahip olduğu iklim, toprak ve topografik özellikler bakımından yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle elma, armut ve ayva gibi türlerin yetiştiriciliği için uygun agroekolojik koşulların bulunması kümenin güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Yüksek rakım, düşük nem oranı ve gece-gündüz sıcaklık farklarının belirgin olması, meyvelerde renk, aroma ve kalite oluşumunu olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanında sulanabilir tarım alanlarının varlığı ve meyvecilik konusunda deneyim sahibi üretici kitlesinin bulunması üretim kapasitesini destekleyen diğer önemli unsurlardır. Kayseri'nin ülkenin önemli ulaşım güzergahları üzerinde yer alması, ürünlerin iç pazarlara hızlı ve ekonomik şekilde ulaştırılmasına olanak sağlamakta, ilde faaliyet gösteren meyve işleme sanayi tesisleri ise özellikle ikinci kalite ürünlerin değerlendirilmesi açısından üreticilere alternatif pazarlama imkanları sunmaktadır.

Bununla birlikte sektörde bazı yapısal sorunlar da bulunmaktadır. Modern meyvecilik tekniklerinin kullanım düzeyinin istenilen seviyede olmaması, yüksek yoğunluklu bahçe tesislerinin sınırlı sayıda bulunması ve mevcut bahçelerin bir kısmının yaşlanmış olması verim ve kalite üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Üreticilerin budama, bitki besleme, sulama yönetimi ve entegre mücadele gibi teknik konulardaki bilgi düzeylerinin yetersiz olması üretim kayıplarına

neden olabilmektedir. Ayrıca işletmelerin büyük bölümünün küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşması, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve ortak pazarlama faaliyetlerinin gelişmesini engellemektedir. Soğuk hava depoları, ürün sınıflandırma ve paketleme tesisleri gibi hasat sonrası altyapının yetersiz olması da ürün kayıplarını artıran önemli faktörlerden biridir.

Diğer taraftan sektörün sürdürülebilirliğini tehdit eden çeşitli riskler de mevcuttur. İklim değişikliğine bağlı olarak artan kuraklık, su kaynaklarının azalması ve aşırı hava olaylarının sıklığındaki artış üretim üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Özellikle ilkbahar geç donları, dolu ve aşırı sıcaklıklar bazı yıllarda önemli verim kayıplarına neden olabilmektedir. Gübre, zirai ilaç, enerji ve işçilik maliyetlerinde yaşanan artışlar üretim maliyetlerini yükselterek işletmelerin karlılığını azaltmaktadır. Ayrıca kırsal nüfusun yaşlanması ve genç nüfusun tarımsal faaliyetlerden uzaklaşması sektörde iş gücü teminini zorlaştırmaktadır. Piyasa fiyatlarında yaşanan dalgalanmalar ve üreticilerin pazarlama zincirinde yeterince güçlü konumda olmamaları da gelir istikrarını olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.

EKK-2 kümemiz değerlendirildiğinde, genel olarak yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği güçlü bir üretim potansiyeline sahip olmakla birlikte, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması, üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi, hasat sonrası altyapının geliştirilmesi ve iklim değişikliğine uyum sağlayacak uygulamaların artırılması sektörün rekabet gücü ve sürdürülebilirliği açısından öncelikli müdahale alanları olarak öne çıkmaktadır.

7.1.3.5. Tedbirler

EKK-2 Kümesinde gerçekleştirilen mevcut durum, değer zinciri ve GZFT analizleri, yumuşak çekirdekli meyve sektörünün pazarlama ve ulaşım altyapısı bakımından önemli avantajlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kümenin stratejik ulaşım ağları üzerinde yer alması, mevcut pazarlama kanallarının işlevsel olması ve ürünlerin iç pazarlara erişiminde belirgin bir engelin bulunmaması sektörün başlıca güçlü yönleri arasında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte mevcut pazarlama mekanizmalarının daha etkin ve verimli işleyebilmesi için ürün kalitesinin artırılması, arz sürekliliğinin sağlanması ve üretici-pazar entegrasyonunun güçlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu gelişimin, uygun çeşit ve kalitede üretimin artırılmasıyla birlikte pazarın kendi dinamikleri içerisinde sürdürülebilir biçimde gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Diğer taraftan kümede yumuşak çekirdekli meyve üretiminde verimlilik ve kaliteyi sınırlandıran çeşitli yapısal sorunlar bulunmaktadır. Modern bahçe tesislerinin yetersizliği, kaliteli ve sertifikalı fidan kullanımının düşük düzeyde kalması, sulama ve üretim altyapısındaki eksiklikler ile üreticilerin teknik bilgi ve uygulama kapasitelerindeki yetersizlikler sektörün gelişimini kısıtlayan temel etkenler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca mevcut üretim hacminin pazar taleplerini karşılayacak düzeye ulaşamaması, kümenin ekonomik potansiyelinin tam olarak değerlendirilmesini engellemektedir. Bölgede yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, üretim deseninin çeşitlendirilmesi ve kırsal nüfus için sürdürülebilir gelir kaynaklarının oluşturulması bakımından önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu kapsamda üreticilerin modern yetiştiricilik teknikleri konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması, demonstrasyon bahçeleri aracılığıyla iyi

uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması ve yeni bahçe tesislerinin desteklenmesi öncelikli görülmektedir. Yüksek verim ve kalite potansiyeline sahip çeşitlerle kurulacak modern bahçeler, hem üretim miktarının hem de pazarlanabilir ürün oranının yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Genç nüfusun tarımsal faaliyetlere katılımını teşvik etmek ve kırsal alanda istihdam olanaklarını artırmak amacıyla genç çiftçilere yönelik destek mekanizmalarında yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine öncelik verilecek; Genç Girişimci Paketi kapsamında sağlanacak bahçe kurulumu, sertifikalı fidan temini ve sulama sistemleri desteğiyle sektörde sürdürülebilir büyümenin sağlanması hedeflenmektedir.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Sulama Altyapısının iyileştirilmesi, EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesinin önündeki temel kısıtlardan biri, mevcut sulama altyapısındaki yetersizlikler ve su kaynaklarının etkin kullanılamamasıdır. Küme içerisinde yer alan üreticilerin önemli bir bölümü geleneksel yüzey (vahşi) sulama yöntemlerini kullanmakta olup, bu durum su kayıplarının artmasına, sulama etkinliğinin düşmesine ve üretim maliyetlerinin yükselmesine yol açmaktadır. İklim değişikliğinin etkileri ile birlikte su kaynakları üzerindeki baskının artması, modern ve tasarruflu sulama sistemlerine geçişi zorunlu kılmaktadır.

Bu doğrultuda mevcut sulama sistemlerinin rehabilitasyonu, su iletim ve dağıtım altyapısının iyileştirilmesi ile sulama kanallarının tamir ve tadilatı gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Açık sulama kanalları revize edilerek basınçlı kapalı sisteme dönüştürülecek, damla sulama sistemleri yaygınlaştırılarak üreticilerin enerji, işçilik ve su maliyetlerinde tasarruf sağlanacaktır. Yapılacak yatırımlarla sulama suyunun daha kontrollü ve verimli kullanılması sağlanarak birim alandan elde edilen verim ve ürün kalitesi yükselmesi öngörülmektedir.

Bu tedbir kapsamında gerçekleştirilecek yatırımlar; su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına, iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılmasına, üretim maliyetlerinin azaltılmasına ve yumuşak çekirdekli meyve üretiminde verim ile kalite düzeyinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesi ve üreticilerin rekabet gücünün artırılması, üreticilerin teknik bilgi ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Mevcut durum analizleri, üreticilerin önemli bir bölümünün modern meyvecilik uygulamaları, bahçe yönetimi, bitki besleme, sulama, budama, hastalık ve zararlılarla mücadele ile hasat ve hasat sonrası işlemler konularında bilgi ve beceri eksikliği bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitim, demonstrasyon ve inceleme gezisi faaliyetleri öncelikli müdahale alanları olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğine yönelik çiftçi eğitim programları düzenlenecektir. Eğitimlerde modern bahçe tesisi kurulumu, uygun anaç ve çeşit seçimi, sertifikalı fidan kullanımı, budama ve terbiye sistemleri, bitki besleme, basınçlı sulama sistemleri, entegre mücadele yöntemleri ile hasat ve hasat sonrası uygulamalar ele alınacaktır.

Üreticilerin başarılı uygulamaları yerinde görmeleri ve farklı üretim modelleri hakkında bilgi edinmeleri amacıyla; modern meyvecilik uygulamalarının yaygın olarak kullanıldığı işletmelere, üretici örgütlerine ve örnek bahçelere yönelik çiftçi inceleme gezileri düzenlenecektir. Ayrıca üreticilere uygulamalı eğitim verilmesi ve yeni teknolojilerin tanıtılması amacıyla, bölge koşullarına uygun çeşitler ve modern yetiştiricilik teknikleri kullanılarak yumuşak çekirdekli meyve demonstrasyon bahçeleri kurulacaktır.

Söz konusu faaliyetlerle üreticilerin teknik bilgi düzeylerinin artırılması, modern üretim tekniklerinin benimsenmesi, verim ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması ve pazarlanabilir ürün miktarının artırılması hedeflenmektedir. Üreticiler arasında bilgi paylaşımı ve iş birliğinin geliştirilmesi ile küme içerisinde daha güçlü bir üretici organizasyon yapısının oluşturulması ve kırsal hanelerin gelir seviyelerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

EKK-2 Kümesinde yumuşak çekirdekli meyve üretiminin verimlilik, kalite ve sürdürülebilirlik bakımından geliştirilmesi, üreticilerin modern tarımsal ekipman ve teknolojilere erişiminin artırılmasını gerektirmektedir. Mevcut durum analizleri, üretim süreçlerinde mekanizasyon düzeyinin yetersiz kaldığını, birçok işlemin yüksek iş gücü gerektiren geleneksel yöntemlerle yürütüldüğünü ve bu durumun üretim maliyetlerini artırırken verimliliği olumsuz etkilediğini göstermektedir. İklim kaynaklı risklerin artması ve kaliteli üretim taleplerinin yükselmesi de modern ekipman kullanımını zorunlu hale getirmektedir.

Bu kapsamda üreticilerin bireysel yatırımlar yoluyla modern ekipman ve teknolojilere erişiminin desteklenmesi planlanmaktadır. Desteklenecek yatırımlar arasında budama makineleri, çapa makineleri, pülverizatörler, gölgelendirme file sistemi, tel-çit sistemi, ara ziraat ekipmanları, taş kırma makineleri ve don koruma sistemleri yer almaktadır. Budama makineleri bahçe bakım faaliyetlerinin daha hızlı ve etkin yürütülmesini sağlayarak işçilik maliyetlerini azaltacak ve budama işlemlerinin zamanında yapılmasına katkı sunacaktır. Çapa makineleri toprak işleme ve yabancı ot kontrolünün daha etkin gerçekleştirilmesini sağlayarak iş gücü ihtiyacını azaltacak; modern pülverizatörler ise zirai mücadele uygulamalarının daha kontrollü yapılmasına, ilaç kullanım etkinliğinin artırılmasına ve çevresel etkilerin azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Gübre dağıtım makineleri sayesinde gübreleme uygulamaları daha homojen ve doğru dozlarda gerçekleştirilerek bitki besleme etkinliği, verim ve kalite yükseltilecektir.

Küme içerisinde bazı üretim alanlarında bulunan taşlı ve engebeli araziler, modern bahçe tesislerinin kurulmasını ve tarımsal faaliyetlerin yürütülmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle desteklenecek taş kırma makineleri, yeni bahçe tesisi kurulabilecek alanların artırılmasına, toprak hazırlığının iyileştirilmesine ve tarımsal mekanizasyonun daha etkin kullanılmasına katkı sağlayacaktır. Son yıllarda iklim değişikliğinin etkileri ile artan ilkbahar geç donları, yumuşak çekirdekli meyve üretiminde önemli verim ve kalite kayıplarına yol açmaktadır. Bu riskin azaltılması amacıyla don fanları, yağmurlama sistemleri ve benzeri koruma teknolojilerini kapsayan don koruyucu sistemlerin kurulumu

desteklenecektir. Üretimin ilk yıllarında birim alandan gelir elde edilebilmesi amacıyla ara ziraat ekipmanları kapsamında damla sulama sistemi ekipmanları ile tohum ve fide desteği sağlanacaktır.

Söz konusu bireysel yatırımların desteklenmesi ile üretim maliyetlerinin düşürülmesi, iş gücü verimliliğinin artırılması, ürün kalitesi ve verim düzeylerinin yükseltilmesi, doğal kaynakların daha etkin kullanılması ve iklim risklerine karşı üretim dayanıklılığının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece kümede yumuşak çekirdekli meyve değer zincirinin tüm aşamalarında rekabet gücü artırılarak üreticilerin gelir seviyelerinin yükseltilmesine katkı sağlanacaktır.

Genç Girişimci Paketi: Yumuşak çekirdekli meyve üretiminde faaliyet gösteren ya da bu alanda faaliyet göstermeyi planlayan gençlerin modern üretim teknikleriyle üretim yapabilmeleri amacıyla, temel teknik yetiştiricilik konularında eğitim almaları öngörülmektedir. Gençlerin demonstrasyon faaliyetleriyle desteklenmesi, yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliğinin benimsetilmesi açısından önem taşımakta olup, bu kapsamda gençlere demonstrasyon bahçeleri kurulması planlanmaktadır.

Üretimin desteklenmesi amacıyla sulama sistemleri, budama makineleri, çapa makineleri, pülverizatörler, ara ziraat ekipmanları, gübre dağıtım makineleri, gölgelendirme file sistemi, çit uygulaması ve don koruma sistemlerine ilişkin ekipmanlar sağlanacaktır. Ara ziraat ekipmanı kapsamında üreticilere tohum, fide ve damla sulama sistemi temin edilecektir. Bu destekler kapsamında, hibe uygulama kılavuzunda belirtilen oranın altında kalmayacak sayıda genç, aldıkları eğitim sonucunda hazırladıkları iş planı doğrultusunda yumuşak çekirdekli meyve bahçesi kurulumu konusunda desteklenecektir.

7.1.3.6. Beklenen Çıktılar

EKK-2 kalkınma kümesinde uygulanacak Yumuşak Çekirdekli Meyve Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi önceliği ile bölge üreticileri için yeni ve sürdürülebilir bir gelir kaynağı oluşturulması hedeflenmektedir. Projemizin üretim maliyetleri kısmında hesaplamış olduğumuz ve küme içerisinde yer alan küçük ölçekli üreticilerin ortalama 5 dekar büyüklüğünde modern meyve bahçesi tesis etmeleri durumunda, yıllık yaklaşık 1.475.000 TL net gelir elde etmeleri mümkün olacaktır. Bu gelir düzeyi, kırsal alanda yaşayan bir ailenin ekonomik sürdürülebilirliğini önemli ölçüde güçlendirecek, tarımsal faaliyetlerin karlılığını artıracak ve kırsal nüfusun gelir seviyesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. Tesis edilecek meyve bahçelerinin ekonomik verime ulaşmaya kadar geçen ilk üç yıllık dönemde üreticilerin gelir kaybı yaşamalarının önüne geçilmesi amacıyla ara ziraat uygulamaları desteklenecektir. Bu kapsamda üreticilere ara ziraat faaliyetlerinde kullanılmak üzere gerekli ekipman, tohum, fide ve damla sulama sistemleri temin edilerek, bahçelerin verime yatıncaya kadar geçen sürecin ekonomik açıdan daha avantajlı geçirilmesi sağlanacaktır.

07.2

STRATEJİK AMAÇ-2

Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

7.2. STRATEJİK AMAÇ-2

Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

Bölümü

Hayvancılık sektörü, Dünya genelinde ve Türkiye’de olduğu gibi Kayseri ilinde de kırsal ekonomik yapının güçlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında lokomotif rol üstlenmektedir. Kırsal alanlarda sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için hayvancılık sektöründeki mevcut potansiyelin planlı ve akılcı müdahaleler yoluyla etkin biçimde harekete geçirilmesi gerekmektedir.

2025 yılı TÜİK verilerine göre kümede 30.471 baş büyükbaş ve 158.463 baş küçükbaş hayvan varlığı bulunmakta; küçükbaş varlığı 2023-2025 döneminde istikrarlı bir artış eğilimi (133.187 → 149.323 → 158.463) sergilemektedir. Büyükbaş varlığının %62,2’sinin saf kültür ırklarından oluşması ve bu oranın Akkışla’da %96,5’e ulaşması, kümede genetik kapasitesi yüksek bir süt sığırcılığı tabanının var olduğunu göstermektedir. Küçükbaşta ise koyun varlığı (151.079 baş; %95,3) belirgin biçimde baskın olup; Akkışla, küme küçükbaş varlığının yarısını barındıran ve 501 baş üzeri sürülere sahip 41 işletmesiyle göçer/yörük kültürüne dayalı profesyonel sürü yönetimi birikimine sahip bir üretim merkezi konumundadır. Bunların yanında 107 arıcılık işletmesi, 4.617 kovan ve 24,65 ton bal üretimiyle mevcut bir arıcılık tabanı bulunmakta; kanatlı üretimi ise yalnızca 7.790 adet yumurtacı tavukla sınırlı kalmakta, kümede ticari broiler üretimi bulunmamaktadır.

Bu güçlü üretim varlığına karşın, mevcut kapasitenin katma değere dönüşümünü engelleyen yapısal sorunlar ÇPP toplantılarında bütün boyutlarıyla ortaya konulmuştur. Süt değer zincirinde; günlük 20-30 ton düzeyindeki üretim potansiyeline karşın soğuk zincir ve toplama altyapısının yetersizliği, mevcut mandıraların atıl veya teknolojik olarak eskimiş olması, tek alıcıya bağımlılık nedeniyle çevre ilçelere göre en düşük süt fiyatının oluşması ve üreticinin nakit akışını kısıtlayan "Süt karşılığı yem takası" modeli sektörün karlılığını baskılamaktadır. Üretim altyapısında; hayvan barınaklarının fiziki eskiliği, sağım ve yem hazırlama işlemlerinin büyük ölçüde insan gücüyle yürütülmesi, suni tohumlama ve veterinerlik hizmetlerine erişim güçlükleri ile buzağı kayıpları verim düzeyini düşürmektedir. Mera ve yayla altyapısında; ot veriminin düşüklüğü, erken ve aşırı otlatma baskısı, hayvan içme suyu tesisleri ile gölgelik ve erişim yollarının eksikliği, yaylalarda elektrik ve iletişim altyapısının bulunmaması ve göçer yetiştiriciler ile çobanların yaşam koşullarının yetersizliği üretimi zorlaştırmaktadır. Örgütlenme ve insan kaynağı boyutunda ise; kooperatif ve birliklerin etkin çalışmaması, kayıtlı arıcıların %68,6’sının hiçbir örgüte üye olmaması ve işletme başına ortalama 65 koloniyi ticari ölçeğin altında kalınması, kadın işletme sahipliğinin %15 düzeyinde seyretmesi ve kalifiye çoban temininde yaşanan güçlükler sektörün kurumsal zeminini zayıflatmaktadır. TÜRKVET kayıtlarına göre işletmelerin 6-20 baş aralığında yoğunlaşması ve 101 baş üzeri endüstriyel işletme sayısının 22 ile sınırlı kalması; küçük ölçekli işletmelerin soğuk zincir ve işleme altyapısını tek başlarına kurmasının mümkün olmadığını, çözümün ancak kümelenme ve ortak altyapı kullanımıyla sağlanabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu stratejik amaç; kümenin hayvansal üretim varlığını, üretimden işlemeye ve pazarlamaya uzanan değer zincirinin her halkasında modern altyapı yatırımları ve kapasite geliştirme faaliyetleriyle bütünleştirerek rekabet gücü yüksek, iklim ve piyasa şoklarına dirençli bir sektör yapısına dönüştürmeyi hedeflemektedir. Yatırımların kurgusunda; bireysel işletme modernizasyonu ile ortak kullanıma yönelik kamu ve paylaşılan altyapıların eşgüdümü, göçer yetiştiriciler ve hassas gruplar için pozitif ayrımcılık içeren destek modelleri ile kadın ve genç üreticilerin sektöre kazandırılması yatay ilkeler olarak gözetilmektedir. Saha ziyaretleri, ÇPP toplantıları, değer zinciri analizleri ve paydaş görüşmeleri sonucunda; bu stratejik amaca yönelik öncelik alanları büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi, küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi, arıcılığın geliştirilmesi ve kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Birinci öncelik olan büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; kümenin genetik kapasitesi yüksek süt sığırları varlığını hijyenik ve verimli bir süt üretim zincirine kavuşturmayı esas almaktadır. Ahır modernizasyonu ve demonstrasyonları ile barınak koşullarının iyileştirilmesi; süt sağım makineleri ve süt soğutma tanklarıyla süt kalitesinin yükseltilerek pazarlık gücünün artırılması; yem karma makineleri ve yem bitkisi demonstrasyonlarıyla en büyük maliyet kalemi olan yem giderlerinin düşürülmesi hedeflenmektedir.

İkinci öncelik olan küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; kümenin en güçlü ve büyüyen üretim kolunu, hem işletme hem de mera-yayla altyapısı boyutuyla bütüncül biçimde desteklemeyi amaçlamaktadır. Mera ulaşım ağının ıslahı, hayvan içme suyu tesisleri ve mera sağlık kompleksi gibi ortak altyapılarla otlatma koşullarının iyileştirilmesi; taşınabilir yaşam konteynerleri, çadır ağlar ile taşınabilir güneş enerjisi sistemleri ve soğuk zincir kitleriyle göçer yetiştiricilerin yayladaki üretim ve yaşam koşullarının insanca bir düzeye taşınması; ağıl modernizasyonu, modern kırıma makineleri, kuzu/oğlak padok sistemleri ve akıllı besleme donanımlarıyla işletme verimliliğinin artırılması öngörülmektedir. Ayrıca halen işlenmeden düşük bedelle satılan yapağının değerlendirilmesine yönelik yün işleme tesisi yatırımı, fizibilite çalışmasıyla birlikte bu öncelik kapsamında kurgulanmıştır.

Üçüncü öncelik olan arıcılığın geliştirilmesi; mevcut arıcılık tabanını hobi/öz tüketim ölçeğinden ticari ölçeğe taşımayı hedeflemektedir. Boş kovan, bal sağım makinesi, arıcılık alet-ekipman paketleri, portatif arıcı barakaları ve taşınabilir güneş enerjisi sistemleriyle üretim kapasitesi ve çalışma koşulları iyileştirilecek; eğitim ve inceleme gezileriyle modern arıcılık tekniklerinin benimsenmesi, üretimin kayıt altına alınması ve üreticilerin örgütlenmeye teşvik edilmesi sağlanacaktır.

Dördüncü öncelik olan kanatlı hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi; kümede yok denecek düzeydeki kanatlı üretimini, özellikle kadınlar ve dar gelirli haneler için düşük yatırım maliyetli bir alternatif gelir kaynağı olarak geliştirmeyi amaçlamaktadır. Demonstrasyonlar ve çadır kümes ekipmanlarıyla üretimin tabana yayılması ile kesimhane gibi özelde paylaşılan altyapılarla da hijyen standartlarının sağlanması ve ürünün pazara kayıtlı biçimde sunulması hedeflenmektedir.

Tüm önceliklerde çiftçi eğitimleri, inceleme gezileri ve 18-40 yaş grubuna yönelik genç girişimci başlangıç paketleri ortak tedbirler olarak yer almakta; böylece sektörün insan kaynağının yenilenmesi ve genç nüfusun hayvancılığa kazandırılması yatay hedef olarak gözetilmektedir.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Bu öncelikler kapsamında uygulanacak tedbirler, gerekçeleri ve uygulama esasları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Tablo 64. STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi

STRATEJİK AMAÇ-2 Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 2:	Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 3:	Arıcılığın Geliştirilmesi
	Öncelik 4:	Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

07.2.1

Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

7.2.1. Öncelik 1: Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

Kayseri ili, tarım ve hayvancılık sektöründe İç Anadolu Bölgesi'nin önemli merkezlerinden biri konumundadır. Bu potansiyelin en dinamik şekilde hayat bulduğu Felahiye, Sarioğlan ilçeleri, geniş meraları, yem bitkisi üretimine elverişli tarım arazileri ve köklü hayvancılık kültürüyle büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için stratejik bir havza oluşturmaktadır. Ancak günümüz sosyoekonomik dinamikleri, bölgedeki geleneksel üretim yapısını tehdit etmekte ve sürdürülebilir gıda arzını riske atmaktadır.

Bölgedeki temel sorun, kırsal nüfusun omurgasını oluşturan küçük aile işletmelerinin yüksek girdi maliyetleri, ölçek yetersizliği ve pazara erişim kısıtları nedeniyle üretimden çekilmesidir. Küçük ölçekli işletmelerin tasfiyesi, sadece ekonomik bir kayıp değil, aynı zamanda kentlere doğru düzensiz göçü tetikleyen ciddi bir sosyal problemdir. Kırsal nüfusun toprağını ve işletmesini terk etmesi, üretimin azalmasına, yerel istihdamın kaybına ve nihayetinde tüketicinin sağlıklı ve güvenilir gıdaya erişiminin zorlaşmasına neden olmaktadır.

Bu stratejik yatırım planı; Felahiye, Sarioğlan ve Akkışla bölgelerindeki küçük aile işletmelerinin rekabet güçlerini artırarak yerinde kalkınmayı sağlamak amacıyla kurgulanmıştır. Proje kapsamında, küçük işletmelerin modernize edilmesi, sürü büyüklüklerinin (hayvan sayılarının) optimize edilerek ölçek ekonomisine geçişlerinin sağlanması ve verimlilik odaklı bir dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Büyükbaş hayvancılık, kırsal kalkınma ve gıda güvenliği açısından stratejik öneme sahip bir sektördür. Özellikle süt ve et üretiminin temel kaynağını oluşturan sığır yetiştiriciliği, hem üretici gelirlerinin artırılmasında hem de toplumun hayvansal protein ihtiyacının karşılanmasında kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle Felahiye, Sarioğlan ve Akkışla ilçelerinde faaliyet gösteren küçük aile işletmelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, yalnızca bölgesel kalkınma açısından değil, ulusal hayvancılık politikaları ve gıda arz güvenliği açısından da önem taşımaktadır.

Dünya genelinde ise et, süt ve deri üretimi amacıyla en geniş coğrafyada yürütülen yaygın hayvancılık faaliyeti büyükbaş sığır yetiştiriciliğidir. Küresel sığır varlığı 1 milyar 573 milyon başa ulaşmış olup; Brezilya 238 milyon baş ile ilk sırada yer almaktadır. Hindistan, ABD, Çin ve Etiyopya küresel ölçekte öne çıkan diğer önemli sığır üreticileri iken, Türkiye bu sıralamada 20. sırada konumlanmaktadır (FAOSTAT, 2024)

Tablo 65. Canlı Büyükbaş Hayvan Sayıları Bakımından İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (Bin baş) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2023 Yılı Sığır Varlığı	2024 Yılı Sığır Varlığı
Brezilya	238.620	238.180
Hindistan	194.539	194.753
ABD	88.841	87.157
Çin	73.559	70.325
Etiyopya	69.318	71.916
Türkiye	16.421	16.824

Ülke	2023 Yılı Sığır Varlığı	2024 Yılı Sığır Varlığı
Toplam	1.574.101	1.573.069

Türkiye'nin 2025 yılı toplam sığır varlığı 17.544.200 baş olup, bu varlığın %22,5'i sırasıyla Konya, İzmir, Erzurum, Ankara ve Balıkesir illerinde yoğunlaşmıştır. Kayseri ili, 460.294 baş sığır popülasyonu ile ulusal sıralamada 9. sırada yer almakta ve bölgedeki büyükbaş hayvancılık odaklı yatırımların sektörel gerekçesini güçlü bir şekilde desteklemektedir. (TÜİK, 2025)

Tablo 66. Büyükbaş Hayvan Sayısı Bakımından Türkiye’de İlk Beş Şehir (TÜİK, 2025)

Sıra	Şehirler	Büyükbaş Hayvan Sayıları (Baş)
1	Konya	966.037
2	İzmir	929.791
3	Erzurum	780.675
4	Ankara	666.348
5	Balıkesir	616.907
9	Kayseri	460.294

Küresel büyükbaş hayvancılık sektörü, canlı hayvan ve katma değerli hayvansal ürün dış ticareti ekseninde şekillenmektedir. Dünya genelindeki sığır ihracat hacmi 40,2 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu küresel ticaret akışında Brezilya ve ABD, pazar payları ve arz güçleriyle öne çıkan en stratejik aktörlerdir (FAOSTAT, 2024). Türkiye, küresel sığır ticaretinde iç piyasa arz güvenliğini sağlamak ve besilik/damızlık materyal ihtiyacını karşılamak amacıyla net ithalatçı bir pozisyonundadır. Bu dış ticaret yapısında, canlı hayvan ithalatı ağırlık kazanırken yüksek girdi maliyetleri ve yoğun iç talep nedeniyle katma değerli hayvansal ürünlerin ihracatı sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Sığır Eti Üretimi ve Ticareti

Küresel kırmızı et endüstrisinin en stratejik bacağına oluşturan sığır eti üretimi Dünya genelinde yıllık ortalama 76 milyon ton seviyesinde gerçekleşmektedir. Dünya sığır eti üretiminde ABD yıllık yaklaşık 12,3 milyon ton ile liderliği elinde tutarken; onu sırasıyla Brezilya (11,2 milyon ton) ve Çin (7,5 milyon ton) takip etmektedir. ABD'nin canlı hayvan varlığı bakımından Dünyada 3. sırada yer almasına rağmen et üretiminde ilk sırada konumlanması; doğru ırk seçimi, genetik ıslah ve modern üretim sistemleri sayesinde birim hayvandan elde edilen yüksek karkas veriminin bir sonucudur.

Dünyada sığır eti üretimi uygulanan besi metodolojileri ve tercih edilen sığır ırklarına bağlı olarak ciddi verim farklılıkları göstermekte olup, küresel ölçekte öne çıkan diğer önemli üreticiler ise Avrupa Birliği ve Hindistan'dır. Türkiye, yıllık yaklaşık 1,2 milyon tonluk sığır eti üretim kapasitesiyle küresel ligde 10. sırada, %1,6'lık bir pazar payı ile yer almaktadır. Bu durum, yerel düzeyde yürütülecek ırk ıslahı ile modernizasyon projelerinin ulusal üretim payını ve birim verimliliğini daha üst seviyelere çıkarma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Tablo 67. Dünya Sığır Eti Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülkeler	2023 Yılı Sığır Eti Üretimi*	2024 Yılı Sığır Eti Üretimi*
1	ABD	12,1	12,3
2	Brezilya	10,9	11,2
3	Çin	7,2	7,5
4	AB	6,4	6,6
5	Hindistan	4,4	4,5
10	Türkiye	1,1	1,2
Dünya Toplamı		75,3	76,1

*Kemikli sığır eti esas alınmıştır.

Türkiye gıda pazarında yüksek üretim maliyetleri, kırmızı et sektörünün uluslararası rekabet şansını olumsuz etkilemektedir. İç piyasadaki et arzını dengelemek adına Et ve Süt Kurumu vasıtasıyla besilik ve kasaplık canlı hayvan ithalatına başvurulmaktadır. Küresel ölçekte hayvan sayısındaki düşüşe rağmen birim hayvandan elde edilen karkas veriminin artmasıyla toplam et üretimi yükselirken Türkiye’de canlı hayvan varlığındaki artışın et üretimine aynı oranda yansımaması dikkate değer bir yapısal sorundur. Bu durum, ithal hayvana olan bağımlılığın getirdiği adaptasyon sorunları ve yüksek girdi maliyetleri sebebiyle optimize edilemeyen rasyon yönetiminden kaynaklanmaktadır. Bu gerekçelere dayanarak Felahiye, Akkışla, Sarıoğlan kümesinde doğru besleme teknikleri, kaliteli kaba yem üretimi ve rasyon optimizasyonu sağlanarak karkas veriminin artırılması hedeflenmektedir.

Süt ve Süt Ürünleri Üretimi Ticareti

Küresel süt endüstrisi 985 milyon tonluk bir büyüklüğe ulaşmış ve inek sütü 797 milyon tonluk hacmiyle (%81 pay) sektörün lokomotifi olmuştur. Hindistan, ABD, Çin, Brezilya ve Almanya’nın başı çektiği küresel pazarda; gelişmiş ülkelerdeki doyum noktasına karşın, gelişmekte olan coğrafyalarda talep ve üretim grafiği hızla yükselmektedir. Türkiye, yıllık 21,4 milyon ton çiğ süt üretimiyle küresel ölçekte %2,6’lık bir pazar payına sahip olup, Dünya inek sütü üretiminde 13. sırada yer almaktadır (TÜİK). Ulusal pazardaki bu büyüme potansiyeli, yerel düzeyde çiğ süt toplama, soğuk zincir ve işleme altyapılarını güçlendirmeye yönelik projelerin sektörel gerekçesini oluşturmaktadır. Türkiye süt sektörünün ulusal çaptaki büyüme potansiyeline ve sütün stratejik önemine karşın, küme bünyesinde üretilen çiğ sütün yerinde işlenmeden çevre illere sevk edilmesi, bölgenin bu büyüme trendinden hak ettiği katma değeri almasını engellemektedir.

Tablo 68. Dünya İnek Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İnek Sütü Üretim Miktarı (milyon ton)
1	Hindistan	135,0
2	ABD	102,5
3	Çin	40,8
4	Brezilya	36,8
5	Almanya	33,8
13	Türkiye	21,4

Süt ve süt ürünleri sektörü, küresel tarım pazarları içerisinde korumacı politikaların ve stratejik müdahalelerin en yoğun uygulandığı alanlardan biridir. AB, Ortak Tarım Politikası reformlarıyla küresel pazardaki liderliğini pekiştirirken; gelişmekte olan ülkeler yerli üretimi teşvik, kırsal kalkınma ve ithalat harcamalarını azaltma odaklı politikalar yürütmektedir. Buna rağmen, gelişmekte olan birçok pazarda gelecekte kendi kendine yeterlilik oranının düşeceği ve dışa bağımlılığın artacağı tahmin edilmektedir. Sütün ikame edilemez ve stratejik yapısı, ülkeleri yüksek gümrük vergileri ve kotalar gibi korumacı enstrümanlar kullanmaya sevk etmekte, bu durum küresel fiyat mekanizmalarını doğrudan etkilemektedir. Ulusal pazarda da fiyat istikrarı ve üretici refahını korumaya yönelik müdahaleler öne çıkmakta olup; 2024 yılı verilerine göre Türkiye’de çiğ süt çiftçi referans fiyatları, maliyet artışları ve piyasa regülasyonları doğrultusunda yıl içinde 11,5 TL/L’den başlayarak sırasıyla 13,5 TL/L ve 14,65 TL/L seviyelerine revize edilmiştir. Küresel ve ulusal düzeydeki bu fiyat kırılganlıkları ve yüksek girdi maliyetleri kümedeki üreticilerin kar marjlarını daraltmaktadır. Bu nedenle, yerel düzeyde süt toplama verimliliğinin artırılması ve çiğ sütün kayıtlı soğuk zincir ağına dahil edilmesi, üreticinin ulusal fiyat politikaları karşısında korunması açısından kritik bir önem arz etmektedir.

Tablo 69. Çiğ Sütün Çiftçi Satış Fiyatları (FAOSTAT, 2024)

Ülke/Bölge	2024 Yılı Çiğ Süt Üretici Fiyatı Yaklaşık (USD/Ton)
AB Ortalaması	~500-550
ABD	~450-500
Türkiye	~400-450
Hindistan	~350-450

Ulusal çiğ süt fiyatlarının AB ve ABD paritelerine yakın olmasına rağmen; yüksek yem ve nakliye girdi maliyetleri, birim hayvan verimliliğindeki yapısal farklar ve teknik saklama koşullarının yetersizliği Türkiye’deki üreticilerin karlılık rasyolarını baskılamaktadır. Endüstriyel boyutta inek sütü; içme sütü, taze ürünler, peynir, tereyağı ve süt tozu üretiminin ana girdisidir. Dünya genelinde üretilen 25 milyon ton peynirin %48’ini karşılayan AB ve %28’ini üreten ABD sektörel hakimiyeti elinde bulundurmaktadır. Tereyağı, süt tozu ve küresel inek peyniri ihracatında AB bölgesi (Almanya, Hollanda, Fransa, İtalya) lokomotif rol oynarken, Türkiye süt endüstrisinde küresel ve bölgesel ticarete stratejik bir paya sahiptir. Bu durum, yerli süt sektöründe sürdürülebilirliğin ve karlılığın sağlanması adına saklama koşullarının iyileştirilmesini ve lojistik maliyetlerin düşürülmesini hedefleyen yatırımların gerekçesini oluşturmaktadır.

Süt sanayinde endüstriyel çiğ inek sütü; içme sütü ve taze süt ürünleri üretiminin yanı sıra peynir, tereyağı ve yoğurt gibi katma değeri yüksek geleneksel ve endüstriyel gıdaların temel girdisini oluşturmaktadır. Küresel ölçekte yıllık yaklaşık 25 milyon ton peynir, 4,9 milyon ton yoğurt ve 5,9 milyon ton tereyağı üretimi gerçekleştirilmektedir (FAOSTAT,2023). Ulusal üretim verileri incelendiğinde; Türkiye’nin yıllık inek sütü bazlı tereyağı üretimi 126 bin ton, peynir üretimi 796 bin ton ve endüstriyel yoğurt üretimi ise 1,2 milyon ton seviyesindedir. Bu üretim hacimleriyle Türkiye; küresel peynir arzının %3,18’ini, tereyağı arzının %2,14’ünü ve Dünya yoğurt üretiminin ise önemli bir payını tek başına karşılamaktadır. Ulusal süt işleme sanayisinin bu üretim gücü ve küresel pazar payları; yerel düzeyde çiğ süt

kalitesini, standardizasyonunu ve soğuk zincir güvenliğini artıracak yatırımların, endüstriyel katma değeri ve ihracat potansiyelini optimize etmedeki stratejik önemini ortaya koymaktadır.

Ulusal hayvancılık politikaları ve sanayi altyapısı ekseninde Türkiye, süt ve süt ürünleri dış ticaretinde net ihracatçı pozisyonunu güçlü bir şekilde sürdürmektedir. TÜİK verilerine göre, 2025 yılı genel ticaret dengesinde Türkiye; 523 milyon 328 bin dolarlık süt ve süt ürünleri ihracatına imza atarken, buna karşılık yaklaşık 108 milyon 373 bin dolarlık ithalat gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen bu dış ticaret hacmi, ülkenin süt işleme endüstrisindeki yapısal rekabet gücünü ortaya koymaktadır.

Söz konusu dönemde Türkiye'nin en yoğun ihracat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla Irak, Cezayir, Suudi Arabistan ve KKTC olarak kayıtlara geçmiştir.

İthalat kanadı incelendiğinde ise, toplam süt ürünleri ithalat faturasının %65,0 gibi baskın bir oranını lüks tüketim ve endüstriyel ham madde odaklı peynir çeşitleri oluşturmaktadır. İthalatta parasal değer bazında ikinci en büyük paya sahip olan ürün %11,7 ile dondurmadır. Sektörel ithalatın gerçekleştirildiği ana tedarikçi ülkeler ise sırasıyla KKTC, İtalya, İrlanda ve Avusturya'dır (TÜİK, 2025).

Tablo 70. Türkiye Süt Ürünleri İthalat Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynirler	65,2
Süt ve Krema	11,2
Dondurma	11,7
Sütte Elde Edilen Yağlar	4,6
Krema, Yayıkalı Süt, Yoğurt, Kefir vb. Diğer Süt ve Krema	3,8
Peynir Altı Suyu ve Diğer Süt Bileşen Ürünleri	3,5

Türkiye, süt ürünlerinde net ihracatçı bir ülke olmasına rağmen, uluslararası pazardaki rekabet gücü yapısal üretim engelleri nedeniyle kısıtlanmaktadır. Ulusal hayvancılık ağında son dönemde büyük ölçekli yatırımlar ivme kazansa da, süt sığırcılığı işletmelerinin çoğunluğu halen 10 baş altı kapasiteye sahip küçük aile işletmelerinden oluşmaktadır. İşletme yapılarının mikro ölçekli ve dağınık olması, operasyonel üretim maliyetlerini doğrudan yükseltirken; çiğ sütün fabrikalara ulaştırılmasında da ciddi lojistik ve taşıma maliyetleri doğurmaktadır. Sonuç olarak süt işleme tesisleri, ham madde tedarikinde devamlılık ve kapasite kullanım oranı sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Yerel düzeyde kurgulanacak modern süt toplama, soğutma ve lojistik ağları, bu verimsizliği ortadan kaldırarak hem üretici refahını hem de sanayinin ham madde güvenliğini sağlama noktasında kritik bir kaldıraç görevi görecektir.

Tablo 71. Türkiye Süt Ürünleri İhracat Verileri (TÜİK, 2025)

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynirler	41,1
Süt ve Krema	20,2

Ürün Grubu	Pay (%)
Peynir Altı Suyu ve Diğer Süt Bileşen Ürünleri	14,9
Dondurma	13,9
Krema, Yayıkalı Süt, Yoğurt, Kefir vb. Diğer Süt ve Krema	7,4
Sütte Elde Edilen Yağlar	2,5

2025 yılı TÜİK süt ürünleri ihracat verilerine göre, süt ve süt ürünleri sektöründe ihracatın büyük ölçüde peynir ürününde yoğunlaştığı görülmektedir. Toplam payın %41,1'ini oluşturan peynir ürünleri, ihracatın lider lokomotif ürün grubu konumundadır. Peynir ürünlerini %20,2 pay ile süt ve krema ürünleri takip etmekte ve peynir altı suyu ve diğer süt bileşenlerinden elde edilen ürünler ise %14,9'luk ihracat payı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu durum yan ürünlerin değerlendirilmesine yönelik işleme ve ihracat kapasitesinin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde %13,9 paya sahip dondurma ürünleri de ihracat içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Diğer süt ve krema ürünleri grubunun ihracat payı %7,4 seviyesinde kalırken, sütte elde edilen yağların payı ise %2,5 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2025).

Tablo 72. Türkiye'nin Süt Ürünleri İthalatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)

Sıra	Ülke	İthalat miktarı (Mil. / Dolar)
1	KKTC	27,7
2	İtalya	16,3
3	İrlanda	6,6
4	Avusturya	6,4
5	Hollanda	6,2

2025 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'nin en yoğun ithalat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla KKTC, İtalya, İrlanda, Avusturya ve Hollanda'dır.

Tablo 73. Türkiye'nin Süt Ürünleri İhracatı Yaptığı Ülkeler (TÜİK, 2025)

Sıra	Ülke	İhracat miktarı (Mil. / Dolar)
1	Irak	89
2	Cezayir	42
3	Suudi Arabistan	27
4	KKTC	27
5	BAE	27

Söz konusu dönemde Türkiye'nin en yoğun ihracat faaliyetleri gerçekleştirdiği pazarlar sırasıyla Irak, Cezayir, Suudi Arabistan, KKTC ve BAE olarak kayıtlara geçmiştir.

7.2.1.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Büyükbaş Hayvancılık

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ekonomik kalkınma kümesinde büyükbaş hayvancılık önemli ekonomik faaliyetlerden birini oluşturmaktadır. Kümenin tamamında büyükbaş hayvancılık yapılmakla birlikte bu ekonomik faaliyetlerin en

yoğun olduğu mahalleler; Akkışla ilçesinde; Gömürgen ve Ganişeyh, Felahiye ilçesinde; Büyüktoraman, Hürriyet ve Büyüktoraman İstiklal, Sarioğlan ilçesinde de; Ilıca ve Tatılı mahalleleridir. Kümede bazı bölgelerde mera yetersizliği bazı bölgelerde meraya ulaşım problemi yaşanması sebebiyle ağırlıklı olarak kesif ve kaba yem kullanılmaktadır.

2025 yılı verilerine göre büyük çoğunluğu kültür ve melezi olmak üzere 30.374 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yıllara göre Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye bölgesinde kültür ırkı, kültür melezi, yerli ırk ve manda sayıları tabloda verilmiştir.

Tablo 74. EKK-2 Kültür İrki, Kültür Melezi, Yerli İrk ve Manda Sayıları (adet) (TÜİK, 2025)

İrk	2023	2024	2025
Saf Kültür	53.812	51.327	55.146
Kültür Melezi	79.142	71.809	73.767
Yerli İrk	1.316	1.843	1.585
Manda	25	16	21
Toplam	134.295	124.995	130.519

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ekonomik kalkınma kümesinde büyükbaş hayvancılık ağırlıklı olarak aile işletmesi düzeninde olup, işletmede bulunan hayvan sayısı ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Bölgede hayvancılık faaliyetleri, ortalama 14 baş hayvan varlığına sahip aile işletmeleri tarafından sürdürülmekte olup, ailelerin gıda ihtiyaçlarının karşılanması yanında, bitkisel üretim faaliyetleriyle entegre şekilde yürütülen ve gelir çeşitliliğine katkı sağlayan bir üretim alanını oluşturmaktadır. Bu tip işletmelerde üretim, girdi temini, pazarlama ve işletme finansmanında etkinlik yakalamak oldukça zordur. Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık İstatistik Bilgi Sistemi verilerine göre 2026 yılında Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma kümesinde üretim tipi ve büyüklüklerine göre büyükbaş işletme sayıları tabloda verilmiştir.

Tablo 75. EKK-2 Üretim Tipi ve Büyüklüklerine Göre Büyükbaş İşletme Sayıları (adet) (HİBS, 2026)

Büyükbaş	01-05	06-10	11-20	21-50	51-500	Toplam
İşletme Sayısı	245	189	186	202	70	892
Hayvan Sayısı	731	1.472	2.757	6.474	5.663	17.097

Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin ağırlıklı olarak ticari canlı hayvan sirkülasyonuna (besi ve damızlık materyal ticaretine) dayandığı kümede, entegre kırmızı et üretimi ve işleme faaliyetleri büyük ölçüde yerel/bölgesel tüketim hacmini karşılayacak sınırlar içinde kalmaktadır. Küme sınırları genelinde modern ve yüksek kapasiteli, ruhsatlı ve tescilli bir et kombinasi veya organize mezbaha altyapısı bulunmamakta, ancak ilçelerde küçük kapasiteli mezbaha altyapısı mevcut olup kurban bayramları haricinde aktif olarak kullanılmamaktadır.

Bu yapısal eksiklik nedeniyle, fiziki olarak kesim çağına ve optimum karkas ağırlığına ulaşan besi hayvanları endüstriyel ve hacimli kesimler için lojistik olarak Kayseri il merkezinde ve Develi ilçesinde yer alan akredite özel sektör

mezbahalarına yönlendirilmektedir. Bu durum, bölge içinde kalabilecek bir katma değerin ve yan ürün ekonomisinin küme dışına transfer olmasına yol açmaktadır.

Küme genelinde üretilen toplam çiğ süt hacminin yaklaşık %90'ını inek sütü oluşturmaktadır; bu veri kümenin süt üretim karakteristiğinin baskın olarak büyükbaş hayvancılığa dayandığını göstermektedir. Küme kapsamındaki ilçelerin mevcut altyapısı incelendiğinde; Akkışla ilçesinde 10 ton kapasiteli bir işleme tesisi bulunmakla birlikte, burada günlük ortalama 5 ton süt işlenmekte, merkezdeki diğer süt işleme tesisi ise altyapısı hazır olmasına rağmen aktif olarak kullanılmamaktadır. Sarioğlan ilçesinde günlük 5 ton kapasiteli bir tesis faaliyet gösterirken, Felahiye ilçesinde çiğ sütün endüstriyel ölçekte işlenip paketlenilebileceği tescilli bir süt işleme tesisi yer almamaktadır. Bölgede üretilen çiğ süt, mevcut soğuk zincir ve toplama ağları vasıtasıyla işlenmek üzere Kayseri merkezdeki ve çevre illerdeki endüstriyel tesislere ham madde olarak sevk edilmektedir.

Diğer taraftan küme sınırları içerisinde üretilen çiğ süt ve türevlerinin bir kısmı geleneksel ve kayıt dışı tedarik kanalları üzerinden pazarlanmaktadır. Üreticiler tarafından ilkel/geleneksel yöntemlerle işlenen süt; peynir, yoğurt ve tereyağı gibi geleneksel ürünlere dönüştürülerek yerel semt pazarlarında doğrudan satışa sunulmaktadır.

Söz konusu geleneksel ürünler endüstriyel işleme, standardizasyon, ambalajlama ve marka tescili süreçlerinden doğan ilave operasyonel maliyetlerin son ürüne yansımadağı durumlarda, görece daha ekonomik bir alternatif oluşturmaktadır. Bu nedenle bu ürünler, bölgede yerleşik, fiyat esnekliği yüksek ve nispeten düşük gelir düzeyine sahip tüketici grupları tarafından öncelikli olarak tercih edilmektedir. Ancak bu durum, hem bölgede soğuk zincir yetersizliğinden kaynaklı gıda güvenliği riskleri yaratmakta hem de üretilen sütün ekonomik katma değer potansiyelini sınırlandırmaktadır.

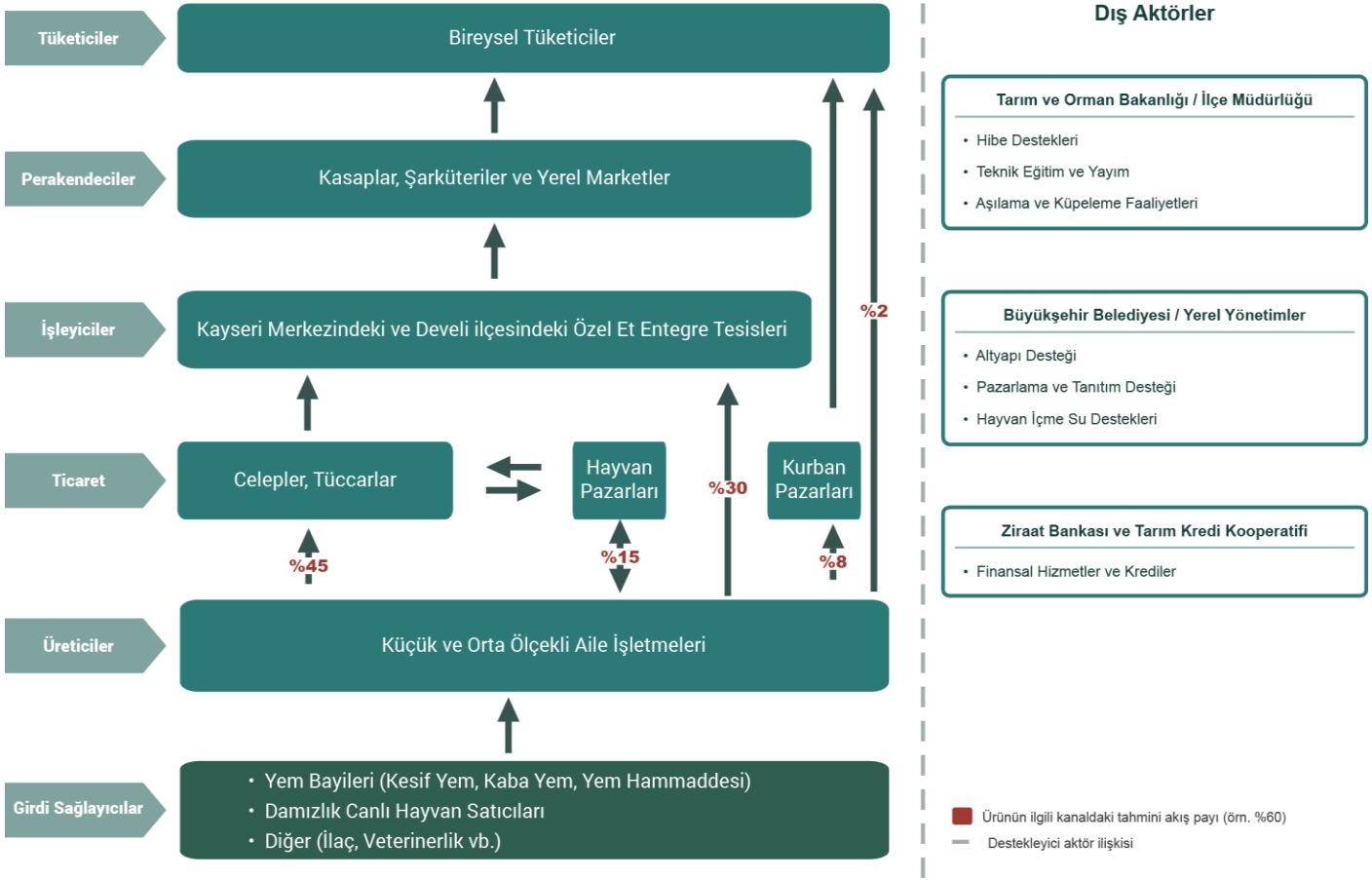
7.2.1.2. Değer Zinciri Analizi

Felahiye, Sarioğlan ve Akkışla ilçelerinden oluşan hayvancılık kümesinde kırmızı et ve çiğ süt endüstrilerinin tüm operasyonel aşamaları, katma değer süreçleri ve ekosistemde yer alan birincil/ikincil aktörlerin birbirleriyle olan fonksiyonel bağlantılarını içeren "Et ve Süt Değer Zinciri Haritaları" görselleştirilmiş ve her iki sektör için ayrı ayrı analitik olarak değerlendirilmiştir. Yürütülen bu haritalandırma ve modelleme çalışması sayesinde; hayvansal ürünlerin birincil üreticiden nihai tüketiciye ulaşmasına kadar geçen tüm lojistik, işleme ve pazarlama kanalları şeffaf bir şekilde ortaya konmuştur. Bu doğrultuda, hem çiğ süt hem de sığır eti sektörlerinin bölgesel ölçekteki güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmiş, değer zincirinin hangi kritik aşamalarında yapısal iyileştirmelere, modernizasyona ve stratejik müdahalelere gereksinim duyulduğu somut bir analize dayandırılmıştır.

Sığır Eti Değer Zinciri

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ekonomik kalkınma kümesi için kırmızı et sektörü değer zinciri haritası şekilde verilmiştir. Kırmızı et sektörü ile ilgili kümede gerçekleştirilen ticari faaliyetler canlı hayvan ticaretinden oluşmaktadır. Bununla

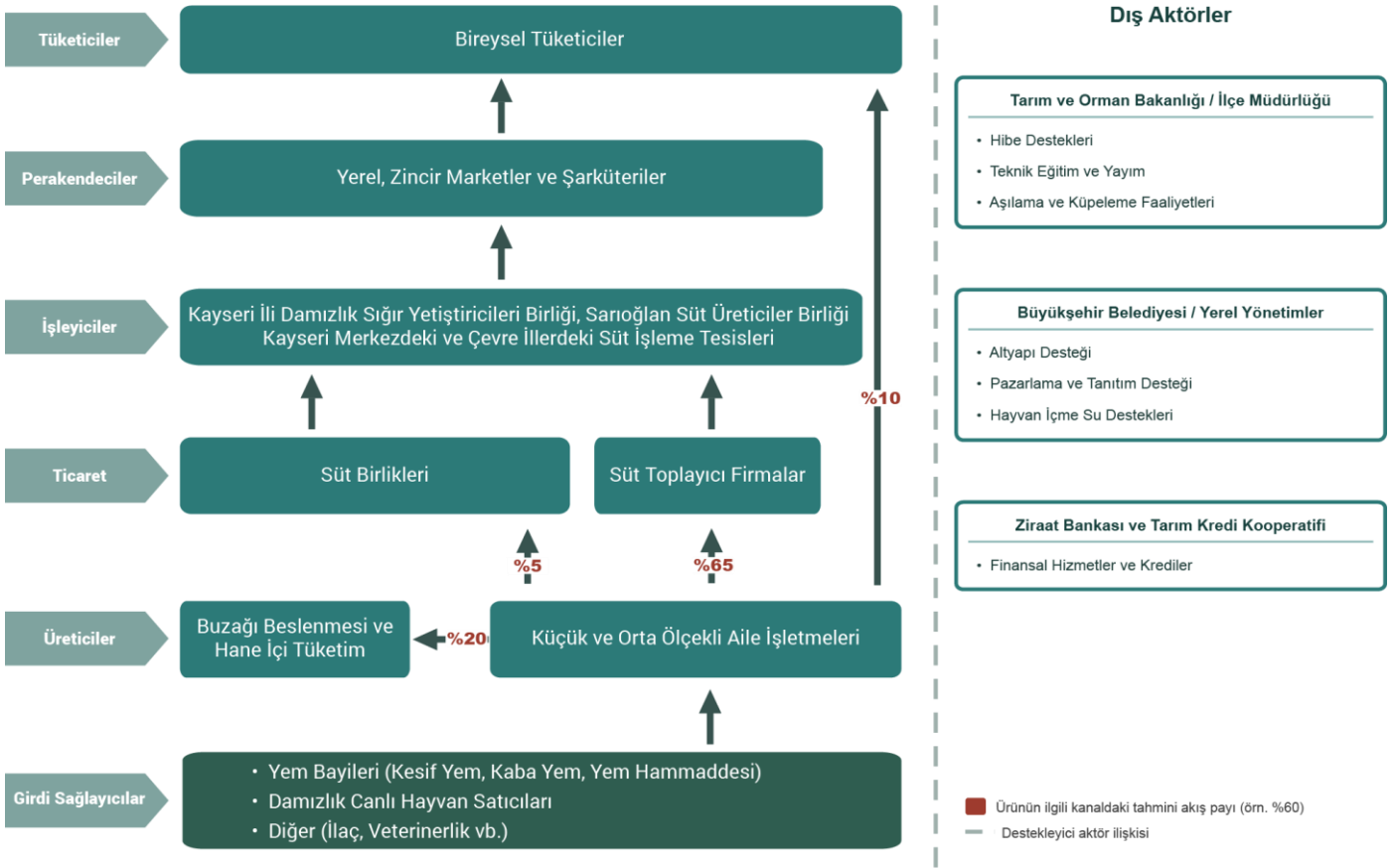
birlikte küme dışında canlı hayvan olarak satılan ürünler ulusal kırmızı et piyasasına dahil olmaktadır. Değer zincirinde yer alan aktörler ve rolleri aşağıda sıralanmıştır.

Şekil 14. EKK-2 Sığır Eti Değer Zinciri

İnek Sütü Değer Zinciri

Akışla, Felahiye ve Sarıoğlan kırsal kalkınma kümesi için yapılandırılan "Çiğ İnek Sütü Değer Zinciri Haritası" ilgili şemada modellenmiştir. Sektörel değer zincirinin birincil ve ikincil kademelerinde dikey ve yatay entegrasyonu sağlayan temel işlevsel aktörler; girdi sağlayıcılar, birincil üreticiler, süt toplayıcıları/kooperatif ağları, küme dışı süt işleme tesisleri, perakendeciler (yerel/ulusal marketler, şarküteriler) ve nihai tüketicilerdir.

Şekil 15. EKK-2 İnek Sütü Değer Zinciri

Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Büyükbaş hayvancılıkta temel girdiler canlı hayvan materyali, yem, tarım alet makineleri, suni tohumlama, veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleridir. Büyükbaş hayvancılık yapacak üreticiler ihtiyaçları olan canlı hayvan materyalini %90 oranında küme içerisinde veya komşu ilçelerdeki diğer üreticilerden satın alırken %10 oranında komşu illerdeki hayvan pazarından satın almaktadır.

Hayvancılıkta canlı hayvan materyalinden başka en önemli girdi hayvan yemidir. Üreticiler kaba yem ihtiyaçlarını karşılamak üzere sap-saman, mısır silajı, yonca ve fiği küçük ölçekli de olsa kendileri üretirken, balya mısır silajını ise dışarıdan satın almaktadırlar. Gerekseim duydukları kesif yemi ise kümede faaliyet gösteren yem bayilerinden, Tarım Kredi Kooperatifinden veya Kayseri'deki yem fabrikalarından doğrudan ya da tüccarlar aracılığı ile temin etmektedirler. Yem maliyetleri toplam üretim maliyetlerinin yaklaşık %70'ini oluşturmakta ve özellikle son zamanlarda yem fiyatlarının yükselmesi üreticileri olumsuz etkilemektedir.

Üretim için gerekli olan tarım alet ekipmanları küme içindeki bayilerden sağlanmaktadır. Suni tohumlama, koruyucu veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleri ise Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından veya kümede faaliyet gösteren serbest veterinerlerce sağlanmaktadır. İşletmelerin küçük ölçekli olması sebebiyle artan hayvan bakımı ve veterinerlik

maliyetleri yetiştiriciyi zorlasa da kümede veterinerlik hizmetlerinin yeterli düzeyde ve sağlıklı bir şekilde sunulduğu söylenebilir.

Üreticiler

Kümede büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan üreticilerin %80'lik bölümünü mikro ölçekli aile işletmeleri oluşturmaktadır. Bu işletmelerin temel üretim motivasyonu süt hayvancılığı ve besiciliktir. Bununla birlikte, küme içerisinde dönemsel olarak canlı hayvan ticareti de gerçekleştirilmektedir. Söz konusu ticari faaliyetler, yılın belirli dönemlerinde üreticilerin nakit ihtiyaçlarından veya kurbanlık talebinden ötürü erkek/dişi sığır satışının yoğunlaştığı dönemlerde artış göstermektedir.

İşletmelerin operasyonel maliyet kalemleri; başta yem olmak üzere hayvancılık girdileri ve diğer genel işletme giderlerinden meydana gelmektedir. Besilik veya damızlık materyalini kendi öz kaynaklarıyla karşılayabilen işletmeler için en kritik maliyet unsuru yemdir. Büyükbaş hayvanı buzağı/yavru döneminde satın alarak besilik veya damızlık olarak yetiştiren üreticiler ise hem canlı hayvan tedarik maliyetine hem de yüksek yem fiyatlarına katlanmak durumundadır. Bu bağlamda, üreticilerin ihtiyaç duydukları yemi kendi imkanlarıyla üretmesi, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve Akkışla-Felahiye-Sarıoğlan kümesindeki büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından stratejik önem taşımaktadır. Bu hedefe yönelik olarak, üreticilerin yem bitkileri üretimi konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bölgedeki işletmelerin büyük bir kısmında mevcut ahır altyapısının, hayvan refahı ve sağlığı standartları açısından oldukça yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Üretim koşullarındaki bu strüktürel ve fiziki olumsuzluklar, hayvan sağlığının yanı sıra süt verimi ve kalitesini de doğrudan ve negatif yönde etkilemektedir. Geleneksel yöntemlerle hayvancılık yapıldığından, meralar bu üretim modelinin en temel sütunlarından birini oluşturmaktadır. Üreticiler, hayvanlarını meralarda ve sıklıkla kaba yemle beslemekte olup rasyon bazlı özel bir besi programı uygulamamaktadırlar.

Küme sınırları dahilindeki mera alanlarında verimliliği artırmak adına, ıslah ve altyapı iyileştirme çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Mevcut meralarda hayvan içme suyu hatları, sıvat ve havuz gibi temel hidrolik altyapının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte, meralara erişim sağlayan bağlantı yollarının fiziki koşullarının iyileştirilmesi de bölgedeki hayvancılık faaliyetlerini ve lojistik süreçleri olumlu yönde destekleyecektir.

Kesime hazır hale gelen besi hayvanlarının büyük kısmı üreticiler tarafından celepler ve tüccarlara, bir kısmı ise Kurban Bayramı döneminde küme içerisindeki yerel tüketicilere canlı hayvan olarak doğrudan satılmaktadır. Bunun yanı sıra, üreticiler kendi aralarında da canlı hayvan ticareti gerçekleştirmektedir. Kümede potansiyel olarak yeterli hayvan varlığı bulunmasına rağmen, Akkışla, Felahiye ve Sarıoğlan bölgesinde organize bir hayvan pazarının bulunmaması, üreticilerin güncel piyasa fiyatlarına erişimini kısıtlamakta ve hayvanlarını değerinin altında fiyatlarla tüccar ve celeplere satmalarına yol açmaktadır.

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlan bölgesindeki süt üreticisi büyükbaş hayvan işletmelerinin tamamına yakını mikro ölçekli aile işletmesi yapısındadır. Besi amaçlı üretim yapan işletmelerle benzer şekilde, bu işletmelerin de birincil operasyonel maliyet kalemlerini; canlı hayvan materyali tedariki, yem hayvancılık girdileri ve diğer genel işletme giderleri oluşturmaktadır.

Söz konusu işletmelerde, canlı hayvan materyalinden sonraki en kritik üretim girdisi ve maliyet unsuru yemdir. Kaba yemin belirli bir kısmı üreticiler tarafından öz kaynaklarla işletme bünyesinde üretilse de mevcut üretim miktarı ve çeşitliliği yetersiz kalmaktadır. Bu yapısal yetersizlik nedeniyle işletmeler, kaba ve kesif yem ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü girdi sağlayıcılardan (yem fabrikaları ve bayiler) dışsal tedarik yoluyla karşılamakta, bu durum da işletmeleri piyasa dalgalanmalarına karşı kırılgan hale getirmektedir. Ayrıca, küme genelindeki işletmelerin çoğunda mevcut ahır altyapısının hayvan refahı, biyogüvenlik ve hayvan sağlığı standartları açısından teknik olarak yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Üretim koşullarındaki bu mevcut yapısal sıkıntılar hayvan sağlığı ve kronik hastalık risklerini artırmanın yanı sıra çiğ süt verimliliği ile sütün mikrobiyolojik kalitesini de doğrudan ve negatif yönde etkilemektedir.

Üreticiler, elde ettikleri çiğ sütün yaklaşık %20'sini buzağı besleme ve kendi hane halkı tüketimleri için ayırmaktadır. Kümede üretilen toplam çiğ sütün yaklaşık %70'i ise toplayıcılar (süt toplama merkezleri) vasıtasıyla bölgedeki veya yakın illerdeki endüstriyel süt işleme tesislerine sevk edilmektedir.

Buna karşın, küme genelinde yaklaşık %10 oranında kayıt dışı süt ve süt ürünleri üretimi gerçekleştiği tespit edilmiştir. Üreticiler, çiğ sütün önemli bir kısmını geleneksel ve ilkel yöntemlerle peynir, yoğurt ve tereyağı gibi katma değerli ürünlere dönüştürmekte; bu ürünleri Akkışla, Felahiye ve Sarıoğlan ilçelerinde kurulan yerel semt pazarlarında doğrudan nihai tüketiciye arz etmektedirler. Bu alternatif pazarlama kanalı, üretilen katma değerın ekonomik kayı sistemi dışında kalmasına neden olduğu gibi; lojistik ve satış süreçlerinde entegre bir soğuk zincir sisteminin bulunmaması sebebiyle ürünlerde hızlı bozulmalara, mikrobiyolojik risklere ve ciddi kalite kayıplarına yol açmaktadır. Finansal açıdan oldukça kırılgan bir yapıda olan ve üretim maliyetleri altında ezilen üreticiler, işletmelerine hızlı ve sıcak nakit akışı sağlamak amacıyla doğrudan nakit tahsilat yapabildikleri bu geleneksel üretim ve pazarlama stratejisini (yerel pazar odaklı satışı) sürdürülebilirlik adına zorunlu bir mekanizma olarak tercih etmektedirler.

Ticaret

Celepler ve aracı tüccarlar, üreticilerden tedarik ettikleri canlı hayvanların küme dışına transfer edilmesindeki en baskın lojistik aktörlerdir. Akkışla, Felahiye ve Sarıoğlan ilçelerini kapsayan alt bölgede organize ve tescilli bir canlı hayvan pazarının bulunmaması nedeniyle, kesime hazır hale gelen besi hayvanları ile damızlık materyaller çoğunlukla küme dışındaki bölge ekonomisinde fiyat belirleyici rol oynayan komşu ilçe ve illerdeki canlı hayvan pazarı ve Kayseri il merkezindeki pazar ağlarında ticarete konu edilmektedir.

Celepler ve tüccarlar, üreticilerden topladıkları besi ve damızlık hayvanların bir kısmını küme içi veya yakın çevrede faaliyet gösteren kesimhanelere arz ederken, belli bir kısmını ise bölgeye en yakın entegre tesis konumundaki çevre

ilçelerde yer alan et kombinalarına ve özel et entegre tesislerine sevk etmektedir. Küme sınırları içerisinde aktif olarak çalışan bir mezbaha bulunmamakta, mevcut altyapılar ise atıl durumda kalmaktadır. Bu doğrultuda küme genelinde modern standartlarda üretim yapan, tescilli bir özel et işleme tesisi ya da entegre kombina altyapısı mevcut değildir.

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlu hayvancılık kümesinde çiğ inek sütü ticareti ve lojistik operasyonları, büyük ölçüde süt toplayıcıları tarafından yürütülmektedir. Küme genelinde üreticilerden süt toplayan ve soğuk zincir yönetimini üstlenen aktif lojistik ağlar faaliyet göstermektedir.

Küme kapsamında Felahiye ilçesinde kurulu günlük 6 ton kapasiteli toplama odağında bir araya getirilen çiğ sütler, doğrudan küme dışındaki işleme tesislerine sevk edilmektedir. İlçede süt toplama faaliyetlerinin tek bir aktör tarafından yürütülmesi, yerel yetiştiricilerin alternatif pazarlara erişimini kısıtlamakta ve fiyat mekanizmasında tekelleşme riski oluşturmaktadır. Akkışla ilçesinde ise süt toplayıcıları tarafından günlük toplam 30 ton çiğ süt toplanmaktadır. Bu hacmin 10 ton kapasiteli süt toplama merkezine yönlendirilen kısmı, doğrudan bölgedeki yerel süt işleme tesisine arz edilerek günlük 5 ton kapasiteyle katma değerli ürüne dönüştürülmektedir. İlçe merkezinde altyapısı hazır ikinci bir işleme tesisi daha bulunmasına rağmen bu tesis halihazırda aktif olarak kullanılmamaktadır. Sarıoğlu ilçesinde de toplayıcılar vasıtasıyla günlük 30 ton çiğ süt toplanmaktadır. İlçede üretici birliğine ait günlük 5 ton süt işleme kapasitesine sahip bir tesis faaliyet göstermekle birlikte, kümede toplanan sütlerin geriye kalan büyük kısmı işlenmek üzere Kayseri il merkezindeki ve Niğde ilindeki endüstriyel süt işleme tesislerine ham madde olarak sevk edilmektedir.

Lojistik aktörler, üreticilerden günlük periyotlarla topladıkları çiğ inek sütünü, sütün mikrobiyolojik kalitesini ve tazeliğini korumak adına entegre soğuk zincir protokolleri altında Kayseri il merkezinde ve Yozgat Çandır ilçesinde yer alan endüstriyel süt işleme tesislerine sevk etmektedir. Süt toplayıcıları ve aracı kurumlar, üreticilerden çiğ süt alımlarını Ulusal Süt Konseyi tarafından 1 Mayıs 2026 dönemi itibarıyla belirlenen ve yürürlükte olan 24,30 TL/Litre taban tavsiye fiyatı üzerinden (yağ ve protein baz standartlarına göre yem farkları gözetilerek) gerçekleştirmektedir. Ancak kümedeki hayvanların beslenme yetersizlikleri ve rasyon hazırlama konusundaki teknik bilgi eksiklikleri, sütün yağ ve protein oranlarının USK baz standartlarının altında kalmasına neden olmaktadır. Bu niteliksel sorunlara üreticilerin soğutma altyapısı yetersizliği de eklenince, ürünler sıcak süt olarak pazarlanmakta ve yetiştiriciler çiğ sütü tavsiye edilen taban fiyatın oldukça altında bir bedelle satmak zorunda kalmaktadır.

İşleyiciler

Celepler ve aracı tüccarlar vasıtasıyla canlı hayvan olarak küme dışına transfer edilen besi materyalleri, ulusal kırmızı et değer zincirine dahil olmaktadır. Türkiye genelinde bu ham maddenin işlenmesi ve nihai tüketiciye ulaştırılması süreçlerinde, belediye mezbahalarından, özel sektöre ait entegre tesislere kadar farklı ölçek ve nitelikte kurumsal aktörler görev almaktadır. Zincirin başlıca işleyicileri konumundaki bu özel kesimhaneler ve et işleme sanayii; tedarik edilen hayvanların kesimi, parçalanması ve katma değerli mamul ürün haline getirilmesi operasyonlarını

yürütmektedir. Bu endüstriyel aşamalardan geçen sığır eti, dikey bir akışla perakende ağlarına veya doğrudan nihai tüketiciye arz edilmektedir.

Kümede üretilen besi ve damızlık hayvan varlığının pazar yönelimi incelendiğinde, coğrafi yakınlık ve pazar büyüklüğü nedeniyle önemli bir kısmının çevre illerdeki ve Kayseri merkez canlı hayvan pazarlarına sevk edildiği görülmektedir. Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinde faaliyet gösteren yerel kasaplar, aracı aktörler vasıtasıyla tedarik ettikleri canlı hayvanların kesim süreçleri için Kayseri merkezdeki akredite özel kesimhanelerden hizmet alımı gerçekleştirmektedirler. Yerel kasaplar, kesim işlemi sonrasında karkas olarak teslim aldıkları ürünlerin parçalanma ve işleme süreçlerini kendi imkanlarıyla yürütmekte; nihai ürünü sığır eti veya yerel et mamulü olarak market zincirlerine ya da doğrudan tüketicilere perakende olarak satmaktadırlar.

Felahiye ilçesinde üretilen çiğ sütün endüstriyel ölçekte işlenebileceği ve katma değere dönüştürülebileceği modern bir süt işleme tesisi bulunmamaktadır. Mevcut yapısal döngüde üreticiler, sağım sonrası çiğ sütü yerel süt toplayıcılarına teslim etmekte; toplayıcı aktörler ise bu sütü Kayseri merkezdeki veya komşu illerdeki endüstriyel süt işleme tesislerine sevk etmektedir. Akkışla ilçesinde yer alan süt işleme tesisinde günlük 5 ton, Sarioğlan ilçesindeki tesiste de günlük 5 ton çiğ süt işlenerek katma değerli ürüne dönüştürülmektedir. Ancak her iki ilçede de toplayıcılar tarafından toplanan çiğ sütün büyük çoğunluğu, yerel işleme kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle yine Kayseri merkezdeki ve çevre illerdeki endüstriyel süt işleme tesislerine ham madde olarak gönderilmektedir.

Kümede üretilen çiğ sütün bölge içerisinde işlenerek katma değerli mandıra ürünlerine dönüştürülememesi ve doğrudan ham madde formunda küme dışına çıkarılması, bölge ekonomisi ve üreticiler açısından en önemli dezavantajlarından ve gelir kayıplarından birini oluşturmaktadır. Bu durum, yerel kırsal kalkınmanın önündeki temel engellerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Kırmızı et sektöründe kümede yerel işleyen bir mezbaha bulunmaması sebebiyle kesim işlemleri yoğunlukla Kayseri il merkezindeki ve Develi ilçesindeki mezbahalarda gerçekleştirilmektedir. Kesimi yapılan hayvanların işleme ve parçalama süreçleri de il merkezinde tamamlanmaktadır. İşlenen et ürünleri, il merkezindeki toptancılar ve dağıtım ağları aracılığıyla yeniden kümedeki yerel kasaplara sevk edilmekte ve buradan tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Süt sektöründe, küme genelindeki her üç ilçede de faal durumda olan süt toplama merkezleri işletilmektedir. Bu merkezlerde toplanan çiğ sütün bir kısmı Akkışla ve Sarioğlan ilçelerinde yer alan yerel tesislerde işlenirken; Felahiye ilçesinde toplanan sütün tamamı ve diğer ilçelerdeki arz fazlası, toplayıcı ve toptancılar vasıtasıyla Kayseri merkezdeki veya Niğde gibi çevre illerdeki endüstriyel fabrikalara dökme olarak sevk edilmektedir. Dağıtım zincirindeki bu yapı, bölgedeki ham maddenin büyük oranda küme dışına çıkmasına neden olmaktadır. Öte yandan, bazı yetiştiriciler ürettikleri çiğ sütü bu kurumsal toplama ve dağıtım ağlarına teslim etmek yerine, resmi kayıt mekanizmalarının dışında kalan kanallarla doğrudan son tüketiciye arz etmektedir. Bu durum, küme içindeki kayıt dışı üretim oranını artırırken, tedarik zincirinin uluslararası gıda güvenliği standartlarına entegrasyonunu ve izlenebilirliğini sınırlandırmaktadır.

Perakendeciler

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinde faaliyet gösteren yerel market ve kasap işletmeleri, entegre et işleme tesisleri ile yetkilendirilmiş yerel kesim noktalarından temin ettikleri işlenmiş kırmızı et ve et ürünlerinin nihai tüketicilere ulaştırılmasında önemli bir dağıtım ve pazarlama kanalı olarak işlev görmektedir.

Söz konusu yerel marketler ve kasaplar, bireysel tüketici ağının yanı sıra et ve et ürünlerinin bölgedeki lokantalar, kamu kuruluşları (hastaneler, kaymakamlık/belediye idari birimleri, okullar) ve hazır yemek şirketleri gibi kurumsal tüketici gruplarına arz edilmesi operasyonlarını da yürütmektedirler. Kümedeki kasaplık ve market sektörü, yerel arz-talep dengesinin korunmasında ve hayvansal proteinin güvenilir kanallarla son tüketiciye ulaştırılmasında temel aracı kurumlar olarak işlev görmektedir.

Küme içindeki süt işleme tesisleri, ürettikleri katma değerli ürünleri yerel marketler ve şarküteriler aracılığı ile tüketiciye ulaştırmaktadır. Bu kurumsal altyapı sayesinde işleyiciler, kümeden topladıkları çiğ süttten ürettikleri katma değerli süt ürünlerini doğrudan nihai tüketiciye ulaştırarak değer zincirinde dikey entegrasyon sağlamakta ve aynı zamanda perakendeci rolünü üstlenmektedirler. Kümedeki değer zincirinde yer alan bir diğer kritik perakendeci aktör ise yerel ve ulusal zincir marketlerdir. Bu marketler, küme dışındaki endüstriyel işleyicilerden ambalajlı ve pastörize olarak satın aldıkları içme sütü, peynir, yoğurt, ayran ve tereyağı gibi süt ürünlerini hem bireysel hane halkı tüketicilerine hem de bölgedeki kurumsal işletmelere sunmaktadır. Felahiye ilçesinde endüstriyel ölçekte yerel bir işleme tesisi bulunmadığından, bölgedeki süt ürünleri perakende piyasası büyük oranda dış kaynaklı işlenmiş ürünlerin yerel marketler vasıtasıyla bölgeye geri dönmesi döngüsüne dayanmaktadır.

Tüketiciler

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan kümesinde faaliyet gösteren yerel marketler ve kasaplar; entegre et işleme tesislerinden veya akredite kesim noktalarından tedarik ettikleri işlenmiş sığır eti ile et mamullerinin bireysel tüketicilere ulaştırılmasında son perakende kademesi olarak rol almaktadır. Bunun yanı sıra marketler ve kasaplar, kırmızı et ve et ürünlerinin bölgedeki lokantalar, kamu kuruluşları (idari birimler, eğitim ve sağlık kurumları) ve hazır yemek şirketleri gibi kurumsal tüketici gruplarına arz edilmesi operasyonlarını da yürütmektedir.

Bahse konu lokantalar, kamu kurumları ve yemek şirketleri gibi kurumsal yapılar ile hanehalklarından oluşan bireysel tüketiciler, kırmızı et ve süt değer zincirinin nihai talep noktasını ve son aktörlerini oluşturmaktadır. Makro ölçekte Türkiye genelinde kişi başına düşen içme sütü tüketim oranları gelişmiş pazarların gerisinde seyretmekle birlikte; peynir, yoğurt, tereyağı ve ayran gibi geleneksel ve katma değerli süt ürünleri göreceli olarak çok daha yüksek bir tüketim hacmine sahiptir.

Küme içerisindeki pazar yönelimleri incelendiğinde net bir yapısal ayrım göze çarpmaktadır: İlçe merkezlerinde ve yoğun nüfuslu yerleşim alanlarında ikamet eden tüketiciler, süt ve süt ürünlerini ağırlıklı olarak organize zincir

marketler, yerel bakkallar ve şarküteri gibi modernize satış noktalarından tedarik etmektedir. Buna karşın, Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan'ın kırsal mahallelerinde ve çeper alanlarında yerleşik durumdaki tüketiciler, hayvansal ürünleri doğrudan üreticiden ya da haftalık kurulan yerel semt pazarlarından birincil elden satın alma eğilimi göstermektedir. Bu durum, kırsal nüfusun taze ve geleneksel ürüne doğrudan erişim avantajını yansıtırken, aynı zamanda bölgedeki kayıt dışı ve soğuk zincirden yoksun yerel pazarlama kanallarının ağırlığını da tescillemektedir.

Dış Aktörler

Büyükbaş hayvancılık değer zincirinin "Destekleyici ve Düzenleyici Dış Aktörleri" olarak konumlandırılan T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri, birincil üretim süreçlerinde doğrudan yer almamakla birlikte, makro politikaları ve enstrümanları ile üretici kararlarını ve sektör davranışlarını stratejik düzeyde şekillendiren en temel kurumsal yapılardır.

Sektörün düzenleyici otoritesi olan Tarım ve Orman Bakanlığı (il ve ilçe Müdürlükleri); sürü sağlığı yönetimi kapsamındaki periyodik aşılama, hayvan bilgi sistemine entegre küpeleme/kayıt altına alma operasyonları ve gıda güvenliği denetim hizmetlerinin yanı sıra; buzağı/malak desteği, çiğ süt desteği, besilik erkek sığır (kırmızı et) desteği, kaliteli yem bitkileri üretimi desteği ve düve alım desteği gibi sektöre sağladığı ayni ve nakdi hayvancılık desteklemeleri ile üretimde sürdürülebilirliğin, verimliliğin ve biyolojik güvenliğin en önemli teminatıdır. Bakanlık tarafından yürütülen bu regülasyonlar ve bahse konu teşvik mekanizmaları işletmelerin finansal şoklara karşı direncini artırmaktadır.

Değer zincirinin finansman ayağında yer alan T.C. Ziraat Bankası tarafından sunulan finansal hizmetler ve kredi enstrümanları ise sermaye yoğun (yüksek sabit ve değişken maliyetli) bir yapıya sahip olan büyükbaş hayvancılık sektörü için hayati bir kaldıraç görevi görmektedir. Üreticilere sağlanan düşük faizli işletme ve yatırım kredileri, yem ve girdi tedariki finansmanı ile tarımsal sigorta destekleri, mikro ölçekli aile işletmelerinin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanmasında ve modernizasyon yatırımlarının fonlanmasında en kritik kurumsal kaynakları oluşturmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatifleri, büyükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim süreçlerinde ihtiyaç duyduğu yem, veterinerlik ürünleri, ekipman ve diğer tarımsal girdilerin temininde önemli bir rol üstlenmekte; uygun finansman olanakları ve tedarik desteği sağlayarak işletmelerin üretim kapasitesinin korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

7.2.1.3. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Akkışla-Felahiye-Sarioğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi büyükbaş hayvancılık GZFT analizi ilgili başlıkta sunulmuştur. Mikroklimatik ve coğrafi koşulların büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için yüksek adaptasyon sunması, kümelenme bölgesinin sahip olduğu zengin bitki örtüsü (flora) varlığı ve mikro-bölgenin ulusal/bölgesel büyük pazarlara olan lojistik ulaşım ağları, hayvancılık sektörü açısından en stratejik fiziksel güçlü yönler olarak öne çıkmaktadır. Buna ek olarak, bölgedeki üreticilerin nesiller boyu aktarılan hayvan yetiştiriciliği kültürü ile özellikle Sarioğlan ovası başta olmak üzere bölge genelindeki kaliteli yem bitkileri üretimi konusundaki köklü pratik tecrübesi ve beşeri sermaye altyapısı, kümenin rekabetçiliğini artıran temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Tablo 76. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	• Bölgenin iklim ve coğrafi koşullarının büyükbaş hayvancılık verimliliğine yüksek uygunluk sağlaması • Mevcut meraların yanı sıra dağlık alanlar ve Kızılırmak havzasındaki ormanlık bölgelerin zengin alternatif otlatma kaynakları sunması • Özellikle Sarioğlan Ovası ve sulanabilir arazilerde yonca, silajlık mısır ve fiğ gibi kaliteli kaba yem üretiminin yaygın yapılması • Bölgedeki yetiştiricilerin büyükbaş hayvancılık, bakım ve sürü yönetimi konularında köklü bir pratik tecrübeye sahip olması • Kümelenme bölgesinin karayolu bağlantıları sayesinde Kayseri'deki entegre et-süt işleme tesislerine ve büyük pazarlara kolayca ulaşabilmesi.
Z	• Bölgenin genelindeki mera alanlarında otlatma verimliliğini düşüren gölet, gölgelik ve ıslah çalışmalarının yetersiz olması • Bölgedeki hayvancılık işletmelerinin çoğunlukla ekonomik ölçeğin altında kalması ve küçük aile işletmesi yapısında olması • Mevcut ahırların fiziki yapı, havalandırma ve hijyen standartları açısından modern süt ve et üretimine uygun olmaması • Küçük ölçekli üreticilerin Kayseri'deki organize gıda sanayisine entegre olamaması ve katma değerli pazar paylarının düşük kalması • Üretim süreçlerinde mekanizasyon ve modern teknolojiler yerine verimliliği sınırlayan geleneksel yöntemlerin kullanılması • Yetiştiricilerin modern sürü yönetimi, rasyon hazırlama, hayvan sağlığı ve biyogüvenlik konularında teknik bilgi eksikliği yaşaması • Bölgedeki yetiştiricilerin yüksek maliyetli hazır yemlere olan bağımlılığı • Kırıldaki genç nüfusun gelecek göremeyerek hayvancılığı bırakması ve göç dalgasıyla bölge nüfusunun yaşlanması.

Tablo 77. Büyükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Ulusal pazarda ve çevre illerde kırmızı et ile süt ürünlerine olan talebin sürekli artması • Et ve süt fiyatlarındaki artış eğiliminin bölgedeki yetiştiricilerin işletme karlılığını ve yatırım geri dönüşlerini pozitif etkilemesi • Tarım ve Orman Bakanlığı hibe ve desteklerinin (buzağı, süt, yem bitkisi desteği), bölgedeki işletmelerin üretim maliyetlerini düşürmesi • Kümenin Kayseri il merkezindeki büyük canlı hayvan pazarına, modern mezbahalara ve et-süt işleme sanayisine yakınlığı sayesinde ham madde pazarlamasının kolay olması.
T	• Bölgede hayvancılığın en büyük maliyet kalemi olan kesif ve sanayi yemi fiyatlarının sürekli yükselerek üretici karlılığını baskılaması • Canlı hayvan ithalatı süreçlerinin, bölgedeki yerli yetiştiricilerin fiyat dengesi ve pazar rekabeti üzerinde baskı yaratması • Kırmızı et ithalat politikalarının, bölgedeki yerel besi hayvancılığının sürdürülebilirliğini ve fiyat istikrarını olumsuz etkilemesi • İklim değişikliğine bağlı kuraklık risklerinin Akkışla ve Felahiye meralarını zayıflatması ve Sarıoğlan Ovasındaki kaba yem üretim maliyetlerini artırması.

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi genelindeki mera alanlarında sıvat ve gölgelik gibi altyapı tesislerinin yetersizliği, hayvan besleme ve refahı yönetimi süreçlerinde yapısal bir kısıt oluşturmaktadır. Kümede faaliyet gösteren işletmelerin ağırlıklı olarak küçük ölçekli aile işletmesi formunda bulunması, üreticilerin organize gıda sanayisi ile entegrasyonunu engellemektedir. Küme sınırları içerisinde lisanslı/ruhsatlı modern bir mezbaha altyapısının eksikliği ve süt işleme tesislerinin küçük ölçekli olması sanayi entegrasyonu ve pazar erişimi sorunlarını derinleştirmektedir. Ayrıca, mevcut hayvan barınaklarının fiziki altyapı yetersizliği, biyogüvenlik, havalandırma ve sanitasyon standartlarının karşılanmasını zorlaştırarak çiğ süt ve kırmızı et üretiminde verim ve kalite kayıplarına yol açmaktadır.

Bölge genelindeki yetiştiricilerin büyük oranda konvansiyonel ve geleneksel üretim metotlarına bağlı kalması, modern sürü yönetimi ve rasyon hazırlama konularındaki teknik bilgi kısıtları, birim hayvandan alınan katma değeri sınırlamaktadır. Sarıoğlan Ovası gibi sulanabilir alanlarda kaba yem üretimi kısmen gerçekleştirilse de küme genelinde kesif ve sanayi yemine olan yüksek bağımlılık düzeyi devam etmektedir. Bu durum, artan girdi maliyetleri karşısında işletme karlılıklarını baskılamakta ve üretim sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlikten uzaklaşan bu üretim ekosisteminde, kırsaldaki genç nüfusun sektörel gelecek beklentisi zayıflamakta, bu durum kent merkezlerine doğru nitelikli iş gücü göçünü hızlandırarak kırsal nüfus yapısının yaşlanmasına neden olmaktadır.

Buna karşın, nüfus artışı ve kentleşme eğilimlerine paralel olarak makro ölçekte kırmızı et ve süt ürünlerine yönelik tüketici talebi istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir. Pazardaki bu talep artışı ve et-süt fiyatlarının yükselme eğilimi,

özellikle girdi maliyetlerini optimize edebilen yerel üreticiler için önemli bir piyasa fırsatıdır. Ayrıca, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hayvancılıkta yerli üretimi artırmak adına uygulanan desteklemeler, kümedeki işletmelerin maliyet baskılarına karşı direncini artıran en önemli kaldıraçlar arasında yer almaktadır.

Kümenin sürdürülebilir büyüme hedefleri önündeki en temel makro tehditler ise küresel ve ulusal girdi piyasalarındaki kesif yem fiyatı oynaklıkları ile iç piyasa fiyat dengesini sağlamaya yönelik dönemsel canlı hayvan ve kırmızı et ithalatı politikalarıdır. Bu dışsal tehditlerin minimize edilmesi, ancak üreticilerin kaliteli kaba yem üretim kapasitelerinin artırılması ve birim üretim maliyetlerinin düşürülmesiyle mümkündür. Proje ile hayata geçirilecek modernizasyon ve ölçek büyütme faaliyetleri sayesinde finansal kırılganlığı azalan işletmelerin genişleme olanakları artacak, bu da kümede sürdürülebilir kırmızı et ve süt arzını güvence altına alacaktır.

7.2.1.4. Tedbirler

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlan alt bölgesinde büyükbaş hayvancılık sektörü kırsal ekonominin en temel omurgasını oluşturmaya rağmen, ilçelerin sahip olduğu üretim potansiyeli henüz tam anlamıyla işleyen, organize ve entegre bir kümelenme ekosistemine dönüşmemiştir.

Aşağıda detaylandırılan ve Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Programı çerçevesinde kümede uygulamaya konulması planlanan stratejik müdahale ve tedbirler; bölgedeki yapısal kısıtları ortadan kaldırarak büyükbaş hayvancılıkta verimli, sürdürülebilir ve pazar entegrasyonu yüksek bir bölgesel kümelenme modelinin tesis edilmesini amaçlamaktadır.

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Akkışla ve Sarıoğlan ilçelerinde var olan Süt Üreticileri Birliği ile Felahiye ilçesindeki süt toplama ağının kapasite artırımı ve optimizasyonu kapsamında, küme genelinde toplanan çiğ sütün soğuk zincir disiplinine uygun olarak muhafaza edilmesi, aynı zamanda lojistik kayıpların minimize edilebilmesi amacıyla, mevcut süt toplama merkezlerinin kapasite artırımına yönelik yatırım ve modernizasyon çalışmaları gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, merkezin tazyik pompalı ve modern cidarlı soğutma tankı altyapısı genişletilerek gıda güvenliği standartları ve halk sağlığı kriterleri en üst düzeye çıkarılacaktır.

Kümelenme bölgesinde katma değer yaratan stratejik faaliyetlerin geliştirilmesi ve tedarik zincirinin güçlendirilmesi amacıyla küme sınırları içerisinde Akkışla ve Sarıoğlan ilçelerinde var olan süt işleme tesisinin modernize edilmesi ve kapasitesinin artırılması planlanmıştır. Çiğ sütün bölge içinde işlenerek katma değerli nihai ürünlere dönüştürülmesi sayesinde hem üreticilerin çiğ süt satışındaki kar marjlarının ve pazarlık güçlerinin artırılması hem de kayıt dışı süt ürünleri üretiminin minimize edilerek halk sağlığı ve gıda güvenliği standartlarının en üst düzeyde korunması amaçlanmıştır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Küme kapsamındaki üreticilerin büyükbaş hayvan yetiştiriciliği süreçlerindeki teknik bilgi kısıtlarını ortadan kaldırmak amacıyla, hedef odaklı ve uygulamalı çiftçi eğitim programları düzenlenecektir. Geleneksel ve konvansiyonel metotlarla üretim yapan yetiştiricilere yönelik gerçekleştirilecek bu kapasite geliştirme faaliyetlerinde; modern hayvan bakımı ve besleme teknikleri, nitelikli yem bitkileri yetiştiriciliği, silaj yapım teknolojileri, rasyon hazırlama, çiftlik hijyeni, biyogüvenlik ve hayvan refahı standartları ana odak alanlarını oluşturacaktır.

Üreticilerin kurumsal örgütlenme becerilerinin artırılması, mevcut pazar olanaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması ve stratejik pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla; yayım çalışmaları, teknik danışmanlık destekleri ve iyi uygulama örneklerinin yerinde inceleneceği çiftçi teknik inceleme gezileri organize edilecektir. Ayrıca proje kapsamında kümede hayata geçirilecek ortak kamusal altyapı tesislerinin etkin, verimli ve sürdürülebilir şekilde işletilmesini güvence altına almak adına, bu tesislerin yönetim organlarına yönelik yönetsel ve kurumsal kapasite geliştirme eğitim programları planlanacaktır.

Büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde işletme içi toplam üretim maliyetlerinin en dinamik ve yüksek payını yem girdisi oluşturmaktadır. Üreticilerin rasyon gereksinimlerini ticari piyasadan hazır tedarik etmek yerine kendi işletmelerinde ikame etmeleri, havzadaki girdi maliyetlerinin minimize edilmesi ve işletme karlılığının maksimize edilmesi açısından stratejik öneme sahiptir.

Bu doğrultuda, küme genelinde yüksek besin değerli yem bitkileri yetiştiricilik teknikleri, modern silaj yapım teknolojileri, bilimsel rasyon hazırlama metodolojileri ve buzağı bakım-besleme protokolleri konularında düzenlenecek teorik kapasite geliştirme programları, uygulamalı saha çalışmalarıyla desteklenecektir. Söz konusu tekniklerin sahada benimsenebilirliğini artırmak ve üreticilere pratik kabiliyet kazandırmak amacıyla kaba yem üretimine yönelik geniş ölçekli ve yoğun demonstrasyon faaliyetleri yürütülecektir.

Kümelenme bölgesinde yer alan mevcut geleneksel ahırların; hayvan sağlığı, biyolojik güvenlik, hijyen ve hayvan refahı standartlarına uygun olarak modernize edilmesi amacıyla kapsamlı bir makine ekipman destek programı planlanmıştır. Bu doğrultuda üreticilere; otomatik suluk, akıllı yemlik, kauçuk hayvan altlığı, otomatik kaşığı, bakım kiti ve mekanik gübre sıyrıcı gibi modern çiftlik yönetimi ve konfor ekipmanlarının sağlanması öngörülmektedir.

Kümedeki işletmelerde geleneksel kızgınlık takibi nedeniyle yaşanan buzağı kayıpları, döl verimi düşüklüğü ve aile iş gücünün sürekli ahıra bağımlı kalması bölgesel üretimi kısıtlamaktadır. Bu doğrultuda gizli kızgınlıkları hassas bir şekilde yakalamak, döl verimini artırarak buzağı kayıplarını önlemek ve yetiştiricilerin iş yükünü hafifleterek sosyal hayata zaman kazandırmak amaçlanmaktadır. Yaşanan sorunları çözmek ve hedeflenen verimliliği sağlamak amacıyla küme genelinde büyükbaş hayvan kızgınlık takip sisteminin kurulması planlanmış olup, bu yenilikçi uygulamanın çevre yetiştiricilere de örnek olması adına bir demonstrasyon projesi olarak hayata geçirilmesi öngörülmektedir.

Sonraki uygulama dönemlerinde bölgedeki diğer yetiştiriciler için iyi uygulama örneği teşkil etmesi, vizyoner bir model oluşturması ve küme genelinde modern teknoloji kullanımını tetikleyecek bir çarpan etkisi yaratması hedeflenmektedir.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Hedef kitleye yönelik; modern yetiştiricilik, inovatif üretim teknikleri, tarımsal girişimcilik ve kurumsal örgütsel beceriler odaklı kapsamlı bir kapasite geliştirme sürecinin ardından katılımcılar tarafından hazırlanan iş planları nesnel kriterlerle değerlendirilecektir. Bu değerlendirme neticesinde küme genelinde besi veya süt sığırcılığı odaklı büyükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik genç girişimci ekonomik yatırımları bu tedbir paketi kapsamında finanse edilecektir.

Genç girişimcilerin seçim süreçleri, teknik eğitim aşamaları, iş planlarının formüle edilmesi ve nihai hibe onay mekanizmaları; KDAKP Tasarım Raporuna göre usul ve uygunluk kriterleri doğrultusunda yürütülecektir. Bu sürdürülebilir üretim modelinin yaygınlaştırılması amacıyla büyükbaş hayvan yetiştiriciliği kulvarında faaliyet gösterecek girişimci gençlere yönelik "Genç Girişimci Başlangıç Paketi" uygulamaya konulacaktır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Kümelenme yatırım ortaklığı finansman çerçevesinde; küme genelinde üretim standartlarının yükseltilmesi amacıyla, mevcut hayvancılık barınaklarının modernizasyonuna yönelik bireysel yapısal yatırımların yanı sıra, işletmelerin teknik ve operasyonel altyapılarının iyileştirilmesini sağlayacak makine, alet ve ekipman tedariki hibe mekanizmalarıyla desteklenecektir.

Kümede faaliyet gösteren mevcut hayvancılık barınaklarının fiziki ve yapısal koşullarını iyileştirmek amacıyla otomasyon sistemleri, kontrollü havalandırma üniteleri, otomatik suluklar, kauçuk hayvan altlıkları, konfor ve bakım bölmeleri ile otomatik kaşığı sistemlerini içerecek şekilde kapsamlı tadilat, onarım ve teknoloji entegrasyonu işlemi gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda mevcut ahır altyapısı; hayvan sağlığı, sürü refahı ve biyogüvenlik/hijyen standartlarına tam uyumlu hale getirilecektir.

Bu çerçevede; çiğ sütte somatik hücre ve bakteri sayısını düşürerek soğuk zinciri güvence altına alacak, iş gücü tasarrufu sağlayacak ve rasyon homojenliğini artıracak stratejik makine ekipmanların dağıtım projeksiyonu planlanmıştır. Bu sayede işletme bazında iş gücü verimliliği artırılırken, çiğ sütte kalite standardizasyonu sürdürülebilir kılınacaktır.

Sütün hijyenik koşullarda sağılması amacıyla süt sağım makinesi, sütün soğuk zincirde muhafazası ve hijyenik olarak saklanması için süt soğutma tanklarının hibelenilmesi planlanmıştır.

Kendi yemlerini üreten veya kendi rasyonunu hazırlayacak olan yetiştiriciler için kalite artışına da olumlu etki yaratacak yem karma, kırma makinesi, silaj paketleme makinesi ve toprak verimliliğini artırmak amacıyla çiftlik gübresi dağıtma römorku hibelenmesi planlanmıştır.

7.2.1.5. Beklenen Çıktılar

Akkışla-Felahiye-Sarıoğlu alt bölgesinde hayata geçirilecek stratejik müdahaleler ve hibe tedbirleri neticesinde, geleneksel ve parçalı yapıdan sıyrılan küme, modern standartlarda işleyen, entegre ve yüksek katma değer üreten kurumsal bir kümelenme ekosistemine dönüşecektir. Yatırımların tamamlanmasıyla birlikte, modern süt işleme tesisinin kurulması ve toplama merkezlerinin kapasite optimizasyonu sayesinde çiğ sütün bölge dışına ham madde olarak çıkışı engellenecek, ürünün yerinde işlenerek katma değerli nihai mamullere dönüştürülmesiyle yerel üreticilerin pazarlık gücü ve karlılığı kalıcı olarak artırılabilecektir. Soğuk zincir disiplininin küme genelinde tesis edilmesi ve kayıt dışı üretimin engellenmesi, bölgeyi ulusal gıda güvenliği ve halk sağlığı standartlarında üretim yapan güvenilir bir üs haline getirecektir. En büyük operasyonel gideri oluşturan yem maliyetleri, geniş ölçekli kaba yem üretimi ve bilimsel rasyon hazırlama kabiliyetinin yaygınlaşmasıyla optimize edilirken; buzağı koruma odaklı modern altyapıların sahada benimsenmesiyle erken dönem buzağı kayıpları asgari düzeye indirilecek ve kümedeki toplam sürü büyüklüğü sürdürülebilir bir artış trendine girecektir. Mevcut barınakların modernizasyonu ile hayvancılık faaliyetlerini kontrollü iklim ortamına taşıyarak; modern mekanizasyon araçlarının entegrasyonu ile iş gücü verimliliği maksimize edilecektir. Beşeri sermayeyi güçlendiren teknik eğitimler, yönetim becerilerini artıran kurumsal programlar ve genç girişimcilere sunulan başlangıç destekleri ise kırsaldaki genç nüfusu üretime kazandırarak bölgesel göçün önüne geçecek; kümenin kendi kendine yetebilen, organize ve ulusal pazar mekanizmalarıyla tam entegre bir yapıda sürekliliğini güvence altına alacaktır.

07.2.2

Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

7.2.2. Öncelik 2: Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi

Küçükbaş hayvancılık (koyun ve keçi yetiştiriciliği), gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler açısından önemli bir hayvancılık alt sektörüdür. Koyun ve keçiler, zayıf mera koşullarına, kuraklık ve iklimsel zorluklara diğer çiftlik hayvanlarına göre daha kolay uyum sağlayabilmeleri sayesinde hayvansal üretimde stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu özellikleri nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınmanın desteklenmesi, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yoksullukla mücadele açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca düşük yatırım maliyeti ve yüksek adaptasyon kabiliyeti, küçükbaş hayvancılığı küçük ölçekli aile işletmeleri için sürdürülebilir bir geçim kaynağı haline getirmektedir.

Koyun ve keçiler, başta et ve süt üretimi olmak üzere deri, kıl ve yün elde etmek amacıyla yetiştirilen ve Dünya genelinde en yaygın yetiştiriciliği yapılan küçükbaş hayvan türleridir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde, ülkelerin çevresel koşulları, doğal kaynakları ve sosyoekonomik yapıları doğrultusunda farklı üretim sistemleri uygulanmaktadır. Ancak Dünya genelinde koyun ve keçi yetiştiriciliği ağırlıklı olarak küçük ölçekli aile işletmeleri ve karma tarımsal üretim sistemleri içerisinde gerçekleştirilmektedir. Çayır, mera ve otlaklardan yararlanma hemen hemen tüm küçükbaş yetiştiricilik sistemlerinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle keçi yetiştiriciliği, zorlu arazi ve iklim koşullarına uyum yeteneği sayesinde tarih boyunca göçebe ve yarı göçebe yaşam biçimlerinin önemli bir ekonomik faaliyeti olarak varlığını sürdürmüştür. Bu özellikleriyle küçükbaş hayvancılık; doğal kaynakların etkin kullanımı, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve sürdürülebilir hayvansal üretimin sağlanması açısından stratejik öneme sahiptir.

FAO 2024 yılı verilerine göre Dünyada yaklaşık 2,5 milyar küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Son beş yılda Dünyada küçükbaş hayvan sayısı %7,06 oranında artış göstermiştir. Küçükbaş hayvanlar gerek mera ve yaylalardan faydalanma oranının yüksek olması ve barınma ortamının kolay dizayn edilebilmesi gerekse uygun koşullarda doğum oranlarının yüksek olması ile Dünya kırmızı et üretiminde önemli bir yere sahiptir.

Tablo 78. Kıtalaraya Göre Koyun Varlığı (FAOSTAT, 2024) (adet)

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2020	418.714.777	83.005.957	572.209.089	123.887.979	89.598.989	1.287.416.791
2021	424.044.488	81.479.897	603.184.397	122.119.691	93.822.087	1.324.650.560
2022	426.307.743	81.962.207	624.124.530	120.191.853	95.413.611	1.347.999.944
2023	432.673.751	81.968.829	628.213.776	117.687.567	96.470.911	1.357.014.834
2024	438.674.829	81.144.241	624.926.513	114.882.046	102.963.312	1.362.590.941

Tablo 79. Kıtalaraya Göre Keçi Varlığı (FAOSTAT, 2024) (adet)

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2020	493.515.287	39.334.144	541.995.765	15.854.596	3.727.798	1.094.427.590
2021	493.730.968	38.728.256	552.983.437	15.463.322	3.849.013	1.104.754.996
2022	504.633.694	38.730.597	573.881.962	14.874.852	4.219.029	1.136.340.134

Yıl	Afrika	Amerika	Asya	Avrupa	Okyanusya	Toplam
2023	516.434.721	39.371.753	587.581.541	14.192.250	4.554.544	1.162.134.809
2024	533.691.640	39.550.491	594.687.289	13.768.119	5.826.698	1.187.524.237

FAO 2024 verilerine göre küçükbaş hayvan varlığı en çok olan 5 ülke sırası ile Hindistan, Çin, Nijerya, Pakistan ve Etiyopya'dır. Türkiye ise 44.080.584 baş koyun ile 7. sırada, 10.822.084 keçi ile 22. sırada, toplam küçükbaş varlığı ile de 9. sırada yer almaktadır. Avrupa'da ise hem koyun hem de keçi varlığı ile 1. sırada yer almaktadır.

Tablo 80. Küçükbaş Hayvan Varlığı En Çok Olan 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Keçi (adet)	Koyun (adet)	Toplam (adet)
1	Hindistan	210.632.609	114.623.765	325.256.374
2	Çin	117.554.000	182.939.000	300.493.000
3	Nijerya	90.970.883	52.136.324	143.107.207
4	Pakistan	87.035.000	32.731.000	119.766.000
5	Etiyopya	53.982.678	41.050.910	95.033.588
9	Türkiye	10.822.084	44.080.584	54.902.668

2025 yılı TÜİK verilerine Türkiye'de küçükbaş hayvan sayısı sıralamasında en çok hayvan varlığı bulunan ilk 5 il sırası ile Van, Konya, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Ankara'dır. Kayseri 1.150.117 baş hayvan ile 14. sırada yer almaktadır.

Tablo 81. Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığında Şehirler (baş) (TÜİK, 2025)

Sıra	İl	Toplam Hayvan Sayısı (adet)
1	Van	3.464.897
2	Konya	3.318.481
3	Şanlıurfa	2.687.813
4	Diyarbakır	2.379.285
5	Ankara	2.131.618
14	Kayseri	1.150.117

FAO 2024 verilerine göre Dünya'da yaklaşık 28,8 milyar dolar değerinde canlı hayvan ticareti yapılmış olup bu değer, 2023 yılına (28,9 milyar dolar) kıyasla yaklaşık %0,16'lık çok hafif bir düşüşe işaret etse de pazar genel olarak durağan ve güçlü yapısını korumuştur.

Canlı küçükbaş hayvancılıkta ise bu değer yaklaşık 4,6 milyar dolar ile toplam hacmin yaklaşık %16'sını oluşturmaktadır.

Uluslararası küçükbaş canlı hayvan ticaretinde daha çok Afrika ve Ortadoğu ülkeleri öne çıkmaktadır. Dünyada gerçekleşen canlı küçükbaş ihracatının yaklaşık %88'ini Sudan, Somali, Romanya, İspanya, Ürdün, Umman, Avustralya, İran, Macaristan ve Fransa gerçekleştirmektedir. Sudan, Somali ve Romanya canlı küçükbaş ticaretinde küresel değer bazında en yüksek paya sahip ülkelerdir. Özellikle Sudan, 2024 yılında gerçekleştirdiği 650 milyon doların üzerindeki küçükbaş ihracatıyla küresel pazarın en büyük arz sağlayıcılarından biri konumundadır.

Tablo 82. Canlı Küçükbaş İhracatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İhracat Değeri	Yüzde
1	Sudan	651	29,84
2	Somali	309	14,16
3	Romanya	284	13,02
4	İspanya	254	11,64
5	Ürdün	138	6,33
35	Türkiye	4,1	0,19

Buna karşılık Suudi Arabistan, Umman, Fas, Ürdün ve Kuveyt Dünya canlı küçükbaş ithalatının yaklaşık %90'ını gerçekleştirmektedir. Suudi Arabistan yaklaşık 1,28 milyar dolarlık küçükbaş hayvan ithalatı ile açık ara Dünya birincisi konumundadır.

Tablo 83. Canlı Küçükbaş İthalatında İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
1	Suudi Arabistan	1.275	53,60
2	Umman	414	17,40
3	Fas	165	6,93
4	Ürdün	162	6,81
5	Kuveyt	132	5,55
33	Türkiye	5,6	0,24

Dünyada Küçükbaş Eti Üretimi ve Ticareti

Dünya genelinde koyun ve keçi eti sektörü, özellikle kültürel tüketim alışkanlıkları, nüfus artışı ve coğrafi koşullara bağlı olarak şekillenen, küresel kırmızı et ticaretinin stratejik bir ayağıdır. Küresel ölçekte küçükbaş hayvan eti üretimi, ihracatı ve ithalatına ilişkin öne çıkan ekonomik veriler ve pazar dinamikleri şu şekildedir;

Dünya Küçükbaş Eti Üretimi; Dünya genelinde koyun ve keçi eti üretimi istikrarlı bir büyüme eğilimindedir. Toplam üretim miktarı yıllık 14-15 milyon ton civarında seyretmektedir. Çin, küresel koyun ve keçi eti üretiminin tek başına yaklaşık %25'ini gerçekleştirerek açık ara Dünyanın en büyük üreticisidir. Ancak nüfusu nedeniyle bu üretim iç tüketime ancak yetmekte, hatta ülkeyi büyük bir ithalatçı konumuna getirmektedir. Üretimin kıtasal dağılımında %68,6'lık payla Asya ve %17,5'lik payla Afrika üretimin en büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu iki kıtayı Okyanusya ile Avrupa takip etmektedir. Avustralya, Yeni Zelanda, Türkiye, Cezayir, Hindistan, Sudan ve İran Dünya ölçeğinde öne çıkan diğer önemli küçükbaş eti üreticileridir. Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu coğrafyasında üretimiyle ilk sıralarda yer alır.

Tablo 84. Kıtalaraya Göre Küçükbaş Hayvan Eti Üretimi (bin ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Kıta	Et Üretimi	Yüzde
1	Asya	9.875	68,6
2	Afrika	2.403	17,5
3	Okyanusya	1.060	7,5

Sıra	Kıta	Et Üretimi	Yüzde
4	Avrupa	485	3,9
5	Amerika	375	2,5

Dünya Küçükbaş Eti İhracatı; üretimin aksine, küresel küçükbaş eti ihracatı inanılmaz derecede konsantre bir yapıya sahiptir. Dünya genelindeki toplam küçükbaş eti ihracatının %60'ından fazlasını sadece iki ülke üstlenmektedir. Avustralya ve Yeni Zelanda iç tüketimin az olması nedeniyle küresel ihracatın yaklaşık %62'si ile ihracat devi konumundadırlar. İhracat yaptıkları ülkeler başta Çin olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Ortadoğu Ülkeleri ve Avrupa Birliği Ülkeleridir. Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği Ülkeleri ise ihracatının tamamına yakını yine Avrupa ülkelerine yapmaktadır. Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ise yoğunluklu olarak Suudi Arabistan ve Körfez Ülkelerine ihracat yapmaktadırlar.

Tablo 85. Küçükbaş Eti İhracatı Yapan İlk Beş Ülke ve Türkiye'nin Konumu (milyon dolar) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İhracat Değeri	Yüzde
1	Avustralya	3.656	39,3
2	Yeni Zelanda	2.176	23,39
3	Birleşik Krallık	739	7,95
4	Fransa	436	4,69
5	İrlanda	412	4,42
32	Türkiye	6,89	0,074

Dünya Küçükbaş Eti İthalatı; küresel ithalat tarafında başı çeken ülkeler, hem yüksek nüfusa sahip olanlar hem de kişi başına düşen küçükbaş eti tüketimi yüksek olan refah seviyesi gelişmiş ülkelerdir. Çin Dünyanın en büyük üreticisi olmakla birlikte, küresel küçükbaş eti ithalatının da yaklaşık %25'ini yapmaktadır. Avustralya ve Yeni Zelanda'nın en büyük müşterisidir.

Kendi yerli üretimi çok düşük olan ABD, özellikle kaliteli kuzu eti ithalatında (büyük oranda Avustralya'dan) Dünyanın en büyük pazarlarından biridir. Fransa, İngiltere ve Almanya geleneksel olarak kuzu eti tüketimi yüksek ülkelerdir ve Yeni Zelanda'dan ciddi miktarda ithalat yaparlar. Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkeler dini ve kültürel nedenlerle (özellikle hac dönemi ve ramazan ayında) Dünyanın en yoğun canlı hayvan ve kırmızı et ithalatçılarındandır.

Tablo 86. Küçükbaş Eti İthalatı Yapan İlk 5 Ülke ve Türkiye'nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
1	Çin	361.490	24,8
2	ABD	142.881	9,8
3	Fransa	117.922	8,1
4	Birleşik Krallık	67.995	4,7
5	Birleşik Arap Emirlikleri	54.090	3,7

Sıra	Ülke	İthalat Değeri	Yüzde
82	Türkiye	526	0,036
Toplam		744.378	51,10

Küresel Ekonomik Trendler ve Gelecek Beklentileri

OECD ve FAO verilerine göre, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışı ve gelir yükselmesine bağlı olarak küçükbaş eti tüketiminin önümüzdeki yıllarda da yıllık bazda istikrarlı büyümesi bekleniyor. Kişi Başına Tüketim Şampiyonları; Dünyada kişi başına en çok koyun/kuzu eti tüketen ülkelerin başında Kazakistan (yıllık ~8,5 kg) ve Avustralya (yıllık ~5,8 kg) gelmektedir. Daha sonra Türkiye, Norveç ve Suudi Arabistan (yıllık ~ 4-4,5 kg ile) izlemektedir.

Kuraklık, yem maliyetlerinin artışı ve iklim değişikliği; Avustralya gibi dev üreticilerin sürü büyüklüklerini doğrudan etkilemekte, bu da Dünya et fiyatlarında dalgalanmalara yol açmaktadır. Keçi eti pazarına özel bir parantez açmak gerekirse koyun etine kıyasla daha lokal ve kayıt dışı zincirlerle (özellikle Afrika ve Güney Asya'da küçük ölçekli yetiştiricilerle) üretilmektedir. Ancak Avrupa Ülkelerinde "yağ oranı düşük, sağlıklı alternatif" olarak popülaritesi ve ticari değeri artmaktadır. Genel olarak küçükbaş hayvan eti ticaretinin %90'ından fazlasını koyun eti oluşturmaktadır.

Türkiye'de Küçükbaş Eti İthalatı ve İhracatı

Türkiye, coğrafi yapısı ve geleneksel beslenme kültürü nedeniyle küçükbaş hayvancılıkta tarihsel olarak çok güçlü bir aktördür. Ancak son yıllarda artan girdi maliyetleri, iklim şartları ve tüketim alışkanlıklarındaki kaymalar sektörü ciddi şekilde etkilemektedir. Türkiye'de üretilen toplam kırmızı etin yaklaşık %30'unu küçükbaş eti oluşturmaktadır. Kalan büyük kısım ise sığır etidir.

Türkiye, küçükbaş hayvancılıkta büyükbaş hayvancılığa göre dışa bağımlılığı çok daha düşük bir ülkedir. Ancak dönemsel politikalara göre dış ticaret dengesi değişmektedir.

Büyükbaş hayvancılıkta (özellikle besilik dana ve karkas sığır etinde) Türkiye ciddi bir ithalatçıdır. Ancak küçükbaş etinde yerli üretim talebi büyük oranda karşılayabildiği için koyun ve keçi eti ithalatı yok denecek kadar azdır. Dönemsel olarak piyasayı dengelemek amacıyla Et ve Süt Kurumu (ESK) üzerinden sınırlı canlı koyun ithalatı yapılırsa da, küçükbaşta ana hedef yerli üretimi korumaktır.

Türkiye'nin küçükbaş hayvancılıkta en büyük avantajı, coğrafi olarak Ortadoğu ve Körfez ülkelerine yakınlığıdır. Arapların damak tadına çok uygun olan kıvırcık ve akkaraman gibi yerli koyun ırklarımız bu pazarda yüksek değere sahiptir. Türkiye; Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere özellikle canlı koyun ve kuzu ihraç etmektedir.

Türkiye küçükbaş hayvancılıkta devasa bir potansiyele ve yaklaşık 50 milyonun üzerinde bir hayvan varlığına sahip olsa da, ekonomik şartlar ve yüksek maliyetler nedeniyle son yıllarda üretimde yaklaşık %8'lik bir gerileme yaşamıştır.

Sektörün sürdürülebilir kalkınması; meraların ekolojik altyapısının korunmasına, genç girişimci destek paketleri ile genç yetiştiricilerin üretime entegre edilmesine ve aile tipi küçük ölçekli işletmelerin pazara erişim olanakları artırılarak çok yönlü desteklenmesine bağlıdır.

Koyun ve Keçi Sütü ve Süt Ürünleri Üretimi

2024 yılı itibarıyla Dünya süt üretiminin 970 milyon tonun üzerine çıktığı tahmin edilmektedir. Bu üretimin yaklaşık %81'i inek sütünden sağlanırken, keçi sütü üretimi 17 milyon tonun, koyun sütü üretimi ise 9 milyon tonun üzerine çıkmıştır. Buna göre keçi sütünün toplam süt üretimindeki payı yaklaşık %1,75, koyun sütünün payı ise yaklaşık %0,92 düzeyinde gerçekleşmektedir. Koyun ve keçi sütü, toplam süt üretimindeki payı sınırlı olmasına rağmen yüksek kuru madde, yağ, protein, mineral madde ve biyolojik değeri yüksek besin öğeleri içermesi nedeniyle önemli bir ekonomik değere sahiptir. Özellikle peynir üretiminde tercih edilen koyun ve keçi sütü, katma değeri yüksek ürünlerin elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle küçükbaş sütü; yalnızca üretim miktarı açısından değil, işlenmiş ürün değeri açısından da stratejik öneme sahiptir.

Dünya koyun sütü üretiminde Akdeniz Havzası ülkeleri ön plana çıkmaktadır. Çin, Türkiye, Yunanistan, Suriye ve Cezayir başlıca üretici ülkeler arasında yer almaktadır. Keçi sütü üretiminde ise Hindistan, Sudan, Pakistan, Bangladeş, Fransa, Güney Sudan ve Türkiye önemli üretici ülkeler olarak dikkat çekmektedir. Küçükbaş sütü üretimi özellikle kurak ve yarı kurak bölgelerde yaşayan üreticiler için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu geniş küçükbaş hayvan varlığı sayesinde Dünya koyun ve keçi sütü üretiminde önemli bir konuma sahiptir. Son yıllarda uygulanan hayvancılık destekleri, ıslah çalışmaları ve yetiştiricilik faaliyetlerindeki gelişmeler sonucunda koyun ve keçi sütü üretiminde sürekli bir artış yaşanmaktadır. FAO verilerine göre 2024 yılı itibarıyla Türkiye'de yaklaşık 906 bin ton koyun sütü ve 482 bin tonun üzerinde keçi sütü üretilmiştir. Böylece toplam küçükbaş sütü üretimi 1,3 milyon ton seviyesini aşmıştır. Türkiye'de küçükbaş sütü üretimi özellikle Ege, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. İzmir, Balıkesir, Çanakkale, Konya, Van, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin illeri koyun ve keçi sütü üretiminde öne çıkan merkezler arasında yer almaktadır. Bu bölgelerde üretilen sütler; beyaz peynir, tulum peyniri, Ezine peyniri, Mihaliç peyniri, Van otlu peyniri ve çeşitli yöresel süt ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır.

Son yıllarda tüketicilerin doğal, geleneksel ve fonksiyonel gıdalara olan ilgisinin artması, koyun ve keçi sütüne dayalı ürünlere yönelik talebi de artırmıştır. Laktoz hassasiyeti bulunan bireylerin keçi sütüne yönelmesi, koyun sütünden üretilen peynirlerin yüksek besin değeri ve gastronomi sektöründeki gelişmeler küçükbaş sütü pazarının büyümesini desteklemektedir. Bu durum, Türkiye'nin sahip olduğu küçükbaş hayvan varlığını ekonomik değere dönüştürmesi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Gelecek dönemde verimliliğin artırılması, süt kalitesinin iyileştirilmesi, örgütlü üretimin yaygınlaştırılması ve katma değeri yüksek süt ürünlerinin geliştirilmesiyle birlikte Türkiye'nin Dünya küçükbaş sütü üretimindeki payının daha da artması beklenmektedir.

Tablo 87. Dünya’da Koyun Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Süt Üretimi	Yüzde
1	Çin	1.256.430	12,88
2	Yunanistan	945.820	9,70
3	Türkiye	906.944	9,30
4	Suriye	714.642	7,33
5	Cezayir	542.279	5,56

Tablo 88. Dünya’da Keçi Sütü Üretiminde İlk 5 Ülke ve Türkiye’nin Konumu (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra	Ülke	Süt Üretimi	Yüzde
1	Hindistan	7.335.907	35,97
2	Sudan	1.143.484	5,61
3	Pakistan	1.074.000	5,27
4	Bangladeş	1.053.080	5,16
5	Fransa	703.230	3,45
7	Türkiye	482.247	2,36

Koyun ve Keçi Yan Ürünlerinin Üretimi ve Ticareti

Dünya yün pazarı, sürdürülebilir ve doğada çözünebilir moda trendlerinin yükselişiyle birlikte güçlü bir büyüme eğilimindedir. Küresel yün pazarının büyüklüğü 44 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Avustralya, özellikle tekstilde en çok aranan ve en kaliteli yün türü olan merinos yünü üretiminde Dünya liderliği ile küresel kirli yün üretiminin yaklaşık %25’ini tek başına karşılar. Ancak son yıllardaki kuraklıklar ve sürü küçülmeleri nedeniyle Avustralya’nın kırkım miktarı yıllık 280 milyon kg (yağlı yün) seviyelerine doğru bir miktar gerilemiştir. Çin, hem ciddi bir yün üreticisidir hem de Dünyanın en büyük yün ithalatçısı ve işleyicisidir. Dünyadaki kirli yün ithalatının yaklaşık %75’ini Çin tek başına yapar; kendi devasa endüstrisinde yıkar, tarar, iplik haline getirir ve tekstil ürünü olarak Dünyaya ihraç eder. İtalya (özellikle Biella bölgesi), Dünyanın en kaliteli Merinos yünlerini işleyen lüks moda markalarına (Ermenegildo Zegna, Loro Piana vb.) ev sahipliği yapar ve işlenmiş yün ithalatında zirvededir.

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen tek yan ürün lifler değildir; endüstriyel olarak çok değerli iki ürün daha vardır; Lanolin (yün yağı), yünün yıkanması ve işlenmesi sırasında açığa çıkan doğal bir yağdır. Kozmetik, krem, ilaç sanayisi ve pas önleyici koruyucu malzemelerin üretiminde ham madde olarak kullanılır. Kozmetik sektörünün büyümesiyle lanolin pazarı da ciddi bir ekonomik değer kazanmıştır. Koyun ve keçi derisi, özellikle İtalya, İspanya, Türkiye ve Çin; lüks ayakkabı, çanta ve ceket üretimi için küçükbaş derisini işleme (tabaklama) konusunda Dünya liderleridir. Koyun derisi (napa) yumuşaklığı nedeniyle giyim sektöründe sığır derisine göre daha elit bir yere sahiptir.

7.2.2.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Küçükbaş Hayvancılık

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde hayvancılık sektörü, kırsal nüfusun gelir elde etmesinde stratejik öneme sahip temel ekonomik faaliyetlerden biridir. Bölgede faaliyet gösteren işletmelerin büyük

çoğunluğu küçük ölçekli aile işletmeleri niteliğinde olup, tarımsal üretim ile birlikte küçükbaş hayvancılığı geçim kaynağı olarak sürdürmektedir. Özellikle gelir düzeyi nispeten düşük olan kırsal haneler açısından küçükbaş hayvancılık, düzenli nakit akışı sağlayan önemli bir ekonomik faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

Küçükbaş hayvancılık, yalnızca hane gelirlerinin artırılmasına katkı sağlamakla kalmayıp, kırsal nüfusun gıda güvencesinin desteklenmesi, ailelerin hayvansal protein ihtiyacının karşılanması ve kırsal yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından da kritik bir rol üstlenmektedir. Bölgenin mera varlığı, iklim koşulları ve geleneksel yetiştiricilik kültürü dikkate alındığında, küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi; istihdamın artırılması, kırsal yoksulluğun azaltılması, genç nüfusun kırsalda tutulması ve yerel ekonominin güçlendirilmesi bakımından önemli bir kalkınma aracı olarak değerlendirilmektedir.

2025 yılı verilerine göre Akkışla, Sarıoğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde 151.079 baş koyun ve 7.384 baş keçi olmak üzere toplam 158.463 baş küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığının yaklaşık %95,3'ünü koyunlar, %4,7'sini ise keçiler oluşturmaktadır. Bu durum, bölgede koyun yetiştiriciliğinin hayvancılık faaliyetleri içerisinde baskın bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 89. EKK-2 Son 3 Yıl Koyun ve Keçi Sayıları (TÜİK, 2023-2025)

İrk	2023 TÜİK			2024 TÜİK			2025 TÜİK		
	Koyun	Keçi	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam	Koyun	Keçi	Toplam
Akkışla	63.932	1.957	65.889	76.388	2.507	78.895	77.222	2.567	79.789
Felahiye	19.452	2.911	22.363	21.343	3.448	24.791	21.317	3.501	24.818
Sarıoğlan	43.832	1.103	44.935	44.466	1.171	45.637	52.540	1.316	53.856
Toplam	127.216	5.971	133.187	142.197	7.126	149.323	151.079	7.384	158.463

Tablo 90. EKK-2 Küçükbaş İşletme Büyüklükleri (HBS, 2026)

İşletme Büyüklüğü (Baş)	01-24	25-49	50-99	100-199	200-499	500 ve üzeri
İşletme Sayısı	77	62	79	123	189	95
Hayvan Sayısı	1.151	2.191	5.523	17.396	60.873	75.143

Kümenin sahip olduğu geniş mera alanları, bozkır karakterli bitki örtüsü, iklim koşulları ve geleneksel üretim alışkanlıkları nedeniyle koyun yetiştiriciliği tarihsel süreç içerisinde temel hayvancılık faaliyeti olarak gelişmiştir. Bölgenin coğrafi yapısı ve doğal kaynakları, koyun yetiştiriciliği için uygun bir üretim ortamı sunarken, keçi yetiştiriciliği daha sınırlı alanlarda ve düşük ölçekli işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Küçükbaş hayvan varlığının büyüklüğü, kümenin et, süt, yapağı ve damızlık üretimi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mevcut hayvan varlığının ekonomik katma değere dönüştürülebilmesi için verimliliğin artırılması, sürü yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi, yem kaynaklarının etkin kullanılması, hayvan sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi ve üreticilerin örgütlenme kapasitesinin artırılması

gerekmektedir. Bu kapsamda uygulanacak destekleme ve yatırım faaliyetleri, bölgedeki küçükbaş hayvancılığın rekabet gücünü artırarak kırsal kalkınmaya ve üretici gelirlerinin yükseltilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Küçükbaş hayvancılık, bölgede geleneksel olarak et ve süt üretimine dayalı önemli bir ekonomik faaliyet alanı olup, uzun yıllardır yaylacılık ve mevsimsel otlatma uygulamaları ile sürdürülmektedir. Geçmiş dönemlerde özellikle göçer yetiştiriciliği yapan aileler, hayvanlarını doğal meralarda otlatmak amacıyla yılın önemli bir bölümünü yaylalarda ve geçici yerleşim alanlarında geçirirken, entansif küçükbaş yetiştiriciliğinde de benzer şekilde mera temelli üretim sistemleri yaygın olarak uygulanmıştır.

Ancak son yıllarda yaşam koşullarındaki değişimler, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim ihtiyacı, teknolojik gelişmeler ve kırsaldan kente göç hareketleri geleneksel üretim sistemlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle genç nüfusun daha yüksek gelir ve yaşam standartları sunan kentsel alanlara yönelmesi, küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde iş gücü teminini zorlaştırmakta ve sektörde yaşlanan bir üretici profili ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra göçer ve yarı göçer yaşam biçiminin giderek terk edilmesi, mera kullanım alışkanlıklarında değişime neden olmakta ve geleneksel yetiştiricilik kültürünün sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Bölgede küçükbaş hayvancılığın gelecekte de ekonomik önemini koruyabilmesi için üretim koşullarının iyileştirilmesi, modern sürü yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılması, mera altyapısının güçlendirilmesi, üreticilerin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve özellikle genç nüfusun sektöre kazandırılmasına yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilecek yatırımlar ve kırsal kalkınma uygulamaları, küçükbaş hayvancılığın sürdürülebilirliğini artırarak bölgesel ekonomiye ve istihdama önemli katkılar sağlayacaktır.

Bölgede küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine dayalı ekonomik faaliyetler ağırlıklı olarak canlı hayvan üretimi ve ticareti üzerine şekillenmektedir. Üreticiler tarafından yetiştirilen koyun ve keçiler, genellikle damızlık veya besi amacıyla canlı hayvan olarak pazara sunulmakta ve bölge hayvancılık ekonomisinin temel gelir kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt ise büyük ölçüde aile işletmeleri bünyesinde işlenmekte olup, yoğurt, peynir, tereyağı ve benzeri geleneksel süt ürünlerine dönüştürülmektedir. Üretilen bu ürünlerin bir kısmı hane halkı tüketiminde kullanılırken, bir kısmı da yerel pazarlarda veya doğrudan tüketicilere satış yoluyla değerlendirilmektedir. Süt üretiminin önemli ölçüde kayıt dışı ve aile ölçeğinde işlenmesi nedeniyle, pazarda değerlendirilecek koyun ve keçi sütü üretimi bulunmamaktadır.

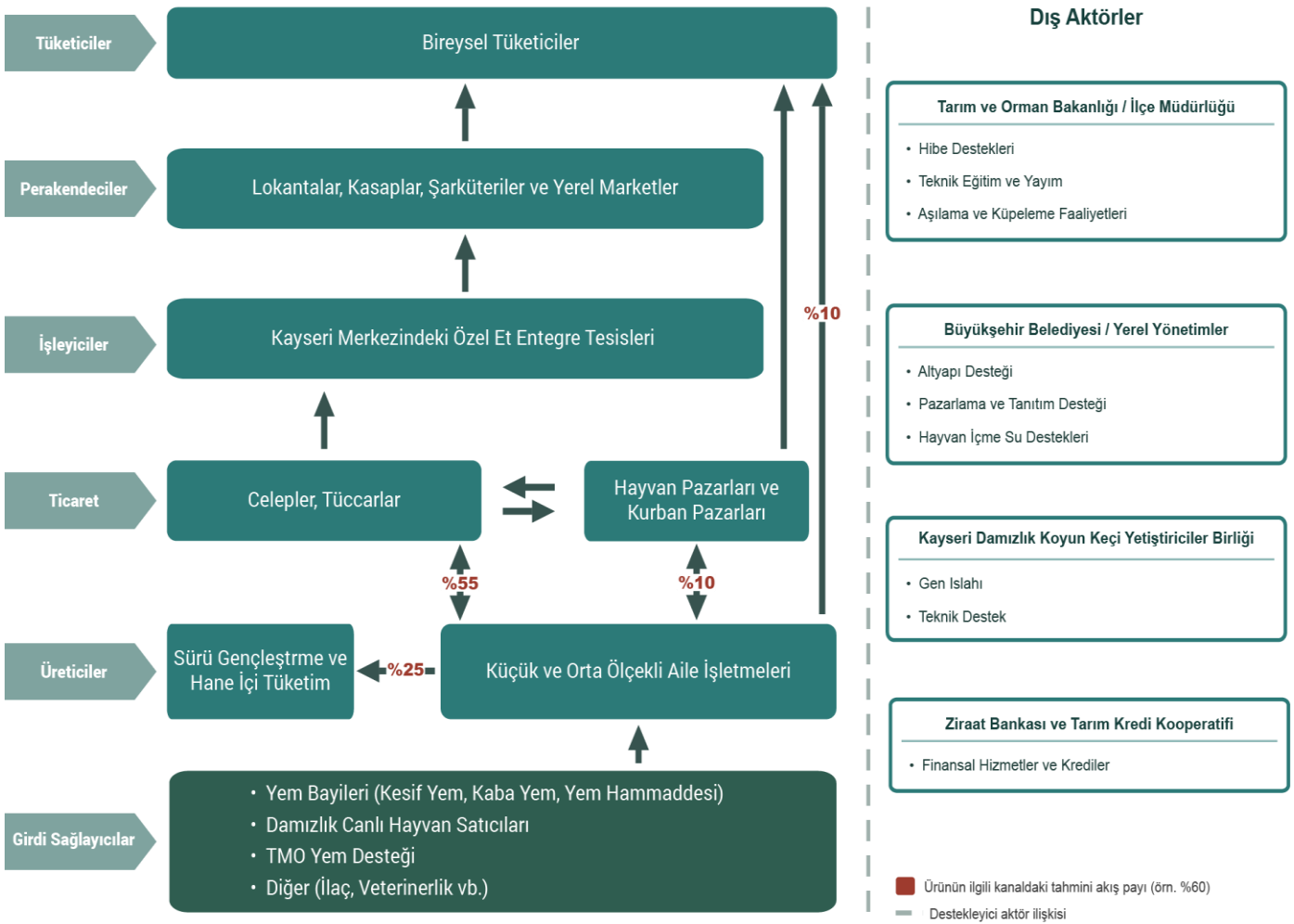
Bu durum, bölgenin süt ve süt ürünleri üretim potansiyelinin tam olarak belirlenmesini güçleştirmekte ve katma değer yaratma kapasitesinin ölçülmesini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle kayıtlı üretimin teşvik edilmesi, üretici örgütlerinin güçlendirilmesine yönelik yatırımların hayata geçirilmesi, katma değer artırılması ve yerel ürünlerin pazarlama olanaklarının güçlendirilmesi açısından öncelikli ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

7.2.2.2. Değer Zinciri Analizi

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde ruhsatlı bir mezbahanenin bulunmaması nedeniyle bölgede yetiştirilen küçükbaş hayvanların önemli bir bölümü canlı hayvan olarak küme dışındaki pazarlara sevk edilmekte ve satışa sunulmaktadır. Bu durum, hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen katma değerın önemli bir kısmının bölge dışında oluşmasına neden olmakta ve yerel ekonominin potansiyel gelir imkanlarını sınırlandırmaktadır.

Kümede koyun ve keçi sütü sağımı yeterli iş gücü bulunmamasından dolayı sınırlı düzeyde olup, aile işletmeleri bünyesinde değerlendirilmektedir. Elde edilen süt; peynir, yoğurt, tereyağı ve benzeri geleneksel süt ürünlerine dönüştürülmektedir. Üretilen bu ürünlerin bir kısmı hane halkının tüketim ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılırken, az bir kısmı da yerel pazarlarda veya doğrudan tüketicilere satış yoluyla değerlendirilmektedir. Küçükbaş sütü üretimi bölge ekonomisinde ticari bir faaliyet niteliğinden ziyade aile tüketimini destekleyen tamamlayıcı bir üretim kolu olarak öne çıkmaktadır.

Bölgedeki küçükbaş hayvancılık potansiyelinin daha etkin değerlendirilmesi için üretimden pazarlamaya kadar uzanan değer zincirinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle üreticiler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi sektörün rekabet gücünü artıracaktır. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek çalışmaların, üretici gelirlerinin yükseltilmesine ve kırsal ekonominin sürdürülebilir şekilde gelişmesine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Şekil 16. EKK-2 Küçükbaş Değer Zinciri**Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller****Girdi Sağlayıcılar**

Küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde başlıca üretim girdilerini canlı hayvan materyali, yem, veteriner ilaçları ve veterinerlik hizmetleri oluşturmaktadır. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde faaliyet gösteren üreticiler, ihtiyaç duydukları damızlık ve canlı hayvan materyalinin büyük bölümünü bölge içerisindeki işletmelerden veya çevre ilçelerdeki yetiştiricilerden temin etmektedir. Mevcut durumda canlı hayvan materyali temininin yaklaşık %85'i küme içerisinde veya komşu ilçelerden karşılanırken, yaklaşık %15'i ise Sivas ili Şarkışla ilçesinde kurulan hayvan pazarından sağlanmaktadır. Bu durum, bölgede küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin büyük ölçüde yerel üretim kaynaklarına dayandığını göstermektedir.

Yem, küçükbaş hayvancılık işletmelerinde maliyet unsurları içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bölgenin mera varlığı sayesinde koyun ve keçiler, genellikle nisan ayından kasım ayı sonuna kadar doğal mera ve otlaklardan yararlanarak beslenmektedir. Bu durum yem maliyetlerinin azaltılmasına katkı sağlamakla birlikte, kış aylarında mera imkanlarının kısıtlanması nedeniyle işletmelerin kesif yem ve kaba yem kullanımına olan bağımlılığı artmaktadır. Özellikle son yıllarda yem fiyatlarında yaşanan artışlar, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin karlılığını etkileyen temel faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Hayvan sağlığının korunması ve verimliliğin artırılması amacıyla kullanılan aşılar, antiparaziter ilaçlar ve diğer koruyucu veterinerlik uygulamaları ise sektörün önemli girdileri arasında yer almaktadır. Bölgedeki veterinerlik hizmetleri, büyük ölçüde Tarım ve Orman Bakanlığı'nın il ve ilçe müdürlükleri tarafından yürütülen koruyucu sağlık programları ile serbest veteriner hekimler tarafından sağlanmaktadır. Düzenli aşılama, hastalıklarla mücadele ve sürü sağlığı yönetimi uygulamaları sayesinde hayvan kayıplarının azaltılması ve üretim verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir.

Kümenin sahip olduğu yerel damızlık kaynakları, mera varlığı ve veterinerlik altyapısı küçükbaş hayvancılık açısından önemli avantajlar sunmakla birlikte, yem maliyetlerinin azaltılması, kaliteli damızlık materyaline erişimin artırılması ve koruyucu hayvan sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi sektörün sürdürülebilir gelişimi açısından öncelikli ihtiyaç alanları olarak değerlendirilmektedir.

Üreticiler

Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı olarak geçimlik ve yarı geçimlik aile işletmeleri ve ticari üretim yapan işletmeler tarafından yürütülmektedir. Bu işletmeler, damızlık temininden sürü yönetimine, yetiştiricilik faaliyetlerinden hayvanların pazara hazır hale getirilmesine kadar üretim zincirinin tüm aşamalarını kendi imkanlarıyla gerçekleştirmektedir. Felahiye ilçesinde bulunan keçi yetiştiricilerinin bir kısmı hayvanlarını elle, bazı mahallelerde ise makine ile sağım yapmakta ancak iş gücü yetersizliği nedeni ile elde edilen süt fazla miktarda

olmamaktadır. Üretilen ürünler aile tüketimi ve ürünlerin kısıtlı bir alanda yöresel ürün olarak satışı ile sınırlı kalmaktadır.

Bölgede küçükbaş hayvancılık uzun yıllardır mera temelli ve yaylacılık esasına dayalı üretim sistemi içerisinde sürdürülmektedir. Üreticiler, hayvanların doğal otlaklardan azami düzeyde yararlanabilmesi amacıyla sürülerini yılın belirli dönemlerinde yerleşim alanlarından uzak mera ve yaylalara götürmektedir. Bölgenin zengin bitki örtüsü ve doğal mera kaynakları, hayvansal ürünlerin verim ve kalitesine olumlu katkı sağlamakta, düşük maliyetli üretim imkanı sunmaktadır.

Bununla birlikte, yayla ve mera alanlarında hayvan barınakları, içme suyu temin sistemleri, enerji altyapısı ve temel üretim ekipmanlarının yetersiz olması üretim faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle yaz aylarında bazı doğal su kaynaklarının debisinin azalması veya kuruması, hayvanların su ihtiyacının karşılanmasında güçlükler oluşturabilmektedir. Ayrıca mera alanlarında yeterli korunaklı barınakların bulunmaması, sürülerin iklim koşulları ve yabani hayvan kaynaklı risklere karşı daha hassas hale gelmesine neden olmaktadır.

Kış döneminde üreticiler yerleşim yerlerine dönmekte ve hayvanlarını köylerde bulunan ağıllarda barındırmaktadır. Ancak mevcut ağılların önemli bir kısmı modern hayvancılık işletmeciliğinin gerektirdiği teknik ve fiziki standartları karşılayamamaktadır. Barınak koşullarındaki yetersizlikler hayvan refahını, verimliliği ve sürü sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle barınakların iyileştirilmesi ve modernizasyonu, bölgedeki küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi açısından önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Pazarlama açısından değerlendirildiğinde, kesime hazır hale gelen hayvanların büyük bölümü tüccar ve aracılar vasıtasıyla pazarlanmaktadır. Bölgede ruhsatlı mezbaha ve organize hayvan pazarı altyapısının bulunmaması, üreticilerin pazarlık gücünü azaltmakta ve ürünlerini zaman zaman gerçek piyasa değerinin altında satmalarına neden olabilmektedir. Alternatif pazarlama kanallarına erişmek isteyen üreticiler ise farklı illerde bulunan kesimhane ve kombinalara yönelmek zorunda kalmakta, bu durum ilave nakliye ve lojistik maliyetleri doğurmaktadır.

Mevcut üretim potansiyelinin ekonomik değere dönüştürülebilmesi için mera altyapısının geliştirilmesi, hayvan içme suyu sistemlerinin kurulması, modern barınak yatırımlarının desteklenmesi ve üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yatırımların hayata geçirilmesiyle birlikte bölgedeki küçükbaş hayvancılığın verimliliği ve rekabet gücü artırılarak üretici gelirlerinin yükseltilmesi ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi mümkün olacaktır.

Ticaret

Bölgede faaliyet gösteren celepler ve hayvan tüccarları, üreticilerden temin ettikleri canlı küçükbaş hayvanları başta merkez ilçeler, Develi ve Şarkışla ilçesi olmak üzere bölgesel hayvan pazarlarında, bölgedeki diğer işletmelere damızlık hayvan satışı yaparak ve Kayseri’de bulunan kesimhanelerde kuzu kesimi yaptırarak değerlendirmektedir. Bu pazarlama ağı, kümede üretilen hayvanların ulusal pazarlara erişiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Pazarlanan hayvanların yaklaşık %55'i Kayseri ilinde faaliyet gösteren et işleme tesisleri, mezbahalar ve kasap işletmeleri celepler aracılığı ile satın alınırken, yaklaşık %25'i sürü gençleştirme ve hane içi tüketimde, yaklaşık %10'u hayvan pazarı ve kurban pazarlarında ve yaklaşık %10'u yetiştiriciler tarafından doğrudan bireysel tüketicilere adaklık ve kurbanlık olarak satılmaktadır. Bu durum, kümenin küçükbaş hayvancılık üretiminin önemli ölçüde bölge dışındaki işleme ve pazarlama merkezlerine bağımlı olduğunu göstermektedir.

Mevcut pazarlama yapısı, üreticilerin hayvanlarını değerlendirebilmelerine olanak sağlamakla birlikte, kesim, işleme ve katma değer oluşturma faaliyetlerinin büyük ölçüde küme dışında gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak hayvancılık sektöründen elde edilen ekonomik katma değer önemli bir bölümü bölge ekonomisine yansımamaktadır.

Küçükbaş hayvancılık sektörünün bölgesel kalkınmaya daha fazla katkı sağlayabilmesi için canlı hayvan satışına dayalı mevcut yapının yanında il merkezli kesimhanelerde kestirilerek, üretici tarafından işleme, paketlenme ve pazarlama organizasyonunun geliştirilmesi ile küçükbaş hayvanlardan elde edilen yün, yapağı gibi ham maddelerin pazara kazandırılması önem taşımaktadır. Ayrıca yereldeki yetiştiricilerin eğitilmesi, alet ekipman desteği ve yaşam standartlarının artırılması ile pazara daha fazla canlı hayvan ve ham madde sağlanmış olacaktır.

İşleyiciler

Ekonomik Kalkınma Kümesinde yetiştirilen besi hayvanlarının önemli bir bölümü celepler ve hayvan tüccarları aracılığıyla canlı hayvan olarak küme dışına pazarlanmaktadır. Bu şekilde bölgeden sevk edilen hayvanlar, ulusal kırmızı et değer zincirine dahil edilerek kesim, işleme ve pazarlama aşamalarından geçmekte ve nihai tüketiciye ulaştırılmaktadır.

Kümede üretilen küçükbaş hayvanların kesimi ve karkas ete dönüştürülmesinde Kayseri merkezde faaliyet gösteren yaklaşık 6 kesimhane, 7 işleme tesisli kesimhane ve 8 işleme tesisi önemli bir rol oynamaktadır. Bu işletmeler, celepler ve tüccarlar aracılığıyla ya da doğrudan üreticilerden temin ettikleri hayvanların kesim, karkas hazırlama ve parçalama işlemlerini gerçekleştirmekte, elde edilen ürünleri kasaplara, marketlere ve diğer perakende işletmelere pazarlamaktadır.

Küme ilçeleri ve çevre ilçelerde faaliyet gösteren kasap işletmeleri de değer zincirinin son halkalarından birini oluşturmaktadır. Bu işletmeler, ihtiyaç duydukları canlı hayvanların bir kısmını hayvan pazarlarında celepler ve tüccarlardan satın almaktadır. Kendi bünyelerinde kesimhane bulunmayan kasaplar, kesim hizmetlerini Kayseri'de faaliyet gösteren özel veya küme dışında bulunan ilçe belediyelerine ait ruhsatlı kesimhanelerden almaktadır. Kesim sonrasında elde edilen karkas etlerin parçalanması, hazırlanması ve perakende satışa sunulması işlemleri ise kasaplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Nihai ürünler marketlere, restoranlara ve doğrudan tüketicilere ulaştırılarak değer zinciri tamamlanmaktadır.

Mevcut yapı incelendiğinde, kümede yetiştirilen küçükbaş hayvanların önemli ölçüde canlı hayvan olarak bölge dışına sevk edildiği ve etten elde edilen katma değerın büyük bölümünün kesim ve işleme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği merkezlerde oluştuğu görülmektedir.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Akkışla, Sarıoğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde üretilen koyun ve keçi etinin pazarlanmasında toptancılar ve dağıtıcılar önemli bir rol üstlenmektedir. Kesimhaneler, et işleme tesisleri ve kasaplardan temin edilen karkas etler ile parçalanmış et ürünleri, toptancılar aracılığıyla bölgesel ve ulusal pazarlara ulaştırılmaktadır. Özellikle Kayseri, Adana ve Gaziantep gibi tüketimin yoğun olduğu merkezlerde faaliyet gösteren toptancılar, ürünlerin marketler, kasaplar, restoranlar, oteller ve toplu tüketim işletmelerine dağıtımını sağlamaktadır.

Dağıtıcılar, ürünlerin soğuk zincir koşullarında taşınması, depolanması ve satış noktalarına ulaştırılması süreçlerinde görev alarak et ürünlerinin kalite ve güvenilirliğinin korunmasına katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, kümede kesim ve işleme altyapısının yetersiz olması nedeniyle et ticaretinden elde edilen katma değerin önemli bir bölümü bölge dışında faaliyet gösteren toptancı ve dağıtıcı işletmeler tarafından oluşturulmaktadır.

Perakendeciler

Perakendeciler yalnızca bireysel tüketicilere yönelik satış faaliyetleri yürütmemekte, aynı zamanda restoranlar, lokantalar, oteller, kamu kurumları, toplu tüketim kuruluşları ve yemek üretim şirketleri gibi kurumsal müşterilerin et ve et ürünleri ihtiyaçlarının karşılanmasında da önemli görev üstlenmektedir. Böylece kümede üretilen küçükbaş hayvanlardan elde edilen ürünler, geniş bir tüketici kitlesine ulaştırılarak ulusal gıda tedarik zincirine dahil edilmektedir.

Tüketiciler

Koyun ve keçi eti değeri zincirinin son halkasını nihai tüketiciler oluşturmaktadır. Kümede üretilen küçükbaş hayvanlardan elde edilen et ürünleri, kesimhaneler, et işleme tesisleri, toptancılar ve perakendeciler aracılığıyla bireysel ve kurumsal tüketicilere ulaştırılmaktadır. Nihai tüketiciler; hane halkları, restoranlar, lokantalar, oteller, kamu kurumları, toplu tüketim kuruluşları ve yemek üretim şirketlerinden oluşmaktadır.

Bölgede üretilen koyun ve keçi eti, yüksek besin değeri, lezzeti ve geleneksel mutfak kültüründeki önemi nedeniyle tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle kurban dönemleri, dini bayramlar, düğünler ve çeşitli sosyal etkinlikler küçükbaş etine olan talebin arttığı dönemler olarak öne çıkmaktadır. Son yıllarda tüketicilerin gıda güvenliği, kalite ve izlenebilirlik konularındaki hassasiyetlerinin artması, et ürünlerinin modern ve ruhsatlı tesislerde işlenmesinin önemini daha da artırmıştır.

Kümede üretilen küçükbaş hayvanların önemli bir kısmı canlı hayvan olarak bölge dışına sevk edildiğinden, et ürünlerinin nihai tüketiciye ulaştırılması sürecinde oluşan katma değer büyük bölümü bölge dışında gerçekleşmektedir.

Dış Aktörler

Değer zinciri haritasında dış aktörler olarak tanımlanan Tarım ve Orman Bakanlığı ile Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi üretim sürecinde doğrudan yer almamakla birlikte üretici davranışlarını önemli ölçüde etkileyen kuruluşlardır. Özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı'nın aşılama, küpeleme ve kontrol hizmetlerinin yanında sağlamış olduğu hayvancılık destekleri sektörün sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi ise sunduğu finansal hizmetler ile üreticileri destekleyen aktörlerdir.

7.2.2.3. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

Akışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık sektörüne ilişkin GZFT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kümenin sahip olduğu zengin flora yapısı, geniş mera alanları, uygun iklim ve coğrafi koşullar küçükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Bölgede uzun yıllara dayanan yetiştiricilik kültürünün bulunması, üreticilerin küçükbaş hayvancılık konusunda bilgi ve deneyim sahibi olması ve yüksek sayıda küçükbaş hayvan varlığının bulunması sektörün güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Ayrıca mera temelli üretim sistemi sayesinde işletmeler, yılın önemli bir bölümünde düşük maliyetli üretim yapabilme imkanına sahiptir.

Bununla birlikte, işletmelerin büyük ölçüde küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşması, modern barınak ve üretim altyapısının yetersizliği, kesim ve işleme tesislerinin bulunmaması, pazarlama faaliyetlerinde araçlara bağımlılık ve üretici örgütlenmesinin istenilen düzeyde olmaması sektörün başlıca zayıf yönleri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ruhsatlı mezbaha ve hayvan pazarı eksikliği nedeniyle üreticiler hayvanlarını çoğunlukla canlı olarak küme dışına satmakta ve oluşan katma değer önemli bir kısmı bölge dışında kalmaktadır.

Artan kırmızı et talebi, küçükbaş hayvancılığa yönelik devlet destekleri, kırsal kalkınma programları, mera ıslah çalışmaları ve coğrafi işaret potansiyeli taşıyan yerel hayvansal ürünlerin varlığı sektör açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca tüketicilerin doğal ve geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlere olan ilgisinin artması, bölgede üretilen koyun ve keçi ürünlerinin pazarlama imkanlarını güçlendirebilecek önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Diğer taraftan yem fiyatlarında yaşanan artışlar, kırsaldan kente göç nedeniyle genç iş gücünün azalması, iklim değişikliği kaynaklı kuraklık riski, mera alanları üzerindeki baskılar ve hayvan hastalıkları sektörün karşı karşıya olduğu temel tehditler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bölgede küçükbaş hayvancılığın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için üretim altyapısının güçlendirilmesi, üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, pazarlama imkanlarının artırılması ve katma değer yaratan yatırımların desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Tablo 91. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- Geçmişten geleneksel bilgi birikimi ve yetiştirici deneyimi ile sürdürülen yörük/göçer hayvancılık kültürü ve yaylacılık geleneğinin yaşatılması. - Geniş mera ve yaylacılığa elverişli coğrafyanın baskı altında olmakla birlikte küme genelinde otlatmaya açık alan varlığının korunması. - Yöresel ürün çeşitliliği ve katma değer geçmişi bulunan çömlek peyniri, tulum peyniri, koyun sütü ve koyun yünü/yapağısı gibi kümeye özgü hayvansal ürünlerin üretim geleneğinin bulunması. - Bölgede coğrafi işaret ve markalaşma deneyiminin küçükbaş kaynaklı yöresel ürünler için aktarılabilir bir kurumsal markalaşma kapasitesini desteklemesi. - Atıl durumda bulunan mevcut süt ve peynir işleme altyapısının varlığının modernize edilerek yeniden faaliyete geçirilmesi halinde üreticiler nezdinde süt sağım alışkanlıklarının yeniden kazanılabilme imkanı. - Kümenin bölgedeki büyük pazarlara ulaşım bağlantılarının olması ve hayvan alım satım ticaretinin küme içerisinde var olması. - Küme içerisinde, yüksek gelir getirici temel hayvancılık faaliyetlerine başlıca alternatifin küçükbaş hayvancılık olması.
Z	- Erken ve aşırı otlatma baskısı altında bitki örtüsünün ve alan kapasitesinin verimliliğini yitirmesi - Mera ve yaylalarda hayvan içme suyu (HİS) kaynaklarının sayıca ve kalitece yetersiz kalması nedeniyle mera kapasitesi yeterli olan alanlarda dahi su kaynağının bulunmaması. - Modern barınak/ağıl eksikliğinden kaynaklı özellikle kış dönüsünde yerleşim yeri içi hayvan barınak yetersizliği ve mevcut yapıların hayvan refahı açısından fiziki yetersizliği. - Yün/yapağının işlenmeden, düşük bedelle küme dışına satılması ve yerel katma değerinin tamamen kaybedilmesi. - Sürü yöneticisinin (çoban) yayla dönemindeki barınma ve yaşam koşullarının asgari insani standartların altında kalması gibi durumların nitelikli iş gücünün sektöre girişini caydırması. - Rasyon hazırlama ve doğru besleme yönetiminde teknik bilgi eksikliğine bağlı verim kayıpları ve yemden yararlanma oranının düşüklüğü. - Modern kırım makinesi, yem karma/kırma ekipmanı ve sürü yönetimi donanımlarının yetersizliği sonucu yün kırımında dışarıdan gelen mevsimlik ekiplere bağımlılık - Meralarda toplu aşılama, küpeleme ve paraziter mücadeleyi kolaylaştıracak aşı yolu/padok ve sabit düzenek altyapısının bulunmaması. - Birlik gibi yapıların işlevsel yetersizliği, ortak girdi temini ve pazar gücünün düşüklüğü, kooperatifçilik kültürünün istenilen düzeyde gelişmemiş olması. - Hassas gruplarda canlı hayvan varlığının düşüklüğü nedeniyle ekonomik ve sürdürülebilir sürü ölçeğine ulaşamaması.

Tablo 92. Küçükbaş Hayvancılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	• Ulusal küçükbaş hayvan varlığının 2025 yılında %5,4 artarak 57 milyon 874 bine ulaşması sektörel büyüme momentumunu ortaya koymaktadır. • İthalat kapılarının kapanması ve Türkiye'nin yeniden ihracatçı konuma gelmesi anlamına gelen bu artış çerçevesinde küçükbaş hayvancılığın kırmızı et arz güvenliğinin teminatı olarak öne çıkması. • Sürü yöneticisi (çoban) istihdamına yönelik ilave devlet desteğinin mevcut olması, kümenin en kritik darboğazı olan çoban açığını kısmen telafi edebilecek bir araç olması. • Uzun yıllardır atıl kalan yünlerin sınıflandırma, tasnif ve yıkama işlemlerinden geçirilerek işleme tesislerine yönelik talebin artması. • Tarım ve Orman Bakanlığı'nın kuzu ve oğlak, aile işletmesi, genç ve kadın girişimci desteklemeleri • Doğal ve geleneksel ürünlere yönelik tüketici talebinin artış göstermesi.
T	• Orman alanlarının genişlemesi ve mera alanlarının orman vasfı kazanmasıyla otlatma sahalarının daralması (Felahiye'de İsabey/Darılı/Kuruhöyük, Sarıoğlan'da Alamettin), küçükbaş hayvancılığın temel kaynağını yapısal olarak baskılaması. • Nadas alanlarının daraltılması ve yayılım alanlarının sınırlandırılmasının mevcut meralar üzerindeki baskıyı daha da artırması. • Yem, mazot, gübre ve kesif yem başta olmak üzere girdi maliyetlerinin yüksek ve istikrarsız seyri nedeniyle hayvansal üretimde en büyük gider kalemi olan yem maliyetinin işletme karlılığını sürekli baskılaması. • Genç nüfusun göçü ve üretim geleneğinin yeni nesle aktarılamaması sonucu iş gücü erozyonunun ve nesil kopukluğunun sektörün sürdürülebilirliğini tehdit etmesi. • İklim değişkenliği ve kuraklık riskinin mera kapasitesi ile su kaynakları üzerindeki baskıyı derinleştirmesi. • Komşu bölgelerden gelen göçer grupların yerel meralar üzerinde rekabet oluşturmaları ve kaynak baskısını artırması

7.2.2.4. Tedbirler

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Akkışla, Felahiye ve Sarıoğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde yer alan mera ve yayla ulaşım yollarının önemli bir bölümü, planlı altyapı standartları doğrultusunda inşa edilmemiş olması nedeniyle zaman içerisinde deformasyona uğramakta ve özellikle olumsuz hava koşullarında ulaşım açısından yetersiz hale gelmektedir. Mevcut durum, yetiştiricilerin mera alanlarına erişimini güçleştirmekte, hayvan sevkiyatında aksamalara neden olmakta ve ulaşım güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Bu kapsamda, üreticilerin mera ve yayla alanlarına güvenli, kesintisiz ve ekonomik şekilde erişimlerinin sağlanması amacıyla mera ulaşım altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir. Tedbir kapsamında bozulmuş ve kullanım ömrünü tamamlamış mera yollarında bakım, onarım ve gerekli altyapı düzenlemeleri gerçekleştirilecek; ulaşımı zorlaştıran kritik güzergahlarda yol standartlarının

yükseltilmesine yönelik müdahalelerde bulunulacaktır. Gerçekleştirilecek yatırımlar ile mera ulaşım ağının güçlendirilmesi, üreticilerin ulaşım maliyetlerinin azaltılması, hayvan hareketlerinin daha etkin şekilde yönetilmesi ve mera kaynaklarından yararlanma düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Böylece bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim verimliliğinin yükseltilmesi, üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin desteklenmesi ve kırsal ekonomik kalkınmaya katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

EKK-2 sınırları içerisinde yer alan mera ve yayla alanlarının önemli bir bölümünde doğal su kaynakları bulunmasına rağmen, bu kaynakların bir kısmı hayvanların erişimine uygun konumda yer almamakta, bir kısmı ise yaz döneminin ilerleyen safhalarında debi kaybına uğrayarak yeterli su teminini sağlayamamaktadır. Bu durum, mera ve yaylalardan yararlanma süresinin kısılmasına, hayvanların beslenme maliyetlerinin artmasına ve hayvancılık faaliyetlerinin verimliliğinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda mevcut küçükbaş hayvanların yarıdan fazlasının yararlanabileceği, Akkışla Gömürgen'de bulunan 3, Felahiye'de bulunan 2 ve Sarıoğlu'da bulunan 4 mera ve yayla alanında hayvanların yeterli, sürekli ve sağlıklı içme suyuna erişiminin sağlanması amacıyla Hayvan İçme Suyu (HİS) tesislerinin kurulması planlanmaktadır. Tedbir kapsamında mevcut su kaynaklarının tespiti ve değerlendirilmesi, suyun depolanması, iletimi ve hayvanların kullanımına sunulmasına yönelik gerekli altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir. Kurulacak tesisler sayesinde özellikle kurak dönemlerde yaşanan su temini sorunlarının azaltılması, hayvan refahının artırılması, mera ve yayla alanlarının kullanım etkinliğinin yükseltilmesi ve otlatma faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Böylece bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinin üretim maliyetlerinin azaltılmasına, verimliliğin artırılmasına ve kırsal kalkınma hedeflerine katkı sağlanmasına yönelik önemli bir altyapı desteği oluşturulacaktır.

Küme içerisinde, özellikle küçükbaş hayvan varlığının önemli bir bölümünü barındıran Akkışla ilçesinde koyun yünü ticareti, geçmiş yıllara kıyasla azalmış olmakla birlikte bölgedeki yetiştiriciler açısından ekonomik değer oluşturmaya devam etmektedir. Ancak yetiştiriciler tarafından elde edilen yünler çoğunlukla kirli ve yağlı ham yün olarak pazarlanmakta, bu durum ürünün katma değerini ve üreticilerin gelir düzeyini sınırlandırmaktadır. Küme genelindeki yüksek küçükbaş hayvan varlığı ile birlikte yaygınlaştırılması planlanan modern kırkım ekipmanlarının kullanımı sonucunda elde edilecek yün miktarı ve kalitesinin artacağı öngörülmektedir. Bu potansiyelin ekonomik değere dönüştürülmesi amacıyla, bölgede üretilen yünün işlenerek pazara daha yüksek katma değerle sunulmasını sağlayacak bir Yün İşleme Tesisi kurulması planlanmaktadır. Tesis kapsamında yünlerin kaba yabancı maddelerden, kir ve yağdan arındırılması, kurutulması ve uygun şekilde paketlenerek temiz ham yün olarak pazara sunulması sağlanacaktır. Böylece mevcut durumda düşük ekonomik değere sahip olan kirli yün, tekstil ve sanayi sektörlerinde kullanılabilecek nitelikte, ön işleme tabi tutulmuş bir ham maddeye dönüştürülecektir. Yatırımın hayata geçirilmesiyle birlikte yün üretim zincirinde katma değer artırılması, yetiştiricilerin gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve küçükbaş hayvancılıktan elde edilen ekonomik getirinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca tesisin yalnızca EKK-2 bünyesindeki üreticilere değil, çevre ekonomik kalkınma kümelerinde faaliyet gösteren yetiştiricilere de hizmet vererek bölgesel ölçekte ekonomik fayda oluşturmaya ve kırsal kalkınmaya katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Küme içerisinde faaliyet gösteren göçer küçükbaş hayvancılık işletmeleri, bahar ve yaz dönemlerinde hayvan sürüleri ile birlikte mera ve yayla alanlarına intikal etmekte ve otlatma sezonu boyunca hayvanlar büyük ölçüde açık alanda barındırılmaktadır. Bu durum, koruyucu veterinerlik hizmetlerinin uygulanması, hayvanların kimliklendirilmesi, sağlık kontrollerinin gerçekleştirilmesi ve gerekli tedavi işlemlerinin yürütülmesinde çeşitli güçlüklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda, küme içerisinde hayvan hareketliliği, sürü yoğunluğu ve mera kullanım alanları dikkate alınarak uygun noktalarda Mera Sağlık Kompleksleri kurulması planlanmaktadır. Kompleksler bünyesinde hayvanların muayene, aşılama, küpeleme, tartım, paraziter mücadele uygulamaları ile diğer koruyucu ve önleyici veterinerlik hizmetlerinin etkin şekilde yürütülmesine imkan sağlayacak gerekli altyapı ve ekipmanlar tesis edilecektir. Kurulacak kompleksler sayesinde hayvan sağlığı ve refahının iyileştirilmesi, bulaşıcı ve paraziter hastalıklardan kaynaklanan kayıpların azaltılması, sürü yönetiminin etkinliğinin artırılması ve üreticilerin veterinerlik hizmetlerine erişiminin kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Ayrıca hayvan sağlığı uygulamalarının daha düzenli ve etkin şekilde yürütülmesiyle üretim verimliliğinin artırılması, işletme maliyetlerinin azaltılması ve bölgedeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde yapılan ÇPP toplantıları ve yetiştiricilerle yapılan bireysel görüşmeler sonucunda, üreticilerin mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim ihtiyaçlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi ve üretim süreçlerinin iyileştirilmesi amacıyla kapsamlı Çiftçi Eğitim Programlarının uygulanması planlanmaktadır. Eğitim programları kapsamında sürü yönetimi, hayvan besleme, mera ve yayla yönetimi, hayvan sağlığı ve refahı, kayıt tutma ve izlenebilirlik, biyogüvenlik uygulamaları, verimlilik artırıcı üretim teknikleri ve işletme yönetimi gibi konularda teorik ve uygulamalı eğitim faaliyetleri gerçekleştirilecektir. Ayrıca sektördeki güncel gelişmelerin ve yenilikçi uygulamaların üreticilere aktarılması sağlanacaktır. Gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri ile yetiştiricilerin modern hayvancılık uygulamalarını benimsemeleri, teknik bilgi düzeylerinin artırılması, üretim maliyetlerinin azaltılması ve işletme verimliliğinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bununla birlikte gençlerin ve kadınların hayvancılık faaliyetlerine katılımını teşvik edecek özel eğitim ve kapasite geliştirme programları aracılığıyla sektörde nitelikli insan kaynağının güçlendirilmesi, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Küme içerisinde faaliyet gösteren küçükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir bölümü, günümüz hayvancılık uygulamalarının gerektirdiği teknik ve yapısal standartları karşılamayan, geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş ağıllarda üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Mevcut barınak koşulları, hayvan bakım ve besleme süreçlerinde iş gücü ihtiyacını artırmakta, işletme verimliliğini sınırlandırmakta ve hayvan refahı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu kapsamda, bölgede modern ve sürdürülebilir küçükbaş hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla küçükbaş ağıl modernizasyonu demonstrasyonu gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Demonstrasyon çalışmaları kapsamında seçilecek örnek işletmelerde mevcut ağıl yapılarının iyileştirilmesine yönelik havalandırma sistemleri, padok düzenlemeleri, akıllı yemleme uygulamaları ve suluk sistemleri gibi altyapıları ve hayvan refahını artırıcı diğer

modernizasyon unsurları hayata geçirilecektir. Uygulama sürecinde oluşturulacak demonstrasyon alanları aracılığıyla üreticilere modern ağıl tasarımları ve yenilikçi işletme uygulamaları yerinde gösterilecek, elde edilen sonuçlar ve iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılacaktır. Demonstrasyon faaliyetlerinin ardından uygun görülen işletmelerin bireysel yatırım destekleri ve hibe programları aracılığıyla modernizasyon çalışmalarına yönlendirilmesi planlanmaktadır. Tedbir ile hayvan refahının iyileştirilmesi, iş gücü ve zaman kullanımında etkinliğin artırılması, üretim maliyetlerinin azaltılması, işletme verimliliğinin yükseltilmesi ve bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir. Böylece modern hayvancılık uygulamalarının yaygınlaştırılması yoluyla sektörün sürdürülebilir gelişimine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Küçükbaş hayvancılık sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması, genç nüfusun kırsal alanda ekonomik faaliyetlere katılımının artırılması ve sektörde nesiller arası devamlılığın güçlendirilmesi amacıyla Genç Girişimci Başlangıç Paketi uygulanması planlanmaktadır. Tedbir ile özellikle küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yeni başlayacak genç girişimcilerin desteklenmesi ve mevcut genç yetiştiricilerin sektörde kalıcılığının teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Paket kapsamında genç girişimcilere yönelik teknik eğitim programları, danışmanlık ve mentorluk hizmetleri ile işletme kuruluş ve geliştirme süreçlerinde ihtiyaç duyulan temel ekipman destekleri sağlanacaktır. Ayrıca işletme yönetimi, sürü yönetimi, hayvan sağlığı, hayvan besleme, kayıt tutma, biyogüvenlik uygulamaları ve pazarlama konularında kapasite geliştirme faaliyetleri yürütülecektir. Uygulanacak destek programı ile gençlerin küçükbaş hayvancılık sektörüne girişlerinin kolaylaştırılması, ekonomik açıdan sürdürülebilir ve rekabetçi işletmelerin kurulması, kırsal alanda istihdam ve gelir imkanlarının artırılması hedeflenmektedir. Bununla birlikte sektörde yenilikçi ve girişimci bir üretici profilinin oluşturulması, genç nüfusun kırsal alanlarda tutulması ve küçükbaş hayvancılık sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde faaliyet gösteren göçer ve yarı göçer küçükbaş hayvancılık işletmeleri, mera ve yayla dönemlerinde barınma ihtiyaçlarını çoğunlukla geçici ve yetersiz fiziki koşullara sahip çadır yapıları ile karşılamaktadır. Mevcut barınma koşulları, bölgenin değişken iklim özellikleri, ani hava olayları ve yüksek gece-gündüz sıcaklık farkları nedeniyle yetiştiricilerin yaşam kalitesini ve çalışma verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kullanılan geçici yapıların dayanıklılık ve güvenlik açısından yetersiz olması, üreticilerin sağlık, konfor ve refah düzeyleri üzerinde çeşitli riskler oluşturmaktadır. Bu kapsamda, mera ve yayla dönemlerinde faaliyet gösteren yetiştiricilerin ve ailelerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla temel barınma, dinlenme ve günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte taşınabilir yaşam konteynerlerinin temin edilmesi planlanmaktadır. Söz konusu konteynerler, farklı mera ve yayla alanlarında kullanılabilecek şekilde taşınabilir özellikte tasarlanacak olup üreticilere daha güvenli, sağlıklı ve konforlu yaşam alanları sunacaktır. Tedbir ile göçer yetiştiricilerin yaşam standartlarının yükseltilmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve mera dönemlerinde karşılaşılan sosyal zorlukların azaltılması hedeflenmektedir. Ayrıca genç nüfusun ve aile bireylerinin küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesi, kırsal yaşamın cazibesinin artırılması ve sektörde nesiller arası sürdürülebilirliğin desteklenmesi

amaçlanmaktadır. Böylece küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sosyal ve ekonomik açıdan daha sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasına katkı sağlanacaktır.

Küme içerisinde HAYBİS 2026 verilerine göre 1. hedef grup olarak belirlenen, (yarı-geçim seviyesinde üretim yapan hassas grup) 50 baş altı kapasiteyle küçükbaş hayvancılık faaliyeti yürüten yaklaşık 139 ve 2. hedef grup olarak belirlenen (yükselme potansiyeli olan ekonomik bakımdan aktif hassas grup) 50-100 kapasite ile hayvancılık faaliyeti yürüten 79 işletme sahibi bulunmaktadır. Söz konusu işletmelerin önemli bir bölümünde hayvan barınakları, günümüz hayvancılık uygulamalarının gerektirdiği hayvan sağlığı, hayvan refahı ve işletme yönetimi kriterlerini yeterli düzeyde karşılayamamaktadır. Özellikle yerleşim alanları içerisinde bulunan ve fiziki koşulları yetersiz olan barınaklar, üretim verimliliğini ve sürü sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu kapsamda, barınak altyapısı yetersiz olan yetiştiricilerin üretim koşullarının iyileştirilmesi amacıyla taşınabilir çadır ağıl sistemlerinin temin edilmesi planlanmaktadır. Kurulumu, sökülmesi ve taşınması kolay olan bu sistemler sayesinde üreticilerin ihtiyaç duydukları alanlarda hızlı ve pratik şekilde barınak oluşturabilmeleri mümkün olacaktır. Taşınabilir çadır ağıl sistemleri ile hayvanların yağış, rüzgar, aşırı sıcaklık ve diğer olumsuz çevre koşullarından korunması, gece barınma ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanması ve sürü yönetiminin daha etkin şekilde yürütülmesi hedeflenmektedir. Ayrıca hayvan refahı ve sağlığının iyileştirilmesi, işletmelerin üretim kapasitesinin artırılması ve küçük ölçekli aile işletmelerinin ekonomik sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Tedbirin uygulanmasıyla birlikte bölgedeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin daha modern, verimli ve dayanıklı bir yapıya kavuşmasına katkı sağlanması öngörülmektedir.

Küme içerisinde faaliyet gösteren küçükbaş hayvancılık işletmelerinde kırım işlemleri genellikle hayvanların mera dönemine çıkmasının ardından, yaz aylarının başlamasıyla birlikte gerçekleştirilmektedir. Mevcut durumda kırım hizmetleri büyük ölçüde ilçe dışından gelen ekipler tarafından verilmekte olup işletmelerin belirli bir sıra dahilinde hizmet alması nedeniyle kırım süreçleri uzayabilmektedir. Bu durum, özellikle yüksek sıcaklıkların yaşandığı dönemlerde hayvanların uzun süre kırılmayı beklemesine neden olmakta, hayvan refahı ve sürü yönetimi açısından çeşitli olumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır. Bu kapsamda, kırım işlemlerinin daha hızlı, etkin ve hijyenik koşullarda gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla modern kırım makinelerinin temin edilmesi planlanmaktadır. Sağlanacak ekipmanlar sayesinde kırım süreçlerinde iş gücü ve zaman tasarrufu sağlanacak, hayvanlarda strese bağlı olumsuzluklar ile yaralanma riskleri en aza indirilecektir. Ayrıca kırım kalitesinin artırılması yoluyla elde edilen yünün ekonomik değerinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Tedbir kapsamında sağlanması planlanan taşınabilir enerji çözümleri ve yenilenebilir enerji altyapıları ile birlikte modern kırım ekipmanlarının mera ve yayla alanlarında da kullanılabilmesi mümkün olacaktır. Böylece kırım faaliyetlerinin üretim alanlarında gerçekleştirilmesi sağlanarak işletmelerin operasyonel etkinliği artırılabilecektir. Modern kırım makinelerinin yaygınlaştırılmasıyla birlikte bölgede üretilen yünün kalite standartlarının yükseltilmesi, kurulması planlanan yün işleme tesisine düzenli ve nitelikli ham madde temin edilmesi, üreticilerin ek gelir elde etme imkanlarının geliştirilmesi ve küçükbaş hayvancılık sektörünün katma değerinin artırılması hedeflenmektedir.

Kümede faaliyet gösteren göçer ve yarı göçer küçükbaş hayvancılık işletmelerinin önemli bir bölümü, yılın yaklaşık 6-8 aylık dönemini mera ve yayla alanlarında geçirmektedir. Söz konusu alanlarda elektrik altyapısının bulunmaması veya yetersiz olması nedeniyle yetiştiriciler enerji ihtiyaçlarını çoğunlukla maliyeti yüksek ve sürdürülebilir olmayan yöntemlerle karşılamakta ya da temel enerji hizmetlerinden yeterli düzeyde faydalanamamaktadır. Bu durum, üretim maliyetlerinin artmasına, ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilememesine ve yetiştiricilerin yaşam standartlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda, yetiştiricilerin yaşam kalitesinin artırılması, üretim faaliyetlerinin desteklenmesi ve enerjiye erişim imkanlarının geliştirilmesi amacıyla taşınabilir Güneş Enerji Sistemleri ile buzdolabı temin edilmesi planlanmaktadır. Sağlanacak sistemler sayesinde yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılarak elektrik ihtiyacının karşılanması, enerji maliyetlerinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi hedeflenmektedir. Tedbir kapsamında temin edilecek soğuk zincir kitleleri ile süt, süt ürünleri ve diğer bozulabilir ürünlerin uygun koşullarda muhafaza edilmesi sağlanarak ürün kayıplarının azaltılması ve pazara daha kaliteli ürün arz edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca yetiştiricilerin gıda ürünlerini daha uzun süre güvenli şekilde saklayabilmeleri, haberleşme ve bilgi teknolojileri ekipmanlarını etkin biçimde kullanabilmeleri ve günlük yaşam ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabilmeleri mümkün olacaktır. Uygulamanın hayata geçirilmesiyle birlikte üretim girdi maliyetlerinin azaltılması, ürün kalitesinin korunması, üretici refahının artırılması ve mera temelli küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Böylece bölgedeki hayvancılık işletmelerinin ekonomik dayanıklılığının artırılmasına ve kırsal kalkınma hedeflerine katkı sağlanması öngörülmektedir.

Küme içerisinde faaliyet gösteren küçükbaş hayvancılık işletmelerinde, hayvanların kış döneminde ağıllarda barındırıldığı süreçte yem hazırlama ve karma, yem kırma, kuzu ayırma ve katma, kuzu besleme ile diğer sürü yönetimi faaliyetleri büyük ölçüde manuel yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu durum işletmelerde iş gücü ihtiyacını artırmakta, üreticilerin zamanının önemli bir bölümünü rutin bakım faaliyetlerine ayırmasına neden olmakta ve işletme yönetiminde verimlilik kayıplarına yol açmaktadır. Ayrıca geleneksel yöntemlerle hazırlanan yemlerin homojenlik düzeyinin düşük olması, hayvanların dengeli ve yeterli beslenmesini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu kapsamda, işletmelerde iş gücü verimliliğinin artırılması, hayvan besleme süreçlerinin iyileştirilmesi ve üretim faaliyetlerinin modernizasyonunun sağlanması amacıyla yem karma makineleri, yem kırma ekipmanları, akıllı besleme sistemleri, kuzu padok sistemleri ve benzeri teknolojik donanımların temin edilmesi planlanmaktadır.

Temin edilecek ekipmanlar sayesinde yem hazırlama ve dağıtım süreçlerinde standardizasyon sağlanacak, hayvanların daha dengeli ve kaliteli beslenmesine katkıda bulunulacak, kuzu yetiştirme faaliyetlerinde etkinlik artırılabilecek ve sürü yönetimi uygulamaları kolaylaştırılacaktır. Bununla birlikte üreticilerin günlük iş yükünün azaltılması, zaman yönetiminin iyileştirilmesi ve işletme faaliyetlerinde verimliliğin artırılması hedeflenmektedir. Tedbirin uygulanmasıyla birlikte küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin daha modern, ekonomik ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, üreticilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kırsal alanda sosyal yaşam olanaklarının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca genç nüfusun sektöre olan ilgisinin artırılması, hayvancılığın daha cazip ve uygulanabilir bir ekonomik faaliyet haline getirilmesi ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

7.2.2.5. Beklenen Çıktılar

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde küçükbaş hayvancılık sektörünün üretim kapasitesinin, verimliliğinin ve rekabet gücünün artırılması beklenmektedir. Gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri, inceleme gezileri ve demonstrasyon çalışmaları sayesinde üreticilerin teknik bilgi düzeyi yükselerek modern yetiştiricilik uygulamalarının yaygınlaşması sağlanacaktır. Böylece hayvan başına et ve yapağı veriminde artış elde edilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması ve işletme karlılığının artırılması hedeflenmektedir.

Hayata geçirilecek mera altyapısı yatırımları, hayvan içme suyu tesisleri, mera sağlık kompleksleri, taşınabilir yaşam konteynerleri ve çadır ağıl uygulamaları sayesinde üreticilerin ve hayvanların yaşam koşulları iyileştirilecektir. Bu yatırımların hayvan refahını artırması, hastalık ve verim kayıplarını azaltması, mera alanlarının daha etkin kullanılmasını sağlaması ve üretim faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine katkı sunması beklenmektedir.

Yem hazırlama ve besleme ekipmanları, modern kırkım makineleri, taşınabilir güneş enerji sistemleri ve buzdolabı temini gibi teknolojik yatırımlar sayesinde işletmelerde mekanizasyon düzeyi artacak, iş gücü ihtiyacı azalacak, yetiştiricilerin refah seviyesi artacak ve kaynakların daha verimli kullanılması mümkün olacaktır. Aynı zamanda ürün kalitesinin korunması ve üretim kayıplarının azaltılması yoluyla üreticilerin gelir seviyelerinde iyileşme sağlanacaktır.

Gerçekleştirilecek yün işleme tesisi yatırımı ve genç girişimci destekleri ile bölgede yeni ekonomik faaliyet alanlarının oluşması, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ve kırsal istihdamın artırılması hedeflenmektedir. Özellikle gençlerin sektöre kazandırılması, girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi ve üretici örgütlenmesinin güçlendirilmesi sayesinde küçükbaş hayvancılık sektörünün uzun vadeli sürdürülebilirliği desteklenecektir.

Genel olarak proje sonunda, bölgedeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen katma değer artırılması, üretici gelirlerinin yükseltilmesi, kırsal yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinin küçükbaş hayvancılık alanında daha güçlü ve rekabetçi bir üretim merkezi haline gelmesi beklenmektedir.

07.2.3

Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi

7.2.3. Öncelik 3: Arıcılığın Geliştirilmesi

İnsanlığın temel ihtiyaçlarından biri olan gıda, toplumların sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam sürmesi için büyük önem taşımaktadır. Özellikle son zamanlarda ortaya çıkan COVID-19 pandemisi ve bölgesel savaşlardan kaynaklanan kısıtlamalar, kolay üretilen protein kaynaklarına ulaşımın ne kadar önemli ve hassas bir konu olduğunu ortaya koymuş, gıda güvenliğinin toplumların refahı ve sağlığı açısından kritik bir role sahip olduğunu göstermiştir. Üretilmesi nispeten daha kolay olan hayvansal proteinlerin başında yumurta ve arıcılıktan elde edilen bal bulunmaktadır.

Arıcılık, toprağa bağımlı bir tarım kolu olmadığı için topraksız ve az topraklı çiftçiler için tek başına bir geçim kaynağı olabilmektedir. Az masraf ve iş gücü ile yapılabilmesi, kolay ve zevkli olması, kısa zamanda gelir getirmesi, ürünlerinin kolayca pazarlanabilmesi ve kovan yapımı için gerekli kerestenin yurt içinden sağlanabilmesi arıcılığı cazip kılan diğer önemli sebeplerdendir. Kırsal kesimde yaşamını sürdüren ailelerin gelir düzeyini yükseltmesi, balın değerli bir besin maddesi ve şifa kaynağı olarak kullanılması ve diğer tarımsal ürünlere göre bozulmadan uzun süre saklanabilmesi nedeniyle son yıllarda arıcılığa olan ilgi artmış, böylece koloni sayısında ve bal üretiminde artışlar sağlanmıştır (Sıralı, 2010).

Arıcılık faaliyetleri kapsamında bal üretiminin yanında polen, arı sütü, propolis, arı zehiri ve balmumu gibi yüksek katma değerli arı ürünleri de elde edilmektedir. Söz konusu ürünler, üreticilere ek gelir imkanı sunarak kırsal ekonominin güçlenmesine ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Arıcılık; Avrupa'da genellikle geleneksel bir uğraşı, İspanya, Polonya, Macaristan, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerde kırsal geliri artırıcı bir araç, Uzak Doğu ile Orta ve Güney Amerika ülkelerinde önemli bir dış gelir kaynağı, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Japonya gibi ülkelerde ise ağırlıklı olarak bitkisel üretimde tozlaşmada kullanılmak amacıyla yapılmaktadır (Uzundumlu ve ark., 2011).

2024 yılı FAO verilerine göre küresel ölçekte 2014 yılında 87.417.595 olan koloni sayısı 2024 yılında 101.713.116 adede, 1.767.927 ton olan bal üretimi ise 1.987.519,56 tona ulaşmıştır.

Tablo 93. Dünya Arıcılık İstatistikleri (FAOSTAT, 2014-2024)

Yıl	Koloni Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)	Bal Verimi (kg/Koloni)
2024	101.713.116	1.987.519,56	64.537,52	19,54
2023	102.058.674	1.893.805	65.036	18,56
2022	100.996.303	1.830.768	65.063	18,13
2021	101.624.052	1.771.944,36	65.046,23	17,44
2020	93.999.656	1.770.119	62.166	18,83
2019	93.495.376	1.766.420	62.621	18,89
2018	93.676.742	1.851.292	62.229	19,76
2017	91.827.594	1.882.479	66.493	20,50
2016	90.183.346	1.871.398	67.363	20,75
2015	89.226.826	1.826.949	67.442	20,48
2014	87.417.595	1.767.927	66.316	20,22

Günümüzde Dünyada yapılan en yaygın tarımsal faaliyetlerin başında arıcılık gelmektedir. 2024 yılı FAO verilerine göre Dünya genelinde yaklaşık 101.713.116 adet arı kolonisi bulunmaktadır. Dünyadaki toplam koloni sayısının %12,44'ü 12.649.433 adet ile Hindistan'da, %9,20'si 9.362.193 adet ile Çin'de ve %8,81'i ise 8.961.975 adet ile Türkiye'de yer almaktadır.

Tablo 94. Dünya Arı Kolonisi Varlığı (adet) (FAOSTAT, 2024)

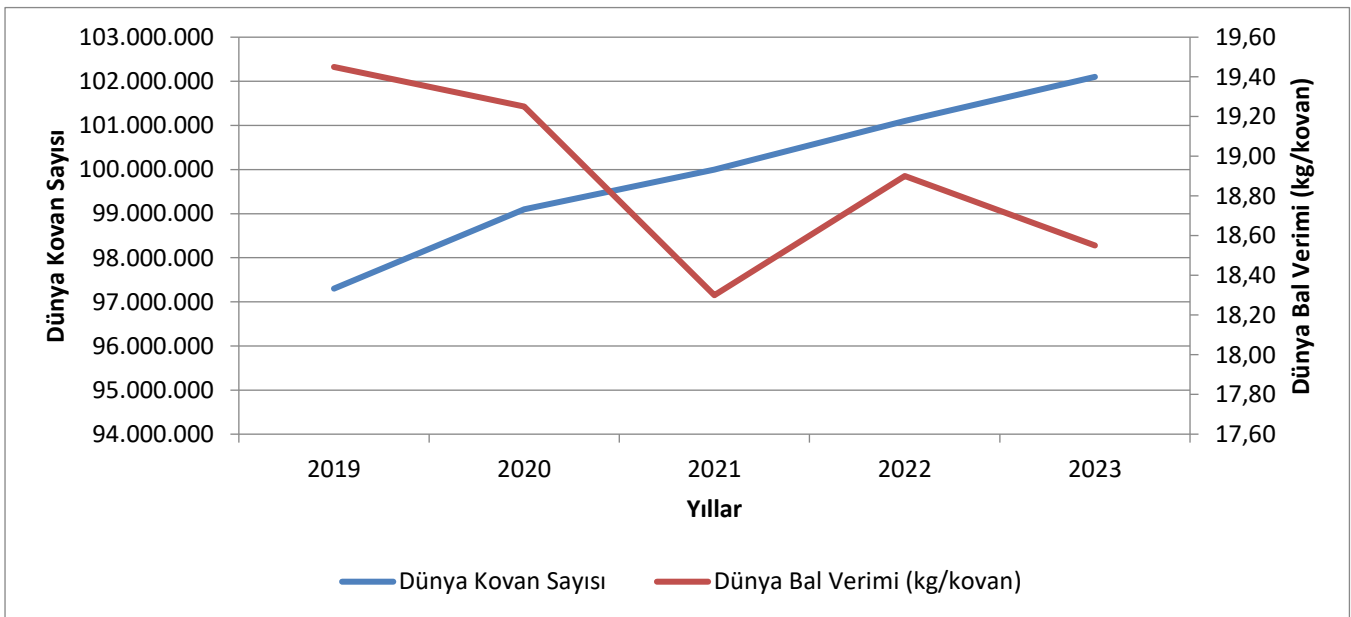
Sıra No	Ülke Adı	Koloni Sayısı (adet)
1	Hindistan	12.649.433
2	Çin	9.362.193
3	Türkiye	8.961.975
4	İran	7.259.700
5	Etiyopya	6.710.019
6	Tanzanya	3.115.721
7	Arjantin	2.986.469
8	Rusya	2.671.205
9	ABD	2.597.000
10	Meksika	2.139.447

Arıcılık faaliyetleri kapsamında elde edilen ürünler arasında bal, Dünya genelinde en yaygın olarak bilinen ve tüketilen arı ürünü olarak öne çıkmaktadır. 2024 yılında küresel bal üretim miktarı toplam 1.987.519 ton olup bunun 444.800 tonu Çin'de, 146.000 tonu Hindistan'da, 95.492 tonu ise Türkiye'de üretilmiştir. Türkiye, yıldan yıla artan koloni sayısı ve bal üretim miktarı ile Dünya arıcılık sektöründe önde gelen ülkelerden biri haline gelmiştir.

Tablo 95. Dünya Bal Üretim Miktarı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Sıra No	Ülkeler	Bal Üretimi (ton)
1	Çin	444.800
2	Hindistan	146.000
3	Türkiye	95.492
4	Etiyopya	85.960
5	İran	80.249
6	Arjantin	69.298
7	Brezilya	67.314
8	Rusya	65.455
9	ABD	60.960
10	Meksika	57.430

Gelişmiş arıcılık teknikleri, uygun iklim ve bitki örtüsü koşulları ile arı sağlığına verilen önem, kovan başına verimliliği önemli ölçüde etkilemektedir. Dünya genelinde kovan sayısının artmasına rağmen verimlilikte belirgin bir artışın olmaması, sürdürülebilir arıcılık uygulamalarının ve arı sağlığını koruma çabalarının önemini vurgulamaktadır. FAO verileri kullanılarak hesaplanan 2023 yılı Dünya ortalama kovan başına verimi yaklaşık 18,6 kg olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla oranla %1,7 düşüş göstermiştir. En fazla kovan sayısına sahip ülkeler Hindistan, Çin ve Türkiye iken, en yüksek bal üretimine sahip ülkeler Çin, Türkiye ve Etiyopya'dır. Bu durum, ülkeler arasında kovan başına düşen bal verimliliğinde önemli farklılıklar bulunduğunu; bu farklılıkların arı ırkları, iklim koşulları, nektar kaynaklarının zenginliği, arıcılık teknikleri ile hastalık ve zararlı yönetimi gibi çeşitli faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir.

Grafik 1. Dünya Kovan Sayısı ve Kovan Başına Bal Verimi (FAO Verilerinden TEPGE Hesaplamaları, 2019-2023)

Arıcılık faaliyetleri sayesinde elde edilen bal, Dünya genelinde yoğun olarak tüketilen ve uluslararası ticarete önemli bir paya sahip olan doğal bir üründür. Dünya bal ihracatı, 2020-2024 döneminde genel olarak büyüme eğiliminde olmuş; 2020 yılında 721 bin ton olan toplam ihracat 2024 yılında 767.580 tona ulaşarak yaklaşık %6,44 artış göstermiştir. 2024 yılında Dünya bal üretiminde olduğu gibi ihracat miktarında da birinci sırada 169.573 ton ile Çin yer alırken, üretim miktarında ikinci sırada bulunan Türkiye ihracatta 19. sırada yer almaktadır. Dünya genelinde üretilen balın yaklaşık %35'i uluslararası pazarlara sunulmakta, bu da balın küresel ticarete önemli bir tarımsal ürün olduğunu göstermektedir.

Tablo 96. Dünya Bal İhracatı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
Çin	132.469	145.886	156.002	152.636	169.573
Hindistan	54.834	70.514	86.183	98.273	94.779
Ukrayna	80.775	57.528	48.372	55.357	85.812
Arjantin	68.985	63.934	67.380	68.880	78.094
Brezilya	45.728	47.190	36.886	28.555	37.931
Macaristan	23.063	18.329	16.341	16.215	34.483
İspanya	28.263	28.442	27.867	27.352	27.012
Almanya	29.740	29.758	20.947	18.021	19.323
Belçika	22.353	25.740	32.021	27.158	16.536
Portekiz	7.442	9.635	10.999	8.853	12.768
Diğer	227.497	253.497	247.616	190.805	191.269
Dünya	721.149	750.272	750.614	692.105	767.580

2020 yılında 747 bin ton olan Dünya bal ithalat miktarı 2024 yılında %0,6 oranında azalarak 743 bin tona gerilemiştir. 2024 yılında 255 bin ton ile ABD Dünya bal ithalatının %34,3'ünde söz sahibi iken, Almanya %9,8 ve Birleşik Krallık %8,1 oranında ithalat gerçekleştirmiştir.

Tablo 97. Dünya Bal İthalatı (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
ABD	196.531	220.538	205.156	199.296	254.926
Almanya	90.136	78.701	75.443	64.469	72.634
Birleşik Krallık	52.654	45.852	51.912	50.917	60.302
Japonya	49.348	47.132	47.381	41.924	45.416
İspanya	31.690	31.627	0	31.005	35.587
Fransa	34.913	29.348	35.538	31.309	33.690
Polonya	37.344	37.594	31.769	27.004	26.651
İtalya	21.041	23.586	24.770	24.361	25.155
Belçika	28.147	31.745	39.756	37.231	24.689
Hollanda	13.582	17.396	17.105	14.698	17.005

Ülke	2020	2021	2022	2023	2024
Diğer	191.907	199.286	258.512	167.228	147.072
Dünya	747.293	762.805	735.430	689.442	743.127

Arıcılık sektöründe bal üretiminin yanı sıra balmumu, polen, propolis ve arı zehiri üretimi de gerçekleştirilmektedir. Bu ürünler bala kıyasla daha az üretildiklerinden küresel piyasada balın gerisinde kalmakta ve uluslararası ticaret hacimleri sınırlı olmaktadır. Baldan sonra üretimi yapılan en fazla arı ürünü balmumudur. Doğal, yenilenebilir ve çevre dostu bir ürün olan balmumu; kozmetikten gıdaya, ilaç sanayinden sanata kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Balmumu bal üretiminin doğal bir yan ürünü olduğundan, bal üretimindeki artışlar genellikle balmumu üretimine de olumlu yansımaktadır; ancak bu orantılı ilişki üretim yöntemleri, arı ırkları ve balmumunun işlenme şekline bağlı olarak ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir.

2023 yılında Dünyada toplam 65 bin ton civarında balmumu üretilmiştir. Kovan varlığında birinci sırada yer alan Hindistan %38,1’lik payı ile balmumu üretiminde de birinci, %9,1’lik pay ile Etiyopya ikinci, %7,7’lik pay ile Arjantin üçüncü ve %6,5’lik pay ile Türkiye dördüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 98. Dünya Balmumu Üretimi (ton) (FAOSTAT, 2024)

Ülke	2019	2020	2021	2022	2023
Hindistan	23.980	24.378	24.523	24.662	24.801
Etiyopya	5.524	5.608	5.742	5.845	5.939
Arjantin	5.040	5.045	5.011	5.025	5.040
Türkiye	3.971	3.765	3.766	4.099	4.231
Güney Kore	3.780	3.944	3.951	3.983	4.016
Kenya	2.616	2.591	2.597	2.605	2.614
Angola	2.319	2.319	2.316	2.317	2.318
Tanzanya	1.878	1.890	1.893	1.897	1.901
Brezilya	1.767	1.779	1.776	1.782	1.787
ABD	1.585	1.590	1.593	1.591	1.590
Diğer	10.865	10.628	10.875	10.930	10.799
Dünya	63.325	63.537	64.043	64.736	65.036

Türkiye’de arıcılık, yüzyıllardır sürdürülen köklü bir tarımsal faaliyet olup ülke ekonomisi ve kırsal kalkınma açısından önemli bir yere sahiptir. Zengin bitki çeşitliliği, farklı iklim özellikleri ve elverişli coğrafi konumu sayesinde Türkiye, Dünya arıcılığında öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır. Farklı iklim kuşaklarının etkisi altında bulunması ve geniş flora çeşitliliğine sahip olması, arıların yıl boyunca çeşitli nektar ve polen kaynaklarından yararlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Türkiye, arıcılık sektöründe hem geleneksel üretim yöntemlerinin geliştirilmesi hem de modern teknolojilerin sektöre entegre edilmesi konusunda önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Bu çalışmalar, arıcılık faaliyetlerinin verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmayı amaçlamakta olup; sektörün güçlendirilmesi, üretim kapasitesinin artırılması ve ülke ekonomisine katkısının yükseltilmesi hedeflenmektedir.

2025 yılı TÜİK verilerine göre 2019-2025 döneminde Türkiye’de arıcılıkla uğraşan işletme sayısı %19,8 oranında artışla 80.675’ten 96.646’ya, toplam arılı kovan sayısı ise %11,20 artışla 7.929.368’den 8.817.155 adede yükselmiştir. Bal üretimi ise söz konusu dönemde, iklim koşulları ve üretim şartlarına bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemiş; 2022 yılında 118.297 ton ile en yüksek seviyesine ulaştıktan sonra 2025 yılında 97.253 tona, balmumu üretimi ise 3.971 tondan 3.258 tona gerilemiştir.

Tablo 99. Arıcılık Faaliyetleri Açısından Türkiye’deki Genel Durum (TÜİK, 2025)

Yıl	İşletme Sayısı (adet)	Toplam Kovan Sayısı (adet)	Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
2019	80.675	7.929.368	109.330	3.971
2020	82.862	7.956.933	104.077	3.765
2021	89.361	8.456.305	96.344	3.766
2022	95.386	8.734.938	118.297	4.165
2023	100.399	8.969.387	114.886	3.971
2024	97.984	8.961.975	95.492	3.316
2025	96.646	8.817.155	97.253	3.258

Ülke detayına inildiğinde, 729 bin arılı kovan ile Muğla Türkiye toplam kovan varlığında %8,1’lik pay ile birinci sırada yer alırken, 625 bin kovan ile %7’lik paya sahip Ordu ikinci ve 487 bin kovan ile %5,4’lük paya sahip Adana üçüncü sırada bulunmaktadır. Bal üretimi bakımından değerlendirildiğinde ise 2025 yılında 16.750 ton ile Ordu birinci, 11.591 ton ile Adana ikinci ve 6.806 ton ile Muğla üçüncü sırada yer alırken, Kayseri ili ise bal üretiminde 473 tonluk üretimle 35. sırada yer almaktadır.

Tablo 100. Türkiye’de illere Göre Bal Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Ordu	17.213	11.377	19.098	19.007	13.001	16.750
2.	Adana	12.172	12.336	12.646	12.280	11.582	11.591
3.	Muğla	6.104	3.820	6.578	8.082	7.031	6.806
4.	Sivas	5.471	5.744	6.079	6.383	4.003	4.213
5.	Siirt	2.401	2.323	2.498	2.799	3.048	3.174
6.	Aydın	3.643	3.254	3.143	3.412	2.998	2.884
7.	İzmir	1.493	3.056	3.516	3.626	2.884	2.759
8.	Diyarbakır	1.533	1.413	1.480	2.229	2.459	2.098
9.	Şanlıurfa	2.120	2.107	2.199	2.370	2.420	2.285
10.	Çanakkale	1.716	2.122	1.890	2.176	2.291	2.177

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
35.	Kayseri	464	475	532	454	457	473
	Diğer	49.748	48.316	58.639	52.069	43.318	42.038
	Türkiye	104.077	96.344	118.297	114.886	95.492	97.253

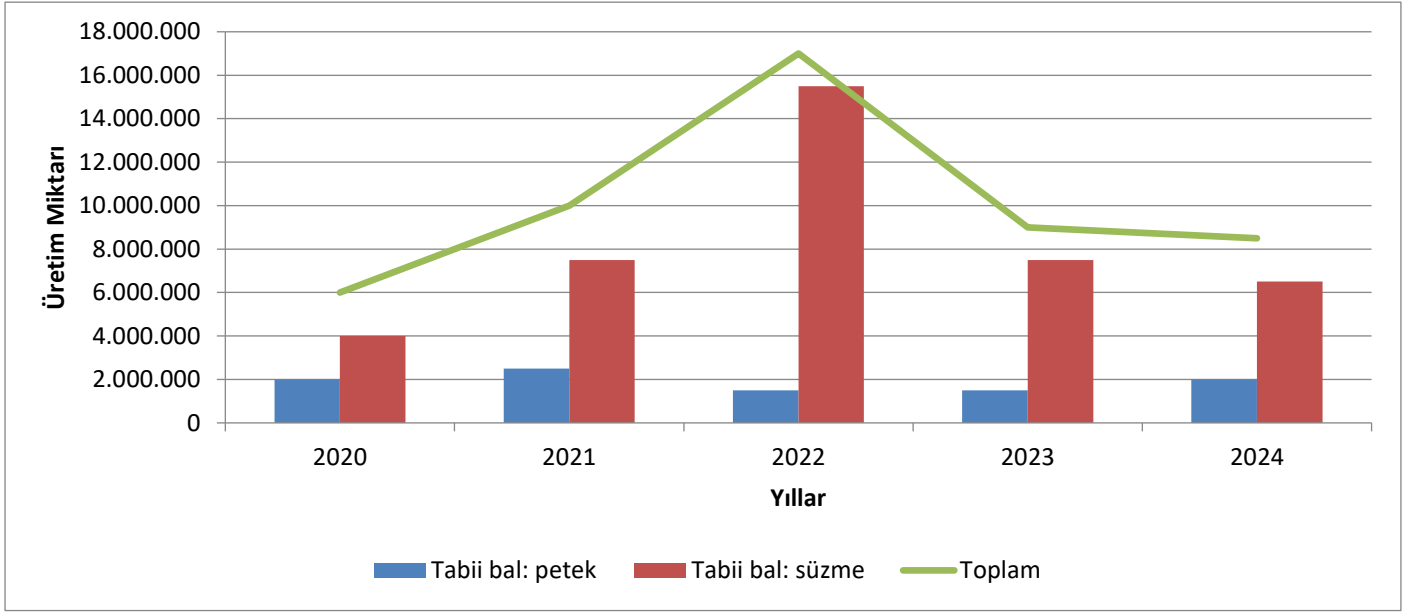
2025 yılında Türkiye’de toplam 3.258 ton civarında balmumu üretimi gerçekleşmiştir. Muğla %10,7’lik payı ile birinci, %7,6’lık payı ile Ordu ikinci ve %7,1’lik üretimi ile Adana üçüncü sırada yer almaktadır. Kayseri ili ise 14 tonluk balmumu üretimiyle 50. sırada yer almaktadır.

Tablo 101. Türkiye’de İllere Göre Balmumu Üretimi (ton) (TÜİK, 2025)

Sıra No	İller	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1.	Muğla	404	386	371	386	356	336
2.	Adana	493	459	437	329	251	250
3.	Ordu	163	172	278	228	237	257
4.	Mersin	96	52	285	211	186	161
5.	İzmir	46	181	72	125	139	123
6.	Aydın	96	92	92	109	131	122
7.	Antalya	101	115	116	131	108	94
8.	Çanakkale	83	86	89	94	96	97
9.	Van	115	135	160	125	94	100
10.	Denizli	40	36	73	80	88	74
50.	Kayseri	18	18	18	14	13	14
	Diğer	2.110	2.032	2.173	2.138	1.618	1.630
	Türkiye	3.765	3.766	4.165	3.971	3.316	3.258

Türkiye, Dünya bal üretiminde önemli bir konuma sahip olmasına rağmen mevcut ihracat potansiyelini tam anlamıyla değerlendirememektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, üretilen balın büyük bölümünün iç piyasada tüketilmesidir. Yüksek iç talep, ihracata yönlendirilebilecek ürün miktarını sınırlandırmakta ve Türkiye’nin küresel bal ticaretindeki payının artmasını engellemektedir. Nitekim Dünya bal üretiminde ikinci sırada yer alan Türkiye, bal ihracatında ancak 19. sırada bulunmaktadır. Ülkenin bal üretiminde büyük ölçüde kendine yeterli olması nedeniyle kayda değer bir bal ithalatı da gerçekleştirilmemektedir.

Grafik 2. Yıllara Göre Türkiye Bal İhracatı (kg)

7.2.3.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Arıcılık

Felahiye, Akkışla ve Sarioğlan ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde arıcılık faaliyetleri, diğer tarımsal üretim faaliyetlerine kıyasla daha sınırlı düzeyde gerçekleştirilmekle birlikte; bölgenin sahip olduğu uygun iklim koşulları, topografik yapısı, zengin bitki örtüsü ve yüksek çiçeklenme kapasitesi arıcılık açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. EKK-2 bölgesi, gezginci arıcılık faaliyetleri kapsamında ara konaklama güzergahı olarak sınırlı düzeyde tercih edilmesine karşın, düşük rakımlı alanlarda mayıs ayı ortalarından, yüksek rakımlı alanlarda ise temmuz ayı başlarına kadar devam eden yoğun nektar akışı ve zengin flora çeşitliliği ile arıcılık açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Ancak bölgenin sahip olduğu bu doğal kaynak avantajlarına rağmen konaklamalı arıcılık faaliyetleri yeterli düzeyde gelişmemiş olup, mevcut potansiyel, etkin bir şekilde değerlendirilememektedir. Kümede faaliyet gösteren arıcılar, bölgede gerçekleştirilen çiçek balı hasadının tamamlanmasının ardından farklı dönemlerde nektar akışından yararlanabilmek amacıyla, çiçeklenme döneminin daha geç gerçekleştiği kuzey ve doğu illerine göç ederek üretim sezonunu uzatmakta ve bal verimliliğini artırmaktadır. 2025 yılı AKS verilerine göre kümede faaliyet gösteren Felahiye 7, Sarioğlan 7 ve Akkışla 2 olmak üzere 16 arıcı (51 kaydın %31'i) Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliğine üyedir; üreticilerin birlik çatısı altında toplanması sektörün güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre ise, 2020 yılında 100 adet olan arı yetiştiriciliği işletme sayısı %7 oranında artış göstererek 2025 yılında 107 işletmeye yükselmiştir. Bu artış, Ekonomik Kalkınma Kümesinde arı yetiştiriciliğine olan ilginin kademeli olarak arttığını göstermektedir.

Tablo 102. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Arıcılık İşletme Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Felahiye	Akkışla	Sarioğlan	Toplam
2020	14	82	4	100
2021	17	84	8	109
2022	18	89	16	123

2023	20	77	14	111
2024	21	70	17	108
2025	22	65	20	107

2020-2025 döneminde EKK-2 Kümesinde toplam arılı kovan varlığı 1.375 adetten 4.617 adede yükselmiş olup, söz konusu artış %235,78 gibi yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu durum, bölgedeki arıcılık faaliyetlerinin son beş yıllık süreçte istikrarlı bir gelişim gösterdiğini ve üretim kapasitesinin katlanarak büyüdüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 103. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Arılı Kovan Sayısı (adet) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Felahiye	Akkışla	Sarıoğlu	Toplam
2020	325	930	120	1.375
2021	404	945	156	1.505
2022	400	910	845	2.155
2023	1.324	638	1.079	3.041
2024	1.412	1.204	1.370	3.986
2025	1.453	1.414	1.750	4.617

Kalkınma kümesinde faaliyet gösteren arıcılar konaklama alanı olarak çoğunlukla yüksek rakımlı yaylaları tercih etmektedir. Bu alanlarda tarımsal ilaç (pestisit) kullanımının ova bölgelerine kıyasla oldukça düşük seviyelerde olması, elde edilen balın kalite ve doğal üretim kriterleri açısından önemli bir avantaj sağlamakta; bölgenin kaliteli ve katma değeri yüksek arıcılık ürünleri üretme potansiyelini artırmaktadır.

Saha tespitlerine göre kümedeki arıcılık işletmeleri ağırlıklı olarak 10-120 koloni aralığında faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinden oluşmaktadır. Bu yapı, bölgedeki arıcılık işletmelerinin sürdürülebilir üretim kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla üreticilerin teknik bilgi ve beceri düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim ve yayım faaliyetlerinin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca üreticilerin yalnızca bal üretimine odaklanmak yerine polen, arı sütü, propolis ve arı ekmeği gibi yüksek katma değerli arı ürünlerinin üretimi ve pazarlanması konusunda yönlendirilmesi, sektörde gelir çeşitliliğinin artırılmasına ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlayacaktır.

2025 yılı TÜİK verilerine göre 2020-2025 döneminde, arıcılıkla uğraşan işletme sayısının artmasıyla birlikte, 2020 yılında toplam 5,20 ton olan bal üretimi %374,04 artışla 24,65 tona yükselmiştir. Bu artışın başlıca nedenleri arasında arıcılıkla uğraşan işletme sayısının artması, modern arıcılık tekniklerinin daha etkin kullanılması, bölgenin bitki örtüsü ve mera kaynaklarının verimli değerlendirilmesi ile arı hastalık ve zararlıları ile bilinçli ve etkin mücadele yöntemlerinin uygulanması yer almaktadır.

Tablo 104. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Bal Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Felahiye	Akkışla	Sarıoğlu	Toplam
2020	1,20	4,00	0,001	5,20
2021	1,30	3,95	0,05	5,30

2022	1,32	4,10	0,06	5,48
2023	9,26	5,60	1,20	16,06
2024	9,46	12,50	1,60	23,56
2025	9,00	12,85	2,80	24,65

Arıcılık faaliyetlerinde bal üretiminden sonra en önemli ürünlerden biri balmumudur. TÜİK verilerine göre EKK-2 Kümesinde 2020 yılında 0,16 ton olan balmumu üretimi, 2025 yılında %206 oranında artış göstererek 0,49 tona ulaşmıştır. Söz konusu artış, üreticilerin yalnızca bal üretimine değil, diğer arı ürünlerinin üretimine de yönelmeye başladığını ortaya koymaktadır.

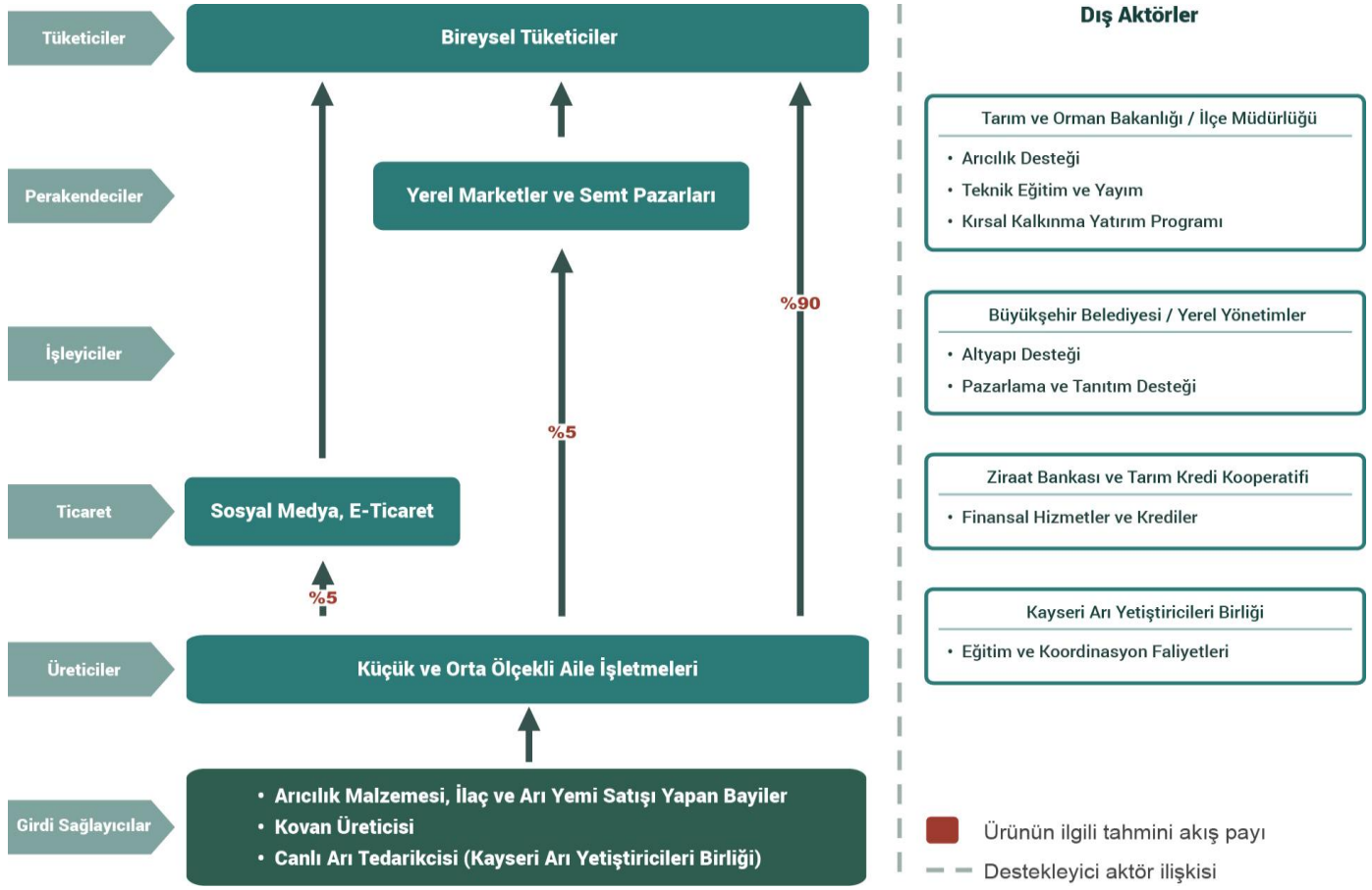
Tablo 105. EKK-2 Bölgesinde Yıllara Göre Üretilen Balmumu Miktarı (ton) (TÜİK, 2025)

Yıllar	Felahiye	Akkışla	Sarioğlan	Toplam
2020	0,00	0,16	0,00	0,16
2021	0,06	0,17	0,00	0,23
2022	0,06	0,15	0,00	0,21
2023	0,06	0,21	0,00	0,27
2024	0,06	0,25	0,00	0,31
2025	0,06	0,23	0,20	0,49

7.2.3.2. Değer Zinciri Analizi

Felahiye, Akkışla ve Sarioğlan ilçelerini kapsayan EKK-2 Kümesinde üretilen bala ait değer zinciri Şekil 1’de verilmiştir. Değer zincirinde yer alan temel aktörler ve üstlendikleri roller analiz edilerek zincirin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş; etkinliğin artırılması amacıyla iyileştirme gerektiren aşamalar ortaya konulmuştur.

Arı ürünlerinin yaklaşık %90’lık kısmını yetiştirici kendi imkanları ile kendisinden daha önceden alışveriş yapmış olan tüketicilere doğrudan, %5’lik kısmını yine tüketicilere sosyal medya araçlarını kullanarak satmakta; kalan %5’lik kısmı ise yerel marketler ve semt pazarlarında satışa sunmaktadırlar. Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde bal ticaretine yönelik tüccar bazlı alım ve satım faaliyetleri bulunmamakta olup, ürün pazarlaması büyük ölçüde üretici ve nihai tüketici arasında doğrudan gerçekleştirilmektedir. Satışa sunulan ballar, peteklerin sır tutma durumuna bağlı olarak ortalama %70 oranında çerçevesi petek bal ve %30 oranında süzme bal şeklinde pazarlanmaktadır.

Şekil 17. EKK-2 Bal Değer Zinciri

Arıcılığın Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Değer zincirinin ilk aşamasını; canlı arı, arıcılık ekipmanları, arı sağlığına yönelik ürünler ve yem gibi temel girdilerin teminini sağlayan aktörler oluşturmaktadır. Arıcılık faaliyetlerinin sürdürülebilmesi açısından en kritik girdilerden biri canlı arıdır. İncelenen kümede üreticilerin canlı arı ihtiyaçlarının karşılanmasında temel aktör, merkezi Kayseri’de bulunan Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliğidir. Birlik, üyesi olan canlı arı üreticilerinden temin ettiği canlı arıları yine kendi üyelerine ulaştırarak küme içerisindeki tedarik sürecinin etkin yürütülmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte arıcılar, kendi işletmelerinde fazla ürettikleri canlı arıları doğrudan diğer üreticilere satabilmekte; ihtiyaç duydukları canlı arıyı, arı ticareti yapan özel firmalardan da temin edebilmektedirler.

Arıcılık faaliyetlerinde kullanılan temel girdilerden biri de kovan ve petektir. Küme içerisinde bulunan Akkışla ilçesinde özellikle temel petek ve sınırlı düzeyde arıcı alet ve ekipman satışı yapan bir adet satış noktası bulunurken, Felahiye ve Sarıoğlan ilçelerinde ise herhangi bir alet ve ekipman satış noktası bulunmamaktadır.

EKK-2 Kümesinde profesyonel arıcılık yapan az sayıdaki üretici, arılarını kışlatma amacıyla Kayseri’nin güney komşusu olan Adana’da değerlendirmektedir. Bu durum, kovan ve petek temininde Adana ilinin İmamoğlu ve Kozan ilçelerinde kışlatma faaliyetini yapan üreticilerin önemli bir tedarik kaynağı olarak öne çıkmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, üreticiler ikinci bir alternatif olarak da özellikle Akkışla ilçe arıcıları, Sivas ili Şarkışla ilçesinden ve Kayseri merkez

bayilerinden de tedarik işlemini gerçekleştirirken, Felahiye ve Sarioğlan arıcıları da daha çok Kayseri il merkezinde satış yapan tedarikçilerden yararlanmaktadırlar.

Arı kışlatma faaliyetlerini küme içerisinde gerçekleştiren ve bölgedeki yetiştiricilik faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturan küçük ölçekli işletmeler ise ihtiyaç duydukları alet, ekipman ve diğer üretim girdilerini ağırlıklı olarak yine Kayseri ilinde faaliyet gösteren yeterli sayıdaki tedarikçi firmalardan temin etmektedir. Ayrıca, arıcılıkta kullanılan ilaçlar ve yemler de Kayseri ilinde faaliyet gösteren bayiler ve Veteriner klinikleri aracılığıyla temin edilebilmektedir.

Üreticiler

Arıcılık, kısa sürede gelir elde edilebilmesi, düşük sermaye gerektirmesi ve arazi varlığına bağımlı olmadan gerçekleştirilebilmesi gibi özellikleri nedeniyle tarımsal faaliyetler içerisinde önemli bir avantaja sahiptir. Ayrıca ek gelir imkanı sağlaması, arıcılığı kırsal kalkınma açısından da cazip bir üretim faaliyeti haline getirmektedir.

EKK-2 kümesinde toplam 107 arı işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin çoğunluğu küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Arıcılık bireysel olarak yapılması zor bir tarımsal faaliyettir. Bu nedenle yetiştiricilik ve üretimde aile bireylerinin tamamının çalışması gerekmektedir. Aile bireyleri arıcılık faaliyetlerinin farklı aşamalarında aktif rol almaktadır. Erkek bireyler genellikle kovanların nakli, yer değişimi ve arıların beslenmesi gibi saha çalışmalarını yürütmektedir. Kadın bireyler ise peteklerin kovana yerleştirilmesi, balın süzülmesi ve peteklerin işlenerek balmumu elde edilmesi gibi üretim sürecinin daha çok işleme aşamalarında görev almaktadır.

Arıcılık işletmelerinde üretim başarısını etkileyen temel unsurların başında yöre koşullarına uygun arı ırkı ve uygun kovan tipinin seçimi gelmektedir. EKK-2 kümesinde faaliyet gösteren arıcılık işletmelerinde yaygın olarak modern kovanlar kullanılmaktadır. Ülkemizde en fazla modern kovanlar içerisinde Dadant ve Langstroth tipi kovanlar tercih edilmektedir. Dadant tipi kovanlar özellikle kışlatmanın sert geçtiği Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgelerinde kullanılırken, İç Anadolu Bölgesinin içerisinde yer alan Ekonomik Kalkınma Kümesinde ise Langstroth tipi kovanlar tercih edilmektedir. Langstroth tipi kovanlar; kuluçkalık, ballık, gövde ve çerçeve ölçülerinin standart olması nedeniyle bakım, yönetim ve ekipman kullanımında önemli avantajlar sağlamaktadır. Söz konusu kovanlar, özellikle bitki florasının nispeten zayıf olduğu, nektar akım döneminin kısa sürdüğü, kışların ılık geçtiği sıcak ve kurak iklim bölgelerinde etkin bir kullanım imkanı sunmaktadır. Ayrıca gezginci arıcılık faaliyetlerine uygun yapısı sayesinde üreticiler tarafından yaygın olarak tercih edilmektedir.

Arı ırkı seçiminde bölgenin iklim koşulları, flora yapısı, bal verimi, kışlama performansı ve hastalıklara dayanıklılık gibi kriterler dikkate alınmaktadır. Türkiye’de yetiştiriciliği yapılan arı ırklarının başında *Apis mellifera anatoliaca* (Anadolu Arısı) ve *Apis mellifera caucasica* (Kafkas Arısı) gibi yerli ırkları olduğu gibi, *Apis mellifera carnica* (Karniyol Arısı) ve *Apis mellifera ligustica* (İtalyan Arısı) gibi yabancı kökenli ırkları da bulunmaktadır. EKK-2 kümesinde en fazla *Apis mellifera anatoliaca* (Anadolu Arısı) ve *Apis mellifera caucasica* (Kafkas Arısı) gibi yerli ırklar ve melezleri kullanılmaktadır.

Arıcılık, üretim sürecinin büyük ölçüde iklim koşulları, bitki örtüsü ve nektar kaynaklarının varlığına bağlı olduğu bir tarımsal faaliyet koludur. Bu nedenle üreticiler, koloni gelişimini desteklemek, nektar ve polen kaynaklarından en üst düzeyde yararlanmak ve bal verimini artırmak amacıyla yıl içerisinde kovanlarını farklı bölgelere taşımaktadır. Gezginci arıcılık olarak adlandırılan bu üretim modeli, farklı dönemlerde çiçeklenen bitki türlerinden yararlanılmasına olanak sağlayarak hem bal veriminin hem de ürün çeşitliliğinin artırılmasına katkı sunmaktadır.

EKK-2 kümesinde faaliyet gösteren arıcılık işletmeleri de ağırlıklı olarak gezginci arıcılık sisteminin bir kolu olan yayla arıcılığı uygulamaktadır. Bu kapsamda kovanlar, ilkbahar sonu ve yaz dönemlerinde kümenin ova kesimlerinden yüksek rakımlı yerlere taşınmakta; yaz sonu ve sonbahar dönemlerinde ise iklim koşullarının daha elverişli olduğu ova bölgelerine nakledilmektedir. Böylece kolonilerin farklı flora kaynaklarından yararlanması sağlanmakta ve üretim sezonu uzatılmaktadır. Ekonomik kalkınma kümesi içerisinde profesyonel arıcılık yapan ve birincil geçim kaynağı arıcılık olan az sayıdaki işletme ise, ilkbahar, yaz ve sonbahar dönemlerinde farklı illere göç ederek bal üretimi gerçekleştirmesini sağlayan mevsimsel gezginci arıcılık sistemini kullanmaktadırlar. Kümenin sahip olduğu zengin flora çeşitliliği ve uzun süreli nektar akışına rağmen il dışından gelen gezginci arıcılar tarafından sınırlı düzeyde konaklama yapılması, bölgenin arıcılık potansiyelinin yeterince tanınmadığını ve mevcut kapasitenin etkin şekilde değerlendirilemediğini göstermektedir.

Bölgede aktif arıcılık sezonu genellikle hava koşullarına bağlı olarak şubat ayı sonlarında, hava sıcaklığı 14°C'ye ulaştığında başlayarak mart ayı itibarıyla yoğunlaşmakta olup, bal hasadı ise çoğunlukla temmuz ayı ortası ve ağustos ayı sonu aralığında gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte küme içerisinde üretim faaliyetleri yıl boyunca devam etmekte olup kovan bakımı, koloni kontrolleri, besleme uygulamaları, ana arı yenileme çalışmaları, oğul kontrolü, hastalık ve zararlılarla mücadele, petek yenileme işlemleri, bal sağımı ve kışlatma hazırlıkları gibi faaliyetler düzenli olarak yürütülmektedir.

Üretim sürecinde koloni sağlığının korunması ve verimliliğin artırılması amacıyla modern arıcılık teknikleri uygulanmakta, arı hastalıkları ve zararlılarına karşı koruyucu ve önleyici tedbirler alınmaktadır. Ayrıca üreticiler, çiçeklenme dönemlerinin sona ermesiyle birlikte kovanlarını nektar ve polen kaynaklarının yoğun olduğu yeni bölgelere sevk ederek üretim sürekliliğini sağlamaktadır.

Arıcılık faaliyetlerinde başarıyı belirleyen temel faktörler arasında iklim koşulları, bitki florasının çeşitliliği ve sürekliliği, su kaynaklarına erişim, koloni yönetimi, ana arı kalitesi, üreticilerin bilgi ve deneyim düzeyi ile hastalık ve zararlılarla etkin mücadele yer almaktadır. Bu unsurlar yalnızca üretim miktarını değil, aynı zamanda bal, balmumu, polen, propolis ve arı sütü gibi arıcılık ürünlerinin kalite standartlarını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sürdürülebilir ve rekabetçi bir arıcılık faaliyetinin yürütülebilmesi için teknik bilgi, uygun üretim planlaması ve doğal kaynakların etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Ticaret

Kümede üretilen balın büyük bölümü yetiştiriciler tarafından doğrudan tüketicilere pazarlanmakta, sınırlı bir kısmı ise herhangi bir markalama ve etiketleme işlemi uygulanmaksızın yalnızca paketlenerek yerel perakende satış noktalarında tüketiciye sunulmaktadır. Son yıllarda dijital iletişim teknolojilerinin ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, üreticilerin ürünlerini aracılar olmadan son tüketiciye sunabilmelerine önemli katkı sağlamıştır. Sosyal medya üzerinden yürütülen tanıtım, pazarlama ve satış faaliyetleri sayesinde üreticiler daha geniş müşteri kitlelerine erişebilmekte; kümede üretilen süzme bal ve petek bal başta olmak üzere arıcılık ürünleri, ülkenin farklı bölgelerindeki tüketicilere de kolaylıkla ulaştırılabilmektedir. Dijital pazarlama kanallarının etkin kullanımı, üreticilerin satış ağlarını genişletmelerine, ürünlerini daha yüksek katma değerle pazarlamalarına ve pazarlamada aracı sayısını azaltmalarına olanak sağlamaktadır.

Üretilen balın tüccar ve toptancılara ulaştırılmasında, Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği önemli bir koordinasyon ve aracılık görevi üstlenmektedir. Birlik, üreticiler ile alıcılar arasında iletişimin kurulmasına katkı sağlayarak pazarlama sürecinin daha etkin ve güvenilir yürütülmesine destek olmakta; üreticilerin pazar erişimini artırırken alıcıların da ihtiyaç duydukları miktar ve kalitedeki ürüne daha hızlı ulaşmasına imkan tanımaktadır. Kümede üretilen balın tüccar bazlı ticareti gerçekleştirilmediğinden bölge arıcıları bu imkan ve olanaklardan faydalanamamaktadırlar.

İşleyiciler

EKK-2 Kümesinde üretilen bal, petek ya da süzme olarak küme içerisinde perakendecilere ve son tüketiciye satılmaktadır. Kümede bal ürünü işleyici tesis bulunmamaktadır.

Perakendeciler

EKK-2 Kümesi içerisinde, ürünlerin Türk Gıda Kodeksi Bal Tebliği hükümlerine uygun şekilde işlenmesi, ambalajlanması ve markalanmasına yönelik faaliyet gösteren bir bal işleme ve paketleme tesisi bulunmamaktadır. Bu nedenle kümede üretilen balın önemli bir bölümü, perakendeciler tarafından temel ambalajlama işlemleri gerçekleştirildikten sonra marka etiketi kullanılmaksızın pazara sunulmaktadır.

Tüketiciler

Bal tüketicileri, ürünü doğrudan üreticiden temin edebildikleri gibi marketler, yerel satış noktaları, şarküteriler ve diğer perakende kanalları aracılığıyla da satın alabilmektedir. Özellikle kırsal alanlarda yaşayan veya kırsaldaki üreticilerle doğrudan bağlantısı bulunan tüketiciler, ürünün kaynağını bilme ve güvenilirliğinden emin olma isteği nedeniyle balı çoğunlukla doğrudan üreticiden temin etmeyi tercih etmektedir. Son yıllarda doğal ve güvenilir gıdalara yönelik talepte önemli artışlar yaşanmış; özellikle COVID-19 pandemi döneminde bağışıklık sistemini destekleyici doğal ürünlere ilginin artması, bal ve diğer arıcılık ürünlerine yönelik talebi yükseltmiştir. Sosyal medya ve dijital iletişim kanallarının yaygınlaşması da üreticiler ile tüketiciler arasındaki doğrudan iletişimi güçlendirerek güvene dayalı satış modellerinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Dış Aktörler

Değer zincirinin doğrudan bir parçası olmamakla birlikte, arıcılık sektörünün gelişimi ve sürdürülebilirliği üzerinde etkili olan çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu aktörlerin başında Tarım ve Orman Bakanlığı gelmektedir. Bakanlık; arıcılık faaliyetlerinin geliştirilmesi, üretim kapasitesinin artırılması ve sektörün rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla üreticilere yönelik çeşitli destekleme programları uygulamakta, arılı kovan ve ana arı desteklemeleri başta olmak üzere farklı teşvik mekanizmaları ile ekonomik katkı sağlamaktadır. Ayrıca düzenlenen eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetleri ile üreticilerin teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi desteklenmektedir.

Sektörde örgütlenmenin güçlendirilmesi açısından yetiştirici birlikleri de önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği; üyelerine yönelik eğitim faaliyetleri yürütmekte, üreticilerin kayıt altına alınmasına katkı sunmakta ve sektörel koordinasyonu desteklemektedir. Bunun yanı sıra üreticilerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması, ekipman yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla Tarım Kredi Kooperatifleri ve Ziraat Bankası tarafından sunulan Altın Kovan Kredisi gibi kredi ve finansman olanakları da arıcılık işletmelerini olumlu yönde etkileyen dış faktörler arasında değerlendirilmektedir.

7.2.3.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

Türkiye’de bal üretici satış fiyatlarının 2020-2025 döneminde sürekli artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. 2020 yılında 42,01 TL/kg olan ortalama üretici satış fiyatı, 2025 yılında 293,81 TL/kg seviyesine yükselmiştir. Böylece söz konusu dönemde bal fiyatlarında yaklaşık %600 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Yıllık değişim oranları değerlendirildiğinde, en yüksek fiyat artışlarının 2022 ve 2023 yıllarında sırasıyla %78,31 ve %79,74 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 106. Türkiye’de Bal Üretici Satış Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi (TÜİK, 2025)

Gösterge	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Ortalama Üretici Fiyatı (TL/kg)	42,01	50,57	90,17	162,07	237,80	293,81
Yıllık Değişim (%)	-	20,38	78,31	79,74	46,73	23,55

Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği’nin çalışmasında, 2026 yılı için asgari şartlarda 10 kolonilik bir arılık kurma maliyeti aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır. Bu maliyet yapısı, özellikle sermaye yetersizliği bulunan üreticiler ve sektöre yeni başlayacak gençler açısından önemli bir giriş engeli oluşturmakta; ekipman ve genç girişimci desteklerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tablo 107. 10 Kolonilik Bir Arılık İçin Tahmini Kurulum Maliyeti (Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği, 2026)

Maliyet unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Toplam Fiyat (TL)
Ana Arı	650	6.500,00
Katlı Kovan	5.000	50.000,00
Çıta	50	500,00
Kabartılmış Petek	120	1.200,00
Körük	500	500,00
El Demiri	400	400,00

Maliyet Unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Toplam Fiyat (TL)
Maske	1.000	1.000,00
Toplam		60.100,00

7.2.3.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-2 Kümesinde arıcılık faaliyetlerine ilişkin GZFT analizi aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Kümenin sahip olduğu zengin flora varlığı ile arıcılık için uygun iklim ve coğrafi koşullar, sektörün gelişimi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Yörede arıcılık faaliyetlerine ilişkin bilgi birikimi ve üretim kültürünün bulunması, üreticilerin sahip olduğu tecrübe ile birleşerek faaliyetlerin sürdürülebilir ve verimli yürütülmesine katkı sağlamaktadır.

İlçelerde hedef grupla yüz yüze gerçekleştirilen saha görüşmelerinde, kümede faaliyet gösteren üreticilerin önemli bir kısmının arıcılık konusunda uzun yıllara dayanan deneyime sahip olmakla birlikte; modern üretim teknikleri, koloni yönetimi, hastalık ve zararlılarla mücadele, ürün işleme ve kalite standartları konularında teknik bilgi ve uygulama eksiklikleri yaşadığı tespit edilmiştir. Nitekim Felahiye ilçesinde modern kovanların ve bal sağma makinelerinin yetersizliği, Sarioğlan ilçesinde ise modern kovan kullanımının yaygınlaşmaması ve ekipman eksikliği, üreticilerin öne çıkardığı başlıca kısıtlar arasında yer almaktadır. Bu eksiklikler üretim verimliliği ve ürün kalitesi üzerinde olumsuz etki oluşturabilmekte ve sektörün rekabet gücünü sınırlandırabilmektedir.

Saha görüşmelerinde öne çıkan bir diğer önemli husus, üretimin büyük ölçüde bal ile sınırlı kalmasıdır. Özellikle Sarioğlan ilçesinde üreticiler, arıcılığın yalnızca bal üretimi ile sürdürüldüğünü ve polen ile propolis gibi yüksek katma değerli ürünlere geçiş yapılamadığını ifade etmiştir. Arıcılık sektörü bal üretiminin yanı sıra polen, propolis, arı sütü, balmumu ve arı zehiri gibi ürünlerin üretimine de imkan sağlamakta olup, işletmelerin bu alanlara yönelmemesi gelir çeşitliliğini ve katma değer oluşturma potansiyelini sınırlandırmaktadır.

Kümede arı florasını ve üretim sürekliliğini etkileyen çevresel kısıtlar da bulunmaktadır. Akkışla ve Felahiye ilçesinde yoğun otlatma nedeniyle arılar için çiçek florasının azaldığı, Sarioğlan ilçesinde ise belirli mahallelerde bilinçsiz zirai ilaç (pestisit) kullanımı nedeniyle arı florasının zarar gördüğü saha görüşmelerinde belirtilmiştir. Ayrıca Sarioğlan ilçesinde arı nakliyesinde koloni kayıplarının yaşanması, arıcıların yaylalarda barınma koşullarının yetersiz olması ve doğada nektar bulunmayan dönemlerde ek besleme maliyetlerinin yükselmesi üreticilerin üretim maliyetlerini ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Buna karşılık, Akkışla ilçesinin Girinci ve Ortaköy mahallelerinde bal ormanı kurulumuna uygun alanların bulunması, bölgenin değerlendirilebilecek önemli bir doğal potansiyelini ortaya koymaktadır.

Sektörün karşı karşıya olduğu bir diğer önemli sorun ise genç nüfusun arıcılık faaliyetlerine olan ilgisinin giderek azalmasıdır. Özellikle gezginci arıcılığın yoğun emek gerektirmesi, uzun süreli seyahatleri zorunlu kılması ve zorlu çalışma koşulları içermesi gençlerin sektöre yönelimini olumsuz etkilemektedir. Saha görüşmelerinde gençler arasında kooperatifçilik ve birlikte iş yapma kültürünün yeterince gelişmediği, sermaye ve finansmana erişim güçlüklerinin de sektöre girişi sınırlandırdığı tespit edilmiştir.

Tablo 108. Arıcılığın Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- İklim ve coğrafi koşulların arıcılığa uygun olması - Yörenin flora zenginliği ve yüksek çiçeklenme kapasitesi - Yörede yerleşik arıcılık kültürünün bulunması - Üreticilerin bilgi ve tecrübesi - Bölgenin flora zenginliğinin gezginci arıcılığa uygun olması - Yüksek rakımlı yaylalarda düşük pestisit kullanımı ve buna bağlı yüksek bal kalitesi - Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği bünyesinde güçlü örgütlenme yapısı
Z	- Üreticilerde modern üretim teknikleri ve koloni yönetimi konusunda teknik bilgi eksikliği - Modern kovan ve ekipman yetersizliği - Bal sağma makinelerinin yetersizliği - Üretimin ağırlıklı olarak bal ile sınırlı kalması; ürün çeşitlendirmeye gidilmemesi - Arıcıların yaylalarda barınma koşullarının yetersizliği - İşletmelerin küçük ölçekli yapısı - Kümede bal işleme, paketlenme ve markalama tesisinin bulunmaması - Gençlerin arıcılık sektörüne ilgisizliği - Kümeye yakın bölgede gelişmiş girdi temin merkezlerinin bulunmaması - EKK-2 bölgesine gezginci arıcılar tarafından rağbet gösterilmemesi - Ekonomik kalkınma bölgesine tüccarların rağbet göstermemesi

Tablo 109. Arıcılığın Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Pazarda bal fiyatlarının yıldan yıla artış göstermesi - Tarım ve Orman Bakanlığının arıcılık desteklemeleri - Doğal ve güvenilir gıdalara yönelik tüketici talebinin artması - Dijital pazarlama ve sosyal medya kanallarının yaygınlaşması - Akkışla Girinci ve Ortaköy mahallelerinde bal ormanı kurulumuna uygun alanların bulunması
T	- Tüketicilerin düşük kaliteli ve ucuz bala yönelmesi - İklim değişikliğinin yarattığı olumsuz etkiler - Bilinçsiz pestisit kullanımı nedeniyle arı florasının zarar görmesi - Yoğun otlatma kaynaklı çiçek florasının azalması - Nektar bulunmayan dönemlerde artan ek besleme maliyetleri - Arı nakliyesinde yaşanan koloni kayıpları

7.2.3.5. Tedbirler

Arıcılık sektörü; temel ürünü olan balın yanı sıra balmumu, polen, propolis, arı sütü ve arı zehiri gibi yüksek katma değerli ürünlerin üretimine imkan sağlayan önemli bir tarımsal faaliyet alanıdır. Bu ürün çeşitliliği, sektörün yalnızca gıda üretimi ve gıda güvenliği açısından değil; aynı zamanda kozmetik, sağlık, ilaç ve fonksiyonel gıda sanayileri açısından da stratejik bir ham madde kaynağı niteliği taşıdığını göstermektedir. Özellikle tüketicilerin doğal ve fonksiyonel ürünlere yönelik taleplerinin artması, arıcılık ürünlerinin ekonomik değerini her geçen gün genişletmektedir.

Arıcılık; teknik bilgi ve becerilerin edinilmesinin görece kolay olması, düşük sermaye ile başlanabilmesi, arazi varlığına bağımlı olmaksızın gerçekleştirilebilmesi ve kısa sürede gelir elde etme imkanı sunması nedeniyle kırsal kalkınma açısından önemli bir üretim faaliyetidir. Tarımsal işletmelere ek gelir kaynağı oluşturmalarının yanı sıra aile iş gücünün değerlendirilmesine katkı sağlayarak istihdam olanaklarını artırmaktadır.

Felahiye, Akkışla ve Sarioğlan ilçelerini kapsayan EKK-2 Kümesinde arıcılık sektörünün rekabet gücünün artırılması, üretim kapasitesinin geliştirilmesi ve katma değerli üretimin yaygınlaştırılması amacıyla, Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında saha tespitleriyle uyumlu çeşitli tedbirlerin uygulanması planlanmaktadır. Bu doğrultuda, üreticilerin teknik kapasitelerinin artırılması ve sektördeki ekonomik fırsatlardan daha etkin yararlanılması amacıyla planlanan tedbirler aşağıda sunulmuştur.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Üreticilere verilecek arı yetiştiriciliği eğitimi ile üreticilerin teknik bilgi eksikliklerinin giderilmesi, modern arıcılık uygulamalarına ilişkin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve üretim süreçlerinde verimlilik ile kalite standartlarının artırılması amaçlanmaktadır. Saha görüşmelerinde özellikle Sarioğlan ilçesinde üretimin yalnızca bal ile sınırlı kaldığının belirtilmesi nedeniyle, eğitim faaliyetleri kapsamında bal üretiminin yanı sıra yüksek katma değere sahip polen, arı sütü, propolis ve arı zehiri gibi ikincil arı ürünlerinin üretimi, hasadı, işlenmesi, muhafazası ve pazarlanmasına yönelik teknik bilgiler aktarılacaktır. Arı yetiştiriciliğinde önemli ekonomik kayıplara neden olan arı hastalık ve zararlıları ile mücadele konusunda üreticiler eğitilecek; ayrıca doğada nektar bulunmayan dönemlerde artan bakım ve besleme maliyetlerinin azaltılması amacıyla arıcıların kendi işletmelerinde kullanabilecekleri arı yemi ve arı keki hazırlama yöntemleri de eğitim programına dahil edilecektir. Eğitimler, Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği'nin iş birliği ve ortaklığında gerçekleştirilecektir.

Ayrıca üreticilerin başarılı modern arıcılık uygulamalarını yerinde gözlemleyerek bilgi ve deneyim kazanabilmesi amacıyla, iyi uygulamalar konusunda öncü olan üretici ve firmalara yönelik teknik inceleme gezisi düzenlenmesi planlanmıştır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Gezginci arıcılığın yoğun emek gerektirmesi, zorlu çalışma koşulları içermesi, sermaye yetersizlikleri ve teknik bilgi eksiklikleri gibi faktörler genç nüfusun arıcılık sektörüne yönelimini olumsuz etkilemektedir. Saha görüşmelerinde de gençler arasında kooperatifçilik kültürünün yeterince gelişmediği ve

finansmana erişim güçlükleri yaşandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle gençlerin sektöre olan ilgisinin artırılması, girişimcilik kapasitelerinin geliştirilmesi ve üretim faaliyetlerine aktif katılımlarının teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Genç girişimcilerin sektöre dahil edilmesi yalnızca üretim kapasitesinin artırılmasına değil; yenilikçi uygulamaların yaygınlaşmasına, kırsal alanlarda istihdamın güçlendirilmesine ve arıcılık faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğine de katkı sunacaktır. Bu kapsamda; yetiştiricilik, üretim teknikleri ve örgütsel becerilere odaklanan bir eğitim faaliyetinin ardından, EKK-2 Kümesinde arıcılık konusundaki ekonomik girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Arıcılık sektöründe verimliliğin artırılması, iş gücü ihtiyacının azaltılması ve ürün kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla, EKK-2 Kümesinde modern alet, ekipman ve makine kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik bireysel yatırımlar desteklenecektir. Söz konusu destekler, ilçelerde gerçekleştirilen saha görüşmelerinde öne çıkan modern kovan, bal sağma makinesi, ekipman ve arıcı barınma yetersizliği gibi temel kısıtlarla doğrudan uyumlu olarak belirlenmiştir.

Modern Kovan Desteklemesi: Arıcılık ürün çeşitliliğinin artırılması ve özellikle Sarioğlan ilçesinde tespit edilen yalnızca bal üretimine bağımlılık sorununun giderilmesi amacıyla, kümede polen tuzaklı modern kovan alımına yönelik bireysel yatırımlar desteklenecektir.

Arıcılık Alet Ekipman Paketi Desteklemesi: Kovan verimliliği ve ürün kalitesinin artırılması ile üretim yerlerinde hijyen koşullarının sağlanması amacıyla bal süzme makinesi, bal dinlendirme kabı, bal sağım çadırı ve invert şeker şurubu makinesi gibi malzemeler paket halinde desteklenecektir.

Arıcılar için Taşınabilir Güneş Enerjisi Sistemleri Desteklemesi: Saha görüşmelerinde özellikle yaylalarda elektrik altyapısının bulunmadığının belirtilmesi nedeniyle; buzdolabı ve diğer elektrikli üretim araçlarını çalıştıracak kapasitede, güneş enerjisinden elektrik üreten taşınabilir üniteler hibe programı kapsamına alınacaktır.

Bal Sağım Makinesi Desteklemesi: Üreticilerin bal hasadını hijyenik, hızlı ve verimli şekilde gerçekleştirmesini sağlamak, iş gücü kayıplarını azaltmak ve ürün kalitesini artırmak amacıyla; özellikle Felahiye ilçesinde tespit edilen bal sağma makinesi yetersizliği dikkate alınarak küme içerisinde bal sağım makinesi dağıtımı planlanmıştır.

Portatif Arıcı Barakası Desteklemesi: Arıcılık faaliyetlerinin daha düzenli ve güvenli yürütülebilmesine katkı sağlamak ve özellikle Sarioğlan ilçesinde öne çıkan yaylalarda barınma koşullarının yetersizliği sorununu gidermek amacıyla küme içerisinde portatif arıcı barakası desteği planlanmıştır.

7.2.3.6. Beklenen Çıktılar

KDAKP tedbirlerinin EKK-2 Kümesinde uygulamaya konulmasıyla birlikte arıcılık işletmelerinin teknolojik dönüşümü hızlanacak; üretim maliyetleri azalarak üreticilerin gelir seviyelerinde kayda değer artışlar sağlanacaktır. Üretimde bal yanında polen, propolis ve arı sütü gibi ürünlere yönelimin desteklenmesiyle gelir çeşitliliği artacak, modern ekipman ve barınma koşullarının iyileştirilmesiyle iş gücü kayıpları azalacaktır. Özellikle mali sıkıntılar nedeniyle üretime katılamayan gençlerin katma değer üretmesini destekleyen tedbirler, gençlerin sektöre ve milli ekonomiye katılımını kolaylaştıracaktır.

07.2.4

Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

7.2.4. Öncelik 4: Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

Kanatlı hayvan yetiştiriciliği günümüzde birçok bölgede birbirinden bağımsız olarak yerel kaynaklarla sürdürülebilirliği olan önemli bir yetiştiricilik alanıdır. Kanatlı hayvanlar kendi ekonomik sınıflarına göre etlik, ekolojik ve hobi amaçlı üretim potansiyeli ile ekonomik girdi ve istihdam altyapısı oluşturabilmektedir. Günümüz tüketici bilincinin yüksek olması sebebi gıda odaklı yetiştiricilikte biyogüvenlik, sağlık, ekoloji disiplinlerini benimseyen bir çerçevede üretim altyapısı benimsenmeye başlamıştır. Bu talepler doğrultusunda iyi tarım, organik tarım ve ekolojik çevre devamlılığı için olmazsa olmaz atık yönetimi ilkelerinin benimsenmesi ile gerek Dünyada gerekse ülkemizde günümüzde yeni ve daha sürdürülebilir bir üretim altyapısı benimsenmeye başlamıştır.

Dünya genelinde gerek ihracat potansiyeli gerekse üretimsel veriler çerçevesinde bakıldığında kanatlı sektörünün ciddi bir mali ekonomi yarattığı bilinmektedir. Ancak hane halkı yetiştiriciliği yönünden gerek Dünyada gerekse Türkiye’de sağlıklı istatistiki veriler bulunmamaktadır. Bu sebeple doğrudan kanatlı eti tüketim verileri baz alınarak ülkelerin genel kanatlı potansiyeli hakkında somut verilere ulaşmak mümkün olabilir. Tüketim bazlı sektöre bakıldığı zaman kanatlı sektörünün Dünyanın belli başlı devletlerinde yüksek tüketim değerlerine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’nin de gelişmekte olan potansiyel çerçevesinde bu potansiyelinin olduğu ancak Dünya kişi başı tüketim ortalamasının az farklar ile Dünya ortalamasının üzerinde seyrettiği ve bu potansiyelin hane halkı yetiştiriciliği ile desteklendiği zaman gelişmiş ülkelerin tüketim ortalamalarına yükseltilebileceği öngörülmektedir.

Tablo 110. Tarım ve Orman Bakanlığı Kümes Hayvancılığı Durum Tahmin Raporu Verileri (kg/yıl) (TOB, 2025)

Sıra	Ülke/Bölge	Değer	Sıra	Ülke/Bölge	Değer
1	İsrail	41,9	7	Arjantin	27,5
2	ABD	34,8	8	Yeni Zelanda	24,4
3	Peru	32,2	9	Suudi A.	24,1
4	Avustralya	30,9	10	Kanada	23,8
5	Malezya	30,1	11	Türkiye	11,6
6	Brezilya	29,3	12	Dünya	10,1

Türkiye’de halihazırda hane halkı yetiştiriciliğinin aktif olarak her daim kadın ve genç nüfus tarafından yürütüldüğü bilinmektedir (Şekeroğlu ve Sarıca, 2007). Türkiye’nin genel nüfusu dikkate alındığında bu veriler ışığında oldukça yüksek bir potansiyelinin olduğu ancak endüstriyel üretim ile bu potansiyelinden istenilen düzeyde yararlanamadığı görülmektedir. Hane halkı yetiştiriciliği halihazırda “köy tavukçuluğu” şeklinde kırsal bölgelerdeki halkın geçim kaynağı olarak sürdürülmektedir. Ancak ekonomik olarak katkısı kayıt dışı olarak devam etmektedir.

Türkiye’de hane halkı kanatlı yetiştiriciliğinin en büyük handikapı üretici birlikleriyle organizasyon eksiklikleri, pazarlama ve krediye ulaşım zorluğu olduğu bilinmektedir. Hane halkı kanatlı yetiştiriciliğinin devamlılığı için bu imkanların haneye sağlanması son derece önemli ve değerlidir.

Hane halkı kanatlı yetiştiriciliği ekolojik ve ekonomik açıdan da bölge için son derece büyük potansiyele sahiptir. Endüstriyel üretimlere göre iş gücü ihtiyacı son derece azdır. Bu da personel giderleri bazında ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Ayrıca personel sirkülasyonu da endüstriyel yetiştiricilikte biyogüvenlik riskini de artırdığı için ek biyogüvenlik tedbirleri bazında da son derece büyük maliyetler oluşturmaktadır. Ancak hane halkı yetiştiriciliğinde böyle bir maliyete gerek yoktur. Hane halkı yetiştiriciliğinde özellikle barınma giderleri yok denecek kadar azdır. Yerel malzemelerin yeniden değerlendirilmesi ile oluşturulan çoğunluğunu gezinti alanlarının oluşturduğu ve çoğunluğu el işçiliği barındıran barınaklar ile barınma sorunu zahmetsizce çözülmektedir.

Endüstriyel sistemde ise büyük maliyetli yüksek malzeme ve işçilik içeren barınakların sağlanması ve bu barınakların büyük çoğunluğunun gezinti alanı yerine toplu barınma mantığı ile tasarlanmış olması bu durumda hayvanın verimini artırma kaynaklı biyolojik sınırlarının zorlanması stres faktörü olarak ortaya çıkabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Ayrıca endüstriyel yetiştiricilikte su sanitasyonu da ayrı ve önemli bir faktördür. Hane halkı yetiştiriciliğinde ise doğal su kaynaklarına erişim kolaylığı ve uygun sanitasyon koşuluyla; su kolay ulaşılabilir bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel yetiştiricilikte en büyük gider kalemlerinden birisi yem temini ve yemin depolanmasıdır. Bu süreç son derece büyük maliyetler ve lojistik masraflarını beraberinde getirmektedir. Oysa hane halkı yetiştiriciliğinde bu durum tam bir yeniden dönüşüm ve atık kontrolü şeklinde yürümektedir. Evsel yemek artıkları ve kanatlıların doğal avcılık özellikleri ile neredeyse sıfır maliyetle idame ettirilebilir. Hane halkı yetiştiriciliğinin desteklenmesi hem biyolojik atık yönetimi hem de sürdürülebilirlik bazında son derece avantajlıdır. Böylece hane halkı kanatlı yetiştiriciliği sıfır atık bilincine de katkı sunmuş olacaktır.

Hane halkı yetiştiriciliğinde serbest gezinti ve biyolojik ihtiyaçlar karşılığında yem tüketimi olduğu için nispeten daha kaliteli bir biyolojik altyapı gereği daha iyi tekstürde, az yağlı, daha lezzetli et üretimi sağlanabilmektedir. Bu durum hane halkı yetiştiriciliğinde et kalitesi gerekse tekstür gerekse düşük yağlı olması sebebi ile endüstriyel üretime göre bir diğer avantaj olarak görülmektedir. Endüstriyel üretimde hareketsizlik ve yüksek yem tüketimi gereği yağlı ve düşük tekstürlü et eldesi mevcuttur. Bu durum hane halkı yetiştiriciliğinde kanatlılara daha kolay adaptasyon ve hareket yeteneği sağlamaktadır. Bu durum hane halkı bazında da çevresel uyum ve maddi yönde faydalar sağlanmaktadır (Şekeroğlu ve Sarıca, 2007).

Türkiye’nin 2020-2025 yıllarında kanatlı eti üretimini ortalama %40 oranında artırdığı görülmektedir. 2020’den 2025 yılına kadar artış gösteren bir et üretim verisi vardır (TÜİK, 2020-2025). Bu sebeple sektörel olarak üretimin artmış olması beraberinde maliyetlerin daha uygun tutulabilmesi ve şirket karlılığının artırılabilmesi için tekelleşme riskini beraberinde getirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu da ekonomik tablolara enflasyon artışı şeklinde yansıtılabilmektedir. Bu süreçte hem maliyetlerin daha ekonomik olması hem karlılığın optimize edilebilmesi için

alternatif bir üretim ve örgütlenme sistematiğine ihtiyaç doğmaktadır. Bu da üretimin tabana yayılması, yerinde üretim ve beslenme altyapısının kurulabilmesine bağlıdır. Bu sistematik için en güzel ve en güvenli alternatif hane halkı yetiştiriciliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretimin tabana yayılması ile hane halkı yetiştiriciliği bir model olarak her sektöre öncülük edebilecek bir ekonomik girdi olarak sınıflandırılabilir. Bu sistemin sürdürülebilirliği için olmazsa olmaz en önemli unsur yerinde üretim sistemidir. Maliyetinin düşük olmasının yanı sıra kendi bölgesi içinde tüketim için düzgün planlamalar yapıldığında nakliye masrafları sebebiyle maliyet kalemlerinde önemli bir fayda sağlayacaktır.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB)’nin yıllık tavuk eti ortalama kg fiyatı verilerine göre 2020-2025 yılları arasında fiyatlarda ortalama %650’lik bir artış gözlemlenmiştir. Üretimin yaklaşık ortalama %40 oranında artış gözlemlenen kanatlı etinde aynı dönemlerde %650’lik bir artışın gözlemlenmesi maliyet bazında zorlayıcı birçok faktörün oluştuğunun göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple endüstriyel yetiştiricilik koşullarının gün geçtikçe daha fazla maliyet yükü altına girdiği gözlemlenmektedir.

33154 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Ticari Etlik ve Yumurtacı Kanatlı İşletmelerinin Biyogüvenlik Kurallarına Dair Tebliğ” uyarınca 500 adet altındaki etçil amaçlı tavuk yetiştiriciliği yönünden herhangi bir ek biyogüvenlik önlemi zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu da hane halkı yetiştiriciliği için kanun nezdinde maliyet avantajı sağlamaktadır. Normal şartlarda ticari işletmeler için uygulanan biyogüvenlik kuralları son derece katı ve rutinde her işletme için uygulanması ağır ve ciddi prosedürler içeren birtakım uygulamalar içermektedir. Bu uygulamalar içme suyu sanitasyonu, dezenfeksiyonu ve depolanması yanı sıra birçok dış teması engelleyici ağır önlemler içermektedir. Ayrıca birçok iş akışının ve hareketin kaydının tutulması gibi rutin takip isteyen birçok uygulamayı da barındırmaktadır. Biyogüvenlik uygulamalarının bir diğer önemli yanı ise personel hijyeni, personel hareketleri ve kemirgen ve haşere mücadelesi konularını içermektedir. Bütün bu prosedürlerin ana amacı salgın hastalık, bulaş riski ve bu süreçlerin kontrolünün sağlanabilmesidir. Bu nedenle Türkiye’de bu işin ticari olarak yapılması en başta işçilik ve zaman gibi ek maliyetlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

7.2.4.1. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde kanatlı hayvan yetiştiriciliği faaliyetleri hane halkı kanatlı yetiştiriciliği bazında oldukça yaygındır. Ortalama mevcut hanelerin birçoğunda hane bazlı üretim mevcuttur. Bu sebeple bu bölgede verilecek olan bu tarz destekler hem maddi hem de kalkınma bazlı son derece büyük çaplı bir fayda sağlayacaktır. EKK-2’de toplam bazda yaklaşık 6.721 kişilik kadın ve 2.770 kişi 18-40 yaş nüfusu kapsayan toplam bazda da 4.126 haneye yerinde üretim ile ekonomik üretim imkanı verecektir. Ekonomik kalkınma kümesinde halihazırda Tarım Kredi Kooperatifleri yaygın bir örgütlenmeye sahiptir. Bu da lojistik altyapı yönünden bölgeye güçlü bir destek sağlamaktadır.

Kayseri Valiliği tarafından desteklenen Kadın Girişimci Kooperatifleri oluşturulmuş olup halihazırda her ilçede ve özellikle kalkınma kümesinde aktif bir şekilde istiridye mantarı üreticiliği yapılarak gerek toptancılar gerekse perakendeciler gerekse bireysel satışlar ile nihai tüketiciye başarılı bir şekilde ulaştırılmaktadır. Hane halkı kanatlı

yetiştiriciliğinde de aynı tarz kooperatif örgütlenmesinin kolayca sağlanabilmesi için son derece önemli ve başarılı bir örnektir.

Kayseri ticari ve endüstriyel kanatlı sektöründe potansiyel olarak güçlü bir yapıya sahiptir. Bu bazda hane bazlı gelirler ile bu durum desteklenirse şehir ekonomisi ve hane gelirleri de olumlu yönde etkilenecektir. Kayseri'nin ticari olarak yaklaşık 220.000 et tavuğu potansiyeli olduğu göz önünde bulundurulduğunda hane bazlı üretim ile bu sayı daha yükseltilecek şehrin genel ticari hasılasında reel şekilde haneyi doğrudan kalkındıracak şekilde bir ekonomik büyüme elde edilebilecektir. Ayrıca bu ekonomik girdi sayesinde hane halkı eğitimi ve üretim bilincinin de gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylece kırsal kalkınma bazlı bir yaklaşım benimsenerek üretimin tabana yayılması kolaylaşacaktır. Bu sonucun daha sağlıklı ve sürdürülebilir olabilmesi için bölgedeki hane bazlı üretim, eğitim ve yayım faaliyetlerinin sürekliliği ile desteklenmelidir.

Tablo 111. EKK-2 Proje Alanı Ekonomik Kalkınma Kümesi Hane ve Nüfus Bilgileri (TÜİK, 2025)

İlçe	Hane Sayısı	Kadın Nüfus	18-40 Yaş Nüfus
Akkışla	1.290	2.116	906
Felahiye	1.076	1.746	679
Sarıoğlan	1.760	2.859	1.185
Toplam	4.126	6.721	2.770

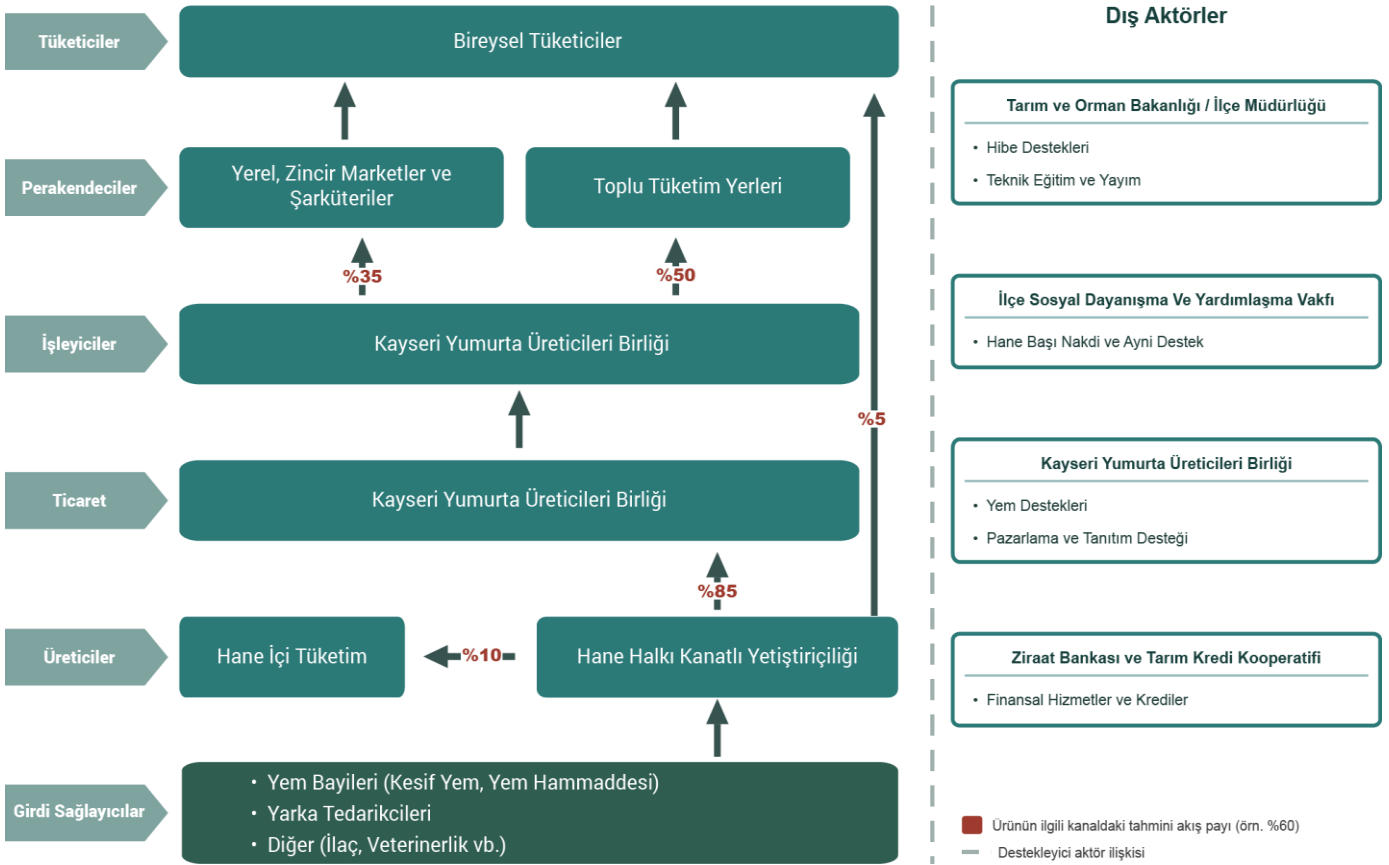
Tablo 112. Kayseri İli Ticari Kanatlı Hayvan Verileri (TÜİK, 2025)

Kümes Hayvan Varlığı	Adet
Yumurta Tavuğu	3.756.072
Et Tavuğu	220.000
Toplam	3.976.072

7.2.4.2. Değer Zinciri Analizi

Akkışla, Sarıoğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde üretilen kanatlı ürünlerine ait değer zinciri, bu değer zincirinde yer alan temel aktörler ve üstlendikleri roller analiz edilerek zincirin güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş; etkinliğin artırılması amacıyla iyileştirme gerektiren aşamalar ortaya konulmuştur.

Bu ürünlerin büyük bir çoğunluğu hane halkı kanatlı yetiştiriciliği yapanlar tarafından mevcut bölgede satılabilir. Ancak daha fazla ticari pazar için Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği ile iş birliği kurularak bu model desteklenmelidir. Ayrıca üretimin hem daha kaliteli hem daha bilinçli devam ettirilebilmesi için mutlak suretle eğitim ve yayım faaliyetlerinin belirli bir disiplin ile sürdürülmesi şarttır. Özellikle kanatlı eti olarak mutlak suretle Kayseri'de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesi ile iş birliği içerisinde olmalıdırlar. Aksi halde hane halkı kanatlı yetiştiriciliği ile üretilen etin ticarileştirilmesi mümkün değildir.

Şekil 18. EKK-2 Kanatlı Etlik Değer Zinciri

Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Değer Zincirindeki Aktörler ve Roller

Girdi Sağlayıcılar

Değer zincirinin hem biyogüvenlik hem de ticari olarak en önemli aşamasını canlı civciv tedariki oluşturmaktadır. Bununla birlikte barınak için kullanılacak olan kapalı alan için üretilecek çözümler (çadır, tel kafes vb.) en önemli ve temel unsurlardandır. Buna ek olarak kurulacak barınakların kurulumu ve kullanımı için de ayrıca destek alınması gerekmektedir. Ayrıca genel olarak kullanılacak olan yem ya da buna benzer katkı maddelerinin tedariki de ayrı bir önem arz etmektedir. Oluşabilecek hastalıkların çözümü ya da koruyucu hekimlik uygulamaları dahilinde yapılacak olan aşılar ve bunların tedariki de bu sürecin en önemli bileşenleridir. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde bu ihtiyaçları karşılayacak yeterli veteriner kliniği mevcuttur. Ayrıca temel kurulum malzemeleri için Kayseri merkezde birçok toptancı ve perakendeci bulunmaktadır. Buna ek olarak yem tedariki için Kayseri merkezde yeteri kadar yem fabrikası mevcuttur. Bu şekilde toptan yem eldesi hem maliyet hem de lojistik masrafları açısından da son derece büyük avantajlar barındırmaktadır. Ayrıca Kayseri Yumurta Üreticileri Birliğinin gerek civciv tedariki gerekse lojistik destek sağlama noktasında yeterli altyapısı mevcuttur. Bunun yanı sıra Birlik bünyesinde yeterli bilgi ve tecrübeye sahip yetişmiş personel de mevcuttur. Bütün bu faktörler değerlendirildiğinde girdi temini konusunda EKK-2 ciddi bir avantaja sahiptir.

Üreticiler

Üreticilerin ana çoğunluğu genç ve kadın olan hane halkıdır. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde üretici kesiminin en önemli özelliği kırsal nüfus içerisinde en hassas gelir düzeyine sahip kesimi

temsil etmesi kaynaklıdır. Ayrıca bu bölgelerin özellikle şehir merkezine uzaklıklarının fazla olması sebebi ile profesyonel iş gücüne katkıları yok denecek kadar azdır. Ancak özellikle hanede iş üretme kapasitesi en yüksek ve en dinamik kesimdir. EKK-2’de lider yetiştirici potansiyeli bakımından avantajlı durumdadır. Özellikle örnek üretim demonstrasyonu imkanı bu yetiştiricilerin üretim ile ilgili bilgi ve becerilerinin kullanımı ile sağlanabilecektir. Halihazırda bu şekilde bilgi birikimi daha fazla olan yetiştiricilerin desteklenmesi kırsal kalkınma ve süreklilik bazında en önemli faydayı sağlayacak adımdır. Hane halkı seyahat ve ticari ilişkiler bakımından en dezavantajlı kesim olması sebebiyle özellikle kanatlıların bakımı için günlük olarak emek verebilecek ve zaman ayırabilecek niteliktedirler. Bu kesimin yetiştirdiği hayvanlarını ticari olarak pazarlama yetenekleri de yoktur. Bu sebeple mutlak suretle bu basamakta birliklerden göreceği destek ve lojistik katkılar zincirin en önemli halkasını oluşturacaktır. Çünkü kanatlı etinin ticari bir potansiyele döndürülememesinde en önemli ve kilit nokta budur. Bu nokta çözüldüğü zaman her hane için yerinde emek harcanarak yetiştirilen kanatlılar ekonomik bir değere dönüşerek et üretimini destekleyecek bir zincirin parçası olabilecektir. Aksi halde hane halkının üretse bile pazar ve ticari potansiyel oluşturamaması kaynaklı ekonomik girdilerde kayıplar yaşanacaktır. Bu sebeple her hanenin bu gibi durumları değerlendirebilmesi için özellikle lojistik destek son derece önemlidir.

Hane halkı yetiştiriciliği modeliyle; hem en doğal hem de en sağlıklı hali ile kanatlı eti hızlı bir sirkülasyon ile pazara sürülebilir. Bu da özellikle işçilik maliyetleri kaynaklı maliyeti düşüreceği için gıda enflasyonu bazında da ekonomik göstergelere katkı sağlayacaktır. Hem kırsalda üretimin desteklenmesi hem bölgesel üretim bölgesel tüketim zincirinin muntazam bir biçimde kurulabilmesi için bu hane halkının eğitim ve tecrübe yönünden de desteklenmesi sürekliliğin sağlanması yönünden de son derece önemlidir. Hane halkı yetiştiriciliğinin en önemli ve daimi basamağı mutlak suretle eğitim olmalıdır. Bunun için gerekli ortam, materyal ve yayım faaliyetleri de daimi olarak desteklenmelidir.

Ticaret

Akışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi’nde hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılar Kayseri’de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesinde kesildikten sonra elde edilen etlerin kesimden sonra marketler ve Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği aracılığıyla ticari pazarlara girişi sağlanacaktır. Bu konuda tüketici kooperatifleriyle de iş birlikleri kurularak doğal ve organik ürünlerin tanıtımı, pazarlanması ve pazarın genişletilmesi sağlanarak hane halkı yetiştiriciliği katma değerinin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

İşleyiciler

Akışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi’nde hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen ürünlerin kesimi ve parçalanması Kayseri’de Kamu-STK disiplini şeklinde kurulması planlanan kanatlı kesimhanesinde gerçekleştirilecektir. Kanatlı etlerinin ticarileşebilmesi için Kayseri ili gerek lojistik gerek dağıtım gerekse teknik donanımı olması açısından bir merkez konumundadır.

Toptancılar ve Dağıtıcılar

Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılar Kayseri merkezde kesimlerinden sonra gerek toptan gerekse perakende şekilde dağıtımı sağlanacaktır. Bu süreçte hem Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği hem tüketici kooperatifleri ile yapılacak iş birlikleri etkin roller oynayacaktır.

Perakendeciler

Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılardan elde edilen etler kanatlı birliği ve tüketim kooperatiflerinden toptan şekilde perakendeci marketlere, tüccarlara ve gerek kamu gerekse özel sektör yemekhanelerinde hızlı ve pratik bir şekilde tüketimi için aktarılacaktır. Bu süreçte ürünlerin tanıtımı ve son tüketiciye ulaşması için gerekli kolaylaştırıcı iş birlikleri sağlanarak ürünlerin daha ön planda tutulması ve satışının teşviki sağlanacaktır.

Tüketiciler

Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği ile üretilen kanatlılardan elde edilen etlerin ana tüketicisine perakende satış ile ulaştırılması planlanmıştır. Ancak sürdürülebilirlik açısından süreç içerisinde kamu ve özel sektör yemekhanelerinde, özellikle okul yemekhanelerinde toplu satış yolu ile günlük bazda daha hızlı ve taze tüketimi için gerekli işbirlikleri yapılacaktır. Böylece perakende satışa göre daha hızlı ve toplu bir şekilde etlerin tüketilmesi planlanmaktadır. Halihazırda bireysel tüketici "köy tavukçuluğu" şeklinde üretilen tavukları kontrolsüz şekilde tüketmektedir. Ayrıca bu şekilde kayıt dışı bir gıda üretimi ve pazarlaması oluşmaktadır. Hane halkı yetiştiriciliği yöntemi ile son tüketici daha güvenli ve kontrollü bir şekilde "köy tavuğu geleneği" ile yetiştirilen tavuklara ulaşım sağlayabileceği gibi hem de bu sistem tamamen kayıt altına alınabilecektir. Ayrıca mevcut sistemde "köy tavukçuluğu" yapan müteşebbislerin daha iyi şartlarda daha kontrollü ve mevcut kapasitesinden daha yüksek kapasitelerle üreticilik yapabilmesi sağlanacaktır. Bu da tüketicinin daha güvenli gıdaya ulaşmasını sağlayacaktır.

Dış Aktörler

Akkişla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma, Büyükşehir Belediyesi ve Yerel Yönetimler tarafından idari bazda desteklenecektir. Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği (YUMBİR) tarafından yetiştiricilik, lojistik, yem tedariki yönünden desteklenecektir. Ayrıca Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifi üretim sürecinde doğrudan yer almamakla birlikte üreticiye gerek mali gerekse pazar desteği sağlayarak üretim sürekliliğinin sağlanabilmesine katkı sunacaklardır.

7.2.4.3. Üretim Maliyetleri ve Üretici Fiyatları

2026 yılı için asgari şartlarda 300 civivlik örnek bir kümes kurma maliyeti aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır. Yapılan piyasa araştırması neticesinde ortaya çıkan ortalama maliyetler ihtiyaç olan ekipmanlar ve kesim süreci için dönemsel olarak hesaplanmıştır.

Tablo 113. 300 Cıvıclık İlk Kurulum Maliyeti Dahil Dönemsel Maliyet Tablosu

Maliyet Unsuru	Birim Fiyatı (TL)	Birim (TL)	Toplam (TL)
Cıvcı (adet)	30	300	9.000
Nakliye	3.000	1	3.000
Barınma (Çadır)	100.000	1	100.000
Elektrik, su, yakıt, ısınma	25.000	1	25.000
Beklenmeyen Giderler (%10)			13.700
Toplam			150.700

7.2.4.4. Üretim ve Pazarlama Kısıtları ve Fırsatları

EKK-2 kümesinde hane halkı yetiştiriciliğine ilişkin GZFT analizi aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği açısından son derece verimli bir ekolojyaya sahiptir. Bu bölgenin en önemli özelliği hanenin erkeğinin gurbetçi olarak dış şehirlerde bulunmasıdır. Bu süreçte evin bütün iş, işleyiş ve üretimsel faaliyetlerini evin kadını ve genç nüfus tarafından sağlanmaktadır. Bu durum üretimsel olarak hane halkı yetiştiriciliği ve aile ekonomisine yerinde üretimle destek sağlanması yönünden son derece önemlidir. Bu sürecin en kısıtlayıcı tarafı hane halkının genel olarak evinden ayrılamaması ve dış ilişkilerde son derece kısıtlı olmasıdır. Bu sebeple aslında sosyal olarak dezavantaj olarak görünen bu durum üretim açısından önemli bir avantajdır. Hane halkı yetiştiriciliği aslında bu tarz sosyokültürel durumdaki aileler için son derece uygun ve ekonomik katkısı açısından da bağımsız ve alternatif bir kazanç kapısı açılması bakımından son derece değerlidir. Bu yetiştiricilik çeşidi özellikle endüstriyel üreticilik piyasasının tekelleşmesinin önlenmesi açısından da çok stratejik bir öneme sahiptir. Bu sayede alternatif ve birbirinden bağımsız bir üretici kesimi oluşturularak piyasanın kendi serbest piyasa koşullarında ilerlemesi güvence altına alınmış olacaktır. Bu da gerek arz alternatifinin oluşturulabilmesi gerekse talep dengesinin sağlanabilmesi açısından son derece kıymetlidir. Bir diğer avantajı ise üretimin, iş gücüne katılımı pasif bir kesimine yaptırılması sayesinde işsizlik ve gayri safi milli hasılanın desteklenmesi sağlanacaktır. Ayrıca yöredeki insanların, hane halkı yetiştiriciliği yönünden üretim konusunda yerleşik bir tecrübesinin olması da sürecin hem verimliliğini hem de sürdürülebilirliğini destekleyici bir unsurdur. Ayrıca köy hayatının gereklilikleri olarak hane halkı yetiştiriciliği mali yönden de son derece avantajlıdır. Gerek artık yemeklerin yem olarak kullanılabilmesi gerekse serbest şekilde kanatlıların kendi avlanma içgüdülerine göre kendi yemini bulabilmesi bakımından coğrafyanın uygunluğu bu sürecin verimliliğini artırmaktadır. Bu sayede yem ve yem katkılarına son derece sınırlı bir şekilde ihtiyaç duyulacaktır. Bu da maliyet açısından ekstra bir katkı sunacaktır. Yem yönünden maliyete bindirilen her yük, devamlı olması yönünden, diğer kalemlerden daha büyük maliyet oluşturmaktadır. Çünkü yemdeki her türlü maliyet süreklilik arz edeceği için uzun vadede sürdürülebilirliğe darbe vuracaktır. Ayrıca yem fiyatlarında oluşacak her türlü dalgalanma yetiştiriciliğin önünde duran en büyük risktir. Bu sebeple hane halkı yetiştiriciliğinde aslında en büyük ve riskli gider kalemi olan yemin oluşturacağı riskleri minimize ederken piyasada yem vb. girdilerden etkilenen son tüketicinin alım gücünün korunmasına da katkı sunacaktır. Endüstriyel yetiştiricilik ise yem vb. maliyet dalgalanmalarında adeta savunmasızdır. Bu yüzden buradaki maliyetlerdeki tüm külfet son tüketiciye yansıtılmaktadır. Bu durumun da makro ekonomide en olumsuz çıktısı gıda enflasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple hane halkı yetiştiriciliğinin desteklenmesi aslında piyasanın yem maliyetlerini domine etme yeteneğini de yok edebilecek önemli bir gıda arzı

alternatifidir. Tüketim bazında da toplu tüketim hizmeti veren özel ya da kamu kurumları ile anlaşmalar yapıldığı takdirde olası sirkülasyon hızının artırılabilmesi göz önüne alındığında üretimin mali kazanca dönüşümü de ciddi oranda hızlanacak ve pratikleşecektir. Uzun vadede bu sürecin başarılı şekilde yürütülmesiyle daha çok hane ve daha çok insana kazanç kapısı olabilecek bir model oluşturulmuş olacaktır. Bunun reel sektör tarafından fark edilmesi durumunda da iştirak şeklinde bu üretimin model olarak kullanılabileceği ve firmaların üzerindeki maliyet ve işçilik yükünü oldukça düşürebileceği farklı bir modele de evrilebilir.

Tablo 114. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	- EKK-2 kümesinin hane halkı kanatlı yetiştiriciliğine elverişli, verimli ekocoğrafyaya sahip olması - Yöre halkının kanatlı yetiştiriciliğinde yerleşik üretim tecrübesinin bulunması; bu durumun hem verimliliği hem sürdürülebilirliği desteklemesi - Kanatlıların serbest dolaşım ve avlanma içgüdüleriyle kendi yemini bulabilmesi sayesinde yem ve yem katkısına sınırlı ihtiyaç duyulması, dolayısıyla düşük girdi maliyeti - Hanedeki artık gıdaların yem olarak değerlendirilebilmesi ve bunun maliyete ek katkı sunması - Hanenin kadın ve genç nüfusunun üretime kesintisiz zaman ayırabilen iş gücü yapısı oluşturması - İş gücüne katılımı görece pasif kalan nüfus kesiminin üretimle ekonomiye kazandırılması; bunun istihdama ve gayrisafi katma değere katkısı - Pazara çıkışı kolaylaştıracak örgütlenme (birlik/kooperatif) yapısının başlangıç için yeterli olması - Bölgede lider üretici örneği yönünden öncü olabilecek yetiştiriciler mevcut olması
Z	- Hanelerin dış ilişkilerinde ve pazarlama kanallarına erişiminde kısıtlı olması - Üretimin dağınık ve bireysel yapıda yürütülmesi nedeniyle ölçek ekonomisinin oluşamaması - Kurumsal ve toplu alıcı ağına doğrudan erişimin bulunmaması - Hanenin erkeğinin gurbette olması sebebiyle ağır iş gücü gerektiren operasyonlarda yapısal sınırlılık

Tablo 115. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliğinin Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Endüstriyel üretimin tekelleşmesine karşı alternatif ve birbirinden bağımsız bir üretici kesimi oluşturma potansiyeli; bu sayede serbest piyasa koşullarının güçlendirilmesi - Toplu tüketim hizmeti veren kamu ve özel kurumlarla tedarik anlaşmaları yapılarak ürün sirkülasyon hızının ve mali kazanca dönüşümün artırılması - Üretimin başarısının reel sektöre fark edilmesi halinde iştirak modeline evrilmesi; firmaların maliyet ve işçilik yükünü düşürecek bir yapıya dönüşmesi - Arz çeşitliliği ve talep dengesine katkı sağlayarak piyasada alternatif gıda arzı oluşturulması - Sürecin başarıyla yürütülmesi halinde daha çok hane ve daha çok insana kazanç kapısı açan ölçeklenebilir bir modelin kurulması - Lider yetiştiricilerle yerinde demonstrasyon fırsatının daha fazla olması
T	- Yem fiyatlarındaki dalgalanmaların, sürekli gider kalemi olması nedeniyle üretim maliyetini ve uzun vadeli sürdürülebilirliği baskılaması - Endüstriyel üreticilerin piyasaya hakimiyeti ve yem maliyetlerini domine etme gücü - Girdi maliyetlerinin son tüketiciye yansması sonucu ortaya çıkan gıda enflasyonu baskısı - Pazara erişimde aracılara bağımlılık riski

7.2.4.5. Tedbirler

Kümelenmeyi Destekleyen Altyapı Yatırımları

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliğinin en stratejik aşaması olan yetiştirilen kanatlıların kesiminin yapılmasıdır. Kayseri genelinde kanatlı kesimhanesi bulunmadığı için Kayseri Yumurta Üreticileri Birliği (YUMBİR) aracılığı ile Özalde Paylaşılan Altyapı Yatırımları sağlanarak kesimhane kurulması ve bu ihtiyacın giderilmesi planlanmaktadır. Bu şekilde kurulacak altyapısal işlemler sürecin en önemli basamağını oluşturmaktadır.

Çiftçilerin Beceri ve Organizasyonu

Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği ile halihazırda üretim yapan mevcut yetiştiricilerin eğitiminin sağlanması birinci öncelik olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca mevcut şartları uygun olmayanlar için kümes ekipmanları ve yapısal destekler ile mevcut kümes sisteminin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Mevcut yetiştiricilerden ekipman ve barınma yönünden durumu yeterli olanların da kapasitelerinin artırımı ve verimliliklerinin artırımı için destek sağlanması planlanmaktadır. Bu süreçte asıl hedef genç nüfusun özellikle yetiştiricilik eğitimleri ve uygulamaları yönünden tecrübe kazanmaları için çeşitli periyodlar la demonstrasyonların yapılması düşünülmektedir. Bütün bunlara ek olarak örnek uygulamalar ve tekniklerin yerinde gösterilebilmesi için teknik geziler düzenlenmesi planlanmaktadır.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Hane halkı yetiştiriciliğinin, yerinde üretim yerinde tüketim sistemi şeklinde kurgulanması sebebi ile özellikle genç nesil için hızlı sermaye dönüşümü sağlayabilecek bir yöntemdir. Genç neslin özellikle eğitim, tecrübe eksikliklerinin desteklenmesi ve iş hayatına katılabilmesi için önemli fırsatlar sunacaktır. Sağlanacak destekler ve tecrübe paylaşımları ile gençlerin hayata atılmalarını teşvik etmek ve kırsal istihdama katkıda bulunabilmek adına büyük katkılar sunacaktır. Bu kapsamda; yetiştiricilik, üretim teknikleri ve örgütsel becerilere odaklanan bir eğitim faaliyetinin ardından, EKK-2 kümesinde kanatlı hayvan yetiştiriciliği konusundaki ekonomik girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenecektir.

Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

Akışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği kapsamında mevcut barınak durumu iyi olmayan ya da kapasite artırmak için hane halkının desteklenerek eksik ya da eskiyen ekipmanlarının sağlanması ve özellikle barınak ekipmanları (su, yemlik vb.) yönünden bu desteğin verilmesi planlanmaktadır. Ayrıca bu süreç içerisinde eğitimsel materyallerin de sağlanması bu kapsamda değerlendirilmiştir.

7.2.4.6. Beklenen Çıktılar

Akışla, Sarioğlan ve Felahiye ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nde hane halkı yetiştiriciliği teşvik edildiği takdirde yerinde üretim ve yerinde tüketim kültürü yaygınlaştırılarak daha büyük kitlelerin bu modele teşviki sağlandığı takdirde hem endüstriyel yetiştiricilerin piyasa üzerindeki baskısını azaltan bir alternatif yol oluşturulmuş olacaktır. Gıda arzı güvenliği art niyetle domine edilemez hale getirilecektir. Bunun sonucunda özellikle üretimin tabana yayılması ile kırsal kesime direkt olarak hitap edecek ve direkt olarak bu kesimin ekonomik gücünü artıracak sürdürülebilir bir ekosistem kurulmuş olacaktır. Ayrıca bu süreçte uygulanacak olan eğitim ve yayım faaliyetleri kapsamında halkın bilinçlenmesi ve farkındalığının artması yönünde de sekonder katkılar sağlayacaktır. Ayrıca artan nüfusun beslenme ihtiyacının karşılanması ve kaliteli protein kaynaklarının artırılabilmesi için de artan bir üretim skalasının oluşturulması açısından son derece büyük katkı sunacaktır. Ayrıca coğrafi olarak da bölgenin katma değer üretmesi için alternatif bir model olarak değerlendirilebilir.

Yerinde üretim kültürünün yaygınlaşmasının en büyük faydası kırsal kalkınmanın yerinde sağlanması ve göç oranlarının makul seviyelerde tutulmasına yardımcı olacaktır. Bu sayede maddi imkansızlıklardan dolayı zorunlu olarak yerleşim yerlerini terk eden nüfusun bu mağduriyetinin çözümüne katkı sunulacaktır. Kadın ve genç nüfusun da bağımsız bir kazanç eldesi sağlanarak ekonomik bağımsızlık elde etmelerine katkı sunulacaktır. Ayrıca işçilik maliyetleri kaynaklı maliyeti düşüreceği için gıda enflasyonu bazında da makro ekonomik göstergelere katkı sağlayacaktır.

Bu sürecin tamamında, hane halkının hem kanatlı birlikleri hem tüketici kooperatifleri ile iş birlikleri güçlendirilmesi hedeflenirken kırsaldaki pasif bir nüfusun aktif iş hayatı ile temas etmesine katkı sunacaktır. Ayrıca bu süreçte üreticiden dağıtıcıya ve son tüketiciye kadar oluşan bu yolun daha verimli hale getirilmesiyle ve bu iş birliklerinin güçlenmesiyle nihai tüketicinin daha taze gıdaya daha ucuza buluşması hedeflenmiş olacaktır. Böylece "köy tavukçuluğu" yetiştiriciliğindeki kontrolsüz üretim, hane halkı yetiştiriciliği ile artık kayıtlı, kontrollü ve daha

sürdürülebilir bir şekilde çağın gereksinimlerine göre kurgulanarak hayata geçirilecektir. Bunun sonucunda ekonomik olarak da kayıt dışı bir ekonomik girdi kayıt altına alınarak hem gıda hem de ekonomideki önemli bir eksikliği tamamlayacaktır.

07.3

STRATEJİK AMAÇ-3

Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

7.3. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Bölümü

Dünya ölçeğinde ivme kazanan küresel entegrasyon süreçleri, uluslar arasındaki sosyoekonomik gelişmişlik makasını daha görünür hale getirmiştir. Gelişmiş ekonomiler, ellerinde bulundurdıkları finansal ve politik enstrümanlar sayesinde yüksek refah standartlarına ulaşırken, kendi içlerindeki bölgesel eşitsizlikleri de belirli ölçüde optimize etmeyi başarmışlardır. Buna karşın coğrafi alanlar arasındaki kalkınma adaletsizliği, gelişmekte olan ve az gelişmiş devletlerin en kronik yapısal sorunu olmaya devam ettiği gibi, gelişmiş ülkelerin de tamamen aşamadığı bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim küreselleşmenin tetiklediği makroekonomik, teknolojik, hukuki ve sosyo-kültürel dönüşümler, tüm ülkeleri mevcut kalkınma paradigmalarını dinamik bir şekilde revize etmeye mecbur bırakmıştır. Bu yeni konjonktürde, kırsal bölgelerin topyekün kalkınmasında geleneksel tarımsal faaliyetlerin yanı sıra kırsal turizm de stratejik bir büyüme alanı olarak kabul görmeye başlamıştır. Günümüzde kırsal alanlardaki azalan ekonomik etkinlikler, tarım sektörünün içerisinde bulunduğu yeniden yapılanma süreci, kırsal sanayinin küçülmesi ve kırsal alanın kente göç vererek nüfusunun azalması gibi nedenlerle birçok Batı ülkesinde turizm; kırsal alanların ekonomik ve sosyal yönden yeniden yapılandırılması için alternatif bir kalkınma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Aydın, 2012).

Kırsal turizm; çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi gibi farklı adlarla anılmakla birlikte; doğa tatillerini ve özellikle ekoturizm, alışveriş, kayak, bisikletli ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık ile sanat, tarih ve etnik yapıya endeksli faaliyetleri kapsayan bir turizm şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Çeken ve ark., 2007). Kırsal turizmin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisi; ilgili yörenin tarihi, ekolojik, kültürel ve tarımsal potansiyelinin ne derece verimli yönetildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Günümüz konjonktüründe turizm odaklı kırsal büyüme modelleri, yerel girişimcilerin ekosisteme katılımıyla işlevsellik kazanmakta ve geçimini topraktan sağlayan nüfus için kritik bir alternatif gelir kapısı aralamaktadır. Kırsal coğrafyalar; kendilerine has etnografik yapıları, geçmişleri, özgün kültürel kodları ve el değmemiş doğaları sayesinde turistler için özgün birer cazibe merkezi niteliğindedir. Tarihsel süreçte turizm, talep boyutuyla yalnızca elit bir azınlığın erişebildiği bir lüks iken; refah düzeyinin yükselmesi, iş hayatındaki yapısal reformlar, ulaşırmadaki teknolojik devrimler, iletişim ağlarının yaygınlaşması ve küresel eğitim seviyesinin artmasıyla kitlesel bir nitelik kazanmıştır. Tüketici tercihlerindeki bu demokratikleşme ve dönüşüm; turizm endüstrisinde dağcılık, yayla, av, su sporları, kültür ve kırsal turizm gibi niş alternatif alanların doğmasını tetiklemiştir. Bilhassa endüstrileşmiş merkezlerde ve metropollerde yaşayan bireylerin, modern yaşamın getirdiği zihinsel ve fiziksel yorgunluğu doğaya dönüş yoluyla rehabilite etme arzusu, kırsal turizme yönelik talebi dinamik bir biçimde yukarı taşımaktadır.

Kırsal turizm; her mevsim yapılabilen, kentsel alanların ve endüstriyel merkezlerin dışındaki az nüfuslu coğrafyalarda, homojen kitle turizminin yarattığı sosyoekonomik ve çevresel tahribata alternatif olarak gelişen, sürdürülebilir bir bölgesel kalkınma ve rekreasyon modelidir. Bu kavram, salt bir seyahat motivasyonu olmanın ötesinde; tarımsal faaliyetlerin gerilemesiyle yapısal dönüşüm yaşayan kırsal mekanların, kültürel ve doğal kaynaklarını ekonomik birer girdiye dönüştürme sürecini ifade etmektedir. Kırsal turizm; doğal habitat, yerel kültür ve tarımsal üretim süreçleriyle

organik bir bağ kurmasının yanı sıra alternatif turizm disiplinleriyle de yüksek düzeyde entegrasyon kabiliyetine sahiptir. Bu esnek yapısı sayesinde yerel, ulusal ve uluslararası ölçekteki çok paydaşlı projelerle muhtevası sürekli zenginleştirilen kırsal turizm, günümüzde küresel çapta bir destinasyon modeli haline gelmiştir. Bu durum, kent hayatından uzaklaşmak ve otantik deneyimler yaşamak isteyen geniş kitlelerin tatil tercihinin kırsal coğrafyalara yönlendirmesinde dinamik bir rol oynamaktadır (Soykan, 1999).

Kırsal kalkınma ile kırsal turizm arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Kırsal turizm, kırsal bölgelerde tarım dışı çeşitlendirmenin başarı sembolüdür (Soykan, 2006). Ayrıca kırsal kalkınmada öncü ve en önemli sektörlerden birisi kırsal turizmdir. Kırsal alanlardaki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği ve çeşitliliği, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir.

Ülkemizde turizm algısı ve yatırımları, uzun yıllardır büyük ölçüde "deniz-kum-güneş" üçlemesine endekslenmiş ve yaz aylarıyla sınırlandırılmıştır. Kuzey Ege'den Batı Akdeniz şeridine kadar uzanan kitle turizmi odaklı bu sahil şeridinde turizm sezonu ortalama 4 ile 8 ay arasında değişmektedir. Bu dar zaman diliminde kıyı bölgelerinde meydana gelen aşırı turist yoğunluğu; ciddi çevresel, altyapısal ve sosyoekonomik problemleri de beraberinde getirmektedir. Buna karşın, kıyı şeridinin hemen ardında yükselen iç bölgelerin dağları, yaylaları, ormanları, su kaynakları, kendine has tarımsal dokusu ve otantik kültürel mirası incelendiğinde; bu alanların yılın tamamına yayılabilen bir kırsal turizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kırsal turizm, sahil şeridinin arka planında konumlanarak deniz turizmini tamamlayıcı veya ondan bağımsız bir seçenek oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'deki turizm literatüründe ve uygulamalarında kırsal turizm olgusu, çoğunlukla yalnızca coğrafi bir sınır tanımlaması olan kırsal yerleşimlerle bağdaştırılmaktadır. Bu doğrusal algı nedeniyle; yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, ekoturizm ve doğa temelli açık hava sporları gibi bağımsız turizm disiplinleri, kırsal turizm kavramıyla eş anlamlı kabul edilmekte ve bu kavramın altında doğrudan eritilmektedir. Başka bir ifadeyle mekanın kırsal olması, o mekanda yapılan her türlü alternatif turizm faaliyetinin hatalı bir şekilde kırsal turizm olarak sınıflandırılmasına yol açmaktadır.

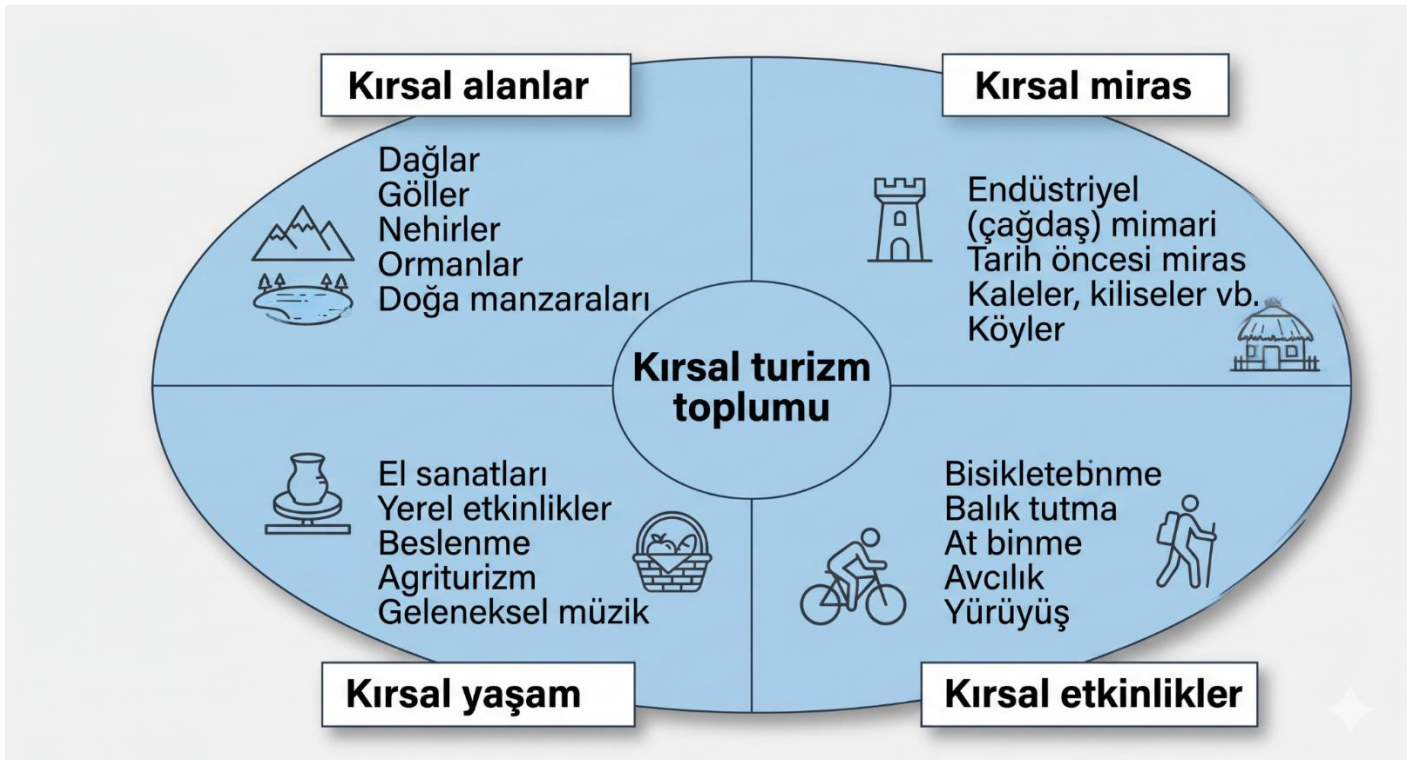
Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UN Tourism) ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) verilerine göre, uluslararası turizm sektörü küresel makroekonomik ve jeopolitik dalgalanmalara rağmen büyüme eğilimini sürdürmektedir. Veriler incelendiğinde; uluslararası turizm harcamalarının toplamda 1,9 trilyon dolara, yolcu taşımacılığı ücretleri de dahil edildiğinde toplam turizm ihracat gelirlerinin 2,2 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir. Sektörel bazda harcama eğilimleri incelendiğinde; turistlerin seyahat başına yaptıkları ortalama harcamalarda geçmiş dönemlere kıyasla belirgin bir artış yaşandığı ve bu durumun kitle turizminden ziyade alternatif, yüksek katma değerli turizm türlerine olan yönelimi desteklediği saptanmıştır (UN Tourism, 2024).

Dünya turizm literatürü incelendiğinde, uzmanlar tarafından kırsal turizmin çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarımsal turizm ve ekoturizm gibi farklı isimlerle anlatıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, kırsal turizmin kapsamı hakkında ortak bir görüşe sahip olunmamasıdır (Esengün ve ark., 2001). Nitekim günümüzde sanayileşme hamleleri ve hızlı nüfus artışı, kent yaşamını her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır. Şehir hayatının getirdiği gürültü, çevre kirliliği

ve yoğun kargaşadan uzaklaşmak isteyen bireyler; artık klasik deniz turizmi yerine dinlendirici ve sakin bir alternatif sunan kırsal turizme yönelmektedir.

Alternatif turizm türleri arasında en yüksek finansal hacme sahip segment doğa turizmidir. Küresel ölçekte gerçekleştirilen uluslararası seyahat ve harcamaların yaklaşık %28'ini doğa odaklı turizm faaliyetleri oluşturmaktadır. Ekonomik büyüklük açısından ele alındığında; milli park ziyaretleri, ekoturizm ve macera turları gibi faaliyetlerin doğrudan ve dolaylı ekonomik hacminin yıllık 600 milyar doları aştığı görülmektedir. Doğa turizmi harcamalarının alt kırılımları incelendiğinde; çevre dostu konaklama ve turları kapsayan ekoturizmin %43, dış mekan aktivitelerini içeren macera turizminin %37 ve doğal habitat gözlemciliğini kapsayan yaban hayatı turizminin %20 oranında pay aldığı tespit edilmiştir.

Kırsal turizm ve tarım turizmi, küresel turizm pastasından doğrudan %3,5-4 civarında bir pay olarak daha niş bir pazarı temsil etmektedir. Finansal değer olarak kırsal turizm harcamalarının küresel ölçekte 118,8 milyar dolarlık bir pazar büyüklüğüne ulaştığı; bu hacmin yaklaşık 81 milyar dolarlık kısmının doğrudan tarım ve çiftlik odaklı turizm faaliyetlerinden elde edildiği görülmektedir. Oransal payı düşük görünmekle birlikte, kırsal turizm harcamalarının yıllık büyüme hızının (%8,2) geleneksel kitle turizminin büyüme hızının yaklaşık iki katına ulaştığı raporda vurgulanmaktadır. Ayrıca kırsal turizm harcamalarının %70'e yakınının iç turizm hareketleriyle gerçekleştiği, bu harcamaların %41,7'sinin doğrudan kırsal alanlardaki konaklama ve yerel ürün tedarikine aktarılacak yerel kalkınmayı doğrudan desteklediği saptanmıştır (World Travel & Tourism Council [WTTC], 2024). Kırsal turizmin kavramsal çerçevesini netleştirmek adına, bu turizm türünü meydana getiren temel bileşenler aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 19. Kırsal Turizm Kavramı (kırsal turizm bileşenleri) (Cabrini 2004)

Kırsal turizm, kırsal ekonomi için değerli katkılarda bulunmaktadır. Çeşitliliğe imkan sağlamakla birlikte sosyal mirasın korunmasını desteklemektedir. Kırsal turizm, AB-15 ülkelerinde çoğu kırsal alanda, kıyı kesimlerinde ve dağlık alanlarda büyük bir iş gücü kaynağı oluşturmıştır. 1994-1999 dönemi boyunca kırsal turizm; çiftçiler için gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve tüm kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi başlığı altında AB Kırsal Kalkınma politikası kapsamında desteklenmiş; LEADER girişimi (LEADER I ve LEADER II), 1994 öncesi dönemde kırsal bölgelerde turizmin desteklenmesine olanak tanımıştır. Gündem 2000 iki bileşeni ortaya çıkarmıştır: birincisi Ortak Tarım Politikası, ikincisi Kırsal Kalkınma bileşenidir. Bütçe olarak OTP'ye ayrılan pay kırsal kalkınmaya ayrılan paydan yüksek olmakla birlikte, kırsal kalkınmanın toplam bütçeden aldığı pay giderek artmaktadır ve ilerleyen yıllarda da bu yönde bir eğilimin süreceğini öngörmek güç değildir. Gündem 2000'in en önemli amaçları arasında (Şerefoğlu, 2009); tarım ve ormancılık sektörünün güçlendirilmesi, kırsal alanlarda rekabetin artırılması ile çevrenin ve kırsal mirasın sürdürülmesi ve korunması gelmektedir.

Kırsal turizmi diğer turizm türlerinden ayıran özellikler söz konusudur. Bu özellikler incelendiğinde; kırsal turizm diğer turizm türleriyle ilişkilidir, doğal-tarihsel doku ön plandadır, geleneksellik ve yöreye özgülük değerlidir, yerellik belirleyicidir ve küçük yerleşim yerlerinde küçük birimler ön plandadır. Aynı zamanda sürdürülebilirlik hedefi açısından avantajlı; çevrenin ve geçmişin korunmasına hizmet eden bir turizm türüdür. Kırsal turizm hem bölge hem de ülke açısından çok önemlidir. Mevsim bağımsızlığı avantajına sahip olması, etkinlik ve faaliyetlerinin çeşitliliği ve herkese hitap edebilmesi yönüyle ayrıcalıklı bir turizm türüdür. Her bölge kırsal turizmi geliştirebilir; böylece bölgelerin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine katkı sağlanarak bölgenin kültürel ve tarihsel unsurlarının değerinin korunması ve artırılması mümkün olmaktadır. Planlı bir kalkınma sürdürülebilirse kırsal turizm; kadının istihdamı, yerel halkta girişimcilik ruhunun ateşlenmesi, yerel ekonomilere girdi ve dinamizm kazandırması, ekonomik sektörleri harekete geçirmesi, bölge ve ülke düzeyinde kırsal kalkınmaya destek vermesi bakımından önemli bir güce sahiptir (Soykan, 2003).

Kırsal turizmin Türkiye için önemi ise (Soykan, 2003); her mevsim yapılabilen bir turizm türü olması, turizmin coğrafi dağılışımda denge unsuru olması, birçok turizm türüne entegre olabilmesi, rekreasyonel etkinliklerinin çok çeşitli ve özgün olması, turist profiline farklılığı, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunması, sürdürülebilir turizm anlayışına hizmet etmesi ve ülke tanıtımında önemli bir araç olması şeklinde sıralanabilir. Sonuç olarak kırsal turizm, bölgesel gelişme ve kırsal kalkınmanın motoru olarak çok önemli bir güce sahiptir.

Kırsal faaliyetlerin içselleştirilmesinde ve kültürel mirasın korunmasında en kritik aktör kadındır. Geleneksellik, hane içi üretim, el sanatları ve mutfak kültürü büyük ölçüde kadın emeğiyle ilişkilidir. Kırsal turizm gibi faaliyetler sayesinde kadının hane içindeki görünmeyen emeği sosyoekonomik bir kimlik kazanmakta; bu da kültürel mirasın ekonomik kazanç yoluyla sürdürülebilir kılınmasını sağlamaktadır. Kadın, yerel mirası koruyan ve dış Dünyaya pazarlayan bir köprü vazifesi görmektedir. Turizm endüstrisinde kadın unsuru, üretici ve tüketici boyutlarıyla stratejik bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda kırsal turizm, sektörel dinamikleri gereği kadın emeğine ve katılımına en fazla ihtiyaç duyan

alanların başında gelmektedir. Kırsal alanlarda kadının sosyoekonomik etkinliğinin yüksek olması; yerel kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve aktarılması süreçlerinde kadını birincil aktör konumuna getirmektedir. Kırsal turizm faaliyetlerinin büyük ölçüde evsel üretimin ve hane içi dinamiklerin bir uzantısı olarak şekillenmesi; el sanatları, geleneksel zanaatkarlık ve küçük ölçekli aile işletmeciliği gibi unsurların kadın kimliğiyle özdeşleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla kadınlar yalnızca kırsal turizmin sektörel gelişimini değil, yerel mikro ekonominin canlanmasını da doğrudan tetiklemektedir. Kadın emeğinin bu çarpan etkisi ve kırsal kalkınmadaki rolü, son yıllarda ulusal ve uluslararası politika yapıcıların stratejik planlarında öncelikli bir gündem maddesi haline gelmiştir.

Kırsal alanlar kültürel mirasın koruyucusu, kırsaldaki faaliyetler ise bu mirasın geleceğe taşınmasını sağlayan dinamik araçlardır. Kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği, ekonomik faaliyetlerin yerel kültürel dokuyu tahrip etmeden onu destekleyecek şekilde planlanmasına bağlıdır. Kırsal turizm, odağına yerel toplulukları alarak; bölgeye özgü yaşam tarzını, kültürel mirası, geleneksel faaliyetleri ve kırsal coğrafyanın sunduğu tüm değerleri bünyesinde barındıran geniş kapsamlı bir yapıdır. Bu turizm türünün sunduğu aktiviteler, ilgili bölgenin mevcut kaynaklarına ve coğrafi potansiyeline göre çeşitlilik gösterebilir. Söz gelimi tabiatla iç içe konumda yer alan kırsal alanlarda; trekking, dağcılık, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü, dağ bisikleti, binicilik ve rafting gibi doğa sporlarına dayalı pek çok etkinlik başarıyla hayata geçirilebilir. Türkiye'nin kırsal ve doğa turizmi; kuzey bölgelerinde yemyeşil bir doğa ve köklü yayla gelenekleriyle şekillenirken, güney ve batı kesimlerinde deniz manzaralı açık hava sporları ve tarihi yürüyüş rotalarıyla bütünleşen, yerel ekonomiye katkı sağlayan çok boyutlu bir yapı sunmaktadır. Bu doğrultuda ülke genelinde; Karadeniz yaylaları, Kaçkar Dağları ve Aladağlar gibi dağlık kütlelerin yanı sıra Kapadokya, Bafa Gölü, Fethiye ve İzmit-Gölcük gibi farklı coğrafi özelliklere sahip alanlarda çeşitli kırsal turizm faaliyetleri başarıyla gerçekleştirilmektedir.

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi de bu çerçevede değerlendirilmeyi bekleyen özgün bir potansiyele sahiptir. Coğrafi işaret tescilli Akkışla Gilaburusu başta olmak üzere; Akkışla Elması, Akkışla Yoğurdu, Kepiç Çömlek Peyniri, tulum peyniri, Silahtar Üzümlü ve Büyüktoraman Yufkası gibi tescil potansiyeli taşıyan yöresel ürünler, kümenin gastronomi ve yerel ürün temelli turizm arzının temelini oluşturmaktadır. Yüksek rakımlı yaylalar ve göçer/yörük hayvancılık kültürü, otantik kırsal yaşam deneyimi arayan ziyaretçiler için doğal bir çekim unsuru niteliğindedir; Kızılırmak Vadisi boyunca uzanan doğal doku ile Karaözü gibi tarihi ve kültürel kimliği güçlü yerleşimler, doğa yürüyüşü ve kültür turizmi rotalarına elverişli bir zemin sunmaktadır. Kümenin bu varlıkları; üretimle turizmin bütünleştiği, yöresel ürünlerin satış noktaları üzerinden ziyaretçiyle buluştuğu bir kırsal turizm modelinin geliştirilmesine imkan tanımaktadır.

Kırsal alanların sosyoekonomik açıdan canlandırılmasında stratejik bir enstrüman olan kırsal turizm, bölgesel kalkınma hedeflerine ulaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Taşrada istihdam olanakları yaratan bu turizm modeli, aynı zamanda yerel ekonomi için doğrudan bir gelir mekanizması işlevi görmektedir. Bölgeye özgü turistik arzın ekonomik bir değere dönüşmesi ise ancak hedef kitle olan turistlerin yöreye çekilmesiyle hayata geçebilmektedir. Bilhassa bölgesel gelişmişlik uçurumlarının ve refah düşüklüğünün derinden hissedildiği coğrafyalarda, kırsal turizm potansiyelinin rasyonel biçimde harekete geçirilmesi bu yapısal sorunların hafifletilmesinde güçlü bir alternatif stratejidir. Bu bağlamda, tarımsal üretimin baskın olduğu coğrafyalarda üreticilerin birincil iş kolları olan toprağı terk

etmelerine gerek kalmadan; yörenin sahip olduğu ekolojik, sosyo-kültürel ve tarihsel mirası turizm pazarına entegre etmeleri, onlara sürdürülebilir bir ek kazanç kapısı aralamakta ve yaşam standartlarını yukarı taşımaktadır. Bu stratejik amaç doğrultusunda Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Ekonomik Kalkınma Kümesinde kırsal turizmin geliştirilmesi için; agro-turizm, girişimcilik, kırsal turizm ve işletmecilik konularında eğitimler, 18-40 yaş grubuna yönelik genç girişimci başlangıç paketleri, başta kadın kooperatifleri ve üretici örgütleri olmak üzere yöresel üretimi destekleyecek makine ve ekipman alımları ile yöresel ürün ve turistik eşya satış yerleri kurulması tedbirleri uygulanacaktır.

Ayrıca; bu stratejik amacın tüm önceliklerindeki Değer Zincirinin Gelişmesine Yönelik Bireysel Yatırımlar alt bileşeni kapsamında yer alacak Hassas Grupların Desteklenmesi Programı, sosyal içermeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan HGD çerçevesinde uygulanacaktır. Proje sahasında en düşük gelir grubunda yer alan ve diğer finansman kaynaklarına erişimi bulunmayan hassas hanelere yönelik yatırımlar ise %100 hibe oranıyla hayata geçirilecektir.

Tablo 116. STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

STRATEJİK AMAÇ-3 Kırsal Turizmin Geliştirilmesi		
ÖNCELİK ALANLARI	Öncelik 1:	Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

07.3.1

Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

7.3.1. Öncelik 1: Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerini kapsayan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nin üçüncü temel hedefi, yöredeki kırsal turizm faaliyetlerini canlandırmaktır. Söz konusu coğrafya, geleneksel kitle turizmine hitap eden konaklama tesisleri yönünden zayıf kalsa da; el değmemiş doğası, köklü tarihi ve zengin mirası sayesinde "Eko-Turizm", "Agro-Turizm" ve "Kırsal Turizm" alanlarında yüksek bir gelişim potansiyeli taşımaktadır. Mevcut kültürel ve doğal öğelerin yerel tarımla bütünleştirilmesi, yerli ve yabancı ziyaretçiler için günübirlik rotalar ile alternatif bir turizm aksı oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu kümelenme içerisinde doğa turizmi eksenindeki hareketliliğin merkezi Akkışla'dır. Uğurlu Kale, Nekropol (tarihi mezarlık) bölgesi ve Tabal Harabeleri ilçenin geçmişine ışık tutmaktadır. Ayrıca doğal sit alanı statüsündeki Avanoğlu Tepesi Tümülüsü ve gelecekte kazandırılması hedeflenen tarihi taş değirmen restorasyon projesi, bölgenin çekim gücünü artırmaktadır.

İlçenin agro-turizm alanındaki en güçlü markası, coğrafi işaret tescili bulunan Akkışla Gilaburusu'dur. Gömürgen, Kuzugüden ve Elbeyli yörelerinde üretilen, namıdiğer "Akkışla Yoğurdu" ise İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne dahil edilerek koruma altına alınmış çok özel bir başka değerdir. Bu geleneksel lezzetin en büyük sırrı, kendine özgü endemik otlarla beslenen hayvanların sütünden elde edilmesidir. Kendine has kıvamını ve aromasını yapımında kullanılan geleneksel dorak taşıyla süzülme yönteminden alan bu yoğurt, hem yöre kültürünü yansıtan hem de özgün üretim tekniğiyle öne çıkan en önemli gastronomi miraslarından biridir.

Her yıl haziran ayında Üsküdar Yaylası'nda organize edilen "Geleneksel Yeni Yoğurt Bayramı ve Kilim Festivali", bölge kültürünü canlı tutan ve dışarıdan ziyaretçi çeken en önemli etkinliktir. Rekreasyon alanı olarak hizmet veren Kesdoğan Millet Bahçesi, ilçeye gelen nitelikli ziyaretçilere yerel ve doğal ürünlerin aracı olmadan, doğrudan tanıtılması ve pazarlanması için hazır bir ticari alan sunmaktadır. Kümelenmenin diğer stratejik ayağı Felahiye, zengin arkeolojik ve kültürel mirasıyla eko-turizm rotalarını güçlendirmektedir. İlçedeki Kale Höyük, Safranti Kalesi, tümülüsler, Roma Mezarı, Dört Pencere yapısı, tarihi kilise kalıntısı ve Osmanlı mirası Beyler Camii kültürel çekim gücünü artırmaktadır. Ayrıca, köklü su kültürünün simgesi olan Sıtma Pınar Antik Çeşme Yapısı da doğayla tarihi buluşturarak Felahiye'nin kırsal turizm ekosistemine özgün bir kimlik kazandırmaktadır.

Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan Ekonomik Kalkınma Kümesi'nin son ayağını oluşturan Sarioğlan ilçesi, kendilerine has doğal ve yapısal özellikleriyle alternatif turizm koridorunu desteklemektedir. Ulusal çapta bir öneme sahip olan Palas Tuzla Gölü, zengin ekosistemi ve barındırdığı yaban hayatıyla özellikle kuş gözlemciliği ve doğa turizmi için eşsiz bir potansiyel sunmakta; mineral zenginliğiyle de sağlık turizmine yönelik çalışmalara zemin hazırlamaktadır. Mimari mirasıyla dikkat çeken tarihi Kızılırmak üzerinde kurulu Kızıldağ'ın Kızanı Kızılırmak'ın Gerdanlılığı olan Şahruh Köprüsü, kültürel ve sanatsal çehresi ve çevresindeki rekreasyon alanıyla birlikte ziyaretçiler için çekim noktasıdır. Ayrıca Palas Ulu Cami de ilçenin günübirlik turizm trafiğini hareketlendirebilecek diğer bir nitelikli kültür varlığı olarak öne

çıkılmaktadır. Söz konusu kümenin sahip olduğu ekolojik, tarihi ve kültürel mirasın kırsal turizm perspektifinde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi, taşradaki yöresel ürünlerin turizm ekosistemine entegre edilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu makro entegrasyon, yerel düzeyde ekonomik dinamizmin tetiklenmesi ve alternatif iş sahalarının yaratılması yoluyla bölgesel kalkınmaya çarpan etkisiyle katkı sağlayacaktır.

Bünyesinde barındırdığı zengin ekolojik kaynaklar ve bakir coğrafyası sayesinde İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi; doğa yürüyüşü, yüksek irtifa kamp aktiviteleri, spor turizmi, kuş gözlemciliği, agro ve ekoturizm, kamp turizmi ve lokal gastronomi alanlarında gelişim potansiyeline sahiptir. Bölgenin sahip olduğu bu el değmemiş doğal miras, sürdürülebilir turizm faaliyetleri için stratejik avantajlar ve önemli ekonomik fırsatlar sunmaktadır.

Kayseri'nin kuzey ve kuzeydoğu aksında yer alan Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinde dağınık ve mikro ölçekte yürütülen turizm faaliyetlerinin, kurumsal bir destinasyon yönetimi ekosistemi çatısı altında entegrasyonu ve koordinasyonu hedeflenmektedir. Bu kapsamda kümedeki altyapı yetersizliklerinin giderilmesi, tarihi ve kültürel miras öğelerinin mimari restorasyonlar ve teknolojik donanımlarla koruma-kullanma dengesi gözetilerek geleceğe taşınması amaçlanmaktadır. Kırsal alandaki yerel halkın, girişimcilerin ve özellikle kadın iş gücünün sosyoekonomik süreçlere entegrasyonu amacıyla, ev pansiyonculuğu ve sürdürülebilir taşra turizmi odaklı kapasite geliştirme eğitimleri tasarlanacak ve iyi uygulama transferleri gerçekleştirilecektir. Bölgesel çıktıların katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi hedefiyle, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel zanaatların ihya edilmesi, özgün yerel satış merkezlerinin kurulması ve tematik gastronomi duraklarının yapılandırılması öngörülmektedir. Ayrıca, bölgenin mineral su kaynakları ile Palas Tuzla Gölü gibi jeolojik varlıklarının medikal turizm potansiyeli bilimsel verilerle tescil edilerek tanıtılacak; rasyonel pazarlama stratejileri ve hedef odaklı tematik etkinlikler vasıtasıyla destinasyonun marka değeri artırılarak turizm faaliyetlerinin tabana yayılması ve bölgesel kalkınmanın sürdürülebilir kılınması sağlanacaktır.

7.3.1.1. Kırsal Turizm Kısıtları ve Fırsatları

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi kapsamında gerçekleştirilen kırsal turizm odaklı GZFT analizi Şekil 1'de sunulmuştur. Kümenin barındırdığı bakir ekolojik zenginlik, sürdürülebilir turizm yaklaşımları doğrultusunda rekabetçi üstünlükler yaratmakta ve yerel kalkınma için ciddi bir ekonomik potansiyel teşkil etmektedir. Bölgesel destinasyon zenginliği bağlamında; Felahiye ilçesinin Yamula Barajı ile Kuşçu Marina'ya olan coğrafi yakınlığı, Sarioğlan ilçesinde yer alan tarihi Şahruh Köprüsü, ekolojisi ve su kaynağının kimyasal yapısıyla Palas Tuzla Gölü, turizm arzı açısından kıymetli varlıklardır. Diğer taraftan Akkışla ilçesi, coğrafi işaret tesciline sahip "Akkışla Gilaburusu" ile agro-turizm alanında kümenin en stratejik markası konumundadır. Ayrıca ilçenin biyoçeşitlilik mirasını yansıtan ve ata tohumlarından elde edilen geleneksel "Akkışla Elması" ve "Akkışla Yoğurdu" bölgenin tarımsal turizm potansiyelini destekleyen bir diğer önemli unsurdur. İlçedeki yaygın tarım ve hayvancılık faaliyetleri, bölgede agro-turizm odaklı ekolojik çiftliklerin kurulması ve geliştirilmesi adına güçlü bir altyapı ve uygun bir zemin hazırlamaktadır. "Felahiye (Büyüktoraman) Tandır Yufka Ekmeği" Türk Patent ve Marka Kurumu'nda coğrafi işaret tescil süreci halihazırda başlatılmış olan en somut üründür. "Felahiye Siyah Üzümlü ve Pekmezi" Kızılırmak yamaçlarında yetişen, kendine has bir mayhoşluğu olan bu yerel üzümler ve bu üzümlerden odun ateşinde yapılan katkısız koyu pekmezler, sağlıklı beslenme trendine hitap eden

marka adaylarıdır. Palas Tuzla Gölü'nden tamamen doğal yollarla elde edilen, mineral değeri yüksek kaynak tuzu, son yıllarda popüler olan "gurme tuz" (kaynak tuzu) pazarı için şık markalaşma yolunda aday ürünlerdendir. İlçe mutfağının en özgün reçetelerinden biri olan "Sarıoğlan Ayvalı ve Tahinli Yaprak Sarması", harcına eklenen ayva ve tahinle zenginleşen aromasıyla bölgenin gastronomi turizmi potansiyelini yansıtan en seçkin yerel lezzetler arasında yer almaktadır.

Tablo 117. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Güçlü-Zayıf Yönler Analizi

G	• Bölgenin el değmemiş doğal çevresi, zengin fauna ve florasıyla ekolojik turizm için çok yüksek bir potansiyel barındırması • Özgünlüğünü kaybetmemiş Yörük kültürünün, geleneksel yaşam öğelerinin ve İç Anadolu'nun samimi konukseverlik olgusunun yerel halk tarafından turizm süreçlerine entegre edilebilme kabiliyeti • Topoğrafik ve coğrafi yapının; trekking (doğa yürüyüşü), yüksek irtifa kampçılığı ve kır kayağı gibi niş/alternatif doğa sporlarının eş zamanlı olarak sunulmasına imkan tanınması • Bölgenin iklimsel ve kültürel çeşitliliği sayesinde, kırsal turizm faaliyetlerinin mevsimsel kısıtlara takılmaksızın 12 aylık bir zaman dilimine yayılabilme kapasitesine sahip olması • Ekolojik tarım pratiklerine, organik üretime ve agro-turizm odaklı tematik çiftliklerin kurulumuna uygun, geniş ve temiz kırsal arazilerin varlığı • Aktif kadın kooperatiflerinin varlığıyla desteklenen, yerel kalkınmayı hızlandıracak güçlü bir toplumsal dayanışma ve ortak iş yapma bilinciyle kolektif iş yapma kültürü • Kümenin gastronomik ve coğrafi tescil potansiyeli yüksek olan; Akkışla Gilaburusu, Akkışla Yoğurdu, Akkışla Koyun Yünü, Felahiye (Büyüktoraman) Tandır Yufka Ekmeği, Felahiye Siyah (Silahtar) Üzümü ve Pekmezi, Sarioğlan Ayvalı ve Tahinli Yaprak Sarması gibi zengin bir ürün portföyüne sahip olması • Tarihi Şahruh Köprüsü gibi anıtsal miraslar ile benzersiz ekolojik çeşitliliği barındıran Palas Tuzla Gölü gibi uluslararası öneme sahip doğal çekim merkezlerinin varlığı
Z	• Kümede turizm odaklı ticari girişimcilik bilincinin yerleşmemiş olması; yerel sermayenin turizm ve hizmet sektörüne yönelik yatırım yapma eğiliminin ve risk alma refleksinin henüz düşük kalmasına bağlı kırsal girişimcilik ve yatırım refleksi eksikliği • Yerel toplulukların ve paydaşların, kırsal turizmin yaratacağı sosyoekonomik fırsatlar ile destinasyon bilinci ile mevcut doğal/kültürel mirası koruma-kullanma dengesi içerisinde yeterli kurumsal bilgiye sahip olmaması • Bölgenin potansiyeline rağmen yerel kalması; ülke genelinde destinasyon kimliği ve marka algısı oluşturacak profesyonel, entegre bir tanıtım stratejisinden yoksun olunması • Bölgeye özgü tescilli ve yöresel lezzetlerin, coğrafi işaretli ürünlerin turistleri çekecek gastronomi rotalarına, nitelikli sunumlara ve ticari turistik ürünlere dönüştürülemeyerek yerel sınırdaki kalması • Kırsal mimari kimliği, çevre estetiğini ve sürdürülebilir agro-turizm standartlarını yansıtan tematik konaklama tesislerinin hem kapasite hem de hizmet kalitesi açısından yetersizliği

Tablo 118. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi Fırsatlar-Tehditler Analizi

F	- Kümenin sürdürülebilir turizm ve tarım turizmi yaklaşımlarına yönelik tüketici eğilimlerinin yükselmesiyle, kırsal lokasyonların yeni nesil birer çekim alanına evrilmesine uygun olması - Ulusal ve uluslararası ölçekte kırsal bölgelerde özel turizm modellerinin yapılandırılmasına dönük hibe, fon ve yasal yönelimlerin varlığı - Kümenin, su sporları ve rekreasyon olanaklarına sahip Yamula Barajı ile Kuşçu Marina gibi fonksiyonel merkezlere konumsal yakınlığı sayesinde entegre rotalar oluşturabilme esnekliği - Anıtsal Şahruh Köprüsü'nün ihtiva ettiği tarihsel miras ile yüksek mineral değerine sahip Palas Tuzla Gölü'nün sağlık turizmi ekseninde birleştirilerek katma değerli seyahat paketlerine dönüştürülme fırsatının varlığı - Kadın girişimcilerin yerel imalatıda elde ettiği başarıların ve yarattığı marka algısının, bölgesel kalkınma projeleriyle entegre edilerek katma değerinin ve kurumsal kapasitesinin büyütülmesi fırsatı
T	- Kontrolsüz ziyaretçilerin ekolojik kapasiteyi aşarak hassas ekosistemler, koruma altındaki sit alanları ve endemik biyoçeşitlilikte geri döndürülemez hasar oluşturma tehlikesi - Turizm ve ticaret odaklı artan arazi talebinin yarattığı rant baskısıyla, stratejik tarım alanlarının vasıf değiştirilerek işlevini yitirme riski - Kentsel çekim faktörlerinin etkisiyle genç nüfusun kırsalı terk etmesi ve kültürel sürdürülebilirliği sağlayacak dinamik insan kaynağının tükenmesi

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi, yapısal olarak kırsal turizm odaklı bir dönüşüme elverişli olmasına karşın, yerel toplulukların kırsal turizm dinamikleri ve girişimcilik ekosistemi hususunda yeterli teorik bilgi ve pratik tecrübeye sahip olmaması önemli bir handikaptır. Bununla birlikte, kümenin makro ölçekte tanıtımının ve destinasyon pazarlamasının yapılamaması operasyonel bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır. Bölgede kırsal mimariyle bütünleşik konaklama altyapısının bulunmaması ise turizm arzının katma değere dönüşmesini engelleyen en belirgin içsel zayıf yön olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın makro turizm stratejilerinde alternatif turizm türlerinin geliştirilmesine özel bir öncelik tanınması, küme bünyesinde kırsal turizmin canlandırılmasını ve teşvik edilmesini sağlayacak en stratejik dışsal fırsatlar arasında yer almaktadır.

İnsan eliyle etkilerden uzak, bakir bir ekosisteme ve düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan kümenin sakin yapısı, kırsal turizmin tetikleyeceği kontrolsüz ziyaretçi akını karşısında hassas bir konumdur. Bu doğrultuda, turizm kaynaklı demografik hareketliliğin yoğunlaşması neticesinde ortaya çıkabilecek çevresel kirlilik ve doğal kaynakların tahribatı, destinasyonun geleceği önündeki en kritik dışsal tehditler olarak kabul edilmektedir. Söz konusu risklerin minimize edilmesi amacıyla, yerel toplulukların ekolojik mirasın korunması ve sürdürülebilir yönetimi hususunda bilinçlendirilmesi, aynı zamanda bölgedeki taşıma kapasitesini denetleyecek aktif kontrol mekanizmalarının hayata geçirilmesi stratejik bir zorunluluktur.

7.3.1.2. Tedbirler

Akkışla, Felahiye, Sarioğlan Ekonomik Kalkınma Kümesinde kırsal turizmin geliştirilmesine yönelik olarak planlanan tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

Kümelenmeyi Kolaylaştırıcı Faaliyetler

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında, Kuzey-Doğu Kayseri kümesindeki küçük aile işletmelerinin modern üretime geçişini kolaylaştırmak ve bölgeyi entegre bir kırsal turizm destinasyonuna dönüştürmek hedeflenmektedir. Bu vizyon doğrultusunda; Çok Paydaşlı Platform toplantıları, lider çiftçi buluşmaları, yurt içi çalışma ziyaretleri, fuar ve festival organizasyonları ile akran öğrenimine dayalı deneyim paylaşımları gibi bir dizi stratejik tedbirin hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Uzun vadede bölgeyi kırsal turizmde öncü bir marka haline getirmeyi amaçlayan bu süreç; dinamik fuarlar, festivaller, spor organizasyonları ve ulusal/uluslararası içerik üreticilerine yönelik özel deneyim gezileriyle desteklenecektir. Bölgesel markalaşma ve tanıtım stratejilerinin üst düzey koordinasyonu; Kayseri Valiliği, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, ORAN Kalkınma Ajansı, ilgili kamu kurumları, meslek odaları, kooperatifler ve yerel girişimcilerin güçlü iş birliğiyle yönetilecektir.

Kümelenmeyi Destekleyici Ekonomik Altyapının Oluşturulması

Turizm altyapısının iyileştirilmesi, kümenin turizm altyapısını optimize etmek amacıyla tasarlanan stratejik müdahaleler, destinasyon bazlı koruma ve geliştirme projelerini içermektedir. Bu kapsamda; Akkışla ilçesindeki tarihi taş değirmenin restore edilerek turizme kazandırılması, kümenin simge yapılarından Şahruh Köprüsü çevresinin çağdaş sosyal donatılarla nitelikli bir çekim merkezine dönüştürülmesi ve rekreasyon alanlarının yeniden düzenlenmesi, Akkışla'da özgün yayla kültürünü destekleyen ekolojik platform üniteleri, kampçılık, doğa yürüyüşü ve bisiklet parkurları gibi aktif turizm rotalarının hayata geçirilmesi, bu süreçteki tüm aktiviteler için gerekli bütüncül bir konaklama altyapısının güçlendirilmesi tedbirlerini kapsamaktadır.

Pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve bölgeye özgü turistik kırsal ürünlerin pazarlanması amacıyla kurulacak özgün satış merkezleri, yerel üretimin ticari dolaşımını hızlandırarak destinasyon için yeni bir cazibe merkezi oluşturacaktır. Kümedeki her ilçede kurulması planlanan yöresel ürün satış noktalarında; geleneksel Yörük giysileri, el emeği yün patik ve çoraplar ile bölgenin kültürel kimliğini yansıtan el sanatları gibi geniş bir ürün yelpazesi ziyaretçilere arz edilecektir. Bu satış konseptiyle, aynı zamanda bölgenin gastronomik unsurlarının ve benzersiz yerel lezzetlerinin de pazara erişimi sağlanacaktır. Söz konusu satış noktalarının idari ve lojistik yönetimi yerel yönetimlerin sorumluluğunda yürütülecek; bununla birlikte, küme içerisindeki yerel üreticilerin karar alma süreçlerinde aktif rol alacağı katılımcı bir yönetim modeli tesis edilecektir.

Çiftçi Becerilerinin ve Örgütlenmenin Desteklenmesi

Kırsal turizm ekosisteminin sürdürülebilirliğindeki en dinamik paydaş yerel topluluklardır. Küme halkının ekolojik koruma ilkeleri ve kırsal turizmin temel paradigmaları hususundaki farkındalık düzeyleri, bilgi birikimleri ve operasyonel becerileri, destinasyondaki turistik faaliyetlerin başarısını ve verimliliğini doğrudan belirlemektedir. Bu doğrultuda; yerel aktörlerin kırsal turizm yönetimi, turizm işletmeciliği, mikro girişimcilik, alan rehberliği ve mentörlük mekanizmaları gibi çok yönlü alanlarda kapasitelerinin geliştirilmesi stratejik bir öneme sahiptir. Söz konusu eğitim programlarının kurumsallaşması sürecinde, üniversitelerin ilgili akademik birimleri ve sektörün öncü kuruluşları ile stratejik işbirlikleri tesis edilecektir. Küme bünyesinde öngörülen bir diğer pedagojik müdahale ise geleneksel el sanatları, geleneksel lezzetler, dekoratif nesne tasarımı, yün tekstili (dokuma, çorap, yastık, yorgan vb.) gibi ürünlerin üretimi, tanıtımı ve bu değerlerin pazarlanması üzerine odaklanmaktadır.

Kırsal turizmin başarısı; yerel halkın çevre bilinci, turizm vizyonu ve operasyonel becerileriyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, yerel aktörlerin teknik yeterliliklerini, girişimcilik kapasitelerini ve kolektif kümelenme yetkinliklerini artırmak amacıyla üniversiteler ve sektör temsilcileri iş birliğiyle uygulamalı eğitim programları, atölye çalışmaları ve inceleme gezileri planlanmıştır. Eğitim faaliyetleri; kurumsal tanıtım, yönetim becerileri, finansal okuryazarlık, mikro girişimcilik ve stratejik pazarlamanın yanı sıra bütünsel kırsal turizm (agro/eko-turizm), ev pansiyonculuğu, gastronomi, alan ve doğa rehberliği sertifikasyonu, dijital okuryazarlık, markalaşma ve mentörlük konularına odaklanacaktır. Ayrıca geleneksel zanaatların, el sanatlarının ve yün tekstilinin üretimi, pazarlanması ile coğrafi işaretlerin korunmasına yönelik programlar hayata geçirilecektir. Bu süreç; yerel ürünleri inovatif yöntemlerle ekonomiye kazandırmak amacıyla fuarlar, festivaller ve gastronomi etkinlikleri gibi kümelenmeyi destekleyen ve kırsal turizme entegrasyon sağlayan organizasyonlarla desteklenecektir.

Genç Girişimci Başlangıç Paketi: Kümede gerçekleştirilecek kapasite geliştirme çalışmaları; kırsal turizm, pansiyon yönetimi, alan rehberliği, mentörlük, dijital pazarlama, gastronomi, yerel girişimcilik ve kurumsal örgütlenme becerilerine odaklanacaktır. Bu multidisipliner eğitimi başarıyla tamamlayan kursiyerlerin hazırlayacağı iş planları titizlikle incelenecektir. Değerlendirme raporları sonucunda, küme içerisinde öne çıkan genç girişimcilerin kırsal turizm alanındaki ticari projeleri ve ekonomik yatırımları, eylem planında yer alan bu destek kalemi çerçevesinde teşvik edilecektir. Genç katılımcıların belirlenmesi, eğitilmesi, iş planlarının kurgulanması ve nihai seçim aşamaları; KDAKP Dokümanlarında kayıt altına alınan metodoloji ve değerlendirme kriterlerine tam uyumlu şekilde yürütülecektir.

Kümelenme Yatırım Ortaklığı Bireysel Yatırımların Desteklenmesi

İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi bünyesinde, üretilen ürünlerin endüstriyel dönüşümlerinde gerekli olan katma değerini artıracak teknik alet ve ekipman altyapısının güçlendirilmesi ile kırsal turizm ekosistemindeki kolektif kümelenme dinamiklerini destekleyecek mikro yatırımların teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda kurgulanan bireysel destekleme mekanizması, eş-finance esasına dayanmaktadır. İlgili hibe programından yararlanmayı talep eden üreticilerin/çiftçilerin, proje bütçesinde önceden belirlenen oranlarda nakdi/aynı eş-finance sağlamaları yasal ve operasyonel bir ön koşul olarak belirlenmiştir.

Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı

Kümenin ana hedefi, orta vadede kırsal turizm alanında öncü bir markaya dönüşmektir. Bu vizyon doğrultusunda ticarileşme ve markalaşma sürecinin en güçlü lokomotif unsurlarının; "Akkışla Koyun Yünü", "Akkışla Yoğurdu" ve tescil aşaması başlatılan "Felahiye (Büyüktoraman) Tandır Yufka Ekmeği" gibi coğrafi işaret potansiyeline sahip ve bölgesel markalaşmaya yatkın yerel değerler olacağı öngörülmektedir. Belirlenen hedeflere ulaşmak amacıyla; markalaşma ve coğrafi işaret tescil süreçleri, profesyonel kapasite geliştirme eğitimleri, ulusal/uluslararası teknik inceleme ziyaretleri, kalite kontrol mekanizmalarının tesisi ile fizibilite ve etüt çalışmalarına yer verilmesi planlanmaktadır.

08

İkinci EKK Yatırım Planı Tabloları

8. İKİNCİ EKK YATIRIM PLANI TABLOLARI

Bölümü

Tablo 119. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-1

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
1. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER														
ÇPP Toplantıları	Adet	1	2	2	1	1	7	150.000	300.000	300.000	150.000	150.000	1.050.000	ÇPP toplantılarıyla hedef küme ve sektördeki kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve dezavantajlı üretici gruplarının bir araya getirilerek yerelde katılımcı bir yönetim ve entegrasyon modelinin tesis edilmesi planlanmıştır.
Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurt içi Çalışma Ziyaretleri	Adet	1	2	2			5	200.000	400.000	400.000			1.000.000	Hedef kümedeki yenilikçi tarım teknolojileri ve iyi uygulama örnekleriyle kapasitelerinin geliştirilmesi, teknoloji transferinin sağlanması, yerel ürünlerin markalaşması ve üreticilerin doğrudan pazar aktörleriyle buluşturulması planlanmıştır.
1. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								350.000	700.000	700.000	150.000	150.000	2.050.000	

Tablo 120. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-2

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														
Geomembran Sulama Havuzu	Adet		2				2		1.000.000				1.000.000	Uygun olan bölgelerde sulama suyu sağlanması amacıyla ilgili mahalle muhtarlığı yönetiminde birden fazla üreticiye hizmet edecek nitelikte küçük ve orta ölçekli geomembran havuzların yapılması planlanmıştır.
Mevcut Sulama İletim Kanallarının Modernizasyonu ve Rehabilitasyonu	km		2				2		2.500.000				2.500.000	Su iletim hatlarındaki sızma ve buharlaşma kayıplarını önlemek amacıyla; açık/toprak sulama kanallarının kapalı veya modernize sisteme dönüştürülmesi, sayaç sistemlerinin yenilenmesi, dijital izleme ve kontrol sistemleri ile dezavantajlı alanlarda tarımsal üretime kesintisiz su arzı sağlanması sulama kooperatifi sorumluluğunda planlanmıştır.
Çilek Soğuk Hava Odası	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Artan çilek üretimine bağlı olarak ortaya çıkan depolama ihtiyacının karşılanması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili üretici birliği veya kooperatifinde olacak şekilde bir soğuk hava odasının kurulması planlanmakta olup, tesisin küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilmesi öngörülmektedir.

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Malç Makinesi	Adet			4			4			480.000			480.000	Çilek üretiminde maliyetlerin düşürülmesi, su tasarrufu ve verimlilik artışının sağlanması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında sed yapma, damla sulama borusu serme ve malç örtme işlemlerini tek seferde gerçekleştiren modern malç serme makinelerinin tedariki planlanmaktadır. Makinelerin mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu çilek soğuk hava odası yatırımıyla aynı üretici birliğinde olacak ve makineler küme genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilecektir.
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet	3					3	1.500.000					1.500.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlatılması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								1.500.000	3.500.000	480.000	1.000.000	0	6.480.000	

Tablo 121. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-3

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Açık Alan ve Örtü Altı Çilek Demonstrasyonu	Adet		2	1			3		1.000.000	1.000.000			2.000.000	İkinci EKK'da 600 m rakım üzeri mahallelerde sulama sistemleri, malç malzemesi, fide gibi giderleri içeren açık ve/veya örtü altı çilek demonstrasyonu kurulumu planlanmıştır.
Açık Alan ve Örtü Altı Sebze Demonstrasyonu	Adet		2	2			4		1.000.000	1.000.000			2.000.000	İkinci EKK'da 600 m rakım üzeri mahallelerin farklı lokasyonun da açık ve/veya örtü altı sebze demonstrasyonu kurulumu planlanmıştır.
Yumuşak Çekirdekli Meyve ve Ara Ziraatın Demonstrasyonu	Adet			2	2		4			300.000	300.000		600.000	Atıl meyve bahçelerinin üretime kazandırılması ve kümede tarımsal dönüşümün başlatılması amacıyla 5'er dekarlık modern yumuşak çekirdekli meyve ve ara ziraatın demonstrasyon bahçelerinin kurulması planlanmaktadır.
Çiftçi Eğitimleri	Adet	1	2	2			5	100.000	200.000	200.000			500.000	Belirlenen demonstrasyon konularına paralel olarak çilek, sebze, yumuşak çekirdekli meyve, çerezlik kabak çekirdeği gibi değer zincirine dahil olan ürünlerde verimliliği artırmak amacıyla; üretim, örgütlenme ve pazarlama süreçlerini de kapsayan bütüncül çiftçi eğitimlerinin düzenlenmesi planlanmıştır.
Çiftçi İnceleme Gezisi	Adet	1	2				3	400.000	800.000				1.200.000	Çilek, sebze, kabak çekirdeği ve yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği gibi değer zincirine konu olabilecek ürünlerde verimliliğin artırılması, pazarlanması, örgütlenmesi ve markalaşması süreçlerinde üretici becerilerinin artırılmasına teknik gezi (çiftçi inceleme gezisi) programları planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi		4	5	5		14		1.600.000	2.000.000	2.000.000		5.600.000	Kümede 14 gencin açık alan, örtü altı çilek, sebze ve yumuşak çekirdekli meyve yetiştiriciliği konusundaki girişimleri bu tedbir paketi çerçevesinde desteklenmesi planlanmıştır.
Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	Adet	1	1				2	500.000	500.000				1.000.000	İl Müdürlüğümüz bünyesindeki teknik personelin eğitim yetkinliklerini geliştirmek amacıyla "Eğitici Eğitimi" programı planlanmaktadır.
3. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								1.000.000	5.100.000	4.500.000	2.300.000	0	12.900.000	

Tablo 122. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-4

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														
Açık Alan Çilek Bahçesi Kurulumu	Adet		4	4	4		12		440.000	440.000	440.000		1.320.000	Damla sulama sistemli ve malçlı 2'er dekarlık açık alan çilek bahçesi kurulumu planlanmıştır.
Alçak Tünel Örtü Altı Çilek Bahçesi Kurulumu	Adet		2	2	2		6		900.000	900.000	900.000		2.700.000	Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan Mahallelerinde 2 dekar büyüklüğünde bahçe tesisi planlanmıştır.
Sera Kurulumu	Adet			2	2		4			300.000	300.000		600.000	Örtü altı üretimin yaygınlaştırılması ve üreticilerin yıl boyu üretim yapabilmesinin sağlanması amacıyla, bireysel hibe desteği kapsamında 250-500 m² büyüklüğünde seraların kurulması planlanmaktadır.
Sebze Bahçesi Kurulumu ve Ekipmanları	Adet		2	2	2		6		300.000	300.000	300.000		900.000	Bölgede yüksek satış potansiyeli olan sebze çeşitlerinin tanınması, doğru tekniklerin somut gösterilmesi ve tekniklerin küçük üreticilerce 2-5 dekar alanda benimsenmesine yönelik planlanmıştır.
Damlama Sulama Sistemi	Adet		10	10	10		30		250.000	250.000	250.000		750.000	Kırsal alanda tarımsal altyapının güçlendirilmesi, dezavantajlı coğrafyalardaki küçük ölçekli aile işletmelerinin iklim krizine karşı direncinin artırılması ve birim alandan alınan katma değerın yükseltilmesi amacıyla; geleneksel sulama yöntemlerinden modern, basınçlı ve tasarruflu sulama teknolojilerine geçişin sağlanması planlanmıştır.
Pülverizatör	Adet		30	30	30		90		300.000	300.000	300.000		900.000	Kırsal ve dağlık bölgelerde yaşayan küçük ölçekli çiftçilerin üretim kapasitesini artırmak, iş gücünden tasarruf planlanmıştır.
Çapa Makinesi	Adet		5	5	5		15		200.000	200.000	200.000		600.000	Kırsal dezavantajlı alanlardaki dar, parçalı ve engebeli arazilerde modern toprak işleme mekanizasyonunun yaygınlaştırılması; iş gücü verimliliğinin artırılması ve küçük ölçekli aile işletmelerinin rekabet güçlerinin yükseltilmesi planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Budama Makinesi	Adet		10	10	10		30		150.000	150.000	150.000		450.000	Meyve bahçelerinde budama işlemlerini kolaylaştırıp hızlandırmak, işçilik maliyetlerinden tasarruf etmek ve ağaç verimini artırmak amacıyla planlanmıştır.
File Sistemi	Adet		2	2	2		6		240.000	240.000	240.000		720.000	Ekstrem iklim olayları ile dolu ve kuş zararlarına karşı bitkisel üretimin korunması, ürün kalitesinin, üretici gelirinin ve pazar rekabet gücünün artırılması planlanmıştır.
Çiftlik Gübresi Dağıtma Römorku	Adet		1				1		800.000				800.000	Gübrenin araziye dengeli ve homojen biçimde uygulanması yoluyla toprak verimliliğinin artırılması amacıyla, kümelene yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde çiftlik gübresi dağıtma römorku temini planlanmaktadır.
Taş Kırma Makinesi	Adet			1			1			700.000			700.000	Taşlı arazilerin ıslah edilerek tarımsal mekanizasyona uygun hale getirilmesi, atıl alanların üretime kazandırılması ve verimliliğin artırılması amacıyla, kümelene yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde taş kırma makinesi temini planlanmaktadır.
Yumuşak Çekirdekli Meyve Bahçe Kurulumu	Adet			1	1		2			700.000	700.000		1.400.000	Atıl meyve bahçelerinin üretime kazandırılması ve kümede tarımsal dönüşümün başlatılması amacıyla 5'er dekarlık modern yumuşak çekirdekli meyve ve ara ziraat bahçelerinin kurulması planlanmaktadır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		50	50	50		150		750.000	750.000	750.000		2.250.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır köy tavukçuluğu ekipmanları, küçük ölçekli hayvancılık ve arıcılık başlangıç ekipmanları, ev tipi süt ürünleri ve gıda işleme (peynir, yufka, reçel ve lokum vb.) makineleri ile dikiş-nakiş makineleri gibi küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	4.330.000	5.230.000	4.530.000	0	14.090.000	

Tablo 123. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-5

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Çapraz Uzmanlık														

STRATEJİK AMAÇ-1 • İklim Değişikliğine Dirençli ve Katma Değerli Bitkisel Üretimde Rekabet Gücünün Artırılması														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet	1	1	1			3	500.000	500.000	500.000			1.500.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								500.000	500.000	500.000	0	0	1.500.000	

Tablo 124. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-6

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-1 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	3.350.000	14.130.000	11.410.000	7.980.000	150.000	37.020.000

Tablo 125. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-7

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														
Mera Yolu Yapımı ve Rehabilitasyonu	km				20		20				2.000.000		2.000.000	Yetiştiricilerin göç süreçlerini kolaylaştırmak ve lojistik maliyetlerini düşürmek amacıyla, bozulmuş ve kullanım ömrünü tamamlamış mera/yayla ulaşım altyapısının ilçe belediye yönetiminde iyileştirilmesi planlanmıştır.
Hayvan İçme Suyu (HİS) Tesisleri	Adet		4	4			8		800.000	800.000			1.600.000	Mera ve yaylalarda su kaynağının yetersiz olduğu lokasyonlarda, bakım ve onarım sorumluluğu ilgili mahalle muhtarlıklarında olacak şekilde HİS tesisi, sıvat ve su depolama yapıları gibi altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.
Hayvan Sağlığı ve Refahı Merkezi	Adet		2	2			4		2.000.000	2.000.000			4.000.000	Ekonomik kalkınma kümesinde meraya dayalı küçükbaş hayvancılıkta hayvan sağlığı uygulamalarının etkinleştirilmesi amacıyla, bakım ve onarım sorumluluğu ilgili mahalle muhtarlıklarında olacak şekilde sundurmalı ve betonarme tabanlı ilaçlama havuzu ile aşı yolunu içeren entegre bir hayvan sağlığı kompleksinin kurulması planlanmaktadır.
Yün İşleme Tesisi Kurulumu	Adet				1		1				2.000.000		2.000.000	Kümede hakim üretim kolu olan küçükbaş hayvancılıkta yeterince değerlendirilemeyen koyun yününün katma değerinin artırılması amacıyla, özelde paylaşılan ekonomik altyapı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu birlik veya kooperatifte olacak şekilde bir yün işleme tesisinin kurulması planlanmakta olup, tesisin EKK-1, EKK-2 ve EKK-3 genelindeki üreticilerin ortak kullanımına açık biçimde işletilmesi öngörülmektedir.
Süt İşleme ve Toplama Tesisi Kapasite Artırımı	Adet		2	2			4		1.350.000	1.350.000			2.700.000	Akkışla, Sarioğlan ve Felahiye Süt Üreticileri Birlikleri ile Felahiye ilçesindeki süt işleme ve toplama tesislerinin mevcut kapasitelerinin artırılması için inşaat işleri hariç, makine-ekipman alımıyla sınırlı planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet	5					5	2.500.000					2.500.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlanması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								2.500.000	4.150.000	4.150.000	4.000.000	0	14.800.000	

Tablo 126. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-8

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Çiftçi Eğitimleri	Adet	1	4	4	4		13	100.000	400.000	400.000	400.000		1.300.000	Büyükbaş, küçükbaş hayvancılık, kanatlı hayvan ile arı ürünlerinin üretim, hasat, işlenme, muhafaza ve pazarlanması yem bitkileri yetiştiriciliği, silaj yapım teknikleri, rasyon hazırlama ve sütün değerlendirilmesi, işletme yönetimi, pazarlama gibi odak konularında çiftçi eğitimleri planlanmıştır.
Teknik Gezi	Adet	1	3	3	3		10	150.000	450.000	450.000	450.000		1.500.000	Hayvancılık işletmeleri, küçükbaş, arıcılık ve kanatlı hayvan sektörlerinde lider konumdaki işletmelere teknik geziler düzenlenerek üreticilerin bilgi düzeylerinin ve vizyonlarının artırılması planlanmıştır.
Büyükbaş Ahır Modernizasyonu Demonstrasyonu	Adet		4	4	4		12		1.000.000	1.000.000	1.000.000		3.000.000	Eski barınak altyapısına sahip işletmelerde hayvan sağlığı, hijyeni ve refahı standartlarına uygun çiftlik yönetimi ve konfor ekipmanlarının (bakım ve buzağı kitleri, kaşağı, otomatik suluk, akıllı yemlik, kauçuk altlık, mekanik gübre sıyrıcı, kızgınlık takip sistemi vb.) entegrasyonu sağlanarak, küme yetiştiricilerine yönelik yenilikçi ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması planlanmıştır.
Küçükbaş Ağıl Modernizasyonu Demonstrasyonu	Adet		3	3			6		600.000	600.000			1.200.000	Mevcut ağıl yapılarının iyileştirilmesine yönelik havalandırma sistemleri, padok düzenlemeleri, akıllı yemleme uygulamaları ve suluk sistemleri gibi modernizasyon tedbirleri planlanmıştır.
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi		10	10			20		1.000.000	1.000.000			2.000.000	Kümede 20 gencin büyükbaş, küçükbaş hayvan, arıcılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği konusundaki ekonomik girişimlerinin bu tedbir paketi içerisinde desteklenmesi planlanmıştır.
Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	Adet	1	1				2	500.000	500.000				1.000.000	İl Müdürlüğümüz bünyesindeki teknik personelin eğitim yetkinliklerini geliştirmek amacıyla "Eğitici Eğitimi" programı planlanmaktadır.
3. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								750.000	3.950.000	3.450.000	1.850.000	0	10.000.000	

Tablo 127. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-9

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														
Büyükbaş Ahırların Modernizasyonu	Adet		20	20	20		60		2.500.000	2.500.000	2.500.000		7.500.000	Eski barınak altyapısına sahip işletmelerin; hayvan sağlığı, hijyeni ve refahı standartlarına uygun çiftlik yönetimi ve konfor ekipmanları (bakım ve buzağı kitleri, havalandırma üniteleri, kaşağı, otomatik suluk, akıllı yemlik, kauçuk altlık, mekanik gübre sıyırıcı, kızgınlık takip sistemi vb.) ile modernize edilmesi suretiyle, tadilat, onarım ve teknoloji entegrasyonu planlanmıştır.
Süt Sağım Makinesi	Adet		10	10	10		30		300.000	300.000	300.000		900.000	Süt sağım süreçlerinde mekanizasyona geçilerek iş gücü ve zaman tasarrufu sağlanması, sağım hijyeninin artırılması suretiyle çiğ süt kalitesinin ve işletme verimliliğinin yükseltilmesi planlanmıştır.
Süt Soğutma Tankı	Adet		5	5	5		15		750.000	750.000	750.000		2.250.000	Sütün soğuk zincirde muhafazası ve hijyenik olarak lojistiğine yönelik 250-500 litre kapasiteli süt soğutma tanklarının hibelendirilmesi planlanmıştır.
Yem Karma Makinesi	Adet		5	5	5		15		750.000	750.000	750.000		2.250.000	Farklı kaba ve kesif yemlerin homojen şekilde karıştırılarak rasyon kalitesinin artırılması; yem israfının önlenmesi, hayvanların yemden yararlanma oranının yükseltilmesi ve iş gücü tasarrufuyla üretim maliyetlerinin düşürülmesi planlanmıştır.
Yem Kırma Makinesi	Adet		20	20	20		60		600.000	600.000	600.000		1.800.000	Yemlerin kırılıp öğütülerek besin değerinin hayvanların et/süt veriminin artırılması, rasyon maliyetlerinin düşürülmesi işletme karlılığının yükseltilmesi planlanmıştır.
Silaj Paketleme Makinesi	Adet		1	1	1		3		500.000	500.000	500.000		1.500.000	Silajın vakumlu ambalajlanması yoluyla besin değerinin uzun süre korunması, depolama kayıplarının önlenmesi ve kış döneminde kaliteli kaba yem arzının güvence altına alınarak işletme karlılığının artırılması amacıyla, kümelenme yatırım ortaklığı kapsamında mülkiyeti, işletme ve bakım sorumluluğu ilgili çiftçi grubunda olacak şekilde silaj yapma makinesi temini planlanmaktadır.
Yün Kırma Makinesi	Adet		50	50	50		150		1.250.000	1.250.000	1.250.000		3.750.000	Küçükbaş sektöründe kısıtlı değerlendirilen koyun yününün katma değer artışına yönelik alet-ekipmanların hibelendirilmesi planlanmıştır.
Çadır Hayvan Barınağı	Adet		20	20	20		60		2.000.000	2.000.000	2.000.000		6.000.000	Mevcut yapıların yerleşim yeri içerisinde kalması, biyogüvenlik riskleri barındırması, hayvan sağlığı ve refahı standartlarını karşılayamaması nedeniyle; barınak koşullarının iyileştirilmesi amacıyla üreticilere çadır hayvan sistemlerinin temin edilmesi planlanmıştır.
Küçükbaş Ağıl Modernizasyonu	Adet			10	10		20			2.000.000	2.000.000		4.000.000	Mevcut ağıl yapılarının iyileştirilmesine yönelik akıllı besleme sistemleri, kuzu padok sistemleri gibi modernizasyon tedbirleri planlanmıştır.

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Taşınabilir GES	Adet		20	20	20		60		2.000.000	2.000.000	2.000.000		6.000.000	Büyükbaş hayvan yetiştiricileri, göçer üreticiler ve arıcıların yaşam kalitesini artırmak amacıyla; üretim alanlarında kesintisiz elektrik ihtiyacını karşılayacak, enerji maliyetlerini düşürecek ve çevresel sürdürülebilirliği sağlayacak yenilenebilir enerji desteklerinin verilmesi planlanmıştır.
Taşınır Sürü Yöneticisi Yaşam Konteyneri	Adet		8	8			16		2.000.000	2.000.000			4.000.000	Ekonomik kalkınma kümesinin ortak problemlerinden birisi olan çoban bulmada yaşanan zorlukların üstesinden gelinmesi amacıyla çoban ve aileleri ile yetiştiricilerin konaklayabileceği gezici konteyner yapılarının oluşturulması planlanmaktadır.
Modern Kovan	Adet		200	100	100		400		1.400.000	700.000	700.000		2.800.000	Arıcılık ürün çeşitliliğinin artırılması ve bal üretimine bağımlılık sorununun giderilmesi amacıyla, kümede polen tuzaklı modern kovan alımına yönelik bireysel yatırımlar planlanmıştır.
Arıcılık Alet Ekipman Paketi	Adet		30	30	30		90		630.000	630.000	630.000		1.890.000	Kovan verimliliği ve ürün kalitesinin artırılması ile üretim yerlerinde hijyen koşullarının sağlanması amacıyla bal dinlendirme kabı, bal sağım çadırı, körük gibi malzemelerin paket halinde desteklenmesi planlanmıştır.
Bal Sağım Makinesi	Adet		25	25	25		75		1.250.000	1.250.000	1.250.000		3.750.000	Üreticilerin bal hasadını hijyenik, hızlı ve verimli şekilde gerçekleştirmesi, iş gücü kayıplarının azaltılması ve ürün kalitesinin artırılması planlanmıştır.
Arıcı Yaşam Çadırı	Adet			4	4		8			400.000	400.000		800.000	Arıcılık faaliyetlerinin daha düzenli ve güvenli yürütülebilmesine katkı sağlamak ve yaylalarda yetersiz barınma sorununu gidermek amacıyla küme içerisinde portatif arıcı barakası desteği planlanmıştır.
Kanatlı Hayvan Kümesi Modernizasyonu	Adet		10	10	10		30		20.000	20.000	20.000		60.000	Mevcut barınak durumu iyi olmayan ya da eskimiş ekipmanların yenilenmesi ve kapasite artırmak için hane halkının desteklenmesi planlanmıştır.
Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği Ekipmanları	Adet		10	10	10		30		50.000	50.000	50.000		150.000	Kanatlı hayvan barınak ekipmanlarının (su, yemlik vb.) desteklenmesi planlanmıştır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		50	50	50		150		750.000	750.000	750.000		2.250.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır köy tavukçuluğu ekipmanları, küçük ölçekli hayvancılık ve arıcılık başlangıç ekipmanları, ev tipi süt ürünleri ve gıda işleme (peynir, yufka, reçel ve lokum vb.) makineleri ile dikiş-nakış makineleri gibi küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	16.750.000	18.450.000	16.450.000	0	51.650.000	

Tablo 128. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-10

STRATEJİK AMAÇ-2 • Hayvansal Üretimde Rekabet Gücünün Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Çapraz Uzmanlık														
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet			1	1	1	3			500.000	500.000	500.000	1.500.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	0	500.000	500.000	500.000	1.500.000	

Tablo 129. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-11

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-2 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	3.250.000	24.850.000	26.550.000	22.800.000	500.000	77.950.000

Tablo 130. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-12

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
1. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER														
ÇPP Toplantıları	Adet	1	1	1	1	1	5	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	500.000	ÇPP toplantıları vasıtasıyla; hedef küme ve sektördeki kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve dezavantajlı üretici gruplarının bir araya getirilerek yerelde katılımcı bir yönetim ve entegrasyon modelinin tesis edilmesi planlanmıştır.
Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurt içi Çalışma Ziyaretleri	Adet		1	1			2		150.000	150.000			300.000	Hedef bölgedeki üreticilerin yenilikçi tarım teknolojileri ve iyi uygulama örnekleriyle kapasitelerinin geliştirilmesi, teknoloji transferinin sağlanması, yerel ürünlerin markalaşması ve üreticilerin doğrudan pazar aktörleriyle buluşturulması planlanmıştır.
1. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								100.000	250.000	250.000	100.000	100.000	800.000	

Tablo 131. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-13

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
2. ALTBİLEŞEN: KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI														

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Doğa ve Macera Parkuru Yapımı	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Akkışla ilçesindeki özgün yayla kültürünü destekleyici bisiklet parkuru ve doğa yürüyüşü parkurlarının inşası ile bu güzergahların aktif turizm rotalarına kazandırılması planlanmıştır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Yöresel Ürün Satış Noktası	Adet		3				3		600.000				600.000	Akkışla, Felahiye ve Sarioğlan ilçelerinde pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve yerel üretimin ticari dolaşımının hızlandırılması amacıyla birer yöresel ürün satış noktası kurulması planlanmıştır. Satış noktalarının mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Şahruh Köprüsü Sosyal Donatı Alanı İnşası	Adet				1		1				1.000.000		1.000.000	Sarioğlan ilçesindeki tarihi Şahruh Köprüsü çevresinin sosyal donatılarla nitelikli bir çekim merkezine dönüştürülmesi ve rekreasyon alanlarının düzenlenmesi SECAP değerlendirmesine tabi planlanmıştır. Düzenleme köprü çevresindeki alanla sınırlı tutulacak, anıtsal yapıya yönelik herhangi bir müdahalede bulunulmayacaktır. Söz konusu yatırım, ÇPP tarafından BPYB/İPYB kanalı ile MPYB'ye sunulacak ve uygun görülmesi halinde tesislerin mülkiyeti kamuda kalmak üzere, kullanım sorumlulukları ile bakım ve onarım giderlerini içeren bir protokol karşılığında işletme ve bakım sorumluluğu Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilecektir.
Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	Adet	1					1	500.000					500.000	Stratejik amaç kapsamında yapılması planlanan her bir altyapı için, gerekçeli taslak bir rapor hazırlanması veya hazırlatılması planlanmıştır.
2. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								500.000	600.000	0	2.000.000	0	3.100.000	

Tablo 132. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-14

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
3. ALTBİLEŞEN: ÇİFTÇİ BECERİLERİ VE ORGANİZASYONU														
Çiftçi Eğitimleri	Adet	1	2	2			5	150.000	300.000	300.000			750.000	Kurumsal tanıtım, yönetim becerileri, finansal okuryazarlık, mikro girişimcilik ve stratejik pazarlamanın yanı sıra bütünsel kırsal turizm (agro/eko-turizm) gibi odak konularında çiftçi eğitimleri planlanmıştır.

Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
Teknik Gezi	Adet	1	1	1			3	200.000	200.000	200.000			600.000	Kırsal turizm lider merkezlere teknik geziler düzenlenerek üreticilerin bilgi düzeylerinin ve vizyonlarının artırılması planlanmıştır.
Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	Kişi		1	1	1		3		200.000	200.000	200.000		600.000	Kümede 3 gencin kırsal turizm konusundaki ekonomik girişimlerinin bu tedbir paketi içerisinde desteklenmesi planlanmıştır.
3. ALT BİLEŞEN TOPLAMI								350.000	700.000	700.000	200.000	0	1.950.000	

Tablo 133. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-15

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
4. ALTBİLEŞEN: DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLAR														
Yerel Üretimi Destekleyici Bireysel Hibeler	Adet		1	1	1		3		100.000	100.000	100.000		300.000	Kırsal alanlarda endüstriyel dönüşümün sağlanması ve turizme evrilme süreçlerinin hızlandırılması amacıyla; teknik alet ve ekipman altyapısının güçlendirilmesi, kırsal turizm ekosistemindeki kolektif kümelenme dinamiklerini harekete geçirecek mikro yatırımların teşvik edilmesi planlanmıştır.
Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	Adet		50	50	50		150		750.000	750.000	750.000		2.250.000	Hedef grup kapsamındaki hanelere; doğrudan gelir getirici nitelikte, hanenin mevcut üretim deneyimi ve iş gücü kapasitesiyle uyumlu makine ve ekipman destekleri sağlanacaktır köy tavukçuluğu ekipmanları, küçük ölçekli hayvancılık ve arıcılık başlangıç ekipmanları, ev tipi süt ürünleri ve gıda işleme (peynir, yufka, reçel ve lokum vb.) makineleri ile dikiş-nakış makineleri gibi küçük ölçekli üretim araçları, hane ihtiyaç analizine göre belirlenecek ve desteklenecektir.
4. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								0	850.000	850.000	850.000	0	2.550.000	

Tablo 134. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-16

STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi														
Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						YILLAR (TL)						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
5. ALTBİLEŞEN: BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK														
Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı														
Coğrafi İşaret Alımı	Adet		1				1		300.000				300.000	Akkışla Yünü Coğrafi İşaret alma ve yönetim süreci planlanmaktadır.
Çapraz Uzmanlık														

Faaliyet	Birim	MİKTARLAR						STRATEJİK AMAÇ-3 • Kırsal Turizmin Geliştirilmesi						AÇIKLAMA
		2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam	
İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Adet	1	1	1			3	500.000	500.000	500.000			1.500.000	Sahada görev yapan ekiplerin agronomik uygulamalar, sosyal mobilizasyon, veri toplama ve raporlama gibi teknik ve idari yetkinliklerinin güçlendirilmesi planlanmıştır.
5. ALTBİLEŞEN TOPLAMI								500.000	800.000	500.000	0	0	1.800.000	

Tablo 135. İkinci EKK Yatırım Planı Tablosu-17

YILLAR (TL)	2026	2027	2028	2029	2030	Toplam
STRATEJİK AMAÇ-3 ALTBİLEŞENLER TOPLAMI	1.450.000	3.200.000	2.300.000	3.150.000	100.000	10.200.000

09

Finansman Tabloları

9. FİNANSMAN TABLOLARI

Bölümü

Tablo 136. Türk Lirası Cinsinden İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (1.000 TL)

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
A.KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER									
1.ÇPP Toplantıları	100	250	400	400	250	250	1.550	0	1.550
2.Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurtiçi Çalışma Ziyaretleri	100	200	550	550	0	0	1.300	0	1.300
B. KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI									
1. Özelde Paylaşılan Ekonomik Altyapı Yatırımları	75	0	1.350	1.830	3.000	0	4.635	1.545	6.180
2. Kamu Ekonomik Altyapı Yatırımları	100	0	4.100	0	2.000	0	6.100	0	6.100
3. Pazar Yolları	100	0	0	0	2.000	0	2.000	0	2.000
4. Mera Islahı	100	0	2.800	2.800	0	0	5.600	0	5.600
5. Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	100	4.500	0	0	0	0	4.500	0	4.500
C. ÇİFTÇİLERİN BECERİ VE ORGANİZASYONU									
1.Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	70	0	2.800	3.200	2.200	0	5.740	2.460	8.200
2. Demonstrasyonlar	100	0	3.600	3.900	1.300	0	8.800	0	8.800
3. Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	100	1.000	1.000	0	0	0	2.000	0	2.000
4. Diğer Eğitimler	100	1.100	2.350	1.550	850	0	5.850	0	5.850
D. DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ									
1.a. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Bireysel)	70	0	13.130	15.830	13.830	0	29.953	12.837	42.790
1.b. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Çiftçi Grupları ve Dönüşüm Sürücüleri)	75	0	1.300	1.200	500	0	2.250	750	3.000
2. Göçerlerin Yaşam Standartının İyileştirilmesi	80	0	5.250	5.250	5.250	0	12.600	3.150	15.750
3. Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	100	0	2.250	2.250	2.250	0	6.750	0	6.750
E. BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFI İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK									
1. Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı	100	0	300	0	0	0	300	0	300
2. İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	100	1.000	1.000	1.500	500	500	4.500	0	4.500
TOPLAM		8.050	42.180	40.260	33.930	750	104.428	20.742	125.170

(*) Genç Girişimci Başlangıç Paketi (%30) ve Göçerlerin Yaşam Standartının İyileştirilmesi (%20) satırlarındaki eş finansman, bir iş kalemi karşılığında taahhüt edilerek aynı veya nakdi olarak karşılanabilir.

Tablo 137. Avro Cinsinden İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi Finans Tablosu (€) (KUR: 1€ = 55 TL**)

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
A.KÜMELENMEYİ KOLAYLAŞTIRICI FAALİYETLER									
1.ÇPP Toplantıları	100	4.545,45	7.272,73	7.272,73	4.545,45	4.545,45	28.181,82	0,00	28.181,82
2.Fuar, Festival, Çiftçi Değişimi, Yurtiçi Çalışma Ziyaretleri	100	3.636,36	10.000,00	10.000,00	0,00	0,00	23.636,36	0,00	23.636,36
B. KÜMELENMEYİ DESTEKLEYEN ALTYAPI YATIRIMLARI									
1. Özelde Paylaşılan Ekonomik Altyapı Yatırımları	75	0,00	24.545,45	33.272,73	54.545,45	0,00	84.272,73	28.090,91	112.363,64
2. Kamu Ekonomik Altyapı Yatırımları	100	0,00	74.545,45	0,00	36.363,64	0,00	110.909,09	0,00	110.909,09
3. Pazar Yolları	100	0,00	0,00	0,00	36.363,64	0,00	36.363,64	0,00	36.363,64
4. Mera Islahı	100	0,00	50.909,09	50.909,09	0,00	0,00	101.818,18	0,00	101.818,18

YATIRIM KONULARI	HİBE ORANI (%)	2026	2027	2028	2029	2030	PROJE BÜTÇESİ	EŞ FİNANSMAN*	GENEL TOPLAM
5. Altyapılar İçin Fizibilite Çalışmaları	100	81.818,18	0,00	0,00	0,00	0,00	81.818,18	0,00	81.818,18
C. ÇİFTÇİLERİN BECERİ VE ORGANİZASYONU									
1.Genç Girişimci Başlangıç Paketi (Eğitim Giderleri Dahil)	70	0,00	50.909,09	58.181,82	40.000,00	0,00	104.363,64	44.727,27	149.090,91
2. Demonstrasyonlar	100	0,00	65.454,55	70.909,09	23.636,36	0,00	160.000,00	0,00	160.000,00
3. Teknik Eğitimler (İl Müdürlüğü)	100	18.181,82	18.181,82	0,00	0,00	0,00	36.363,64	0,00	36.363,64
4. Diğer Eğitimler	100	20.000,00	42.727,27	28.181,82	15.454,55	0,00	106.363,64	0,00	106.363,64
D. DEĞER ZİNCİRİNİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BİREYSEL YATIRIMLARIN DESTEKLENMESİ									
1.a. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Bireysel)	70	0,00	238.727,27	287.818,18	251.454,55	0,00	544.600,00	233.400,00	778.000,00
1.b. Kümelenme Yatırım Ortaklığı (Çiftçi Grupları ve Dönüşüm Sürücüleri)	75	0,00	23.636,36	21.818,18	9.090,91	0,00	40.909,09	13.636,36	54.545,45
2. Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi	80	0,00	95.454,55	95.454,55	95.454,55	0,00	229.090,91	57.272,73	286.363,64
3. Hassas Grupların Desteklenmesi Programı	100	0,00	40.909,09	40.909,09	40.909,09	0,00	122.727,27	0,00	122.727,27
E. BÖLGESEL MARKALAŞMA VE COĞRAFİ İŞARET ALIMI VE ÇAPRAZ UZMANLIK									
1. Bölgesel Markalaşma ve Coğrafi İşaret Alımı	100	0,00	5.454,55	0,00	0,00	0,00	5.454,55	0,00	5.454,55
2. İl Çiftçi Destek Ekiplerinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	100	18.181,82	18.181,82	27.272,73	9.090,91	9.090,91	81.818,18	0,00	81.818,18
TOPLAM		146.363,64	766.909,09	732.000,00	616.909,09	13.636,36	1.898.690,91	377.127,27	2.275.818,18

(*) Genç Girişimci Başlangıç Paketi (%30) ve Göçerlerin Yaşam Standardının İyileştirilmesi (%20) satırlarındaki eş finansman, bir iş kalemi karşılığında taahhüt edilerek aynı veya nakdi olarak karşılanabilir. (**) 2026 yılı Bütçe Programına ait Cumhurbaşkanlığı genelgesinde 2026 yılı için ortalama dolar kuru 46,60 TL olarak belirlenmiştir. Bakanlığımız Strateji Başkanlığınca da 2026 yılı ortalama Avro kuru ise 55,00 TL olarak belirlenmiştir.

10

ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI

10. ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI

Bölümü

Doğal kaynak yönetimi kapsamında korunan alanlarda yönetim stratejisinin önemli adımlarından biri olan izleme; doğal ve korunan alanların yönetiminde ve değişen koşullarda yönetime güvenilir bilgiler sağlayarak gerekli düzeltmelerin yapılmasında önemli bir kaynaktır. Bu biçimiyle izleme; doğa koruma, biyolojik çeşitliliğin korunması ve yönlendirilmesinde, korunan alanlarda doğal kaynakların sosyoekonomik yapının istekleri doğrultusunda sürdürülebilir kullanımını sağlamada ve üstün niteliklerdeki doğal öğelerin korunmasında planlamanın ve yönetimin ayrılmaz parçasıdır. Doğal kaynakların doğru yönetimi, koruma ve kaynak kullanma politikalarının vazgeçilmez bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda KDAKP, çevre ve doğal kaynakların korunması üzerinde olumlu etkilere sahip olacak; projenin en önemli çıktılarından biri, etkin, verimli ve özgün bir yönetim gerçekleştirilerek çevre bilinci ve doğal kaynak kullanım planlaması konusunda farkındalığı artırılmış bir toplumun ortaya çıkması olacaktır. Proje, doğal kaynaklar üzerinde istenmeyen etkiler yaratmadan, uzun dönemli gereksinimleri karşılayabilecek dinamik bir potansiyelle yürütülecektir. Bölgede doğal kaynak yönetiminde; tarım arazileri için sürdürülebilir verimin sağlanacağı, havza içinde azami kazancın gözetileceği ve kullanım önceliklerinin dikkate alınacağı bir yönetim politikası izlenecektir.

Proje alanında tarım potansiyelinin yüksek olmasına rağmen bilinçsiz tarım uygulamaları ve toprak erozyonu sebebiyle, geri dönüşümü olmayan bir doğal kaynak olan toprak kayıpları devam etmektedir. Bilinçlendirilmiş bir toplum geliştirilmesi ve arazi bozunumunun azaltılması için belirlenen en doğru uygulamalarla arazilerin en uygun şekilde kullanımını sağlayacak tüm yaklaşımlara; kırsaldaki beşeri ve doğal kaynak potansiyelini yenilikçi bir anlayışla harekete geçirecek, koruma-kullanma dengesini gözeterek doğal kaynak yönetimini sağlayacak tüm unsurlara projede yer verilecektir.

KDAKP, IFAD'ın stratejik çerçevesinin bütün amaçlarına katkı sağlayacaktır: (i) kırsaldaki yoksul halkın üretim kapasitelerini artırmak; (ii) kırsaldaki yoksul halkın pazara katılımdan elde ettiği faydaları artırmak ve (iii) kırsaldaki yoksul halkın ekonomik faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirliğini ve iklimsel dayanıklılığını güçlendirmek. Proje, Türkiye'nin yüksek kesimlerindeki küçük arazi sahiplerini ticari açıdan rekabetçi ve iklimsel açıdan daha dirençli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak proje alanı, proje hedefleriyle doğrudan ilişkilidir.

Bu başlık altında yürütülecek çalışmalar; sürdürülebilir üretim sürecinin stratejik bir yaklaşımla yönetilmesini teminen mevcut kaynakların verimli kullanılmasını ve orta-uzun vadede artırılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, mevcut kaynakların verimli kullanımı sağlanarak birim alandan daha fazla verim alma düşüncesiyle tarımsal üretkenliği ve verimliliği üst seviyelere çıkarmanın yanı sıra; bu durumun sürdürülebilir hale gelebilmesi için uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. KDAKP, çevre ve doğal kaynakların korunması sürecinde insan odaklı, geniş üretici katılımının sağlandığı, kapsayıcı ve şeffaflık ilkelerini içeren bir yaklaşım izleyecektir. Bu kapsamda (i) tarım teknolojisi ve bilgisine çiftçi erişimini artırmak, (ii) kaliteyi ve kapasiteyi artırmak ve hizmet erişimini geliştirmek, (iii) çiftçileri olumsuz iklim şartlarına karşı korumak amacıyla çalışmalar yapılacaktır. Bu çerçevede hızlı eylem gerektiren mevcut durumlar şunlardır: (i) kuraklığa karşı toleransı yüksek çeşitlerin yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması; (ii) yükselti

farkına bağlı olarak ekim şeklinin değiştirilmesi; (iii) sulama suyu uygulamasını uygun hale getirmek için yeni yatırımlar yapılması ya da su kaynaklarının etkin kullanımı sağlanarak sulama kapasitesinin ve verimliliğinin artırılması; (iv) gübre kullanımının uygun hale getirilmesi; (v) üzüm bağları için modern telli terbiye sistemlerinin geliştirilmesi; (vi) hayvan besiciliğinin geliştirilmesi ve otlaktaki barınmanın iyileştirilmesi; (vii) çiftçilerin güncel teknolojileri takip edebilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi. Ayrıca yenilenebilir ve ölçeklenebilir modeller inşa edilirken, elde edilen ürünler uygulama yaklaşımlarının gücünü ve başarısını ortaya koymaktadır. Çevre ve doğal kaynakların korunması bilinciyle üretkenliğin artırılabilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için proje dengeli yaklaşımlarla yürütülecektir.

İklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası düzeyde kabul gören planlama yaklaşımları, bu stratejik yatırım planının çevre ve iklim boyutuna da yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır. Avrupa Birliği'nin İklim ve Enerji için Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors) kapsamında hazırlanan SECAP; iklim değişikliğiyle mücadeleyi azaltım (sera gazı emisyonlarının düşürülmesi), uyum (iklim değişikliğinin etkilerine adaptasyon) ve enerji yoksulluğuyla mücadele olmak üzere üç temel ayak üzerinde kurgulanmaktadır. SECAP metodolojisinin özünü oluşturan risk ve kırılganlık analizi yaklaşımı; IPCC tarafından geliştirilen, iklim tehlikeleri ile yerel kırılganlıkların (sosyoekonomik ve fiziksel-çevresel) birlikte değerlendirilmesi yoluyla etki risklerinin belirlenmesi ve tedbirlerin bu risklere göre önceliklendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, KDAKP kapsamında EKK-2 için yürütülen mevcut durum ve GZFT analizleriyle yöntemsel olarak örtüşmektedir. ÇPP toplantılarında tespit edilen kuraklık, su kaynaklarının azalması, ilkbahar geç donları ve mera bozulması gibi tehditler birer iklim tehlikesi; yaşlanan nüfus yapısı, kuru tarıma bağımlılık ve sulama altyapısı eksikliği gibi unsurlar ise yerel kırılganlıklar olarak bu çerçevede karşılık bulmaktadır.

SECAP metodolojisinde tarım ve ormancılık, iklim değişikliğine karşı en kırılgan sektörler arasında tanımlanmakta; yaşlılar, düşük gelirli haneler ve kadınlar gibi gruplar iklim tehlikeleri karşısında en hassas nüfus kesimleri olarak öncelikli kabul edilmektedir. Bu sınıflandırma, EKK-2'nin demografik yapısı (ilçe geneli %26,3 düzeyindeki 65 yaş üstü nüfus) ve hassas grupların desteklenmesine yönelik kurgulanan tedbirlerle doğrudan örtüşmektedir. Rehberde kuraklık ve yüksek sıcaklık tehlikelerine karşı önerilen uyum tedbirleri ile bu Stratejik Yatırım Planının tedbirleri arasında da güçlü bir paralellik bulunmaktadır: suyun verimli kullanımının iyileştirilmesi ve su temini alternatiflerinin oluşturulması önerisi, plandaki basınçlı/damla sulama sistemleri, jeomembran havuzlar ve sulama altyapısının iyileştirilmesi tedbirleriyle; kuraklığa uyumlu ve su ihtiyacı düşük türlerin teşvik edilmesi önerisi bitki örtüsünün geliştirilmesi ve ağaçlandırma önerileri, bal ormanı kurulumu ve kapama meyve bahçesi tesisleriyle; otlak barınma koşullarının iyileştirilmesi önerisi ise mera altyapı yatırımları (HİS tesisleri, gölgelik, mera sağlık kompleksi) ile karşılık bulmaktadır. Azaltım boyutunda da rehberin yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması ve biyokütle/atık yönetimi önerileri; plandaki taşınabilir güneş enerjisi sistemleri (GES), güneş enerjisi entegreli üretim altyapıları ve kompost-atık yönetimi ekipmanları tedbirleriyle uyumludur. Böylece EKK-2 Stratejik Yatırım Planı, yerel ölçekte hem iklim değişikliğine uyum hem de düşük emisyonlu üretim modellerine geçiş hedeflerine hizmet eden, SECAP yaklaşımıyla yöntemsel uyum içinde bir çevre ve iklim çerçevesi sunmaktadır.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 6. Değerlendirme Raporu'na göre; insan etkisinin atmosferi, okyanusları ve kara alanlarını ısıttığı tartışmasız bir gerçektir ve küresel yüzey sıcaklığı, 1850'den bu yana herhangi bir 50 yıllık dönemde görülmemiş bir hızla artmaktadır (IPCC, 2021). Rapor; iklim sistemindeki son değişikliklerin yüzyıllar, hatta bin yıllar boyunca benzeri görülmemiş ölçekte olduğunu ve sıcak hava dalgaları, kuraklıklar ile şiddetli yağış olaylarının sıklığında ve şiddetinde insan kaynaklı iklim değişikliğinin payının güçlendiğini ortaya koymaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi Türkiye'de de yağışlardaki değişimler; uzun süreli eğilimlerden çok, çeşitli değişim ve dalgalanma biçimleriyle birlikte kurak ve nemli dönemlerin sıklıklarında ve büyüklüklerinde belirlenen önemli değişiklikler biçiminde olmaktadır (Tatlı ve Türkeş, 2008). Yağış değişimlerinin alansal değişkenliği de kuvvetlidir. Sözü edilen kuraklaşma eğiliminden Türkiye'de en fazla Ege, Akdeniz, Marmara, İç ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri etkilenmiştir. Sıcaklık ve yağış miktarındaki değişimler, Türkiye'de özellikle tarım ve hayvancılık sektörlerini etkilemektedir. Doğrudan sonucu görülen iklim kaynaklı sel ve fırtına gibi afetler dışında; sıcak stresi ve sıcak hava dalgaları, önemi yeterince anlaşılmamış olan, doğrudan insan sağlığıyla ilişkili en kritik iklim risklerindendir (Kavuncuoğlu ve Kiraz, 2022). Proje hedef bölgesinde bu konularda doğrudan bir çalışma olmasa da, Türkiye İstatistik Kurumu bitkisel üretim verileri incelendiğinde verimlerde meydana gelen değişimlerden kaynaklanan olumsuz etkiler izlenebilmektedir. Kar yağışında meydana gelen değişim nedeniyle sulama miktarlarında azalmalar görülmesinin yanı sıra; sıcaklıkta meydana gelen artış nedeniyle bazı ürünlerin vernalizasyon ihtiyaçlarını karşılayamamasının gelecek rekolteleri sınırlandırabileceğine ilişkin bulgular da söz konusudur (Semenov vd., 2012). Bu durum ayrıca bitki hastalıklarında artışlara neden olmaktadır. Proje, hedef bölgede çiftçilerin üretim alışkanlıklarının değiştirilmesini ve mevcut olumsuz durumların ortadan kaldırılmasını destekleyen faaliyetleri içerecektir. Bu bağlamda; Tarım ve Orman Bakanlığı iklim uyum stratejileri ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı strateji raporları doğrultusunda, projede belirlenen kırsal alanlarda sürdürülebilir tarımsal üretimin desteklenmesi, doğal kaynakların korunması ve üreticilerin iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda uygulanacak faaliyetler, kırsal kalkınma politikalarıyla uyumlu olup çevresel sürdürülebilirlik, kaynak verimliliği ve üreticilerin ekonomik dayanıklılığının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

11

STRATEJİK ORTAKLAR, OLASI İŞBİRLİKLERİ VE KOORDİNASYON

11. STRATEJİK ORTAKLAR, OLASI İŞBİRLİKLERİ VE KOORDİNASYON

Bölümü

İkinci (Akkışla, Felahiye, Sarioğlan) EKK Stratejik Yatırım Planı'nın hayata geçirilmesinde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör kuruluşları, üretici birlikleri, kooperatifler ve diğer sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilecek stratejik ortaklıklar ve işbirlikleri programın başarısı ve yerelde sahiplenilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Stratejik Yatırım Planının hazırlık sürecinde sektörel bazda paydaş analizleri yapılmış ve program hedeflerine yönelik olası işbirlikleri ve ortaklıklar araştırılmıştır. Yatırım Planı uygulama sürecinde de programın başarısına katkı sağlayacak yeni işbirlikleri ve ortaklıklara açık bir politika izlenecektir. Stratejik ortaklar ile yapılacak olan tüm çalışmalarda koordinasyon İl Proje Yönetim Birimi tarafından sağlanacak, gerektiğinde BPYB ve MPYB, İl Proje Yönetim Birimi'nin bu yöndeki çalışmalarına katkıda bulunacaktır.

Bu çerçevede İkinci EKK Stratejik Yatırım Planı hazırlık ve uygulama sürecinde yer alan/alacak olan başlıca stratejik ortaklar ve bu ortaklarla hangi alanlarda iş birliği yapılması planlandığı aşağıda sıralanmıştır.

Kayseri Valiliği: Valilik ilde devleti temsil eden en büyük idari otoritedir. Bu sebeple KDAKP'nin yerelde sahiplenilmesinin yanında ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanması ile iş geliştirme hizmetlerinde önemli role sahiptir. Proje çıktılarının il genelinde yaygınlaştırılmasına da katkıda bulunacaktır.

Kayseri Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı: İkinci EKK SYP'de belirlenen önceliklerde yürütülecek faaliyetlerde stratejik ortaklardan biridir. İl genelinde çalışma alanına giren sulama altyapıları, mera yolları gibi çeşitli altyapı yatırımların gerçekleştirilmesinde iş birliği yapılacak olan kuruluştur.

Kayseri 7. Orman Bölge Müdürlüğü: Kayseri 7. Orman Bölge Müdürlüğü, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Sivas ve Yozgat illerinde orman varlıklarının, milli parkların, tabiat parklarının, sulak alanların ve yaban hayatının korunması, yönetimi ve izlenmesi görevlerini yürütmektedir. Çalışma planında belirtilen yatırım konularından Kayseri 7. Orman Bölge Müdürlüğü çalışma sahası içerisinde gerçekleştirilecek olan mera altyapılarının iyileştirilmesi, yol yapım işleri, sulama amaçlı ve hayvan içme suyu teminine yönelik altyapıların inşası gibi konularda program stratejik ortağı olarak yer alacaktır.

Akkışla Kaymakamlığı: Akkışla ilçesinin Mülki İdare Amirliği olan Kaymakamlık projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Felahiye Kaymakamlığı: Felahiye ilçesinin Mülki İdare Amirliği olan Kaymakamlık projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Sarıoğlan Kaymakamlığı: Sarıoğlan İlçesinin Mülki İdare Amirliği olan Kaymakamlık projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Akkışla İlçe Belediyesi: Projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Felahiye İlçe Belediyesi: Projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Sarıoğlan İlçe Belediyesi: Projenin yerelde sahiplenilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlanması ve proje sonuçlarının ilçe genelinde yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır.

Akkışla, Felahiye ve Sarıoğlan Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri: Çiftçilerin tarım, hayvancılık, ormancılık ve arıcılık gibi alanlardaki üretim, pazarlama ve ihtiyaç temin süreçlerini ortaklaşa yürüterek verimliliği artırmayı, maliyetleri düşürmeyi ve ekonomik kalkınmayı sağlamayı amaçlayan, en az 7 kişiyle kurulan ekonomik dayanışma yapılarıdır. Özellikle üreticinin müşterek iş yapma ihtiyacı duyduğu konularda, gelişmiş ülkelerdeki kooperatifçilik vizyonu ve misyonu da dikkate alınarak, üreticinin örgütlü bir yapı içerisinde sorunlarını çözmelerine katkı sağlayabilmek amacıyla kurulan kooperatif İkinci Ekonomik Kalkınma Kümesi içerisinde yer alan tüm ilçelerde faaliyet göstermektedir.

Sulama Kooperatifleri: Proje alanında sulama tesislerinin işletilmesi, bakım ve onarımının sağlanması, sulama suyunun planlı, adil ve verimli şekilde dağıtılması ile su kullanımına ilişkin gerekli planlamaların yapılmasından sorumludur. İkinci EKK SYP'de yer alan sulama sistemlerinin kurulması ve sulu tarım yapılan ürünlerde su kaynaklarının etkin şekilde verimli olarak kullanılmasından sorumludur.

Kayseri Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği: Kayseri ilinde faaliyet gösteren büyükbaş hayvan yetiştiricilerinin üyesi olduğu birlik ile İkinci EKK SYP'da yer alan öncelik alanlarından biri olan Büyükbaş Hayvancılık konusunda gerçekleştirilecek yatırımlar ve çalışmalarda stratejik ortaklık yapılacaktır.

Kayseri Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği: Kayseri ilinde faaliyet gösteren küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin üyesi olduğu birlik ile İkinci EKK SYP'da yer alan öncelik alanlarından biri olan Küçükbaş Hayvancılık konusunda gerçekleştirilecek yatırımlar ve çalışmalarda stratejik ortaklık yapılacaktır.

Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği: Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği Kayseri ilinde faaliyet gösteren arıcıların üye olduğu; ilde arıcılığın geliştirilmesine yönelik çeşitli projelerin gerçekleştirilmesi ve sektörle ilgili problemlere çözüm bulunmasının yanında arıcıların ihtiyaçlarının karşılanması gibi konularda faaliyet gösteren bir üretici örgütüdür. İkinci EKK SYP’da yer alan öncelik alanlarından biri Arıcılık olduğundan bu öncelik alanı çerçevesinde yapılacak olan tüm çalışmalarda Kayseri İli Arı Yetiştiricileri Birliği ile stratejik ortaklık yapılacaktır.

Kayseri İli Damızlık Manda Yetiştiricileri Birliği: Kayseri ilinde manda yetiştiriciliği faaliyetleri gösteren üreticilerin üye olduğu bir birliktir. İkinci EKK SYP’de yer alan öncelik alanlarından biri manda yetiştiriciliği olduğundan bu alanda yürütülecek olan faaliyetlerde projede stratejik ortaklık yürütülecektir.

Akkışla İlçesi Süt Üreticileri Birliği: Akkışla ilçesinde faaliyet gösteren birlik ile SYP öncelik alanlarından olan soğuk süt zincirinin kurulması hususunda gerçekleştirilecek yatırımlar için yapılacak olan çalışmalarda iş birliği yürütülecektir.

Sarıoğlan İlçesi Süt Üreticileri Birliği: Sarıoğlan ilçesinde faaliyet gösteren birlik ile SYP öncelik alanlarından olan soğuk süt zincirinin kurulması hususunda gerçekleştirilecek yatırımlar için yapılacak olan çalışmalarda iş birliği yapılacaktır.

Akkışla Ziraat Odası: Tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetlerinde bulunan Ziraat Odası ile gerçekleştirilecek yatırım ve diğer çalışmalar konusunda iş birliği yapılacaktır.

Sarıoğlan Ziraat Odası: Sarıoğlan ilçesinde faaliyet gösteren Ziraat Odası ile ilçede gerçekleştirilecek yatırım ve diğer çalışmalar konusunda iş birliği yapılacaktır.

Felahiye Ziraat Odası: Felahiye ilçesinde faaliyet gösteren Ziraat Odası ile ilçede gerçekleştirilecek yatırım ve diğer çalışmalar konusunda iş birliği yapılacaktır.

Tarım Kredi Kooperatifi: Üreticilere girdi sağlamanın yanı sıra mali hizmetler de sunan kümede yer alan çeşitli Tarım Kredi Kooperatifleri ile özellikle kümelenme yatırım ortaklığı başlığı altında yürütülecek olan faaliyetlerde iş birliği yapılması planlanmaktadır.

12

İZLEME VE DEĞERLENDİRME

12. İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Bölümü

Plan kapsamında belirlenen stratejik amaç, öncelik ve tedbirlere dönük performans değerlendirmesi ile hesap verebilirliğin zeminini oluşturacak izleme ve değerlendirme (İ&D) sistemi, KDAKP Proje Uygulama El Kitabına uygun olarak yürütülecektir. İ&D sistemi; yürütülen faaliyetlerin sonuçlarından yararlanarak değişen durumlara cevap verme kapasitesi geliştiren, yatırımların ilgililik, etkililik, etkinlik, etki ve sürdürülebilirlik boyutlarında değerlendirilmesini sağlayan temel bir yönetim aracıdır.

Stratejik Yatırım Planının kapsadığı EKK’de eşgüdümlü olarak yürütülecek temel İzleme ve Değerlendirme faaliyetleri şunlardır: proje mevcut durum çalışması (baseline study), yıllık veri toplama, ara dönem gözden geçirme çalışması, proje kapanış saha çalışması (anket), proje yararlanıcıları veri tabanının oluşturulması, coğrafi referans (GIS) uygulamaları ve operasyon sonuçları yönetim sistemine (ORMS) göre performansın izlenmesi ve raporlanması.

Bütün bu izleme ve değerlendirme çalışmaları; Merkez Proje Yönetim Birimi bünyesindeki İ&D uzmanının koordinasyonunda, Bölgesel Proje Yönetim Biriminde yer alan İ&D asistanları ile il ve ilçe seviyesindeki Çiftçi Destek Ekipleri personelinin iş birliğiyle yürütülecektir. Kümeler düzeyindeki tüm uygulama organları, program faaliyetlerinin etkisini ve çıktılarını değerlendirmek üzere, cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış verilerin toplanıp analiz edilmesinde görev alacaktır. Bu sayede üç EKK genelinde yürütülen faaliyetlerin planlandığı gibi ilerleyip ilerlemediği ya da düzeltici önlemlerin alınması gerekip gerekmediği konusunda sahada bütüncül ve etkin bir izleme gerçekleştirilecektir.

İzleme ve değerlendirme süreci kapsamında, fiziksel ve mali ilerlemeler ile hedeflenen nicel ve nitel çıktılara ulaşma düzeyini yansıtacak şekilde altı aylık ilerleme raporları ve yıllık performans raporları hazırlanarak program yönetim organları ile IFAD düzenli olarak bilgilendirilecektir.

Proje yönetim birimlerince yürütülecek olan rutin İ&D çalışmalarına ek olarak; stratejik yatırım planının uygulama döneminin ortasında, hedeflere ulaşılma düzeyinin ve proje yönetim performansının inceleneceği bir harici orta dönem gözden geçirme değerlendirmesi gerçekleştirilecektir. Programın kapanış aşamasında ise, başlangıçtaki mevcut durum (baseline) anketleri ile aynı göstergeler kullanılarak, projeye dahil edilen kümedeki hedef gruplar (kadınlar, gençler, çok yoksullar) üzerindeki sosyoekonomik etkileri ve iklim şoklarına karşı direnç kazanımlarını kıyaslamalı olarak ölçecek bir kapanış saha etki çalışması yürütülecektir.

13

KAYNAKÇA

13. KAYNAKÇA

Bölümü

- Aydın, O. (2012). AB’de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye’de kırsal turizm. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 39-46.
- Cabrini, L., (2004). Rural tourism in Europe [Bildiri sunumu]. European Congress on Rural Tourism, İspanya.
- Çeken, H., Karadağ, L., & Dalgın, T. (2007). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Esengün, K., Akça, H., & Sayılı, M. (2001). Kırsal alanların kalkınmasında kırsal turizmin rolü. *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi*, (470), 29-35.
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2024). FAOSTAT veri tabanı. Erişim tarihi: Haziran 2026, <https://www.fao.org/faostat/>
- International Trade Centre (ITC). (2024). Trade Map: Trade statistics for international business development (Product: 081010 Fresh Strawberries, Export from Türkiye 2019-2023). <https://www.trademap.org/>
- International Trade Centre (ITC). (2025). Trade Map Veri Tabanı. Erişim Tarihi: 22.06.2026, <https://www.trademap.org>.
- IPCC. (2013). Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Stocker, T.F., et al. (eds.): Cambridge University Press, Cambridge and New York.
- Kavuncuoğlu, D., & Kiraz, E. D. E. (2022). Hastalık yüküne yeni yük: İklim değişikliğinin sağlık etkileri. *Climate and Health Journal*, 2(2), 22-30.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Çok Paydaşlı Platformların Oluşturulması El Kitabı. Ankara, Türkiye.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Nihai Proje Tasarım Raporu. Ankara, Türkiye.
- Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi (KDAKP). (2026). Proje Uygulama El Kitabı (Rev. IV). Ankara, Türkiye.
- Kiper, T. (2013). Role of ecotourism in sustainable development. M. Özyavuz (Ed.), *Advances in landscape architecture* içinde (ss. 773-802). InTech.
- Kiper, T., & Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ arasında kırsal kalkınmayı destekleyici turizmin olabilirliği ve yerel halkın rolü. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 159-168.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2013). Kırsal kalkınmada kırsal turizmin önemi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13(2), 192-201.
- Semenov, M., R. Mitchell, A. Whitmore, M. Hawkesford, M. Parry, P. Shewry. (2012). Shortcoming in wheat yield productions. *Nature Climate Change*, 2, 380-382.
- Sıralı, R. (2010). Arıcılığın Türkiye için önemi. *Arıcılık Araştırma Dergisi*, 2(4), 3-4.
- Soykan, F. (1999). Doğal çevre ve kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1), 1-11.
- Soykan, F. (2006). Avrupa’da kırsal turizme bakış kazanılan deneyim. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı içinde (ss. 72-73). Balıkesir Üniversitesi.

- Şerefoglu, C. (2009). Kalkınmada kırsal turizmin rolü: 2007-2013 yılları arasında ülkemizde uygulanacak olan IPARD Kırsal Kalkınma Programı'ndaki yeri, önemi ve beklenen gelişmeler [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). Bitkisel üretim istatistikleri ve sertifikalı fide üretim verileri (2020-2024 gerçekleşen, 2025 hedef verileri). Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM).
- Tatlı, H., Türkeş, M. (2008). Türkiye'deki 2006/2007 kuraklığı ile geniş ölçekli atmosferik değişkenler arasındaki bağlantının lojistik regresyonla belirlenmesi. IV. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu Bildiri Kitabı: 516-527, 25-28 Mart 2008, İstanbul.
- TÜİK, 2025. Bitkisel Üretim İstatistikleri (Web Sayfası: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- TÜİK, 2025. Hayvancılık İstatistikleri (Web Sayfası: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Dış ticaret istatistikleri veri tabanı: 2019-2023 taze çilek ithalatı [Veri seti]. <https://data.tuik.gov.tr/>
- TÜRKVET, 2026. Tarım Bilgi Sistemi (Hayvan Kayıt Sistemi). (Web Sayfası <https://hb.sapp.tarbil.gov.tr/Modules/TURKVET/Pages/User/UserAgreement.aspx>) (Erişim Tarihi: Haziran 2026).
- United Nations Statistics Division. (2024). UN Comtrade Database (Harmonized System Code: 081010 Fresh Strawberries, Türkiye Trade Data 2019-2023). <https://comtradeplus.un.org/>
- World Tourism Organization. (2024). World tourism barometer. UN Tourism World Tourism Barometer, 22(1).
- World Travel & Tourism Council. (2024). Economic impact research: Global trends. Research and Markets. (2024). Global rural tourism market analysis and forecast (2024-2030).

TEŞEKKÜR

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi kapsamında hazırlanan bu Stratejik Yatırım Planı, katılımcı bir planlama anlayışıyla, çok sayıda kurum, kuruluş ve paydaşın ortak emeğiyle ortaya çıkmıştır.

Planın hazırlık sürecinde gösterdiği yakın ilgi ve destekleri için Kayseri Valiliğine; teknik rehberlik ve yönlendirmeleri için Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Etüt ve Projeler Daire Başkanlığı Merkez Proje Yönetim Birimine; veri paylaşımı ve kurumsal iş birliği destekleri için bölgedeki kamu kurum ve kuruluşlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve özel sektör temsilcilerine ve ÇPP üyelerine; saha çalışmalarında ihtiyaç, görüş ve önerilerini içtenlikle paylaşan çiftçilerimize teşekkürlerimizi sunarız.

Bu planın, ilimizin kırsal kalkınmasına ve çiftçilerimizin refahına katkı sağlamasını temenni ederiz.

Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü

Bülent SAKLAV
İl Müdürü

Kırsal Dezavantajlı Alanlar Kalkınma Projesi, Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu'ndan sağlanan dış kaynak ve Türkiye Cumhuriyeti katkısıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı iş birliğinde uygulanmaktadır.

T.C. KAYSERİ VALİLİĞİ
İL TARIM VE ORMAN
MÜDÜRLÜĞÜ

KIRSAL DEZAVANTAJLI ALANLAR
KALKINMA PROJESİ

Investing in rural people

Sümer Yeni Mahalle 7. Cadde No:59 Posta: 38090 Kocasinan / KAYSERİ
(0352) 338 21 44 - 46 - 47
(0352) 338 07 71
kayseri@tarimorman.gov.tr
tarimveormanbakanligi@hs01.kep.tr